



คำร่ำในภาษาเขมร : การศึกษาตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์



วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร  
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต  
สาขาวิชาภาษาศาสตร์  
ปีการศึกษา 2562  
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

คำร่ำในภาษาเขมร : การศึกษาตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์



วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร  
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต  
สาขาวิชาภาษาศาสตร์  
ปีการศึกษา 2562  
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

วิทยานิพนธ์ เรื่อง "คำร่ำไห้ในภาษาเขมร : การศึกษาตามแนววรรณคดีชาติพันธุ์"

ของ Sopheaktra Hien

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์

### คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญภา คล้ายสิงห์โต)

..... ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(ดร.อรทัย ชินอัครพงศ์)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด อินทจามรรักษ์)

อนุมัติ

.....  
(ศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล มณีสว่าง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	คำรึนหูในภาษาเขมร : การศึกษาตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์
ผู้วิจัย	Sopheaktra Hien
ประธานที่ปรึกษา	ดร. อรทัย ชินอัครพงศ์
ประเภทสารนิพนธ์	วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. สาขาวิชาภาษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2562
คำสำคัญ	คำรึนหู, ภาษาเขมร, คำนิยม, โลกทัศน์, อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์

### บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการสร้างคำรึนหูที่ใช้แทนคำต้องห้ามในภาษาเขมร และวิเคราะห์ประเภททางความหมายของคำรึนหูที่สะท้อนคำนิยมและโลกทัศน์ของชาวเขมรตามแนวคิดทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ ข้อมูลที่ใช้การวิเคราะห์ได้มาจากแหล่งข้อมูล ได้แก่ พจนานุกรมภาษาเขมร เว็บไซต์ที่ใช้วันลีลาที่เป็นภาษาเขียน นวนิยาย และงานวิจัยที่ผ่านมา โดยคำรึนหูที่เก็บรวบรวมได้จำนวนทั้งสิ้น 247 คำ ผลการวิเคราะห์กลวิธีการสร้างคำรึนหูในภาษาเขมรพบ 7 รูปแบบ ได้แก่ การใช้คำอุปลักษณ์ การยืมคำศัพท์ภาษาต่างประเทศ การลดความหมายของคำ การใช้คำอุปนิเสธ การตัดแปลงคำ การใช้คำตรงข้าม และการย่อคำ นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์ความหมายของคำรึนหูพบว่ามีการใช้ความหมายตรงมากกว่าความหมายอุปลักษณ์ โดยความหมายตรงของคำรึนหูจะเกี่ยวกับอวัยวะในร่างกายมากที่สุด รองลงมาเป็นเรื่องรูปลักษณ์ สัตว์ ของเสียและการขับถ่าย กิจกรรมทางเพศ โรคภัยไข้เจ็บ อาชีพ สภาพจิต ชาติพันธุ์ สติปัญญา และความตายตามลำดับ ในส่วนของความหมายอุปลักษณ์ของคำรึนหูพบการใช้อุปลักษณ์เกี่ยวกับความตายมากที่สุด รองลงมาเป็นอุปลักษณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ การกระทำ/กิจกรรม สงคราม ความสุขและความทุกข์ สิ่งของ/เครื่องใช้/วัตถุต่าง ๆ เครื่องญาติ อาหาร การปฏิบัติทางวัฒนธรรม การปกครอง เวลา และความรัก ตามลำดับ การใช้คำรึนหูดังกล่าวสะท้อนให้เห็นคำนิยม 3 ประการ ได้แก่ คำนิยมที่เกี่ยวกับความเชื่อ คำนิยมที่เกี่ยวกับบุคคลและสังคม และคำนิยมที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ส่วนโลกทัศน์ที่สะท้อนจากการใช้คำรึนหูในภาษาเขมรพบโลกทัศน์ 3 ประการ ได้แก่ โลกแห่งธรรมชาติ โลกแห่งบุญและบาป และโลกแห่งความไม่เท่าเทียม

<b>Title</b>	EUPHEMISM IN KHMER: AN ETHNOSEMANTIC STUDY
<b>Author</b>	SOPHEAKTRA HIEN
<b>Advisor</b>	Orathai Chinakhrapong, Ph.D.
<b>Academic Paper</b>	Thesis M.A. in Linguistics - (Type A 2), Naresuan University, 2019
<b>Keywords</b>	Euphemism, Khmer Language, Value, Worldview, Ethnosemantics

### ABSTRACT

The purpose of this study is to analyze the strategies of euphemism creations in the Khmer Language and to conduct an ethnosemantic study on reflection of the Khmer values and worldview on euphemism. Data were collected in several sources such as the Khmer dictionary, websites, novels, and research articles with a collection of 247 words. The results of the study show that there are 7 patterns of the linguistics strategies used in forming euphemism in Khmer; that is, metaphoric words, loanwords, devalued words, litotes, distortions, antonyms, and abbreviation. Moreover, the results also show that the denotative meaning is primarily used much more than metaphorical meaning. The denotative meaning of euphemism related to body organs was mostly found, and physical appearance, animals, bodies effluvia, sexual activity, diseases, occupations, mental states, ethnicities, intelligence, and death were found respectively. For the sake of the metaphorical meaning, a comparison to death has been mostly found, while others were natural environments, foods, activities, wars, happiness and suffering, objects or utensils, cultural practices, management, time, and love, respectively. It is also found that the euphemism in Khmer was from the reflection of three Khmer values that concern with belief, person and society, and lifestyle. Finally, the reflection in Khmer's worldview on euphemism was related to nature, sin and merit, and inequality.



## ประกาศคุณูปการ

ขอแสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน ทุนการศึกษาแก่ผู้วิจัยให้ได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาต่อในระดับปริญญาโทที่ประเทศไทย จนประสบความสำเร็จในการศึกษาครั้งนี้

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีจากความกรุณาของอาจารย์ ดร.อรทัย ชินอัครพงศ์ ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ความรู้ในเชิงวิชาการ ให้ความเมตตา ด้วยการสละเวลาอันมีค่าในการให้คำชี้แนะ คำปรึกษา และอำนวยความสะดวกสำหรับทุกสิ่งอย่างเสมอมา พร้อมทั้งตรวจทานแก้ไข ตลอดจนให้ความห่วงใย เอาใจใส่ และให้กำลังใจอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งสำเร็จการศึกษา ผู้วิจัยรู้สึกโชคดีและซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบพระคุณ และกราบขออภัยมา ณ โอกาสนี้ หากลูกศิษย์คนนี้ได้ทำผิดพลาด หรือทำให้อาจารย์ผิดหวังประการใด

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญญา คล้ายสิงห์โต ประธานกรรมสอบ วิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด อินทจามรรักษ์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน ที่ได้สละเวลาอันมีค่ามาเป็นคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา รองศาสตราจารย์ ดร. วัฒนชัย หมั่นยิ่ง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ แก้วตา สาลีโกชน ที่ให้ความเมตตาประสิทธิ์ประสาทวิชา ความรู้ พร้อมทั้งกรุณาชี้แนะแนวทางในการศึกษา การวิจัย รวมถึงการดำเนินชีวิตและการทำงานอย่างเป็นระบบ และมีคุณค่า ตลอดระยะเวลาที่ศึกษา ณ สถาบันแห่งนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ที่สั่งสอนภาษาเขมรและภาษาไทยมา หากยังมีชีวิตอยู่ ขอให้ประสบความสำเร็จความสุขความเจริญ หากล่วงลับไปแล้วขอให้ไปสู่สุคติโลกสวรรค์

เหนืออื่นใด ขอกราบขอบพระคุณบุคคลที่สำคัญในความสำเร็จครั้งนี้ คือ คุณพ่อรัตน์ บุญหา และคุณแม่หิม แหม ที่คอยสนับสนุน เป็นกำลังใจ และให้คำปรึกษาแก่ลูกในทุก ๆ ด้าน

คุณค่าและคุณประโยชน์อันพึงจะมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบและอุทิศแต่ผู้มีพระคุณทุก ๆ ท่าน ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยทางภาษาศาสตร์ในด้านอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ต่อไปไม่มากนักน้อย



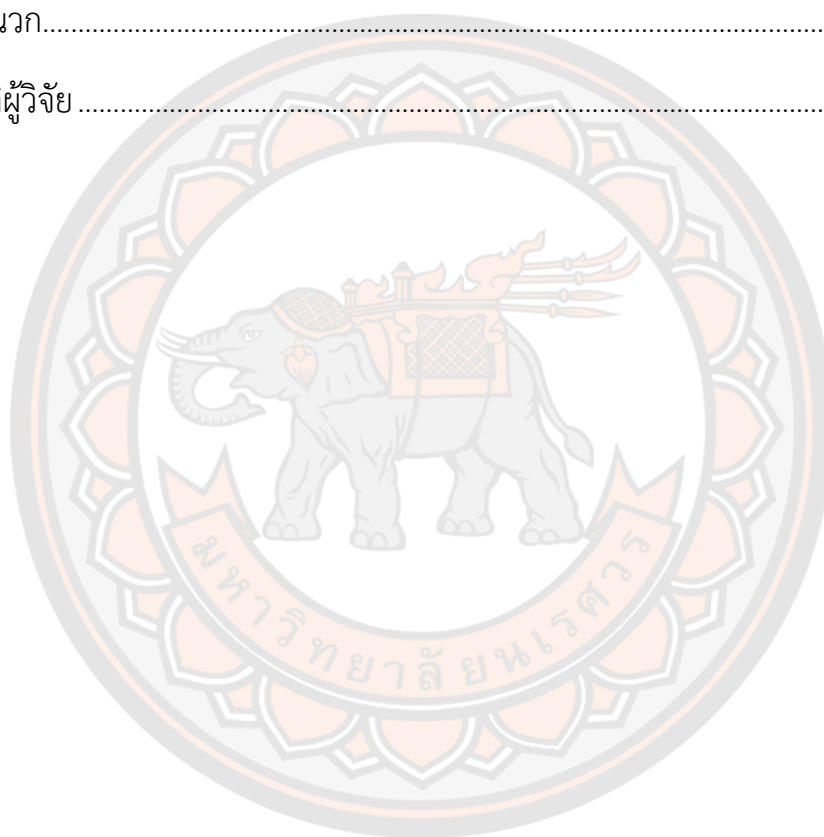


## สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
ประกาศคุณูปการ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 จุดมุ่งหมายของการวิจัย.....	5
1.3 ขอบเขตการวิจัย.....	5
1.4 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	6
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
1.7 สมมุติฐานของการวิจัย.....	7
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภาษาเขมร.....	8
2.2 การศึกษาเกี่ยวกับคำรึ้นหู.....	18
2.3 การศึกษาเรื่องความหมาย.....	48
2.4 การศึกษาความหมายตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์.....	56

2.5 ภาษาสุภาพและวิธีการสร้างคำร่ำนุ	72
2.6 การศึกษาคำนิยมและโลกทัศน์	81
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	103
3.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล	103
3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล	104
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล	105
บทที่ 4 กลวิธีการสร้างคำร่ำนุในภาษาเขมร	107
4.1 การใช้อุปลักษณ์	107
4.2 การยืมคำศัพท์ภาษาต่างประเทศ	111
4.3 การลดความหมายของคำ	115
4.4 การใช้คำอุปนิเสธ	118
4.5 การตัดแปลงคำ	119
4.6 การใช้คำตรงกันข้าม	119
4.7 การย่อคำ	120
บทที่ 5 ความหมายของคำร่ำนุในภาษาเขมร	121
5.1 ความหมายตรงของคำร่ำนุ	121
5.2 ความหมายอุปลักษณ์ของคำร่ำนุ	138
บทที่ 6 คำนิยมและโลกทัศน์ที่สะท้อนจากการใช้คำร่ำนุ	154
6.1 คำนิยมที่สะท้อนจากการใช้คำร่ำนุ	154
6.2 โลกทัศน์ที่สะท้อนจากคำร่ำนุในภาษาเขมร	170
บทที่ 7 บทสรุป	174
7.1 สรุปผลการวิจัย	174

7.2 อภิปรายผล .....	176
7.3 ข้อจำกัดของงานวิจัย .....	180
7.4 ข้อเสนอแนะ .....	181
เชิงอรรถ .....	182
บรรณานุกรม .....	185
ภาคผนวก.....	196
ประวัติผู้วิจัย .....	218



## สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 แสดงสัทอักษรแทนเสียงพยัญชนะต้น 17 หน่วยเสียง .....	11
ตาราง 2 แสดงพยัญชนะต้นควบในภาษาเขมร .....	12
ตาราง 3 แสดงการจัดข้อมูล.....	104
ตาราง 4 แสดงตัวอย่างคำรึ้นหูที่ใช้อุปลักษณ์แทนคำต้องห้ามเกี่ยวกับเรื่องเพศ .....	108
ตาราง 5 แสดงตัวอย่างคำรึ้นหูประเภทอื่น ๆ ที่ใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบและอุปลักษณ์...	110
ตาราง 6 แสดงตัวอย่างคำรึ้นหูที่เป็นคำยืมมาจากภาษาบาลี-สันสกฤต .....	112
ตาราง 7 แสดงตัวอย่างคำรึ้นหูที่เป็นคำยืมมาจากภาษาฝรั่งเศส .....	114
ตาราง 8 แสดงตัวอย่างคำรึ้นหูที่เป็นคำยืมมาจากภาษาอังกฤษ.....	114
ตาราง 9 แสดงตัวอย่างคำรึ้นหูที่เป็นคำยืมมาจากภาษาไทย.....	115
ตาราง 10 แสดงตัวอย่างกลวิธีการสร้างคำรึ้นหูโดยการใช้คำที่มีความหมายเป็นกลาง..	115
ตาราง 11 แสดงตัวอย่างการใช้กลุ่มคำหรือวลีเฉพาะแทนที่คำต้องห้ามซึ่งเป็นคำ ๆ เดียว .....	116
ตาราง 12 แสดงตัวอย่างการใช้คำที่อ้างถึงส่วนรวมทั้งหมดแทนคำเรียกส่วนหรือสิ่งเฉพาะ .....	117
ตาราง 13 แสดงตัวอย่างการใช้คำที่อ้างถึงสิ่งทั่ว ๆ ไป หรือเป็นคำกลาง ๆ แทนสิ่งที่ชี้ เฉพาะ .....	117
ตาราง 14 แสดงตัวอย่างการใช้คำที่อ้างถึงขั้นตอนของการตายแทนการกล่าวถึงการตาย โดยตรง.....	117
ตาราง 15 แสดงตัวอย่างการใช้คำที่อ้างถึงลักษณะใดลักษณะหนึ่งของคำต้องห้ามนั้นแทน การกล่าวถึงคำต้องห้ามนั้นโดยตรง .....	118

ตาราง 16 แสดงตัวอย่างกลวิธีการสร้างคำรีนหูโดยการใช้คำอุปนิเสธ ..... 118

ตาราง 17 แสดงตัวอย่างกลวิธีการสร้างคำรีนหูโดยการเปลี่ยนแปลงเสียงของคำ..... 119

ตาราง 18 แสดงตัวอย่างกลวิธีการสร้างคำรีนหูโดยการใช้คำตรงข้าม ..... 119

ตาราง 19 แสดงตัวอย่างกลวิธีการสร้างคำรีนหูโดยการย่อคำ..... 120

ตาราง 20 แสดงอัตราส่วนการปรากฏของคำรีนหูที่มีความหมายตรงประเภทต่าง ๆ  
โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย..... 122

ตาราง 21 แสดงอัตราการปรากฏของคำรีนหูที่มีความหมายอุปลักษณ์ประเภทต่าง ๆ โดย  
เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย..... 139



## สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 สัทอักษรแทนเสียงสระเดี่ยว.....	14
ภาพ 2 สัทอักษรแทนเสียงสระประสมสองเสียงยาว.....	15
ภาพ 3 สัทอักษรแทนเสียงสระประสมสองเสียงสั้น.....	16
ภาพ 4 แผนภูมิการจำแนกถ้อยคำในภาษา.....	34



# บทที่ 1

## บทนำ

### 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาษาเป็นสิ่งที่สะท้อนวัฒนธรรม อันทำให้เข้าใจระบบความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนวิถีชีวิตของกลุ่มชนต่าง ๆ ได้ ผู้ที่มาจากวัฒนธรรมที่ต่างกัน นอกจากจะใช้ภาษาต่างกันแล้ว ยังมีวิธีใช้ภาษาที่แตกต่างกันด้วย โดยจะมีวิธีคิดที่ต่างกันในการตัดสินว่าสิ่งใดควรพูดและสิ่งใดไม่ควรพูด และจะต้องพูดอย่างไร ดังนั้นการเลือกใช้คำให้เหมาะสมตามกาลเทศะและวัฒนธรรมมีความสำคัญมาก

โดยทั่วไปทุกภาษามักจะมีคำที่ห้ามพูดที่เรียกว่า “คำต้องห้าม” (taboo words) ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า คำต้องห้ามเป็นสากลลักษณะของภาษา (Fromkin et al., 2017, p. 310) คำชนิดนี้เมื่อพูดแล้วอาจมีเสียงที่พ้องกับคำที่มีความหมายในทางไม่ดีตามความเชื่อของคนในสังคมนั้น หรือที่ในสังคมนั้นถือว่าเป็นคำหยาบ ไม่สุภาพ หรือเมื่อพูดแล้วผู้ฟังอาจเกิดความรู้สึกอึดอัด ละอาย หรืออาจเนื่องมาจากการผวนคำ ซึ่งเมื่อผวนแล้วทำให้มีความหมายเปลี่ยนไปในทางหยาบโลน (ชัชวดี ศรีลัมพ์, 2558, หน้า 179) นอกจากนี้ คำต้องห้ามถือว่าเป็นคำที่มีความหยาบคายมากจนทำให้คนในสังคมไม่กล้ากล่าวถึง เพราะถ้าพูดออกมาแล้วอาจจะไม่เป็นที่ยอมรับหรือถูกลงโทษทางศีลธรรม คำชนิดนี้แม้จะไม่ควรกล่าวในการสนทนาปกติในสังคมของสุภาพชนโดยทั่วไปก็ตาม แต่ในบางสถานการณ์อาจถูกนำมากล่าวถึงได้ เช่น ในขณะที่ผู้พูดมีอารมณ์โกรธ และต้องการระบายความโกรธนั้นออกมา (จารุวรรณ พุ่มพฤษ, 2538, หน้า 4)

ตามพจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ทั่วไป (ราชบัณฑิตยสภา, 2560, หน้า 431) แบ่งประเภทคำต้องห้ามเป็น 2 ประเภท คือ 1) คำที่ห้ามพูดทุกสถานการณ์ (totally taboo) เช่น คำที่หมายถึงอวัยวะเพศและกิจกรรมทางเพศ 2) คำที่ห้ามพูดในบางสถานการณ์ (contextually taboo) เช่น คำว่า *ฝั่ว เมีย ตาย มะเร็ง* และคำเรียกชื่อสัตว์ร้ายในขณะที่เดินป่า เช่น *เสือ งู* เป็นต้น ในความเป็นจริง คำต้องห้ามเกิดขึ้นเพราะธรรมชาติของมนุษย์มีความอายและความกลัว คำที่เกี่ยวกับเพศจึงเป็นคำที่น่าอายที่จะกล่าวออกมา จึงกลายเป็นคำต้องห้าม ส่วนความกลัวในเรื่องต่าง ๆ เช่น กลัวความตาย กลัวโรคภัยไข้เจ็บ กลัวสัตว์ร้าย หรือกลัวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ก็อาจจะเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดคำต้องห้ามด้วย ดังที่ แอลันและเบอร์ริดจ์ (Allan & Buridge, 1991, 2006 อ้างอิงใน อรทัย ชินอักรพงศ์, 2557b, หน้า 1) กล่าวว่าคำต้องห้ามเกี่ยวข้องกับ 10 เรื่อง ได้แก่ 1) อวัยวะ



ในร่างกาย 2) กิจกรรมทางเพศ 3) การขบถายหรือสิ่งที่ขบถายออกมาจากร่างกาย 4) ชื่อสัตว์ 5) เชื้อชาติ 6) ความเชื่อ 7) เรื่องเหนือธรรมชาติ 8) การสาปแช่ง 9) ความผิดปกติหรือความบกพร่องทางจิตหรือสติปัญญา และ 10) รูปลักษณ์ภายนอกที่ผิดปกติ

ในหลายวัฒนธรรมไม่นิยมกล่าวถึงเรื่องส่วนตัว เช่น เรื่องการขบถาย เรื่องเพศ เรื่องการเจ็บไข้ได้ป่วย การคลอดบุตร หรือการตาย การกล่าวถึงเรื่องเหล่านี้ตรง ๆ จึงอาจจะถูกมองว่าหยาบคาย และไม่ละเอียดละไม การหาเรื่องอื่นมากล่าวแทนที่แต่ให้มีความเข้าใจตามที่ต้องการ จึงนิยมกันว่าดี (สุริยา รัตนกุล, 2544b, หน้า 119) ดังนั้นเมื่อผู้พูดจำเป็นต้องกล่าวถึงคำต้องห้ามเหล่านี้ ผู้พูดจึงต้องใช้วิธีหลีกเลี่ยงคำนั้น ๆ โดยหาคำอื่นมาใช้แทนเพื่อไม่ให้เกิดการใช้ภาษาส่งผลกระทบต่อค่านิยมและวัฒนธรรม และไม่ทำให้ตัวผู้พูดเองถูกตำหนิติเตียน หรือไม่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมนั้น การหลีกเลี่ยงไม่ใช้คำบางคำเพราะเกรงจะเกิดเหตุร้าย แสดงความไม่สุภาพ หรือทำให้ผู้ฟังได้รับความสะเทือนใจโดยไม่จำเป็นนั้น ซึ่งการหลีกเลี่ยงการใช้คำต้องห้ามและนำคำอื่นมาใช้แทนเช่นนี้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายได้อย่างรวดเร็ว คำที่ถูกนำมาใช้แทนคำต้องห้ามนี้เรียกว่า “คำรื่นหู” (euphemism) (ปราณี กุลละวณิชย์, 2527, หน้า 36) คำรื่นหูเป็นเรื่องของน้ำเสียงและท่วงทำนองของผู้พูดซึ่งพูดถึงสิ่งไม่สุภาพ ไม่น่ายินดี โดยทำให้สิ่งที่พูดออกมานั้นมีความรื่นหูและสุภาพจนเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมได้ การใช้คำรื่นหูนี้ไม่เพียงแต่เป็นการใช้คำเพื่อตัวผู้ฟังเท่านั้น แต่ยังเป็นการใช้คำเพื่อตัวผู้พูดเองด้วย เพราะหากผู้พูดใช้คำที่ระคายหู หรือคำต้องห้าม ผู้พูดอาจถูกมองว่า เป็นผู้ไร้การศึกษาอบรมซึ่งทำให้ผู้พูดไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม (แก้วใจ จันทร์เจริญ, 2533, หน้า 18)

ในกรณีของภาษาเขมร โดยทั่วไปการเลือกใช้คำรื่นหูเพื่อไม่ให้ระคายหูผู้ฟัง มักมีจุดประสงค์เพื่อรักษาศีลธรรมในการพูด เนื่องจากชาวเขมรให้ความสำคัญแก่การพูดจาเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่เป็นทางการ เพราะหากพูดคำระคายหูอาจจะแสดงถึงการไร้การศึกษาอบรม หรือแสดงถึงชาติตระกูล ที่ด้อยต่ำ ด้วยมีภาษิตโบราณเขมรที่กล่าวไว้ว่า “คำพูดส่อชาติ มารยาทส่อสกุล”

การกล่าววาจาสุภาพด้วยคำรื่นหูนั้นก่อให้เกิดผลในทางบวกต่อจิตใจของผู้ฟัง ไม่ว่าจะมีความหมายตรงหรือความหมายประจักษ์รูป (literal meaning) ซึ่งหมายถึงความหมายที่คำ ๆ หนึ่งบ่งบอก เป็นความหมายหลักหรือความหมายพื้นฐานของคำเช่นคำว่า **ទទួលមរណភាព** /*totuzl-morənaʔphisɔp*/ ‘รับมรณภาพ’ (Buddhist Institute, 1967, p. 856) เป็นคำรื่นหูแทนการกล่าวถึงความตาย ใช้เฉพาะบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะผู้อาวุโส คำว่า **វិកលចរិត** /*βikal-caʔrət*/ ‘วิกลจริต’ (Buddhist Institute, 1967, p. 1176) เป็นคำรื่นหูแทนความบกพร่องทางจิตใจ แปลว่าจิตที่บกพร่อง จิตใจที่ผิดปกติ และคำรื่นหูที่มีความหมายอุปลักษณ์ (metaphorical meaning) ซึ่งเป็น



คำรึนหูที่ใช้สิ่งหนึ่งเปรียบเทียบกับสิ่งหนึ่งเพื่อให้เห็นภาพพจน์เช่นคำว่า ฝักไฝ /p<sup>h</sup>ka:-chə:/ ‘ดอกไม้’ และ ฝักไฝ /p<sup>h</sup>ka:-prəj/ ‘โรคดอกไม้อั่ว’ เป็นคำรึนหูแทนโรคอีสุกอีใส โดยเปรียบเทียบอาการของโรคกับการออกดอกของดอกไม้

จะเห็นได้ว่าการอธิบายปรากฏการณ์ทางความหมายของคำรึนหูเกี่ยวข้องกับสังคมวัฒนธรรม ค่านิยม และโลกทัศน์ของชาวเขมร การศึกษาความหมายในภาษาเพื่อเข้าใจสังคมวัฒนธรรม ค่านิยม และโลกทัศน์ของคนในสังคมนั้น เป็นการศึกษาแนวบรรณศาสตร์ชาติพันธุ์ บรรณศาสตร์ชาติพันธุ์เป็นแนวทางในการศึกษาวัฒนธรรมโดยผ่านการวิเคราะห์ทางภาษา ซึ่งชาร์ลส์ โอ เฟรค (Frake, 1961) เป็นผู้ริเริ่ม การศึกษาของเฟรคชี้ให้เห็นถึงมโนทัศน์พื้นบ้านโดยศึกษาคำต่าง ๆ ในแต่ละวัฒนธรรม เฟรคมองว่าการศึกษาคำในวัฒนธรรมใด ๆ ก็ตาม นอกจากเก็บข้อมูลภาษาเพื่อได้ทราบความหมายของคำ ๆ นั้นโดยเทียบกับภาษาของเราแล้ว ยังสามารถทราบถึงการมีหรือไม่มีของสิ่งต่าง ๆ ในแต่ละวัฒนธรรมได้อีกด้วย เพราะคำเหล่านั้นจะบอกให้เราทราบว่า คนในแต่ละวัฒนธรรมมองเห็นความสำคัญและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวของเราอย่างไร (สุพัตรา จิรนนทนาภรณ์ และอัญชลี สิงห์น้อย, 2552, หน้า 8) โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า รูปภาษา หรือคำ มีความสัมพันธ์กับความคิด เนื่องจากคำเป็นตัวแทนของสิ่งสำคัญ 2 ประการ คือ มโนทัศน์ (concept) และสรรพสิ่ง (thing) โดยมนุษย์จัดสรรพสิ่งในโลกทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรมเป็นประเภท (category) จนไปสู่การสร้างองค์ความรู้ ซึ่งประกอบไปด้วยมโนทัศน์ต่าง ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบที่เรียกว่า ระบบปรีชาน (cognitive system) ดังนั้น การวิเคราะห์คำที่ใช้ในภาษาจึงสามารถนำไปสู่การเข้าใจและวิเคราะห์ระบบปรีชานของมนุษย์ได้ (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2549, หน้า 74-79) เช่น การศึกษาคำเรียกพืชผักในภาษาเขมรมาตรฐานตามแนวบรรณศาสตร์ชาติพันธุ์ (สุธาทิพย์ รัฐปัตย์, 2558) ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและสภาพสังคมวัฒนธรรมของชาวเขมร ได้แก่ โลกทัศน์ของชาวเขมรที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การจัดการพื้นที่และการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ความคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมร และความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อาจจะสามารถกล่าวได้ว่าการศึกษาความหมายตามแนวบรรณศาสตร์ชาติพันธุ์สามารถทำให้เข้าถึงวัฒนธรรม ความนึกคิด ค่านิยม และโลกทัศน์ของชาวเขมรได้ โดยผ่านทางการศึกษาคำรึนหูที่ชาวเขมรใช้ในชีวิตประจำวัน

การศึกษาภาษาตามแนวบรรณศาสตร์ชาติพันธุ์นั้น นอกจากจะวิเคราะห์ความหมายของคำศัพท์หรือหมวดคำศัพท์ในภาษาต่าง ๆ เพื่อให้เห็นมิติของความหมายในภาษาใดหนึ่งภาษาหนึ่งแล้วยังศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างหรือกลวิธีการสร้างคำอีกด้วย เช่น การศึกษาการปรับเปลี่ยนของชื่อหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ (น้องนุช มณีอินทร์, 2543) การศึกษานามสกุลพระราชทานในสมเด็จพระ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ปานทิพย์ มหาไตรภพ, 2545) การศึกษาคำเรียกรสและทัศนคติเกี่ยวกับรส ในภาษาจีนแต่จิ๋ว (พรลัดดา เมฆบัณชुरย์, 2547) และการศึกษาชื่อลายผ้าแพรวาวในภาษาผู้ไทยตาม แนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์ (ยศกร สิทธิศักดิ์ไพบูลย์ และคณะ, 2553) ทั้งนี้การศึกษาโครงสร้างหรือ กลวิธีการสร้างคำเหล่านี้สะท้อนให้เห็นระบบคิด วิถีชีวิต ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม รวมทั้งธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้ใช้ภาษาเหล่านั้นอีกด้วย นอกจากนี้ยังการศึกษากลวิธีการสร้างถ้อยคำรันทู ในภาษาไทยและภาษาจีนกลางปัจจุบัน (ทัศนวิทย์ ศรีมันตะ, 2555) พบว่า กลวิธีการสร้างคำรันทูของ ทั้งสองภาษามีความสัมพันธ์กับภาพสะท้อนของความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของผู้ใช้ภาษา กลวิธี การสร้างคำรันทูสะท้อนความคิด ความเชื่อของคนไทยและคนจีน 4 ประการ ได้แก่ 1) การขจัด ความกลัว เช่น เชื่อว่าคำบางคำพูดแล้วไม่ดี เป็นกลางร้าย จึงต้องเลี่ยงใช้คำอื่นแทน ดังคำว่า *ตัวกินไก่* แทนคำว่า *เหี้ย* 2) ความเหมาะสม ผู้พูดเลือกใช้ถ้อยคำที่ตนคิดว่าเหมาะสม โดยคำนึงถึงโอกาส สถานที และการใช้ภาษาตรงตามความนิยม ดังคำว่า *ผายลม* แทนคำว่า *ตด* 3) ความเชื่อเกี่ยวกับ อำนาจ ความศรัทธาทางศาสนา เช่น การจะเอ่ยถึงพระเจ้าจะต้องเลี่ยงไปใช้คำแทน ดังคำว่า *มัจจุราช มาเยือน* แทนคำว่า *ตาย* และความเชื่อเกี่ยวกับอวัยวะในส่วนที่ปกปิดและเรื่องเพศ ถือเป็นสิ่งที่ไม่ควร นำมากล่าวหรือพูดอย่างเปิดเผย ดังคำว่า *ทรวงอก* แทนคำว่า *นม* ส่วนภาพสะท้อนด้านค่านิยมจาก กลวิธีการสร้างคำรันทู 2 ประการ ได้แก่ 1) ค่านิยมในด้านความสุภาพ เช่น คำรันทูที่เกี่ยวกับอวัยวะ เพศ กิจกรรมทางเพศ การขับถ่ายสิ่งปฏิกูลจากร่างกาย รวมไปถึงการใช้คำที่ยกย่องบุคคล ซึ่งถือว่า เรื่องเหล่านี้ไม่ควรนำมากล่าวอย่างเปิดเผยถ้าจำเป็นต้องเลือกใช้ถ้อยคำรันทูแทน ดังคำว่า *อุจจาระ* แทนคำว่า *ขี้* และ 2) ค่านิยมในด้านการใช้ภาษาต่างประเทศ ถ้อยคำรันทูทั้งในภาษาไทยและภาษาจีน กลางปัจจุบัน ได้สะท้อนค่านิยมในเรื่องของการยืมคำภาษาต่างประเทศมาใช้เป็นคำรันทู เช่น ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาเขมร ภาษาจีน ภาษามลายู ภาษาอังกฤษ เป็นต้น ซึ่ง เกิดขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ความสัมพันธ์โดยทางถิ่นฐาน ความสัมพันธ์ทางการค้า ความสัมพันธ์ ทางการท่องเที่ยว ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและศาสนา และความสัมพันธ์ทางการศึกษา ดังคำว่า *องคชาต* (อวัยวะเพศชาย) *เมคเลิฟ* (กิจกรรมทางเพศ) *ปัสสาวะ* (ของเสียที่เป็นของเหลว) เป็นต้น ดังนั้นการศึกษากลวิธีการคำรันทูในภาษาเขมรเป็นอีกมิติหนึ่งที่ยังไม่มีผู้ใดศึกษาอย่างเป็นระบบ จึงมี ความน่าสนใจที่จะศึกษาว่ากลวิธีการสร้างคำรันทูในภาษาเขมรมีรูปแบบอย่างไรบ้าง และรูปแบบใดที่ ชาวเขมรส่วนใหญ่นำมาใช้ เพื่อเข้าถึงระบบคิดของชาวเขมร

ที่ผ่านมา มีการศึกษาเกี่ยวกับคำรันทูในหลายภาษา เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาไทย ภาษาเวียดนาม และภาษาอื่น ๆ เพราะการใช้คำรันทูเป็นปรากฏการณ์ที่มีในทุกภาษา และมีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของสังคมมนุษย์ในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ความเชื่อ การเมือง วรรณกรรม และภาษาศาสตร์ ส่วนในภาษาเขมรพบว่าการศึกษาวิเคราะห์คำรันทูยังมีข้อจำกัด จากการค้นคว้า

เอกสารพบว่า การอธิบายเกี่ยวกับคำรึ้นหูในภาษาเขมรมีปรากฏในหนังสือไวยากรณ์เขมร ระดับมัธยมศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา แต่เป็นการให้คำจำกัดความคำรึ้นหู (ดูคำจำกัดความในบทที่ 2 ข้อการศึกษาเกี่ยวกับคำรึ้นหู หน้า 17) และยกตัวอย่างคำรึ้นหูที่ใช้แทนคำต้องห้าม 3 คำเท่านั้น ได้แก่คำว่า ជុះ /cuh/ ‘ชี้’ แทนด้วยคำว่า ដោះទុក្ខសត្វធំ /dah-tuk-sat-thom/ ‘ถ่ายทุกขสัตว์ใหญ่’ คำว่า នោម /no:m/ ‘เหยี่ยว’ แทนด้วยคำว่า ដោះទុក្ខសត្វតូច /dah-tuk-sat-touch/ ‘ถ่ายทุกขสัตว์เล็ก’ คำว่า ស្លាប់ /slap/ ‘ตาย’ แทนด้วยคำว่า ចៃកប់ាន /caec-tha:n/ ‘แจกสถาน’ អនិច្ចកម្ម /ʔanicəkam/ ‘อนิจกรรม’ ដើរ /da:z/ ‘เดิน’ ฯลฯ เนื่องจากเป็นบทเรียนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาจึงไม่ได้อธิบายเกี่ยวกับกลวิธีการใช้ภาษา และที่มาของคำรึ้นหูอย่างละเอียด (Ministry of Education, 1982, p. 12) นอกจากนี้ ซิน สุข (Khin, 2007) ได้ศึกษาไวยากรณ์ภาษาเขมร โดยอธิบายเกี่ยวกับการใช้คำรึ้นหูเพื่อลดความหมายของคำหยาบคายเรื่องเพศ อวัยวะบางส่วนในร่างกาย การขับถ่าย ชื่อสัตว์ร้าย และชื่อโรคภัยไข้เจ็บ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำรึ้นหูในภาษาเขมร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภูมิพนมเปญ ในหัวข้อเรื่อง “คำต้องห้ามต่าง ๆ ในสังคมกัมพูชา” ของ ซ้อม เองเสียง (Sam, 2012) โดยได้วิเคราะห์คำต้องห้ามในภาษาเขมร เช่น คำด่า คำหยาบคาย คำสบประมาท คำอวดอ้าง คำโกหก คำสามัญ คำเกี่ยวกับสวัสดิภาพ คำเกี่ยวกับสุขภาพ คำเกี่ยวกับจิตใจ และคำเกี่ยวกับความกลัว โดยงานวิจัยนี้ไม่ได้กล่าวถึงคำรึ้นหูเท่าใดนัก ดังนั้นจึงยังมีประเด็นของคำรึ้นหูที่ควรต้องศึกษาเพิ่มเติม

จากข้อสังเกตข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คำรึ้นหูในภาษาเขมรเป็นประเด็นหนึ่งของภาษาที่ควรศึกษาให้ลึกซึ้งในแง่มุมต่าง ๆ เช่น กลวิธีการสร้างคำและความหมาย เพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจเกี่ยวกับค่านิยม และโลกทัศน์ของชาวเขมรจากการใช้คำรึ้นหูในชีวิตประจำวัน

## 1.2 จุดมุ่งหมายของการวิจัย

- 1) เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการสร้างคำรึ้นหูที่ใช้แทนคำต้องห้ามในภาษาเขมร
- 2) เพื่อวิเคราะห์ประเภททางความหมายของคำรึ้นหูที่สะท้อนค่านิยมและโลกทัศน์ของชาวเขมร

## 1.3 ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้จะศึกษาเฉพาะคำรึ้นหูในภาษาเขมรมาตรฐาน (ดูที่เชิงอรรถ 1) สมัยปัจจุบัน ซึ่งเป็นภาษาเขมรที่นำมาใช้ในว้จันลีลาที่เป็นภาษาเขียน และจะไม่ศึกษาคำรึ้นหูในลักษณะดังนี้

- 1) คำรึ้นหูในภาษาถิ่นย่อยต่าง ๆ ในประเทศกัมพูชา

- 2) คำรึนหูที่ใช้ในธุรกิจ คำรึนหูที่ใช้ในการทหารและการทูต
- 3) คำรึนหูประเภทคำสแลง (slang) คำเฉพาะวงการ (jargon) (ดูที่เชิงอรรถ 2 และ 3)
- 4) คำราชาศัพท์และคำสุภาพที่ใช้กับเชื้อพระวงศ์หรือพระสงฆ์ เนื่องจากคำเหล่านี้เป็นคำศัพท์เฉพาะซึ่งต้องใช้ในทำเนียบภาษา (ดูที่เชิงอรรถ 4) ชนิดหนึ่ง

#### 1.4 ข้อตกลงเบื้องต้น

- 1) คำรึนหูที่เป็นภาษาเขมร ในงานวิจัยนี้เขียนเป็นตัวอักษรเขมรสมัยปัจจุบัน
- 2) สัทอักษรที่ใช้การถอดเสียงภาษาเขมรในงานวิจัยนี้ใช้ตามพจนานุกรมการออกเสียงภาษาเขมร (ภาษาเขมรมาตรฐานและภาษาถิ่นพนมเปญ) ของซอง มีเชล ฟิลิปปี และเหียบ จันท์วิจิตร (Filippi & Hiep, 2016) เป็นหลัก
- 3) การแปลความหมายของคำต้องห้ามและคำรึนหูในภาษาเขมรเป็นภาษาไทยแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ แปลตามคำศัพท์แต่ละคำแล้วจึงแปลคำต้องห้ามและคำรึนหู โดยเปรียบเทียบกับคำต้องห้ามและคำรึนหูในภาษาไทย หากคำไหนไม่สามารถเทียบกับภาษาไทยจะทับศัพท์ภาษาเขมร

#### 1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

- 1) คำต้องห้าม (Taboo Word) หมายถึง คำหรือข้อความใด ๆ ที่ถูกห้ามหรือไม่สมควรที่จะกล่าวตามที่สังคมกำหนด เช่น คำที่เกี่ยวกับความเชื่อ ศาสนา เรื่องเพศ และการขับถ่าย
- 2) คำรึนหู (Euphemism) หมายถึง คำหรือข้อความที่ใช้แทนคำต้องห้าม เพื่อลดความรุนแรง และสร้างความสุภาพ
- 3) วรรณศาสตร์ชาติพันธุ์ (Ethnosemantics) หมายถึง ทฤษฎีทางความหมายที่ใช้วิธีวิเคราะห์ความหมายของคำศัพท์ในภาษาใดภาษาหนึ่งโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มคนที่เราทำการศึกษามีระบบคิด ค่านิยม ทักษะคติ และมีการมองโลกอย่างไร
- 4) ค่านิยม (Value) หมายถึง สิ่งที่คนปรารถนา หรือสิ่งที่มีคุณค่าควรปฏิบัติ เป็นวิถีของการจัดรูปแบบความประพฤติที่มีความหมายต่อบุคคล และเป็นมาตรฐานการตัดสินความดี ความชั่ว ความผิดถูกของสังคม
- 5) โลกทัศน์ (Worldviews) หมายถึง ทักษะในการมองโลกของคนในสังคมใดสังคมหนึ่ง ซึ่งเป็นภาพของโลกหรือสังคมที่รับรู้ผ่านวิธีการและระบบวิธีคิดในการประเมินคุณค่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยอาศัยพื้นฐานทางวัฒนธรรมและบริบททางสังคม

## 1.7 สมมุติฐานของการวิจัย

1) กลวิธีในการสร้างคำรึนหู ได้แก่ การดัดแปลงคำ การยืมคำศัพท์ต่างประเทศ การลดความหมายของคำ การใช้คำอุปลักษณ์ เป็นต้น

2) คำรึนหูในภาษาเขมรมีความสัมพันธ์ทางความหมายในลักษณะตรงกันข้ามกับคำต้องห้าม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงค่านิยมและโลกทัศน์ของชาวเขมร ค่านิยมที่สะท้อนจากคำรึนหู ได้แก่ ค่านิยมเกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยมเกี่ยวกับบุคคลและสังคม และค่านิยมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ส่วนโลกทัศน์ของชาวเขมรที่สะท้อนจากการใช้คำรึนหู ได้แก่ โลกแห่งธรรมชาติ โลกแห่งบุญและบาป และโลกแห่งความไม่เท่าเทียม

## 1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทำให้ทราบถึงกลวิธีการสร้างคำและความหมายของคำรึนหูในภาษาเขมร
- 2) ทำให้เกิดความเข้าใจค่านิยมและโลกทัศน์ในสังคมกัมพูชา
- 3) เป็นแนวทางในสื่อสารโดยใช้คำรึนหูแทนคำต้องห้ามให้เหมาะสมตามบริบทสังคมของกัมพูชา
- 4) เป็นการรวบรวมและบันทึกคำรึนหูซึ่งบางคำกำลังจะสูญหายไป



## บทที่ 2

### เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ โดยแบ่งหัวข้อเป็น 6 หัวข้อ ได้แก่

- 1) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภาษาเขมร
- 2) การศึกษาเกี่ยวกับคำรึนหุ
- 3) การศึกษาเรื่องความหมาย
- 4) การศึกษาความหมายตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์
- 5) การทำภาษาให้สุภาพและวิธีการสร้างคำรึนหุ
- 6) การศึกษาค่านิยมและโลกทัศน์ ดังต่อไปนี้

#### 2.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภาษาเขมร

ในเรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภาษาเขมรจะกล่าวถึงพยัญชนะในภาษาเขมร สระในภาษาเขมร และระบบพยางค์ในภาษาเขมร ดังต่อไปนี้

ภาษาเขมรเป็นภาษาราชการตามรัฐธรรมนูญของราชอาณาจักรกัมพูชา มาตรา 5 และเป็นภาษาที่ใช้ในการเรียนการสอนตามสถาบันการศึกษาทั้งของรัฐบาลและเอกชน (Neou, 2012, p. 1) ภาษาเขมรแบ่งได้ออกเป็นหลายถิ่น ได้แก่ 1) ภาษาเขมรมาตรฐาน หรือภาษาเขมรกลาง เป็นภาษาที่ใช้ในการเรียนการสอนและในสื่อต่าง ๆ โดยมาจากภาษาเขมรถิ่นพระตะบอง 2) ภาษาเขมรเหนือ หรือภาษาเขมรสุรินทร์ เป็นภาษาเขมรที่พูดในประเทศไทย 3) ภาษาเขมรตะวันตก เป็นภาษาเขมรที่พูดบริเวณเทือกเขาบรรทัดทางตะวันตกของประเทศกัมพูชาจนถึงภาคตะวันออกของประเทศไทย 4) ภาษาเขมรพนมเปญ เป็นภาษาเขมรที่พูดในเมืองหลวงและพื้นที่ใกล้เคียง และ 5) ภาษาเขมรใต้ เป็นภาษาเขมรที่พูดบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงใกล้กับประเทศเวียดนาม (ชมขนาด อินทจามรรักษ์, 2559, หน้า 11)

ภาษาเขมรเป็นภาษาคำโดดที่จัดอยู่ในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก กลุ่มมอญ-เขมร (Huffman, 1970, p.3) ซึ่งตระกูลภาษามอญ-เขมร สามารถแบ่งโดยใช้วิธีการเปรียบเทียบสถิติของคำศัพท์ดั้งเดิม (lexicostatistics) และวิธีการกำหนดระยะเวลาจากคำ (glottochronology) ออกได้เป็น 12 สาขา ได้แก่ 1) สาขาภาคี (Khasi branch) 2) สาขาปะหล่อง (Palaungic branch) 3) สาขามอญ (Monic branch) 4) สาขาขมุ (Khmuic branch) 5) สาขาเวียด-เหมื่อง (Viet-Muong branch) 6) สาขากะตู่ (Katuic branch) 7) สาขาบาฮ์นา (Bahnaric branch) 8) สาขาเพียร์ (Pearic branch) 9) สาขาเขมร (Khmer branch) 10) สาขาจะฮาย (Jahaic branch) 11) สาขาเซนอย (Senoic

branch) และ 12) สาขาเซเมลาย (Semelaic branch) (Thomas & Headley, 1970; Diffloth, 1974 อ้างอิงใน สุริยา รัตนกุล, 2544a, หน้า 59-73)

เนื่องจากภาษาเขมรเป็นภาษาคำโดด ในการประกอบคำเข้าเป็นรูปประโยค การเรียงลำดับของคำจึงมีความสำคัญมาก กล่าวคือ คำจะต้องเรียงตามตำแหน่งหน้าที่ของคำ (อดุลย์ ตะพั้ง และพลอย แสงลอย, 2546, หน้า 141) คำในภาษาเขมรเป็นคำอิสระสามารถนำไปใช้ได้ทันทีโดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงรูปคำเพื่อแสดงความสัมพันธ์กับคำอื่น ๆ ในประโยค และไม่ว่าคำจะปรากฏอยู่ส่วนใดของประโยค จะมีรูปและเสียงคงเดิมเสมอ (ประยูร ทรงศิลป์, 2542, หน้า 5) นอกจากนั้นคำในภาษาเขมรส่วนใหญ่เป็นคำพยางค์เดียวและคำสองพยางค์ โดยอาจมีคำหลายพยางค์ แต่มักจะเป็นคำประสมหรือคำยืมมาจากภาษาอื่น อาทิ ภาษาบาลี และภาษาสันสกฤต คำหลายพยางค์เหล่านี้จะมีส่วนประกอบของคำพยางค์เดียวกับคำสองพยางค์รวมกัน (กาญจนา นาคสกุล, 2539, หน้า 5)

ในด้านระบบเสียง ภาษาเขมรประกอบด้วยหน่วยเสียงสำคัญ 2 ชนิด คือ หน่วยเสียงพยัญชนะ และหน่วยเสียงสระ เนื่องจากเสียงสำคัญทั้งสองนี้ทำให้คำที่มีสภาพแวดล้อมเหมือนกันมีความหมายแตกต่างกัน (กาญจนา นาคสกุล, 2539, หน้า 3) หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาเขมรจัดประเภทต่าง ๆ ตามหน้าที่ที่ปรากฏในพยางค์ เช่น พยัญชนะต้นเดี่ยว พยัญชนะต้นควบ และพยัญชนะท้าย (เป็นตัวสะกด) ส่วนหน่วยเสียงสระมีทั้งสระเสียงสั้นและสระเสียงยาว สระเดี่ยวและสระประสม ภาษาเขมรไม่มีวรรณยุกต์จึงไม่มีระดับเสียงสูงต่ำเป็นหน่วยเสียงเหมือนอย่างในภาษาไทย แต่ในภาษาเขมรมีทำนองเสียง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงระดับขึ้นหรือลงของเสียงในแต่ละช่วงของคำพูด และมีการลงน้ำหนัก

การอธิบายระบบเสียงภาษาเขมรต่อไปนี้จะยึดหลักการอธิบายตามแบบของนักภาษาศาสตร์ผู้เชี่ยวชาญทางสัทศาสตร์และสัทวิทยาภาษาเขมร คือ ซอง มีแซล ฟิลิปปี และเหียบ จันทวีจิตร (Filippi & Hiep, 2016, pp. X-XXI) เป็นหลัก

### 2.1.1 พยัญชนะในภาษาเขมร

เสียงพยัญชนะ (consonants) คือเสียงที่เปล่งโดยกระเสลมที่ผ่านออกมาจากช่องปาก (oral cavity) หรือช่องจมูก (nasal cavity) นั้น อาจถูกบีบหรือกักโดยอวัยวะในการออกเสียงภายในปากโดยอวัยวะใดคู่หนึ่ง เสียงพยัญชนะนั้นอาจจะเป็นเสียงโฆษะ(voiced) หรือเสียงอโฆษะ(voiceless) ก็ได้ (นันทนา รณเกียรติ, 2548, หน้า 37) ในการจำแนกพยัญชนะจะพิจารณาตามฐานกรณ์ที่ใช้ในการออกเสียงหรือตำแหน่งเกิดเสียง เช่น เสียงริมฝีปาก เสียงเพดานอ่อน พิจารณาตาม

ลักษณะการออกเสียง เช่น เสียงหยุด เสียงเสียดแทรก และการสั่นของเส้นเสียง ได้แก่ เสียงก้อง/เสียง โฆษะ เสียงไม่ก้อง/เสียงอโฆษะ (ราชบัณฑิตยสภา, 2560, หน้า 105)

ชวน สุขมภู (Khun, 1970) กล่าวว่าหน่วยเสียงพยัญชนะภาษาเขมรมีทั้งหมด 21 หน่วย โดยจะนับหน่วยเสียงพยัญชนะชนิด /p<sup>h</sup> t<sup>h</sup> c<sup>h</sup> k<sup>h</sup>/ เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว ส่วน นักภาษาศาสตร์บางท่าน เช่น จูดีธ เอ็ม จาค็อบ (Jacob, 1968) ฟร็องซัว มาร์ทีนี (Martini, 1945) และพรหม มีออล (Prum, 2013) กล่าวไว้ว่าหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวในภาษาเขมรมีทั้งหมด 17 หน่วย โดยไม่นับหน่วยเสียงพยัญชนะชนิดทั้ง 4 หน่วย นอกจากนี้ แฟรงคลิน อี ฮัฟแมน (Huffman, 1967, pp. 6-7) กล่าวว่า หน่วยเสียงพยัญชนะภาษาเขมรทั้งหมดมี 18 หน่วย โดยมี หน่วยเสียงพยัญชนะ /f/ ซึ่งมีลักษณะเป็นเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง ที่เกิดที่ฟันและริมฝีปากและ ปรากฏเฉพาะภาษาต่างประเทศเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม โนว สุน (Neou, 2012) กล่าวว่า หน่วยเสียงในภาษาเขมรมีทั้งหมด 16 หน่วย โดยไม่นับหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวเส้นเสียง /ʔ/ เพราะเป็นเพียงปรากฏการณ์ในการสร้างคำแบบเขมรโดยใช้หน่วยคำเต็มหน้า เช่น [p-] + [o:n] > [p-ʔo:n] นอกจากนั้นแล้ว หน่วยเสียง /ʔ/ ในภาษาเขมรมีหน้าที่เป็นพยัญชนะท้ายพยางค์ อยู่หลัง เสียงสระบางเสียง [o:], [ɔ], [ɔ], [a:], [a], [u:ə], [u:ə] [i:e] ซึ่งในการเขียนใช้ตัวพยัญชนะ “ก” [k] เป็นตัวสะกด

นอกจากนี้ ซอง มีแซล ฟิลิปป์ และเหียบ จันท์วิจิตร (Filippi & Hiep, 2016, p. X) ไม่ได้ใส่ พยัญชนะชนิด 4 หน่วยเสียง /p<sup>h</sup> t<sup>h</sup> c<sup>h</sup> k<sup>h</sup>/ ในตารางสัทอักษรเสียงพยัญชนะต้น เนื่องจากพยัญชนะ ชนิดถูกวิเคราะห์ว่าเป็นพยัญชนะต้นควบกล้ำแบบพิเศษ กล่าวคือในระบบเสียงและระบบคำ ภาษาเขมร เสียงเหล่านี้เป็นหน่วยเสียง 2 หน่วยเสียงควบกัน แต่ในด้านการเปล่งเสียงจะออกเสียง เป็นเสียงเดี่ยว (จุม สุนนาง, 2559, หน้า 18) ประเด็นที่น่าสังเกตคือในพจนานุกรมการออกเสียง ภาษาเขมรใช้สัทอักษรพยัญชนะเสียงริมฝีปากเปิด (bilabial approximant) [β] แทนสัทอักษรที่เคย ใช้มาก่อน เช่น สัทอักษร [v] ที่เป็นสัทอักษรใช้สำหรับพยัญชนะเสียงก้อง ริมฝีปากล่างฟันบน เสียดแทรก (labiodental voiced fricative) หรือสัทอักษร [w] ที่เป็นสัทอักษรใช้สำหรับพยัญชนะ เสียงก้อง ริมฝีปาก เพดานอ่อน และเป็นเสียงเปิด (voiced labialized velar approximant)



ตาราง 1 แสดงสัทอักษรแทนเสียงพยัญชนะต้น 17 หน่วยเสียง

ตำแหน่งเกิดเสียง	ริมฝีปาก	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	เส้นเสียง
เสียงระเบิด	p b	t d	c	k	ʔ
เสียงนาสิก	m	n	ɲ	ŋ	
เสียงร้ว		r			
เสียงเสียดแทรก			s		h
เสียงเปิด	β			j	
เสียงเปิดข้างลิ้น		l			

ที่มา : ดัดแปลงจาก ซอง มีแชล ฟิลิปป์ และเหียบ จันทวีจิตร (Filippi & Hiep, 2016, p. XI)

ตำแหน่งของขอบพยางค์ (syllable margin) มีสองตำแหน่ง คือ ต้นพยางค์ (onset) และท้ายพยางค์ (coda) พยัญชนะเขมรทุกหน่วยสามารถนำมาใช้ในตำแหน่งต้นพยางค์ได้ทั้งหมด พยัญชนะดังกล่าวสามารถประสมใช้เป็นพยัญชนะต้นควบได้ สำหรับพยัญชนะต้นควบถ้าที่มี พยัญชนะสองหน่วยประสมกันนั้น จากการศึกษาในอดีตที่ผ่านมา พบว่า ภาษาเขมรมีพยัญชนะประเภทนี้จำนวนประมาณ 81 คู่ (กาญจนา นาคสกุล, 2539) หรือบางท่านเสนอว่ามี 85 คู่ (ศานติ ภัคดีคำ, 2550) 87 คู่ (Huffman, 1970) และ 89 คู่ (Varasarin, 1984) จากจำนวนนี้ จึงทำให้เห็นว่าภาษาเขมรเป็นภาษาหนึ่งที่มีจำนวนพยัญชนะต้นควบมาก

ซอง มีแชล ฟิลิปป์ และเหียบ จันทวีจิตร (Filippi & Hiep, 2016, p. XVIII) ได้จำแนกรูปแบบของพยัญชนะต้นควบในภาษาเขมรเป็น 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

- |                        |     |                       |           |
|------------------------|-----|-----------------------|-----------|
| 1) C1+C2               | สรี | [srɛj]                | ‘ผู้หญิง’ |
| 2) C1 <sup>h</sup> +C2 | ฐะ  | [p <sup>h</sup> tɛah] | ‘บ้าน’    |
| 3) C1 <sup>o</sup> +C2 | ฐึ  | [p <sup>o</sup> dɛj]  | ‘ผ้า’     |

กาญจนา นาคสกุล (2539, หน้า 37) ได้แบ่งกลุ่มพยัญชนะต้นควบของภาษาเขมรออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

ตาราง 2 แสดงพยัญชนะต้นควบในภาษาเขมร

	หน่วยเสียง พยัญชนะ ที่ 1	หน่วยเสียงพยัญชนะที่ 2																	
		p	t	c	k	ʔ	b	d	m	n	ɲ	l	r	s	h	w	ʝ		
พยัญชนะ	p																	x	
ควบที่ออก	t																	x	
เสียงควบกล้ำ	c																	x	
สนิท	k																	x	
	s	x	x		x				x	x	x	x	x	x				x	
พยัญชนะ	p <sup>h</sup>		x	x	x	x		x		x	x	x	x		x			x	
ควบที่มีเสียง	t <sup>h</sup>	x			x				x	x		x	x					x	x
ลมหายใจเป็น	c <sup>h</sup>	x			x	x		x	x	x		x	x					x	
เสียงเชื่อม	k <sup>h</sup>	x	x	x					x	x	x		x		x			x	x
พยัญชนะ	t <sup>ə</sup>					x	x												
ควบที่มีเสียง	c <sup>ə</sup>					x	x	x				x							
สระกลางเป็น	k <sup>ə</sup>																		x
เสียงเชื่อม	ʔ <sup>ə</sup>																		
	m <sup>ə</sup>		x	x		x			x		x	x		x	x	x	x		
	l <sup>ə</sup>	x			x	x	x		x			x						x	x
	s <sup>ə</sup>					x	x	x											

ที่มา : ดัดแปลงจาก กาญจนา นาคสกุล (2539, หน้า 37)

อีกตำแหน่งหนึ่งของพยัญชนะในขอบพยางค์ คือ ตำแหน่งท้ายพยางค์ พยัญชนะภาษาเขมร ทั้ง 17 เสียง สามารถใช้ในตำแหน่งต้นพยางค์ได้ทุกหน่วยเสียงแต่มีเพียง 13 เสียงเท่านั้นที่สามารถใช้ในตำแหน่งท้ายพยางค์ได้ คือ -p -t -c -k -ʔ -m -n -ŋ -h -l -β -j

กล่าวโดยสรุป พยัญชนะภาษาเขมรมีทั้งหมด 17 หน่วย ซึ่งสามารถใช้ในตำแหน่งต้นพยางค์ได้ทุกเสียง พยัญชนะต้นควมมีทั้งหมด 81 คู่ ในส่วนของตำแหน่งท้ายพยางค์ ภาษาเขมรมีพยัญชนะเพียง 13 หน่วยเท่านั้นที่ใช้ในตำแหน่งนี้ได้ และภาษาเขมรไม่มีพยัญชนะควบท้าย

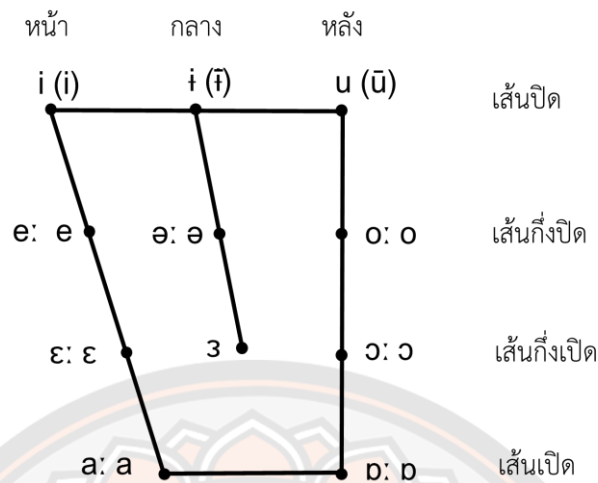
### 2.1.2 สระในภาษาเขมร

เสียงสระ เป็นเสียงก้องที่ตั้งกระจายไปได้ไกลกว่าเสียงพยัญชนะ เสียงสระจึงเป็นแกนของพยางค์ซึ่งทำให้เสียงอื่น ๆ ในพยางค์นั้นได้ยินได้ (กาญจนา นาคสกุล, 2556, หน้า 69)

สภาภาษาเขมรแห่งชาติ (National Council of Khmer Language, 2018, p.12) กล่าวว่า ภาษาเขมรก็ไม่ต่างจากภาษาอื่น ๆ ที่อยู่ในกลุ่มมอญ-เขมร กล่าวคือเป็นภาษาที่เสียงสระมากกว่าเสียงพยัญชนะ โดยมีเสียงสระกว่า 30 เสียง แม้วนักวิชาการยังไม่มีเอกภาพเกี่ยวกับจำนวนเสียงสระนี้ก็ตาม แต่การถกเถียงกันมีไม่มาก งานวิจัยของ กาญจนา นาคสกุล (2539) พบว่า หน่วยเสียงสระเขมรมีทั้งหมด 30 หน่วย นอกจากนี้ในผลงานของนักภาษาศาสตร์ท่านอื่นพบว่า หน่วยเสียงสระเขมรมี 31 หน่วย (Prum, 2013; Huffman, 1970; Varasarin, 1984) งานวิจัยของประกอบ ผลงาม (Phon-ngam, 1987) หน่วยเสียงสระเขมรมีจำนวนทั้งสิ้น 36 หน่วย

งานวิจัยของ ซอง มีแซล ฟิลิปปี และเหียบ จันท์วิจิตร (Filippi & Hiep, 2016) ได้กำหนดระบบสระในภาษาเขมร โดยจำแนกสระในภาษาเขมรเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ สระเดี่ยว และ สระประสม โดยกล่าวว่า สระเดี่ยวเสียงยาวมี 10 เสียง สระเดี่ยวเสียงสั้นมี 8 เสียง (สระเดี่ยวเสียงสั้นปิดไม่ได้นับในระบบหน่วยเสียง) สระประสมสองเสียงยาวมี 10 เสียง (ไม่ใช่ 13 เสียง หรือ 14 เสียง) และสระประสมสองเสียงสั้นมี 3 เสียง ซึ่งอาจจะกล่าวโดยสรุปว่าเสียงสระในภาษาเขมรทั้งหมดมี 31 เสียงดังต่อไปนี้

## 1) สระเดี่ยว



ภาพ 1 สัทอักษรแทนเสียงสระเดี่ยว

ที่มา : ดัดแปลงจาก ซอง มีแชล ฟิลิปป์ และเหียบ จันทวีจิตร (Filippi & Hiep, 2016, p. XI)

## คู่เทียบเสียงสระเดี่ยวยาว สระเดี่ยวสั้น

/e:/ ~ /e/	เค็ง	‘นอน’	คิฏ	‘นักร้อง’	/ke:n/ ~ /ken/
/ɛ:/ ~ /ɛ/	เฝ็ง	‘เอาชนะ’	เชฏ	‘ออก’	/cɛ:n/ ~ /cɛn/
/a:/ ~ /a/	อาบ	‘นกกกระจอก’	อาบ	‘จับ’	/ca:p/ ~ /cap/
/ə:/ ~ /ə/	เอ็บ	‘เพ็ง’	อิฏ	‘ทิพย์’	/tə:p/ ~ /təp/
/o:/ ~ /o/	เอก	‘ข้าวโพด’	อก	‘ทำให้โค้ง’	/po:t/ ~ /pot/
/ɔ:/ ~ /ɔ/	คก	‘ไก่ตัวผู้’	กุก	‘นกกกระยาง’	/kɔ:k/ ~ /kɔk/
/ɔ:/ ~ /ɔ/	อบ	‘จอบ’	อบ	‘จับ’	/cɔ:p/ ~ /cɔp/

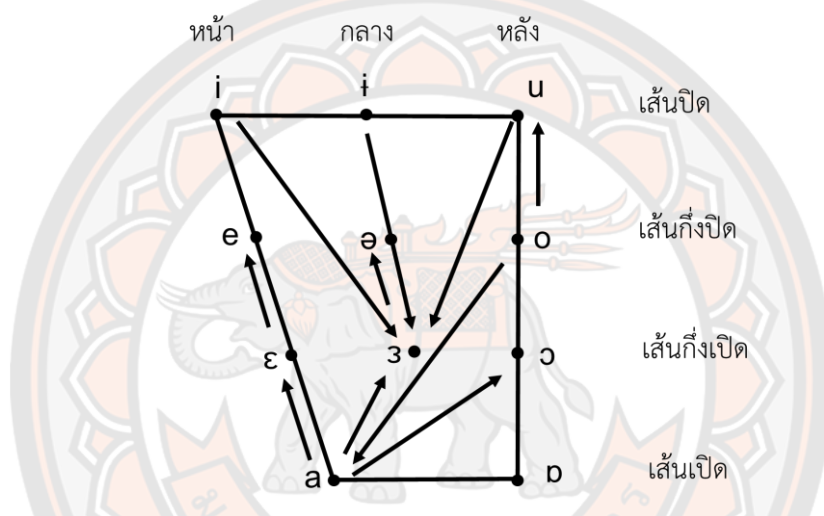
## คู่เทียบเสียงสระปิด สระเปิด

/i:/ ~ /e:/	อี	‘สถานที่’	เอ	‘ไม้’	/ti:/ ~ /te:/
/e:/ ~ /ɛ:/	เมฆ	‘เมฆ’	เมฆ	‘กิ่งไม้’	/me:c/ ~ /mɛ:c/
/ɛ:/ ~ /a:/	ไธษ	‘ริม’	กัษ	‘กาม’	/kɛ:m/ ~ /ka:m/
/ɨ:/ ~ /ə:/	ณี่	‘ป่วย’	ณี่	‘ไม้’	/chi:/ ~ /chə:/
/u:/ ~ /o:/	คู	‘คู’	เคอ	‘ว้าว’	/ku:/ ~ /ko:/
/o:/ ~ /ɔ:/	เคอ	‘ว้าว’	ค	‘เป็นไข’	/ko:/ ~ /kɔ:/
/ɔ:/ ~ /ɔ:/	ค	‘เป็นไข’	ค	‘คอ’	/kɔ:/ ~ /kɔ:/

/e/ ~ /ɛ/	เคธ	‘หนี’	กีธ	‘กิจ’	/keɔ/ ~ /kɛɔ/
/ɛ/ ~ /a/	เซญ	‘ออก’	ซาญ	‘แพ้ว’	/cɛŋ/ ~ /caŋ/
/ə/ ~ /ɜ/	ฉิต	‘ใกล้’	ชิต	‘จิต’	/cət/ ~ /cɜt/
/o/ ~ /ɔ/	อุก	‘ใส่’	ตุ	‘โต๊ะ’	/tok/ ~ /tɔk/
/ɔ/ ~ /ɒ/	กุฉี	‘กุฉี’	กัต	‘บันทึก’	/kɔt/ ~ /kɒt/

## 2) สระประสม

### ก. สระประสมสองเสียงยาว

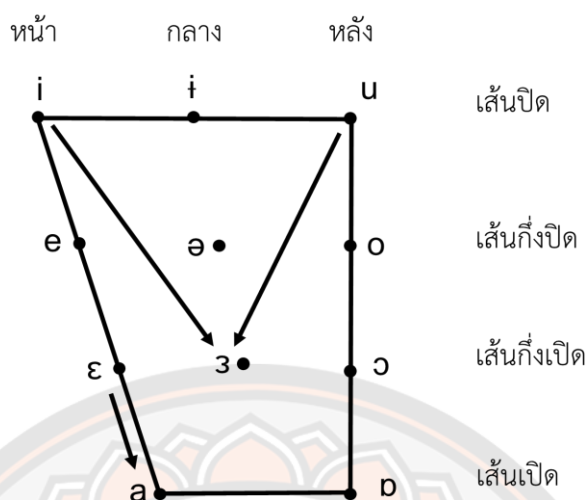


ภาพ 2 สัทอักษรแทนเสียงสระประสมสองเสียงยาว

ที่มา : ดัดแปลงจาก ซอง มีแชล ฟิลิปปี และเหียบ จันทวิจิตร (Filippi & Hiep, 2016, p. XIII)

/iɜ/	ชา	/tiɜ/	‘เปิด’
/iɜ/	เงี๊ยะ	/liɜn/	‘เร็ว’
/uɜ/	คู	/kuɜ/	‘ควรร’
/aɛ/	ไถ่	/taɛ/	‘แต่’
/aɜ/	เบ๊	/baɛ/	‘หาก’
/aɔ/	เถา	/taɔ/	‘สิงโต’
/oɔ/	ค๊าต	/kaɔt/	‘เขา’
/ɛe/	เก็๊	/kɛe/	‘เกียรดี’
/oɔ/	คู	/doɔ/	‘เปลี่ยน’
/ɜə/	มึ๊	/mɜən/	‘หมื่น’

## ข. สระประสมสองเสียงสั้น



ภาพ 3 สัทอักษรแทนเสียงสระประสมสองเสียงสั้น

ที่มา : ดัดแปลงจาก ซอง มีแซล ฟิลิปปี และเหียบ จันทวีจิตร (Filippi & Hiep, 2016, p. XIV)

/nɔ/	นุก	/pɔnɔ/	‘พวก’
/iɔ/	นุก	/pɨɔ/	‘คำ’
/ɛa/	นุก	/pɛa/	‘หิว’

กล่าวโดยสรุป จำนวนสระในภาษาเขมรมีจำนวนระหว่าง 30-36 เสียง ความแตกต่างในจำนวนนี้ถือว่าเป็นประเด็นที่ต้องศึกษาเพิ่มเติมในอนาคตต่อไปเพื่อค้นหาสาเหตุในความแตกต่าง และหาข้อสรุปจำนวนสระที่ใช้จริงในภาษาเขมรมาตรฐาน อย่างไรก็ตามยังพบปัญหาในการใช้ สัทอักษร IPA ในการเขียนเสียงสระดังกล่าว ในการศึกษานี้จะใช้สัทอักษร IPA ตามงานของ ซอง มีแซล ฟิลิปปี และเหียบ จันทวีจิตร (Filippi & Hiep, 2016)

### 2.1.3 ระบบพยางค์ในภาษาเขมร

พยางค์เป็นส่วนหนึ่งในโครงสร้างพยางค์ของภาษา พยางค์สามารถใช้ในตำแหน่งต้นพยางค์ และท้ายพยางค์ ซึ่งในแต่ละตำแหน่งจะแบ่งเป็นสองประเภท คือ พยางค์เดี่ยวและพยางค์ควบ ทุกภาษาพยางค์ต้องเริ่มด้วยพยางค์อย่างน้อยหนึ่งหน่วย แต่บางภาษาในตำแหน่งต้นหรือท้ายพยางค์อาจนับพยางค์ได้มากกว่าหนึ่งหน่วย (จุม สุนนาง, 2559, หน้า 28)

ในการศึกษาระบบเสียง พยางค์เป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของคำที่มีส่วนประกอบเป็น พยัญชนะ สระ และในบางภาษามีวรรณยุกต์เพิ่มอีกหน่วยหนึ่ง พยางค์แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ พยางค์เปิดและพยางค์ปิด รูปแบบพื้นฐานของพยางค์ในภาษาเขมรมีพยัญชนะ และสระ (CV) รูปแบบพื้นฐานของโครงสร้างคำภาษาเขมรคือ CV และแบ่งเป็นหน่วยแปรอื่น ๆ เช่น CVC, CCVC, CCCVC จากการเน้นเสียงพยางค์เดี่ยวส่วนมากมีการเน้นเสียงหรือเสียงหนัก (stress) เสมอ คำเขมรสองพยางค์ส่วนมากจะเน้นเสียงที่พยางค์ที่สอง (กาญจนา นาคสกุล, 2539) มีการใช้เครื่องหมาย ‘ หรือ ‘ เพื่อบ่งบอกการเน้นเสียง ในงานของเฮนเดอร์สัน (Henderson, 1975) และฮัฟฟ์แมน (Huffman, 1967) ตามลำดับซึ่งแตกต่างจากการใช้ที่พบในตาราง IPA ที่ใช้เครื่องหมาย ‘ ซึ่งโดยปกติแล้วการเน้นเสียงพยางค์ (สำหรับคำสองพยางค์) คือการเน้นที่พยางค์ท้าย อย่างไรก็ตามประเด็นนี้ไม่ค่อยมีการขัดแย้งในภาษาเขมร

ลักษณะพยางค์ของคำในภาษาเขมรส่วนมากเป็น พยางค์เดี่ยว (monosyllables) และสองพยางค์ (disyllables) และยักรวมถึงคำจำนวนหนึ่งที่มีมากกว่าสองพยางค์ เรียกว่ามากพยางค์ (polysyllables) ซึ่งหมายถึงการรวมกันของคำสองพยางค์หรือมากกว่านั้น พยางค์ในภาษาเขมรแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ พยางค์หลักกับพยางค์รอง (major syllable และ minor syllable) (จุม สุนนาง, 2559, หน้า 28)

คำในภาษาเขมรแท้ส่วนใหญ่มีเพียงหนึ่ง หรือ สองพยางค์เท่านั้น อย่างไรก็ตามในการพูดและการเขียนอย่างเป็นทางการมักมีคำหลายพยางค์ (polysyllabic words) จำนวนมาก คำเหล่านั้นส่วนมากเป็นคำที่ยืมมาจากภาษาบาลี-สันสกฤต ภาษาฝรั่งเศส หรือ ภาษาอังกฤษ จะเห็นได้ว่าส่วนประกอบของพยางค์ภาษาเขมรมีเพียงสองส่วนหลัก คือ พยัญชนะ (C) และ สระ (V)

ผู้วิจัยได้นำความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภาษาเขมร โดยเฉพาะในด้านระบบเสียง (พยัญชนะและสระ) และระบบพยางค์ กล่าวคือ ตั้งแต่ระดับหน่วยเสียง ระดับพยางค์ และระดับคำ เพื่อเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจก่อนที่จะนำไปสู่การศึกษาวิเคราะห์คำรึ้นหูในภาษาเขมร โดยเฉพาะการใช้สัทอักษรในการถอดเสียงคำรึ้นหูตามหลักของ ซอง มีแชล ฟิลิปปี และเหียบ จันท์วิจิตร (Filippi & Hiep, 2016)



## 2.2 การศึกษาเกี่ยวกับคำร่ำนุ

### 2.2.1 คำจำกัดความของคำร่ำนุ

#### 1) ความหมายตามพจนานุกรม

ตามพจนานุกรม A Dictionary of Euphemisms and Other Doubletalk ได้อธิบายว่า คำร่ำนุ (euphemism) มีรากศัพท์มาจากคำกรีก eu หมายถึง "well" (ดี) หรือ "sounding good" (เสียงไพเราะ) และ phêmê หมายถึง "speech" (คำพูด) ดังนั้น คำร่ำนุหมายถึง คำพูดดี คำสุภาพ คำไพเราะ (Rawson, 1981, p. 1)

ส่วนพจนานุกรมเคมบริดจ์ (Cambridge Advanced Learner's Dictionary - 3rd Edition) กล่าวว่า คำร่ำนุ (Euphemism) หมายถึง คำ หรือวลีที่ใช้เพื่อหลีกเลี่ยงการพูดคำระคายหู ยกตัวอย่างเช่นคำว่า 'senior citizen' เป็นคำร่ำนุใช้แทนคำว่า 'old person'

ส่วนตามศัพท์พจนานุกรมภาษาศาสตร์ และวรรณคดี ของคณะกรรมการภาษาเขมรแห่งชาติ ในราชบัณฑิตยสถานกัมพูชา (National Council of Khmer Language, 2013, p. 32) ได้อธิบายความหมายของคำร่ำนุ หรือคำเลี่ยง (ตรงกับคำเขมรว่า ពាក្យសម្រាល/ប្រិយសព្ទ/វិសាលសព្ទ) คือ การใช้คำหรือประโยคที่มีความหมายสุภาพ เพื่อแทนคำหรือประโยคที่มีความหมายไม่สุภาพ เช่น คำว่า ស្រីមេអំពៅ (ผู้หญิงผีเสื้อ) ស្រីប្រកបបង្ហូរ (ผู้หญิงประกอบอาชีพทางเพศ) ស្រីរកស៊ី (ผู้หญิงหาเงินทางเพศ) เป็นคำร่ำนุเพื่อแทนคำต้องห้ามว่า ស្រីពេស្យា (ผู้หญิงแพศยา) เป็นต้น

ส่วนพจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป) ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2560, หน้า 159) ได้ให้คำจำกัดความว่า คำร่ำนุ หรือ เสาวพจน์ คือ คำหรือสำนวนที่ใช้แทนคำต้องห้ามหรือคำที่สังคมถือว่าหยาบ ไม่สุภาพ เช่นคำว่า សុខา และ អង្គនំ เป็นคำร่ำนุใช้แทนคำว่า ស្នំ ส่วนคำว่า សើ ลីน ถึงแก่กรรม ใช้แทนคำว่า ตาย

#### 2) ความหมายตามทัศนะของนักวิชาการ

กุสตาฟ สเตอร์น (Stern, 1968, p. 330) ได้ให้คำจำกัดความของคำร่ำนุว่า คำร่ำนุ หมายถึง ลักษณะการลด การทำให้เบาลง หรือการอำพรางความหมายของคำที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เป็นอันตราย หรือเป็นสิ่งที่ไม่น่าฟัง นับได้ว่าเป็นวิธีการทางภาษาศาสตร์ ซึ่งผู้พูดสามารถใช้เพื่อลดความรุนแรงหรือเลวร้ายซึ่งไม่น่ายินดียินดีนั้น



กระทรวงศึกษาธิการแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา (Ministry of Education, 1982, p. 32) อธิบายว่า คำรึนหุเป็นคำเลี่ยงชนิดหนึ่งที่ใช้เพื่อปกปิดเรื่องไม่ดีที่คนในสังคมไม่ชอบกล่าวถึง เพราะชี้ให้เห็นถึงเรื่องเพศ ความรัก ความตาย ซึ่งถือว่าเป็นคำระคายหู

คิส แอลลัน และเคท เบอร์ริดจ์ (Allan & Burridge, 1988, pp. 1-8) ได้ให้คำจำกัดความคำรึนหุว่า คือ คำที่ถูกเลือกให้นำมาใช้แทนถ้อยคำที่ไม่น่าพอใจ ได้แก่ คำต้องห้าม เพื่อเลี่ยงการเสียน้ำหรือขายหน้าที่จะเกิดขึ้นได้ ทั้งผู้พูด ผู้ฟัง หรือผู้ร่วมวงสนทนา ส่วนสาเหตุของการใช้คำรึนหุอาจเนื่องจากการที่ผู้พูดเกรงว่าจะทำให้ผู้ฟังไม่พอใจ ต้องการให้ผู้อื่นทราบว่าคุณมีสถานภาพทางสังคมอย่างไร หรือผู้พูดต้องการให้เกิดความสนุกสนาน

แก้วใจ จันทรเจริญ (2533, หน้า 9) กล่าวว่า คำรึนหุ มีรากศัพท์มาจากภาษากรีก eu = 'well'; pHEME = 'speaking' ซึ่งหมายถึง คำหรือถ้อยคำที่นำมาใช้แทนที่คำต้องห้ามในภาษา โดยมีจุดประสงค์ที่จะลดความรุนแรงของคำเดิมลง หรือเพื่อที่จะทำให้เกิดความสุภาพ ความราบรื่นชวนฟัง และไม่ระคายหู

รัชดา ธิยะใจ (2536, หน้า 6) ได้ให้คำจำกัดความคำรึนหุว่า คือคำที่นำมาใช้แทนคำต้องห้ามเพื่อให้ฟังดูสุภาพ เหมาะสมที่จะใช้ในสถานการณ์ที่เป็นทางการหรือกับสุภาพชนทั่ว ๆ ไป

เฮียน สุขุม (Hean, 1998, p. 142) กล่าวไว้ว่า คำรึนหุ เป็นวิธีการกล่าวถึงเหตุการณ์บางอย่าง หรือความคิดบางอย่างโดยตัดคำที่ไม่สุภาพออก หรือคำที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจมากเกินไป ตัวอย่างเช่น **ลาถัฏารุณาทกเณกเเขิงเเกีย** 'เขาได้ลาจากโลกเราแล้ว' คำว่า **เณกเเนก** 'ลาจากโลก' เป็นคำรึนหุของคำ **สวับ/ฆาบ** 'ตาย'

ราล์ฟ เคเยส (Keyes, 2010, p.1) กล่าวว่า Euphemism มีรากศัพท์มาจากคำ Eupheme ซึ่งเป็นชื่อของเทพธิดากรีกสมัยโบราณมีหน้าที่รักษาพยาบาลโรค ชื่อของพระองค์หมายความว่า การพูดดี (eu = "good"; pHEME = "speaking") เกี่ยวพันกับคำกรีกที่หมายถึง การพูดสุภาพ และใช้คำที่เป็นสิริมงคลเพื่อหลีกเลี่ยงคำที่เป็นกลางร้าย

ทัศนวิทย์ ศรีมันตะ และธนันท์ ตรงดี (2556, หน้า 6) กล่าวว่า ถ้อยคำรึนหุ เป็นคำที่ใช้พูดหรือใช้เขียนแทนคำที่มีความหมายไม่สู้ดีหรือไม่น่าฟัง

กล่าวโดยสรุป คำรึนหุเป็นคำที่ใช้แทนคำต้องห้าม เพื่อลดความรุนแรงทางความหมายของคำเดิมให้เบาลง เพื่อสร้างความสุภาพ ความราบรื่นชวนฟัง เนื่องจากคำเหล่านั้นเป็นคำหยาบน่าระคายหู คำที่มีความหมายในทางที่ไม่ดี และไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม

## 2.2.2 ที่มาของคำรึนหู

นีแมน และซิลเวอร์ (Neuman and Silver, 1983, pp. 1-3 อ้างอิงใน รัชดา ธิยะใจ, 2536, หน้า 15) ได้กล่าวถึงประวัติและที่มาของคำรึนหูว่า เรื่องสำคัญที่ห้ามกล่าวถึง คือเรื่องของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ มีสาเหตุมาจากความกลัวและความเคารพยำเกรง การติดต่อสื่อสารกับพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของซึ่งเป็นผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติจึงเป็นหน้าที่ของพระเจ้า ดังนั้น พระเจ้าจึงได้สร้างคำขึ้นเพื่อใช้เรียกขานพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ เช่น ในภาษากรีกโบราณ เรียกเทพเจ้าแห่งความโกรธ (The Furies) ว่า “The Eumenides” ซึ่งมีความหมายว่า ผู้ทรงเมตตา (The Kindly Ones) หรือ ผู้ทรงเป็นมิตร (The Friendly Ones) นอกจากนั้นแล้วในสมัยโบราณมนุษย์เชื่อว่าความตายเป็นเรื่องลึกลับ และเป็นเรื่องที่มนุษย์ทุกคนนามไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ การเอ่ยถึงความตายจึงเป็นเรื่องที่คนไม่เต็มใจพูดถึง จึงเกิดคำรึนหูเพื่อใช้แทนคำเดิม เหตุการณ์ที่ตรงข้ามกับความตายก็คือ การเกิด ซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการร่วมเพศ การเกิดจึงเป็นเรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่ทำให้ต้องใช้คำรึนหู นีแมน และซิลเวอร์ กล่าวสรุปว่า เรื่องใดหรือหัวข้อใดจะเป็นเรื่องต้องห้าม หรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม เพราะแต่ละวัฒนธรรมย่อมมีเรื่องที่ต้องห้ามแตกต่างกันไป และแม้ในวัฒนธรรมเดียวกันเรื่องต้องห้ามก็ยังแตกต่างกันไปตามยุคสมัยอีกด้วย

วิกตอเรีย ฟรอมคิน, โรเบิร์ต รอดแมน และนิน่า ไฮอัมส์ (Fromkin et al., 2017, p. 12) กล่าวว่า คำรึนหูเป็นคำหรือวลีที่ใช้แทนคำต้องห้ามเพื่อหลีกเลี่ยงเรื่องที่น่ากลัวและไม่เป็นที่พอใจ ในหลายสังคม เนื่องจากการกลัวความตาย เป็นสาเหตุที่ทำให้มีการใช้คำรึนหูหลายคำที่เกี่ยวข้องกับความตาย การใช้คำรึนหูไม่ใช่เรื่องใหม่ ดังที่นักประวัติศาสตร์ชาวกรีกชื่อ พลูทาร์ก (Plutarch) ในช่วงศตวรรษที่ 1 ได้บันทึกไว้ว่า ชาวเอเธนส์โบราณ ใช้คำรึนหูเพื่อปกปิดความอัปมงคลต่าง ๆ ด้วยการนำคำที่เป็นมงคลและคำสุภาพมาใช้แทน ตัวอย่างเช่น คำว่า companions ‘เพื่อนร่วมทาง’ แทนคำว่า harlots ‘โสเภณี’ คำว่า contributions ‘เงินบริจาค’ แทนคำว่า taxes ‘ภาษี’ คำว่า chamber ‘ห้อง’ แทนคำว่า prison ‘คุก’ เป็นต้น

คำรึนหูมีที่มาจากคำต้องห้าม และคำต้องห้ามก็มีที่มาจากค่านิยมของการใช้ภาษาในสังคมนั้น ซึ่งทศนิวัลย์ ศรีมันตะ (2555, หน้า 10) ได้กล่าวถึงที่มาของคำต้องห้ามว่า คำต้องห้ามเกิดขึ้นจากค่านิยมและความเชื่อของคนในสังคมที่เชื่อว่าคำบางคำพูดแล้วไม่ดี เป็นลางร้าย จึงต้องใช้คำอื่นแทน ได้แก่ คำที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ ความศรัทธาทางศาสนา ตัวอย่างเช่น การเอ่ยถึงพระเจ้าจะต้องเลี่ยงไปใช้คำอื่นแทน และคำที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะในส่วนที่ปกปิดและเรื่องเพศ จึงเป็นเรื่องที่ไม่ควรนำมากล่าวหรือพูดอย่างเปิดเผย ซึ่งสอดคล้องกับ จันทรศรี นิตยฤกษ์ (2526) ที่กล่าวว่า คำรึนหูเกิดมาจากคำต้องห้าม เนื่องจากความเชื่อที่ได้รับการถ่ายทอดในสังคมทั้งมีเหตุผลและไม่มี

เหตุผล แต่ก็ยังเชื่อเพราะความกลัวอันเนื่องจากพิสูจน์ไม่ได้แน่ชัดว่าจะเป็นจริงหรือไม่ และความเชื่อจะคลายลง หากมีความเข้าใจธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องมากขึ้นและสภาพสังคมเปลี่ยนไป ความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมต้องห้ามหรือสิ่งต้องห้ามนี้มักเกิดจากความกลัวของคนในสังคม เช่น ความเชื่อที่ว่า เข้าป่าอย่าพูดถึงเสือ ไปทางเรืออย่าพูดถึงจระเข้ เนื่องจากเกรงว่าเมื่อเอ่ยชื่อสัตว์เหล่านี้แล้ว สัตว์นั้นจะได้ยินและเข้ามาหา ดังนั้นคำว่า *เสือ* และ *จระเข้* จึงกลายเป็นคำต้องห้าม เพราะเชื่อว่าเสือ และจระเข้เป็นสัตว์ร้ายและมีอำนาจที่จะทำให้เกิดอันตรายได้จริง

ในทำนองเดียวกัน ภาษาซุนิ (Zuni) ห้ามไม่ให้เอ่ยชื่อสัตว์บางชนิดในเพลงศักดิ์สิทธิ์ เช่น คำว่า *takka* ‘กบ’ ซึ่งเป็นคำที่ใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ในเพลงศักดิ์สิทธิ์จะใช้คำว่า *woliye tinan k'ayapa* หมายถึง ‘กบ’ แต่ถ้าแปลตามตัวจะแปลได้ว่า ‘หลายตัว-อยู่-ในภาชนะ-กันตื้น-นั่งอยู่-ในของเหลว’ มาใช้แทน เนื่องจากวัฒนธรรมซุนิกำหนดไว้ว่าห้ามใช้ชื่อสัตว์ตรง ๆ ในภาษาศักดิ์สิทธิ์จะต้องมีคำแทน (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2556, หน้า 151)

อย่างไรก็ตาม นักมานุษยวิทยาให้ข้อสันนิษฐานเรื่องพฤติกรรมต้องห้ามว่าเกิดจากความสำนึกทางศาสนาเป็นสำคัญรวมทั้งเพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน และเพื่อรักษาความสุขของสังคมนั้น ๆ เมื่อมีพฤติกรรมต้องห้ามในสังคมเกิดขึ้น ปราชญ์การณีนีจะส่งผลกระทบต่อภาษาด้วย คือทำให้คำที่ใช้เรียกพฤติกรรมต้องห้ามหรือชื่อของสิ่งต้องห้ามต่าง ๆ กลายเป็นคำต้องห้ามในที่สุด จากความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งต้องห้ามเหล่านี้นำไปสู่ความคิดว่า หากมีการกล่าวถึงสิ่งต้องห้ามใดอย่างตรงไปตรงมาจะทำให้เกิดผลร้ายทั้งแก่ตัวผู้พูดและผู้ฟัง ดังนั้นผู้พูดจึงหลีกเลี่ยงด้วยการใช้คำอื่นแทนที่คำต้องห้าม คำที่คนในสังคมยอมรับให้นำมาใช้แทนเมื่อจำเป็นต้องกล่าวถึงคำต้องห้ามคือ “คำรึนหู” นั่นเอง (ทัศนวิทย์ ศรีมันตะ, 2555, หน้า 11)

สติเฟน อุลล์มานน์ (Ullmann, 1975 อ้างอิงใน ทัศนวิทย์ ศรีมันตะ, 2555, หน้า 10) จำแนกคำต้องห้ามเป็น 3 ประเภท โดยใช้เหตุผลทางจิตวิทยาเป็นหลัก ดังนี้

1) คำต้องห้ามที่เกิดจากความกลัว (*taboo of fear*) หมายถึง คำซึ่งเกี่ยวข้องกับชื่อของสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เช่น ชื่อของพระเจ้า ปีศาจ หรือวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ หรือแม้แต่ชื่อสัตว์บางชนิดและสิ่งที่ไม่มีชีวิต เช่นคำว่า *god* ถูกแทนด้วยคำว่า *the lord, seigneur, master* เป็นต้น

2) คำต้องห้ามที่เกิดจากความไม่เหมาะสม (*taboo of delicacy*) หมายถึง คำซึ่งผู้พูดพยายามเลี่ยงที่จะเอ่ยถึงอย่างตรงไปตรงมา เนื่องจากอาจทำให้เกิดความสะเทือนใจแก่ผู้ฟังอย่างรุนแรง ได้แก่ คำที่เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ คำที่เกี่ยวกับความตาย สภาพความบกพร่องของร่างกายและจิตใจ อาชีพบางอย่าง และเรื่องเชือชาติ เป็นต้น ตัวอย่างคำว่า *die* อาจใช้คำรึนหูว่า *pass away, go to sleep, meet their maker, go to their final reward* เป็นต้น

3) คำต้องห้ามที่เกิดจากความไม่สุภาพตามมารยาทสังคม (taboo of propriety) หมายถึง คำต้องห้ามที่เกี่ยวกับเรื่องเพศ อวัยวะบางส่วนในร่างกาย รวมไปถึงของเสียที่ถูกขับถ่ายจากร่างกาย เช่น คำว่า urinate อาจใช้คำอื่นหว่า *pass water* หรือ *have a slash* และคำว่า *fuck* อาจใช้คำอื่นหว่า *go to bed with* หรือ *sleep with*

แก้วใจ จันทรเจริญ (2533, หน้า 28-32) ศึกษาคำอื่นหว่าในภาษาไทยและได้แบ่งที่มาของคำอื่นหว่าในภาษาไทยตามหลักของฮอลล์มานน์ เป็น 3 ประเภทคือ

1) คำอื่นหว่าเพื่อขจัดความกลัว

ความกลัวและความเชื่อในเรื่องที่ว่า หากมี “ตัวเหี้ย” มาปรากฏให้เห็น คนในบ้านจะได้รับความเดือดร้อน ทำให้คนหาทางแก้ไข การแก้ไขอาจทำได้โดยการทำพิธีมงคลแก้ ในด้านภาษาแก้ไขโดยการเลี่ยงไปใช้คำว่า “ตัวเงินตัวทอง” เพื่อให้ฟังดูเป็นสิริมงคล เพราะเงินทองเป็นของมีค่า

2) คำอื่นหว่าเพื่อความเหมาะสม

ผู้พูดเลือกใช้ถ้อยคำที่ตนคิดว่า เหมาะสม โดยคำนึงถึงโอกาส สถานที่ และใช้ภาษาให้ตรงตามความนิยม สอดคล้องกับวัฒนธรรมของสังคม ในแง่ของความสัมพันธระหว่างบุคคล ผู้พูดต้องคำนึงถึงความรู้สึกของผู้ฟังด้วย จึงต้องเลี่ยงการใช้ถ้อยคำที่รุนแรง หรือตรงเกินไป แต่จะเลือกใช้ถ้อยคำที่มีนัยปลอบประโลมแทน การใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมเห็นได้จากการใช้คำอื่นหว่า *เสียชีวิต* *สิ้นลมตเวรหมดกรรม* แทนคำว่า “ตาย” และใช้คำว่า *โรคเนื้องอก* *โรครักษาไม่หาย* แทนคำว่า “มะเร็ง” เป็นต้น

3) คำอื่นหว่าเพื่อความสุภาพ

การใช้ถ้อยคำที่สุภาพอ่อนน้อมและตกแต่งให้รื่นหู เป็นค่านิยมและเอกลักษณ์สำคัญประการหนึ่งในการใช้ภาษาไทย เพราะความสุภาพทำให้เกิดความราบรื่นในการสื่อสาร การใช้คำอื่นหว่าเพื่อความสุภาพในภาษาไทย ได้แก่ คำที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะเพศ การร่วมเพศ การขับถ่ายสิ่งปฏิกูลจากร่างกาย ซึ่งถือกันว่าเรื่องเหล่านี้ไม่ควรนำมากล่าวอย่างเปิดเผย ถ้าหากจำเป็นต้องกล่าวก็จะเลือกใช้คำที่สุภาพ เช่น *องคชาติ* *ถั่ว* *ร่วมประเวณี* *ของเสีย* *ไปห้องน้ำ* เป็นต้น

ส่วนคำอื่นหว่าในภาษาเขมรก็มีที่มาจากคำต้องห้ามเช่นเดียวกัน เนื่องจากสังคมเขมรมีพฤติกรรมต้องห้ามที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผีและสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวเขมรที่รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ เช่น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อารักษ์ ภูตผีปีศาจ เป็นต้น ความเชื่อนี้ถูกสืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง จึงมีความระมัดระวังในการพูดโดยห้ามไม่ให้เอ่ยถึงสิ่งเหนือธรรมชาติดังกล่าว ได้แก่การห้ามพูดคำปรามาสดูหมิ่น คำหยาบคาย คำด่า คำโกหก คำอวดอ้าง และห้ามขับถ่ายใกล้ศาลเจ้าหรือที่อยู่อาศัยของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะกลัวว่า



อาจจะมียันตรายต่อตน ชาวเขมรเชื่อว่ามีวิญญาณตามคุ้มครองรักษาตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น แหล่งน้ำ ป่าดง ภูเขา เป็นต้น ถึงแม้ว่าอารักษ์ ภูตผีปีศาจ ล้วนเป็นมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในสถานที่ต่าง จากมนุษย์ทั้งสิ้น แต่ก็มีมนุษย์บางกลุ่มที่ช่วยคุ้มครองดูแลรักษามนุษย์ด้วย (Sam, 2012, p. 57) ดังนั้น สาเหตุหลักที่ชาวเขมรสร้างคำรึนหูคือ เนื่องจากความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติที่มีอยู่รอบตัว เมื่อใช้คำที่ไม่เหมาะสมโดยขาดการพิจารณา ผู้พูดจะถูกลงโทษจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างแน่นอน จากพื้นฐานความเชื่อดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการใช้คำรึนหูเพื่อหลีกเลี่ยงการใช้คำต้องห้าม เพื่อรักษา ศีลธรรมในสังคม รักษาสวัสดิภาพ และสั่งสอนลูกหลานให้ใช้คำสุภาพ

กล่าวโดยสรุป คำรึนหูที่มาจากหลีกเลี่ยงการใช้คำต้องห้าม ตามความเชื่อและค่านิยม ของแต่ละสังคม คือค่านิยมในทางลบที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ คำรึนหูที่นำมาใช้แทนคำต้องห้ามจึงเป็นคำที่มี ค่านิยมเป็นบวกหรือเป็นคำที่สื่อความหมายไปในทางที่ดี การใช้คำรึนหูนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คนใน สังคมมีศีลธรรมในการพูด ด้วยการเลือกใช้คำให้เหมาะสมตามกาลเทศะและบริบทสังคม

### 2.2.3 งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวข้องกับคำรึนหู

#### 1) คำรึนหู

การศึกษาเกี่ยวกับคำรึนหูในภาษาต่าง ๆ เป็นแนวทางในการวิเคราะห์มีหลายงานวิจัย ซึ่งจะนำมากล่าวถึงโดยสังเขป ดังนี้

ปราณี กุลละวณิช (2527) ในบทความวิจัยเรื่อง “ว่าด้วยคำว่า ตาย” ได้รวบรวมคำที่ใช้แทนคำว่า ‘ตาย’ ในภาษาไทยกรุงเทพฯ โดยไม่รวมคำที่ใช้ในวงการสงฆ์หรือราชศัพท์จำนวน 27 คำ อันได้แก่ คำว่า *หมดลม ลึนลม ลึนใจ เสีย เสรีจ เรียบร้อย(ไป)แล้ว ลึนแล้ว จากไป ไป(เสีย)แล้ว กลับบ้านเก่า กลับบ้านเดิม ไปสวรรค์ ลงนรก ล้มตาย ดับ ม่วง เห่งทิ้ง ม่วงห่ง ซี้ ลึนบุญ ลึนกรรม หมดบุญ หมดกรรม หมดเวร หมดทุกข์ พันทุกข์ และถึงแก่กรรม* สังคมไทยจะหลีกเลี่ยงการใช้คำว่า ‘ตาย’ และถือว่าคำนี้เป็นคำต้องห้าม เนื่องจากคนส่วนใหญ่จะไม่อยากนึกถึง หรือพูดถึงสิ่งที่เศร้าโศก สะเทือนใจ หรือทำให้เกิดการสูญเสีย จึงต้องใช้คำอื่นที่ลดความหมายลง เพื่อให้รู้สึกสูญเสีย และ กระทบกระเทือนใจน้อยลง และคำที่นำมาใช้แทนนั้น เรียกว่า **คำรึนหู** หรือ **คำเลี่ยง** คำเหล่านี้ นอกจากทำให้ผู้พูดและผู้ฟังสบายใจแล้วยังเป็นคำจะแสดงให้เห็นถึงความคิดและความเชื่อของผู้ใช้ ภาษาด้วย ได้แก่คำว่า *ลึนบุญ หมดบุญ หมดเวร หมดกรรม และพันทุกข์* สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ทางพุทธศาสนา คำว่า *หมดลม ลึนลม และลึนใจ* เป็นคำที่บอกลักษณะทางกายภาพของมนุษย์ ส่วนคำว่า *เสีย ดับ ล้มตาย เสรีจ* เป็นการใช้คำเพื่อแสดงให้เห็นว่าการตายเป็นเรื่องธรรมดา และคำว่า

จากไป ไปแล้ว กลับบ้านเก่า กลับบ้านเดิม ไปสวรรค์ ลงนรก เป็นคำที่ว่าด้วยกริยาเคลื่อนที่ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่ว่าความตายเป็นเรื่องของการเดินทาง เป็นต้น

แก้วใจ จันทรเจริญ (2533) ได้ศึกษาคำรึ้นหูในภาษาไทย โดยศึกษาลักษณะเด่นและความหมายของคำรึ้นหูเพื่อทำความเข้าใจค่านิยมและโลกทัศน์ที่สะท้อนจากคำรึ้นหู งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายตามแนววรรคศาสตร์ชาติพันธุ์ เพื่อวิเคราะห์คำรึ้นหูที่ใช้แทนคำต้องห้ามจำนวน 11 คำ ได้แก่ /hîa/, /ta:j/, /máren/, /jét/, /khuaj/, /hî:/, /nom/, /mǒj/, /khî:/, /jîaw/ และ /tòt/ โดยเก็บข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ และตรวจสอบข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามผลการวิเคราะห์พบว่า คำรึ้นหูในภาษาไทยมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ 1) คำรึ้นหูประเภทดัดแปลงจากคำต้องห้าม (distortion) เช่นคำว่า โรคมะ แทนคำว่า /máren/ คำว่า ตัวเห้ แทนคำว่า /hîa/ 2) คำรึ้นหูประเภทคำศัพท์ต่างประเทศ (loan word) เช่นคำว่า เดด แทนคำว่า /ta:j/ คำว่า ปัสสาวะ แทนคำว่า /jîaw/ 3) คำรึ้นหูประเภทลดความหมายของคำ (understatement) เช่นคำว่า ร่วมเพศ แทนคำว่า /jét/ คำว่า อวัยวะเพศ แทนคำว่า /khuaj/ - /hî:/ 4) คำรึ้นหูประเภทอุปลักษณ์ (metaphor) เช่นคำว่า ดอกบัวคู่ แทนคำว่า /nom/ เป็นต้น ในการวิเคราะห์ความหมายตรงและความหมายแฝงของคำรึ้นหูพบว่า ความหมายตรงของคำรึ้นหูหมายถึงสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมซึ่งอยู่แวดล้อมตัวมนุษย์ หรือมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม เช่น สัตว์ สิ่งของ ธรรมชาติ ความเชื่อโชคลาง ความสุข ความมั่งคั่ง เป็นต้น ส่วนความหมายแฝงของคำรึ้นหูเป็นความหมายที่สื่อความรู้สึกไปในทางที่ดี สิ่งที่น่าพอใจ และน่าปรารถนา เช่น ความสุขภาพ (เช่นคำว่า อวัยวะเพศ) ความสุข (เช่นคำว่า ไปสวรรค์) ความมั่งคั่ง (เช่นคำว่า ตัวเงินตัวทอง) และความมีอำนาจ (เช่นคำว่า เจ้าโลก) จะเห็นได้ว่า คำรึ้นหูและคำต้องห้ามมีความสัมพันธ์ทางความหมายในลักษณะตรงกันข้ามนั่นเอง และไม่เพียงเท่านั้นความหมายเหล่านี้จะสะท้อนถึงค่านิยมที่สำคัญในสังคมไทย 7 ประการ ได้แก่ ความสุขภาพ ความมีอำนาจ ความรัก การให้ความสำคัญแก่เพศชาย ความมั่งคั่ง ความเชื่อในพุทธศาสนา และความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ ส่วนโลกทัศน์ของคนไทยที่สะท้อนจากคำรึ้นหู มี 2 ประการ คือ โลกแห่งความแตกต่างระหว่างชายกับหญิง และโลกแห่งบุญและบาป ยกตัวอย่างเช่น การใช้คำรึ้นหูแทนคำต้องห้ามเรียกอวัยวะเพศชายว่า เจ้าโลก อาวุธ ปืน และ จรวด แสดงให้เห็นว่าเพศชายเป็นเพศที่มีอำนาจในสังคมไทยเหนือกว่าเพศหญิง ส่วนคำรึ้นหูที่ใช้เรียกอวัยวะเพศหญิงจะแสดงให้เห็นว่าเพศหญิงเป็นสิ่งของมีค่า หรือสินค้าสามารถนำไปซื้อขายหรือประกอบการค้าได้ เช่นคำรึ้นหูว่า สามเหลี่ยมทองคำ เนินวาสนา หรือ ที่ดินผืนน้อย ส่วนคำรึ้นหูถึงแก่กรรม หมดเวรหมดกรรม ลีนบุญ หมดวาสนา สะท้อนให้เห็นว่า คนไทยมีโลกทัศน์ที่สัมพันธ์กับกฎแห่งกรรม การมีชีวิตอยู่ของแต่ละคนมีความเป็นไปแตกต่างกันตามบุญและบาปที่เคยได้กระทำไว้



นอกจากนี้ รัชดา ธียรใจ (2536) ได้ศึกษาคำรึ้นหูในภาษาไทยโดยวิเคราะห์คำนิยม และศึกษารูปแบบ รวมทั้งความหมายแฝงของคำรึ้นหูที่มาจากคำต้องห้ามที่หลีกเลี่ยงใช้ในบางกรณี (contextually taboo) เพื่อทราบถึงคำนิยมที่สะท้อนจากคำรึ้นหูประเภทนี้ งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายตามแนววรรรศาสตร์ชาติพันธุ์ เพื่อวิเคราะห์คำรึ้นหูที่ใช้แทนคำต้องห้ามในบางกรณี ซึ่งแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ตามหลักเกณฑ์ของสเปียร์ส (Spears, 1982: XII) อันได้แก่ 1) คำที่เกี่ยวข้องกับอาชีพและสถานประกอบการ เช่น *ยาม กรรมกร คนกวาดขยะ ลูกจ้างทำงานบ้าน คนดูแลเด็กหรือคนชรา โสเภณี พ่อค้าหรือแม่ค้า เสมียน ช่องโสเภณี การค้าประเวณี เป็นต้น* 2) คำที่เกี่ยวข้องกับความเสื่อม ความบกพร่อง ความผิดปกติของร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา เช่น *คนแก่ คนพิการ รักร่วมเพศ โง่หรือไม่ฉลาด เด็กปัญญาอ่อน ปากเหม็น เป็นต้น* 3) คำที่แสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ เช่น *ชุมชนแออัด คนจน ที่นั่งชั้นราคาถูก เป็นต้น* 4) คำที่เกี่ยวข้องกับการกระทำหรือสภาพที่ไม่ดี เช่น *ยุง ชี้นราคา เสื่อม ล้าหลัง ต่าพ่อแม่ ของปลอม เป็นต้น* โดยเก็บข้อมูลจากบทสนทนาในชีวิตประจำวัน หนังสือวิชาการ เรื่องสั้น นวนิยาย และสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์รายวัน วารสาร รายการโทรทัศน์ และรายการต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า กลวิธีในการสร้างถ้อยคำรึ้นหูมี 6 วิธี ได้แก่ 1) การเลือกใช้คำที่มีความหมายเป็นกลาง ๆ ไม่สื่อความหมายไปในทางดีหรือไม่ดี หรือการเลือกใช้คำที่มีความหมายดี เช่น *ผู้สูงอายุ เด็กพิเศษ ชุมชน + ชื่อ* (ใช้แทนคำว่า *ชุมชนแออัด สลัม* หรือ *แหล่งเสื่อมโทรม*) 2) การเลือกใช้คำที่มีความหมายแฝงแสดงความสุภาพ เช่น *พูดถึงญาติผู้ใหญ่* แทนคำว่า *ต่าพ่อแม่* 3) การเลือกใช้คำที่มีความหมายชัดเจนน้อยกว่าเดิม เช่น *ปรับราคา* แทนคำว่า *ขึ้นราคา* และคำว่า *บุคลากรบริการสังคม* แทนคำว่า *ลูกจ้างทำงานบ้าน* 4) การเลือกใช้คำที่มีความหมายปฏิเสธร่วมกับคำที่มีความหมายตรงกันข้ามกับคำเดิม เช่นคำว่า *ไม่เจริญ* ใช้แทนคำว่า *ล้าหลัง* 5) การเลือกใช้คำที่มีความหมายแฝงไปในทางที่ให้ความสำคัญและยกย่อง เช่น *ผู้สูงวัย ผู้ใช้แรงงาน* 6) การใช้คำที่ไม่แสดงการกล่าวโทษ เช่น *พูดให้เชื่อ พูดถึงญาติผู้ใหญ่* นอกเหนือจากนั้น การวิเคราะห์ความหมายแฝงของคำรึ้นหูโดยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายพบว่า คำรึ้นหูประกอบด้วยอรรถลักษณะเด่นที่แสดงความหมายแฝงอยู่ 7 ประเภท คือ อรรถลักษณะแสดงความสุภาพ อรรถลักษณะแสดงความหมายดี อรรถลักษณะแสดงความสำคัญ อรรถลักษณะแสดงการยกย่อง อรรถลักษณะที่ระบุลักษณะงานหรือธุรกิจ อรรถลักษณะที่บอกสภาพหรือการกระทำของคน และอรรถลักษณะแสดงความชัดเจน นอกจากนี้คำรึ้นหูยังสะท้อนคำนิยมของคนไทย 3 ประการ ได้แก่ ความสุภาพ การให้ความสำคัญแก่บุคคล และการยกย่องบุคคล คำนิยมทั้ง 3 ประการนี้มีความสอดคล้องกับคำนิยมหลักของสังคมไทย คือคำนิยมในการเคารพผู้อาวุโส การนับถือบุคคล และความเสมอภาคซึ่งเป็นคำนิยมใหม่ที่มาจากการปกครองระบอบประชาธิปไตย ยกตัวอย่าง เช่น การใช้คำรึ้นหูเรียกโสเภณีว่า *หญิงอาชีพพิเศษ หญิงอาชีพบริการ* มีความหมายแฝงที่แสดงถึงความสุภาพ ส่วนคำรึ้นหูเรียก *ยาม* และ *กรรมกร* ว่า *พนักงานรักษาความปลอดภัย*

ผู้ใช้แรงงาน ตามลำดับ เป็นคำรึ้นหูที่แสดงความสำคัญแก่บุคคลผู้มีอาชีพต่าง ๆ และสุดท้ายคือ การใช้คำรึ้นหูเรียก *คนชรา* ว่า *ผู้สูงอายุ* เพื่อยกย่องให้เกียรติผู้อื่น

งานวิจัยของรมยศิลป์ ชาวสะอาด (Kaosa-ad, 2009) ศึกษาเรื่องการใช้คำเสาวพจน์ ภาษาอังกฤษโดยเจ้าของภาษาอังกฤษและชาวไทย โดยศึกษาวิธีการใช้ จัดประเภท และเปรียบเทียบ การใช้คำรึ้นหูของผู้พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่และคนไทยที่ผู้พูดภาษาอังกฤษเป็น ภาษาต่างประเทศ งานวิจัยนี้เก็บรวบรวมข้อมูลคำรึ้นหูจำนวน 561 คำ เพื่อใช้แทนคำต้องห้าม จำนวน 20 คำ ได้แก่ *buttocks, woman's outer sexual organ, man's outer sexual organ, bosom, fat, short, ugly, feces, urine, fart, menstruation, die, pregnant, stupid, having sexual intercourse, poor, mental illness, handicapped, AIDS* และ *cancer* คำเหล่านี้ได้มา จากการสอบถามอาจารย์ชาวอังกฤษที่สอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยของรัฐในประเทศไทยจำนวน 10 คน และอาจารย์ชาวไทยที่สอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยของรัฐจำนวน 10 คน ผลการวิเคราะห์พบว่า ประเภท คำรึ้นหูในภาษาอังกฤษมี 5 ประเภท ได้แก่ การย่อคำ (shortening) การสร้างคำใหม่ (remodeling) การใช้คำอ้อมค้อม (circumlocution) การกลายความหมาย (semantic change) และการยืมคำ (borrowing) โดยประเภทคำรึ้นหูที่พบมากที่สุดคือ การกลายความหมาย จากการวิเคราะห์ แบบสอบถามพบว่า เจ้าของภาษาชาวอังกฤษ และชาวไทยที่ผู้พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองมี การใช้คำรึ้นหูในลักษณะคล้ายกัน เช่น *vagina, penis, not tall, broke, excrement, pee, period and pass away* ส่วน คำรึ้นหูที่ใช้ต่างกัน เช่น *make love, boobs, obese, physically challenged, bottom and dumb* เนื่องจากผู้พูดภาษาอังกฤษที่เป็นคนไทยขาดความรู้ทาง วัฒนธรรมและบริบทในการใช้คำรึ้นหู ตัวอย่างเช่นคำว่า *ass* ผู้บอกภาษาชาวไทยใช้ต่างจากเจ้าของ ภาษาที่ใช้คำว่า *reproductive organs, privy part* เป็นต้น

ทัศนวัลย์ ศรีมันตะ (2555) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกลวิธีการสร้างถ้อยคำรึ้นหูในภาษาไทย และภาษาจีนกลางปัจจุบัน โดยศึกษาวิธีการสร้างถ้อยคำรึ้นหูที่มาจากถ้อยคำต้องห้ามในภาษาไทย และภาษาจีนกลางปัจจุบัน และเปรียบเทียบภาพสะท้อนค่านิยม ความคิด และความเชื่อจาก ถ้อยคำรึ้นหูในภาษาไทยและภาษาจีนกลางปัจจุบัน งานวิจัยนี้ใช้กรอบแนวคิดของ Stern (1968) และ Allan & Burrige (1988) โดยศึกษาวิเคราะห์ถ้อยคำรึ้นหูภาษาไทยที่ปรากฏในเว็บไซต์ [www.pantip.com](http://www.pantip.com) จำนวน 11 คำเป็นหลัก ได้แก่ /hĩa/, /ta:j/, /máren/, /jét/, /khuaj/, /hĩ:/, /nom/, /mǒj/, /khĩ:/, /jĩaw/, /tòt/ ในส่วนของข้อมูลถ้อยคำรึ้นหูภาษาจีนกลางปัจจุบันที่ปรากฏใน เว็บไซต์ [www.dxju.com](http://www.dxju.com) จำนวน 17 คำ ได้แก่ 死亡 /sǐwáng/ ‘ตาย’ 接吻 /jiēwěn/ ‘จูบ’ 小便 /xiǎobiàn/ ‘เยี่ยว’ 大便 /dàbiàn/ ‘จี้’ 月薪 /yuèxīn/ ‘เงินเดือน’ 胖 /pàng/ ‘อ้วน’ 老婆 /lǎopó/

‘เมีย’ 做爱 /zuò ài/ ‘jét’ 生殖器 /shēngzhìqì/ ‘อวัยวะเพศ’ 人妖 /rényāo/ ‘กะเทย’ 月经 /yuèjīng/ ‘ระดู’ 笨 /bèn/ ‘โง่’ 失业 /shīyè/ ‘ตกงาน’ 手淫 /shǒuyín/ ‘ช่วยตัวเอง’ 小老婆 /xiǎolǎopó/ ‘เมียน้อย’ 妓女 /jìnyǚ/ ‘โสเภณี’ และ 怀孕 /huáiyùn/ ‘ตั้งท้อง’ ผลการวิจัยพบว่า กลวิธีในการสร้างถ้อยคำจีนหุมี 4 ประเภท คือ 1) คำจีนหุประเภทดัดแปลงคำ (distortion) เช่น คำว่า ซี.เอ แทนคำว่า มะเร็ง 孤枕难眠 /gūzhěnnánmián/ ‘นอนไม่หลับ’ แทนคำว่า 孤单 /gūdān/ + 枕头 /zhěntou/ ‘โดดเดี่ยว + หมอน’ 2) คำจีนหุประเภทคำศัพท์ต่างประเทศ (loanword) เช่น เมคเลิฟ มีเซ็กซ์ แทนคำว่า ‘jét’, Kiss ‘จูบ’ แทนคำว่า 接吻 /jiēwěn/ ‘จูบ’ 3) คำจีนหุประเภทลดความหมายของคำ (understatements) เช่น วรรณช วรรณัส แทนคำว่า 痔疮 方便 /fāngbiàn/ ‘สะดวกสบาย’ แทนคำว่า 小便 /xiǎobiàn/ ‘เยี่ยว’ และ 4) คำจีนหุประเภทอุปมาอุปไมย (metaphor) เช่น คำว่า ยิ่งกระต่าย แทนคำว่า เยี่ยว, 吃豆腐 /chī dòufu/ ‘กินเต้าหู้’ แทนคำว่า 做爱 /zuò ài/ ‘jét’ นอกจากนี้พบความหมายของถ้อยคำจีนหุมี 2 ลักษณะ คือ ความหมายโดยตรงและความหมายโดยอ้อม จากการเปรียบเทียบภาพสะท้อนในด้านความคิดและความเชื่อจากถ้อยคำจีนหุในภาษาไทยและภาษาจีนกลางปัจจุบันมีลักษณะของความคิดและความเชื่อที่เหมือนกัน 5 ประการ อันได้แก่ การขจัดความกลัว ความเหมาะสม ความสุขภาพ ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับอวัยวะในส่วนที่ปกปิดและเรื่องเพศ ยกตัวอย่างเช่น คนไทยเชื่อว่า ตัวเหี้ยเป็นสิ่งอัปมงคล ไม่ควรกล่าวถึง เพราะหากกล่าวถึงจะนำมาซึ่งความอัปมงคล และสิ่งชั่วร้ายมาสู่ตัวผู้พูดและผู้ฟัง จึงเลี่ยงโดยใช้คำว่า ตัวกินไก่ ตัวเหี้ย แทน ส่วนคนจีนเชื่อว่า หากกล่าวถึงความตายโดยตรง จะนำพาสิ่งชั่วร้ายมาสู่ตัวผู้พูด เช่น เมื่อกล่าวถึงคำว่า ตาย จะเลี่ยงใช้คำว่า เสียดชีวิต นอนสุสานป่าเป้า แทน ในด้านภาพสะท้อนค่านิยมมีความสัมพันธ์กับถ้อยคำจีนหุทั้งในภาษาไทยและภาษาจีนกลางปัจจุบัน เช่น ค่านิยมของคนไทย มีค่านิยมในเรื่องความสุภาพอ่อนน้อมไม่ว่าจะเป็นการกระทำและคำพูด เช่น เมื่อกล่าวถึง ตด จะเลี่ยงใช้คำว่า ผายลม แทน ส่วนค่านิยมของคนจีน มีค่านิยมในเรื่องความร่ำรวย ความอุดมสมบูรณ์ เช่น หากกล่าวถึงความอ้วน จะเลี่ยงใช้คำว่า อุดมสมบูรณ์ แทน

ส่วน วิกานดา แสงกล้า และศิริลาภ เหลืองเจริญลาภ (2559) ได้ศึกษาเปรียบเทียบคำจีนหุในภาษาไทยและภาษาจีน โดยศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบและความหมายแฝงของคำจีนหุที่มาจากคำต้องห้ามที่หลีกเลี่ยงการใช้ในบางกรณีในทั้งสองภาษาว่า มีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร และในด้านใดบ้าง การเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้ได้รวบรวมจากสื่อสิ่งพิมพ์ พจนานุกรม งานวิจัยทั้งในภาษาไทยและภาษาจีน ตลอดจนการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง โดยภาษาไทยสืบค้นการใช้คำจีนหุจากเว็บไซต์ <https://pantip.com/> และภาษาจีนสืบค้นจากเว็บไซต์ <https://tieba.baidu.com/> พบว่าการใช้ถ้อยคำจีนหุของทั้งสองภาษามีทั้งความเหมือนและแตกต่างกัน โดยมีวิธีการใช้คำจีนหุทางด้าน

สระและด้านสังคมเพื่อหลีกเลี่ยงคำต้องห้ามที่เหมือนกัน นอกจากนี้กลวิธีในการสร้างถ้อยคำรึนหูหลัก ๆ มี 3 ประเภท ได้แก่ 1) คำรึนหูประเภทดัดแปลงจากคำ เช่นจากคำว่า *ปวดซี่* เป็น *ปวดเข้* จากคำว่า *อีหน้าโง่* เป็นคำว่า *SB* แทน 2) คำรึนหูประเภทลดความหมายของคำ เช่นคำว่า *ตาย* ในภาษาไทย บางทีอาจใช้คำว่า *กลับบ้านเกิด* ส่วนในภาษาจีน คำว่า *ตาย* ใช้คำว่า *ไปรายงานตัวกับบรรพบุรุษ* แทน 3) คำรึนหูประเภทอุปลักษณ์ เช่นในภาษาไทยคำว่า *ซาลาเปา* แทนคำว่า *นม* ของเพศหญิง คำว่า *ถ้าน้อย รุเล็ก หอย* แทนอวัยวะสืบพันธุ์เพศหญิง คำว่า *กล้วย* แทนอวัยวะสืบพันธุ์เพศชาย ส่วนในภาษาจีนใช้คำว่า *ที่อับแสง* แทนอวัยวะสืบพันธุ์เพศหญิง ใช้คำว่า *หม่านโถว บัวตุม* แทนคำว่า *หน้าอก* ใช้คำว่า *มะเขือยาว แดงกวา* แทนอวัยวะสืบพันธุ์เพศชาย เป็นต้น จะเห็นได้ว่าคำต้องห้ามไม่นิยมนำมาใช้ในการสนทนา เนื่องจากเป็นคำที่หยาบคายไม่ควรกล่าวถึง ทั้งนี้คำต้องห้ามเหล่านั้นยังมีคนนำไปใช้ในการสบถคำทอ เพื่อระบายอารมณ์ เพื่อความสะใจจากการกดดันบางอย่าง ในสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม และช่วงเวลาที่ไม่เหมือนกัน ส่งผลให้คำรึนหูที่ใช้แตกต่างกันออกไป ดังนั้นเพื่อให้การสื่อสารประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ การใช้ถ้อยคำรึนหูจะต้องนึกถึงบริบทและความหมายเสมอ

งานวิจัยของ ภัทรภร วาณิชนากุล (2559) ได้ศึกษาเปรียบเทียบคำรึนหูในภาษาจีนและภาษาไทย ด้วยการใชัพจนานุกรมคำรึนหูภาษาจีนของ Wang Ya Jun (2011) เป็นหลัก และรวบรวมคำศัพท์เกี่ยวกับการเกิด ความชรา ความเจ็บป่วย การตาย เพศ การขับถ่าย ฐานะ และอาชีพ โดยเปรียบเทียบในด้านความหมาย กลวิธีสร้างคำ รวมทั้งวิเคราะห์ความแตกต่างด้านค่านิยมที่แฝงอยู่ในความหมายของคำรึนหูนี้ด้วย ผลการเปรียบเทียบพบว่า คำรึนหูบางคำในภาษาไทยและภาษาจีนในแง่ความหมายมีความคล้ายคลึงกัน บางคำความหมายคล้ายคลึงกันแต่การใช้งานจริงกลับมีความแตกต่าง และในภาษาไทยบางคำไม่สามารถหาค่าเทียบเคียงจากภาษาจีนได้ ส่วนกลวิธีในการสร้างคำรึนหูมีความคล้ายคลึงกัน 4 ประการ ได้แก่ 1) การเลือกใช้คำที่มีความหมายดี 2) การเลือกใช้คำที่มีความหมายแฝงแสดงความสุภาพ 3) การเลือกใช้คำที่มีความชัดเจนน้อยกว่าคำเดิม และ 4) การเลือกใช้คำแสดงความหมายปฏิเสธร่วมกับคำที่มีความหมายตรงกันข้ามกับคำเดิม ในด้านของความแตกต่างในการสร้างคำมีข้อแตกต่างอยู่ 4 ประการ คือ 1) การเลี่ยงคำที่ไม่สุภาพโดยการพวนคำ 2) การเลี่ยงคำที่ไม่สุภาพด้วยการออกเสียงอย่างสะกดคำ 3) การเลี่ยงคำที่ไม่สุภาพด้วยวิธีสะกดคำ 4) การเลี่ยงคำที่ไม่สุภาพด้วยการเปลี่ยนเสียงพยัญชนะ นอกจากนี้คำรึนหูในภาษาทั้งสองยังสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมที่ลักษณะคล้ายคลึงกัน 3 ประการ เช่น 1) คำรึนหูแสดงความสุภาพ 2) คำรึนหูแสดงความเคารพยกย่องบุคคล 3) คำรึนหูแสดงความเคารพผู้อาวุโสและความเสมอภาค และไม่เพียงเท่านั้นผลการวิจัยยังพบว่าการใช้คำรึนหูอันเกี่ยวกับ “เพศที่สาม” นั้น ทั้งในภาษาไทยและภาษาจีนมีวัฒนธรรมการใช้ที่คล้ายคลึงกันอยู่บางประการ โดยในระยะแรกคำเรียกขาน



“เพศที่สาม” นี้ยังแฝงนัยเหยียดหยามหรือเห็นเป็นสิ่งผิดปกติแต่ต่อมามีการใช้คำที่มีความหมายเป็นกลางและสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น โดยกลุ่มคำนี้ในภาษาจีนยังมีคำศัพท์น้อยและไม่หลากหลายเท่าในภาษาไทย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมและความเชื่อที่แตกต่างกัน

ในกรณีภาษาเขมร การศึกษาเกี่ยวกับคำรึ้นหูมีผู้ที่สนใจศึกษาอยู่บ้าง แต่ยังไม่มากนัก ผู้วิจัยจึงได้ค้นคว้างานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับคำต้องห้ามและคำรึ้นหูในภาษาเขมร ดังนี้

ซิ่น สุข (Khin, 2007, p. 119-121) ในหนังสือ “ไวยากรณ์ภาษาเขมร” ได้อธิบายเกี่ยวกับการใช้คำเพื่อลดความหมายของคำหยาบคายเรื่องเพศและการขบถ คำที่ใช้ในพิธีกรรมเลี้ยงอารักษ์ คำเรียกชื่อต้นไม้ที่ใช้เป็นยารักษาโรค คำต้องห้ามเมื่อเดินเข้าป่า และคำเรียกโรคภัยไข้เจ็บบางโรคที่รักษายาก ดังต่อไปนี้

1) คำหยาบคายเรื่องเพศและการขบถ เมื่อผู้พูดต้องการกล่าวถึงคำหยาบคาย ผู้พูดต้องหลีกเลี่ยงโดยการเลือกคำอื่นมาใช้แทนเพื่อไม่ให้อับอาย คำที่นำมาใช้แทนอาจมีมาจากภาษาบาลีสันสกฤต หรือคำเปรียบเทียบ คำหยาบคายที่เป็นคำต้องห้ามในภาษาเขมร ได้แก่ คำเรียกอวัยวะเพศชายและหญิง กิจกรรมทางเพศ การขบถ เป็นต้น ยกตัวอย่างเช่น คำว่า /kəda:/ ‘อวัยวะเพศชาย’ ใช้คำแทนว่า **កេរ្តិ៍/ខ្មាស** /ke:-k<sup>h</sup>mah/ หรือ /k<sup>h</sup>mah/ ‘มรดกที่น่าอาย/อาย’ ใช้สำหรับผู้ชายทั่วไป หากจะกล่าวถึงอวัยวะเพศของเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ใช้คำรึ้นหูว่า **លិង្គ** /ləŋ/ ‘ลึงค์’ ซึ่งเป็นคำยืมมาจากภาษาบาลีสันสกฤต และอวัยวะเพศของสัตว์ตัวผู้ เช่น วัวควาย เป็นต้น ใช้คำว่า **ដង** /dan/ ส่วนคำเรียกอวัยวะเพศหญิงใช้คำว่า **ទ្រូមាស** /t<sup>h</sup>βiz-miəh/ ‘ทวารทอง’ แทนคำว่า /kanduzj/ และไม่เพียงเท่านั้น คำเกี่ยวกับอวัยวะบางส่วนในร่างกายเช่น **ក្អិត** /kədt/ ‘ก้น’ ถูกแทนโดยคำว่า **កូទ** /ku:t/ ซึ่งเป็นคำสันสกฤตหมายถึง **ส่วนที่ปกปิด** นอกจากคำที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะเพศหญิงแล้ว ยังมีคำรึ้นหูที่ใช้แทนคำที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเพศอีกด้วย เช่น คำว่า /coj/ ‘jət’ แทนโดยคำว่า **រួមជំណេក** /ruəm-domne:c/ ‘ร่วมนอน’ หรือ **ដេកជាមួយគ្នា** /de:c-cizmuzj-k<sup>h</sup>ni:3/ ‘นอนด้วยกัน’ ส่วนคำที่เกี่ยวข้องกับการขบถ เช่น **អាថ៌** /ʔac/ ‘ซี’ แทนโดยคำว่า **លាមក** /lizmŋ3/ ‘ลามก’ ซึ่งคำยืมมาจากภาษาบาลี หมายถึง **ชั่วร้าย ไม่ดี**

2) คำที่ใช้ในพิธีกรรมเลี้ยงอารักษ์ เมื่อชาวเขมรอยากสื่อสารกับอารักษ์ ซึ่งเป็นผู้ดูแลรักษามนุษย์ พวกเขาได้ทำพิธีกรรมเรียกอารักษ์ และใช้คำศัพท์แปลก ๆ สำหรับสนทนากับผู้เข้าร่วมพิธี ได้แก่ คำที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ สัตว์ อุปกรณ์เครื่องใช้ พืช เป็นต้น ยกตัวอย่าง เช่น คำว่า **កូនផឹក** /koun-ŋaet/ ‘ทารก’ เรียกว่า **ពងចាប** /pə:ŋ-ca:p/ ‘ไข่นกกระจอก’ คำว่า **តឹក** /koə/ ‘ครรภ์’ เรียกว่า **ផ្កាឈូក** /p<sup>h</sup>ka:-chu:k/ ‘ดอกบัว’ ในส่วนของผู้ที่ถูกจัดให้พูดสื่อสารกับอารักษ์

เรียกว่า **เผิงเปฺ** /cə:ŋ-preah/ ‘*ซาพระ*’ นอกจากนี้ยังมีสัตว์บางชนิด เช่น **มอ** /moan/ ‘*ไก่*’ เรียกว่า **สัตวเผิงเปฺ** /sat-cə:ŋ-pi:/ ‘*สัตว์สองขา*’ เป็นต้น

3) คำเรียกชื่อต้นไม้ที่ใช้เป็นยารักษาโรค ชื่อพืชบางชนิดที่เอามาทำเป็นยารักษาโรค ถูกเรียก โดยใช้ชื่ออื่นมาแทนชื่อจริง เนื่องจากหมอต้องการปกปิดความจริงจากผู้ป่วย หรือผู้อื่น ตัวอย่างเช่น **ตึกมู** /tək-kʰum/ ‘*น้ำผึ้ง*’ เรียกว่า **ตุมลิจ-กาค** /tumlij-ʔakah/ ‘*ทำลายอากาศ*’ **เมียกรุกาญญู** /mə:m-kroβa:ŋ-cru:k/ ‘*เห็บหมู*’ เรียกว่า **ดาส-ตุม** /dah-preah-thorəni:/ ‘*ปลุกพระธรณี*’ ส่วน **สมร** /somraoŋ/ ‘*สำโรง*’ เรียกว่า **ตุม-ตุม** /tro:po:k-ji:zj-ci:/ ‘*อวัยวะเพศของแม่ชี*’ **ตุม** /pʰnəi/ ‘*มะตูม*’ เรียกว่า **กุด-ตุม** /kʰda:-lo:k-nen/ ‘*อวัยวะเพศของเณร*’

4) คำต้องห้าม เมื่อเดินเข้าป่า ชาวเขมรห้ามไม่ให้กล่าวถึงชื่อสัตว์ร้ายโดยตรงเพื่อความปลอดภัย เนื่องจากความกลัวว่าอาจจะถูกสัตว์เหล่านั้นมาทำร้าย ตัวอย่างเช่น **ลา** /kʰla:/ ‘*เสือ*’ เรียกแทนโดยคำว่า **คาค** /cʰkae/ ‘*หมา*’ ส่วนคำว่า **ตุม** /pʰu:ŋ/ ‘*งู*’ เรียกแทนโดยคำว่า **ตุม** /βoa/ ‘*เกววัลย์*’

5) ชื่อโรคภัยไข้เจ็บบางโรคที่รักษายาก กลายเป็นคำต้องห้ามด้วย ตัวอย่างเช่น **ตุม-ตุม** /cumŋi:-boh/ ‘*โรคฝี หรือ Abscess*’ ใช้คำยืมมาจากภาษาฝรั่งเศสมาใช้แทนโดยเรียกว่า **ลา-เปส** (La peste) และ **ตุม-ตุม-ตุม** /cumŋi:-ʔot-βa:j/ ‘*โรคอีสุกอีใส หรือ Chickenpox*’ เรียกว่า **ตุม-ตุม** /pʰka:-chə:/ ‘*ดอกไม้ม*’

ส่วนชื่อเองเสียง (Sam, 2012) ได้ศึกษาเรื่องคำต้องห้ามต่าง ๆ ในสังคมกัมพูชา โดยกล่าวถึงคำรึนหูที่ใช้แทนคำต้องห้าม งานวิจัยนี้ได้จำแนกคำรึนหูในภาษาเขมรโดยอาศัยปัจจัยที่ทำให้เกิดคำต้องห้ามทั้ง 3 ประการ ได้แก่ ปัจจัยทางศีลธรรม ปัจจัยทางจิตวิทยา และปัจจัยอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) คำรึนหูที่ใช้แทนคำต้องห้ามที่เกิดจากปัจจัยทางศีลธรรม
  - ก. คำดูถูก เช่น คำว่า **ตุม** /le:ŋ/ ‘*ปล่อย*’ แทนคำว่า **ตุม** /somlap/ ‘*ฆ่า*’
  - ข. คำสามัญ (Normal) ตัวอย่างเช่น
    - คำว่า **ตุม-ตุม** /səj-kunŋi:ʔ/ ‘*สวยคงคา*’ แทนคำว่า **ตุม-ตุม** /phək-tək/ ‘*ตึมน้ำ*’
    - คำว่า **ตุม-ตุม** /sraŋ-kunŋi:ʔ/ ‘*สรคงคา*’ แทนคำว่า **ตุม-ตุม** /ŋu:t-tək/ ‘*อาบน้*’



ในส่วนของคำต่ำ คำหยาบคาย คำโกหก คำอวดอ้าง เป็นคำต้องห้ามอย่างรุนแรง และคำเหล่านี้ไม่มีการใช้คำรึ้นหูแทนได้

2) คำรึ้นหูที่ใช้แทนคำต้องห้ามที่เกิดจากปัจจัยทางจิตวิทยา

ก. คำเกี่ยวกับสวัสดิภาพ เช่น คำว่า โศ /ko:/ ‘ว้าว’ ក្របី /krobej/ ‘ควาย’ ឆៃ /c<sup>h</sup>kae/ ‘หมา’ ម៉ា /c<sup>h</sup>ma:/ ‘แมว’ កូនចៅ /koun-cai/ ‘ลูกหลาน’ แทนคำว่า ខ្លា /k<sup>h</sup>la:/ ‘เสือ’

ข. คำเกี่ยวกับสุขภาพ เช่น คำว่า ផ្កាឈើ /p<sup>h</sup>ka:-chə:/ ‘ดอกไม้’ แทนคำว่า ជំងឺអ្នកស្វាយ /cumnɿ:-ʔotsɿa:j/ ‘โรคอีสุกอีใส’

ค. คำเกี่ยวกับจิตใจ เช่น ងាយស្រួល /ɲiɛj-sruɔl/ ‘สะดวกสบาย’ หรือ ‘ง่าย’ แทนการพูดบ่นว่า ហត់ /hat/ ‘เหนื่อย/ยาก’

ง. คำเกี่ยวกับความกลัว เช่น ខ្មាសអៀន /k<sup>h</sup>mah-ʔiɛn/ ‘อาย’ แทนคำว่า ខ្លាចខ្លា /k<sup>h</sup>la:c-k<sup>h</sup>la:/ ‘กลัวเสือ’

3) คำรึ้นหูที่ใช้แทนคำต้องห้ามที่เกิดจากปัจจัยอื่น ๆ

ก. คำเรียกชื่อในป่า เป็นคำต้องห้ามอย่างเด็ดขาด ไม่มีการใช้คำรึ้นหู

ข. คำยกย่องทารกและเด็ก เนื่องจากกลัวว่าอาจจะทำให้ภูตผีปีศาจรักเด็ก แล้วก็ฆ่าเด็กตาย เช่น

- คำว่า អាក្រក់ /ʔakraʔ/ ‘ไม่สวย’ แทนคำว่า ស្អាត /səʔa:t/ ‘สวย’

- คำว่า ខ្មៅ /k<sup>h</sup>mai/ ‘ดำ’ แทนคำว่า ស /so/ ‘ขาว’

- คำว่า ល្ងង់ /ləŋɔŋ/ ‘โง่’ แทนคำว่า ឆ្លាត /c<sup>h</sup>la:t/ ‘ฉลาด’

- คำว่า គួរឱ្យខ្ពើម /ku:ɔ ʔəɔj k<sup>h</sup>pə:m/ ‘น่าเกลียด’ แทนคำว่า

គួរឱ្យស្រឡាញ់ /ku:ɔ ʔəɔj srolaŋ/ ‘น่ารัก’

นอกจากนี้ ดาว อี กิม เยียน (Đào, 2015) ได้ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างคำต้องห้ามและคำรึ้นหูในภาษาเวียดนามและภาษาเขมร พบว่า คำต้องห้ามและคำรึ้นหูไม่เพียงเป็นส่วนหนึ่งของภาษาเท่านั้น แต่ยังเป็นวิธีการใช้คำในวัฒนธรรมต่าง ๆ ด้วย ชาวเวียดนามและชาวเขมรมีลักษณะทั่วไปทางภาษาและวัฒนธรรมที่คล้ายกัน สำหรับสิ่งที่ไม่ดี ผู้ใช้ภาษาทั้งสองประเทศนี้มักจะใช้คำต้องห้าม คำรึ้นหู และอุปนิเสธ (ดูที่เชิงอรรถ 5) งานวิจัยนี้ได้สรุปลักษณะที่คล้ายกัน และต่างกันของคำต้องห้ามและคำรึ้นหูในภาษาเวียดนามและภาษาเขมร เพื่อเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะ

พิเศษของภาษาทั้งสอง ด้วยการอธิบายคำรึ้นหูที่ไ้แทนคำต้องห้ามในภาษาเขมรเกี่ยวกับความตาย  
รูปลักษณะภายนอกที่ผิดปกติ ความบกพร่องทางจิตหรือสติปัญญา โรคภัยไข้เจ็บ ชื่อสัตว์ร้าย  
ดังต่อไปนี้

1) คำรึ้นหูที่เกี่ยวกับความตาย

ก. คำว่า สลับ /slap/ ‘ตาย’ แทนด้วยคำรึ้นหู เช่นคำว่า กุณิณกุ้ย /k<sup>h</sup>s3n-k<sup>h</sup>sai/ ‘กษัย’ ពងីជីវិត /pɛa<sup>7</sup>li:-ciβet/ ‘สละชีวิต’ មរណៈ /mɔrɔna<sup>7</sup>/ ‘มรณะ’ ចែកហាន /caec-tha:n/ ‘แจกสถาน’ ចាកហាន /ca:<sup>7</sup>-tha:n/ ‘จากสถาน’ ខូច /khouc/ ‘เสีย’ អនិច្ចកម្ម /ʔa<sup>7</sup>ni<sup>7</sup>ca<sup>7</sup>kam/ ‘อนิจกรรม’ អនិច្ចធម្ម /ʔa<sup>7</sup>ni<sup>7</sup>ca<sup>7</sup>thoam/ ‘อนิจธรรม’ ទៅកាន់បរលោក /tɛi-kan-bɔrɔlo:k/ ‘ไปสู่ปรโลก’

2) คำรึ้นหูที่เกี่ยวกับรูปลักษณะภายนอกที่ผิดปกติ

ก. คำว่า ฐึน /k<sup>h</sup>β3n/ ‘ง่อย’ แทนด้วยคำรึ้นหู เช่น ពិការជើង /pi<sup>7</sup>ka:-cɔ:<sup>7</sup>/ ‘พิการขา’ ខូចជើង /khouc-cɔ:<sup>7</sup>/ ‘เสียขา’

ข. คำว่า ฐาก់ /k<sup>h</sup>βa<sup>7</sup>/ ‘ตาบอด’ แทนด้วยคำรึ้นหู เช่น ពិការភ្នែក /pi<sup>7</sup>ka:-p<sup>h</sup>nɛ:c/ ‘พิการตา’ ខូចភ្នែក /khouc-p<sup>h</sup>nɛ:c/ ‘เสียตา’ ងងឹតភ្នែក /ŋɔŋɔt-p<sup>h</sup>nɛ:c/ ‘มืดตา’

ค. คำว่า គ /kɔ/ ‘ใบ้’ แทนด้วยคำรึ้นหู เช่น មិនចេះនិយាយ /mɛn cɛh ni<sup>7</sup>jiɔj/ ‘พูดไม่ได้’ និយាយមិនបាន /ni<sup>7</sup>jiɔj mɛn ba:n/ ‘ไม่สามารถพูดได้’

ง. คำว่า តើ /tiɜ/ ‘เตี้ย’ แทนด้วยคำรึ้นหู เช่น មិនខ្ពស់ /mɛn-k<sup>h</sup>p<sup>h</sup>ũɜh/ ‘ไม่สูง’

จ. คำว่า អាភ្នក់ /ʔakra<sup>7</sup>/ ‘ชั่วร้าย’ แทนด้วยคำรึ้นหู เช่น មិនស្អាត /mɛn-s<sup>ə</sup>ʔa:t/ ‘ไม่สวย’

3) คำรึ้นหูที่เกี่ยวกับความบกพร่องทางจิตหรือสติปัญญา

ก. คำว่า ល្ងង់ខ្លៅ /l<sup>ə</sup>ŋɔŋ-k<sup>h</sup>lai/ ‘โง่งง’ แทนด้วยคำรึ้นหู เช่น មិនឆ្លាត /mɛn-c<sup>h</sup>la:t/ ‘ไม่ฉลาด’ មិនល្អស្មើ /mɛn-c<sup>h</sup>liɜh-βɛj/ ‘ไม่ฉลาด’

4) คำรึ้นหูที่เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ

ก. คำว่า ជំងឺមី /cɔmŋi:-rɔ:m/ ‘โรคเริม หรือ Herpes’ แทนด้วยคำรึ้นหู เช่น ទៀងមាស់ /laɜŋ-rɔmoah/ ‘อาการคัน’

5) คำรึ้นหูที่เกี่ยวกับชื่อสัตว์ร้าย

ก. คำว่า ពស់ /p<sup>h</sup>ũɜh/ ‘งู’ แทนด้วยคำรึ้นหู เช่น វល្លិត /βɔa-ruɜt/ ‘เภาวัลย์’

ข. คำว่า ខ្លា /k<sup>h</sup>la:/ ‘เสือ’ แทนด้วยคำรึ้นหู เช่น ឆ្កែ /c<sup>h</sup>kaɛ/ ‘หมา’

ค. คำว่า ប្តី /kʰmum/ 'ผัว' แทนด้วยคำอื่น ๆ เช่น រូបី /ruj/ 'แมลงวัน'

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวกับคำอื่น ๆ ทั้งในภาษาเขมร และภาษาต่างประเทศมาพอสมควร แต่จุดเด่นของงานวิจัยนี้คือการศึกษากลวิธีการสร้างคำอื่น ๆ ในภาษาเขมร และวิเคราะห์ความหมายของคำอื่น ๆ โดยใช้แนวคิดทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์เพื่อเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจค่านิยมและโลกทัศน์ของชาวเขมร

## 2) คำระคายหู

คำระคายหู (dysphemism) หมายถึงคำที่มีความหมายแฝงที่หยาบคาย ก้าวร้าว รุนแรง (offensive connotation) และใช้เปรียบเสมือนเป็นอาวุธ (language as a weapon) ที่ไว้ทำร้ายฝ่ายตรงข้าม ซึ่งเป็นคำที่คนทั่วไปอาจพูดกันแต่บางครั้งไม่เหมาะสมที่จะสื่อสารอย่างเป็นทางการ เช่น คำว่า *หมา ควาย ตีน ฐู จิม* เป็นต้น (อรรถัย ชินอัครพงศ์, 2557b, หน้า 58) นอกจากนี้ คำระคายหูนำมาใช้ในคนที่อยู่ในหมู่ กลุ่ม ก็กเดียวกัน และนำมาซึ่งศัตรูหรือบุคคลฝ่ายตรงข้ามกับเรา หรือใช้ในกลุ่มผู้หญิงที่กล่าวถึงผู้ชาย ในกลุ่มผู้ชายที่กล่าวถึงผู้หญิง คำระคายหูจะนำมาใช้เรียกชื่อคน ใช้ดูถูก ใช้ตำ หรือใช้เพื่อให้คนฟังรู้สึกเจ็บปวด เจ็บใจ คำระคายหูเป็นคำที่เกิดขึ้นเพื่ออธิบายความคิดที่ตรงข้ามกับคำอื่น ๆ ดังที่ แอลลัน และเบอร์ริดจ์ (Allan & Burridge, 1991, pp. 27-28 อ้างอิงใน อรรถัย ชินอัครพงศ์, 2557a, หน้า 21) กล่าวถึงที่มาของคำระคายหู ดังนี้

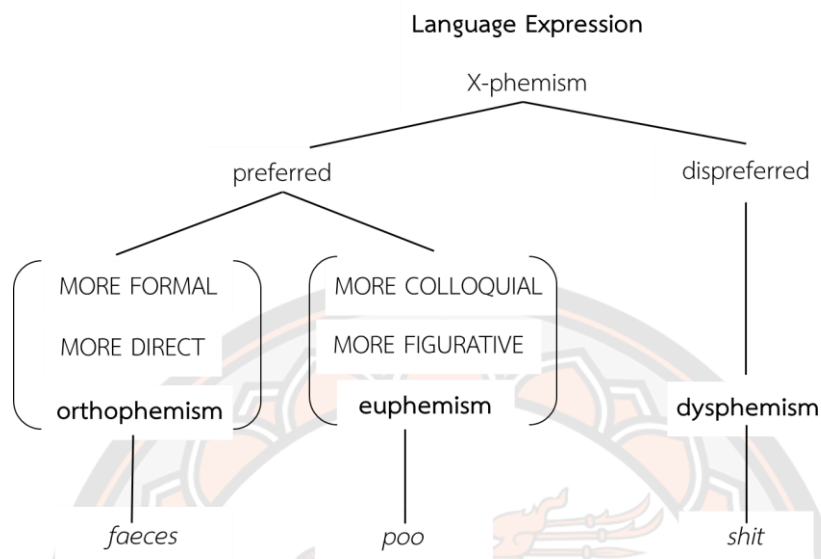
1) การเปรียบเทียบคนกับสัตว์ที่มีพฤติกรรมที่เด่นชัดและเป็นที่รู้จักทั่วไปโดยแบ่งคำที่ใช้สำหรับผู้หญิง เช่น *cat* ใช้ว่าผู้หญิงที่ร้าย อยู่ไม่นิ่ง อยู่ไม่สุข หยุกหยิก คำที่ใช้ว่าผู้ชาย เช่น *fox* หมายถึงผู้ชายที่ฉลาดแกมโกง และคำว่า *louse* ใช้ว่าชายหรือหญิงที่เป็นบุคคลที่ผู้อื่นไม่ต้องการ นำรำคาญ และต้องการกำจัดทิ้งไป เป็นต้น และการใช้อุปลักษณะในการเปรียบชื่อสัตว์กับคนนั้นเป็นการเปรียบเทียบลักษณะเด่นทางกายภาพหรือพฤติกรรมบางอย่างของสัตว์เหล่านั้น เช่น *mouse, pig, bull, snake, monkey, dog, donkey, rabbit, goat* เป็นต้น

2) คำต้องห้ามที่เกี่ยวกับอวัยวะในร่างกาย เช่น *bollocks!, asshole!, you prick!, the cunt!, what a prat!* เป็นต้น ของเสียที่ขับถ่ายจากร่างกาย เช่น *piss!, shit!* และพฤติกรรมทางเพศ เช่น *fuck you!, mother fucker!, cock sucker!* เป็นต้น

3) ความผิดปกติหรือความบกพร่องทางกายหรือทางจิตของผู้อื่นหรือบุคคลเป้าหมาย เช่น *idiot, airhead, fool, moron, maniac, badly, four-eye* เป็นต้น

4) บุคลิกลักษณะของบุคคลเป้าหมาย เช่น *crone, bag, crank, codger* เป็นต้น

คำระคายหูเป็นคำที่เกิดขึ้นเพื่ออธิบายถึงความคิดที่มีลักษณะตรงข้ามกับคำรื่นหู ซึ่ง แอลลัน และเบอร์ริดจ์ (Allan & Burridge, 2006, p. 34) ได้แบ่งถ้อยคำในภาษา ดังนี้



ภาพ 4 แผนภูมิการจำแนกถ้อยคำในภาษา

ที่มา : ดัดแปลงจาก คีธ แอลลัน และเคท เบอร์ริดจ์ (Allan & Burridge, 2006, p. 34)

จากแผนภูมินี้จะเห็นว่าถ้อยคำในภาษา (X-phemism) จำแนกเป็น 2 ประเภทใหญ่ โดยพิจารณาจากความรู้สึกในการพูด ได้แก่ ความพึงพอใจ (preferred) และ ความไม่พึงพอใจ (dispreferred) หากเป็นถ้อยคำที่สุภาพ ผู้พูดและผู้ฟังพอใจ และไม่ตะขิดตะขวงใจเวลาพูดก็จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภทย่อย ได้แก่ **คำตรงตัว** (orthophemism = straight talking) คือคำพูดที่สื่อความถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งตรง ๆ ตัว ใช้ได้ทั่วไปในการพูดและการเขียน และเป็นคำที่ใช้อย่างเป็นทางการมากกว่า และ**คำรื่นหู/คำเลียง** (euphemism = sweet talking) เป็นคำที่ใช้ในภาษาพูดและเขียน และใช้รูปภาษาที่เป็นการเปรียบเทียบมากกว่า นอกจากนี้หากผู้พูดและผู้ฟังไม่พึงพอใจก็จะใช้**คำระคายหู/คำบาดหู** (dysphemism = offensive talking) เป็นคำที่ผู้พูดคิดว่าไม่สุภาพ และไม่เหมาะสมที่จะพูด (อรทัย ชินอัครพงศ์, 2557a, หน้า 20)

กล่าวโดยสรุป คำระคายหูมักมีลักษณะทางความหมายตรงกันข้ามกับคำรื่นหู กล่าวคือ คำรื่นหูใช้เพื่อหลีกเลี่ยงคำระคายหู โดยเฉพาะคำระคายหูเกี่ยวกับบอวร้ายระในรางกาย ของเสียที่ขับถ่ายจากร่างกาย พฤติกรรมทางเพศ และความผิดปกติทางกายหรือทางจิต เพื่อลดความรุนแรงของคำระคายเหล่านั้น

### 3) คำต้องห้าม

คำต้องห้าม (taboo words) มีรากศัพท์มาจากภาษาตองกัน (Tongan) ว่า tabu หมายถึง ข้อห้ามต่าง ๆ ทางสังคม อันมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลในสังคม เพราะเชื่อว่าหากละเมิดข้อห้ามแล้วจะทำให้โชคร้ายหรือเกิดความอัปมงคลต่อตนและครอบครัว (อรทัย ชินอักรพงศ์, 2558, หน้า 5) นอกจากนี้ ปราณี กุลละวณิชย์ (2525, หน้า 429 อ้างอิงใน แก้วใจ จันทร์เจริญ, 2533, หน้า 28) กล่าวว่า คำต้องห้ามเป็นคำที่สื่อความหมายไปในเรื่องเพศ การสมสู่ เรื่องที่น่ากลัวอันอาจจะนำความโชคร้าย เภทภัยมาสู่ หรือ คำที่มีความหมายไปในทางลบ เช่นคำที่ทำให้ผู้ฟังได้รับความสะเทือนใจ หรือเป็นคำที่ไม่สุภาพ คำเหล่านี้หากผู้พูดจำเป็นต้องกล่าวถึง ก็จะหาทางเลี่ยงโดยใช้คำอื่นแทน ซึ่งสอดคล้องกับ จารุวรรณ พุ่มพฤษ (2538, หน้า 5) ที่กล่าวไว้ว่า คำต้องห้าม คือคำหรือข้อความที่ใช้เรียกหรือกล่าวถึงสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีชีวิตหรือสิ่งที่ไม่มีชีวิตซึ่งสังคมทั่วไปถือว่าเป็นเรื่องต่ำช้า หยาบคาย สกปรก น่ารังเกียจ หรือเกี่ยวข้องกับสิ่งอัปมงคลต่าง ๆ

คำต้องห้ามเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ต้องห้าม (taboo concept) ซึ่งข้อห้ามในแต่ละสังคมจะแตกต่างกันไป ส่วนใหญ่ข้อห้ามมักจะเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ อาหารการกิน การเลือกคู่ครอง การเกิด การตาย การทำมาหากิน ทรัพย์สิน มรดก รวมไปถึงศาสนา ความเชื่อ จารีตประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ (อรทัย ชินอักรพงศ์, 2557a, หน้า 22) คำต้องห้ามเกิดจากการหมิ่นประมาท ความคิดที่ลบหลู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความลามก อวัยวะเพศ การเบี่ยงเบนทางเพศ เชื้อชาติ สิ่งที่ไม่งามที่ร่างกายผลิตขึ้น รวมไปถึงสิ่งปฏิกูล และสัตว์ต่าง ๆ (กุลชาติ ศรีโพธิ์, 2548, หน้า 29)

เมื่อคนในสังคมมีความเชื่อเกี่ยวกับข้อห้ามต่าง ๆ หรือการห้ามกระทำพฤติกรรมบางอย่างที่สังคมนั้นคิดว่าไม่เหมาะสม ไม่สุภาพอย่างยิ่งและไม่ควรแสดงหรือพูดออกมา จึงมีผลให้พฤติกรรมทางภาษาหรือคำที่ใช้อ้างถึงสิ่งเหล่านั้นกลายเป็นคำต้องห้ามไปด้วย จึงต้องใช้คำอื่นหรือคำเลี่ยง เพื่อลดความรุนแรงของคำเดิมที่ไม่สุภาพ แต่อย่างไรก็ตาม ในการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ หากเรามีอารมณ์ไม่พอใจหรือโกรธ และต้องการปลดปล่อยอารมณ์ไม่พอใจอย่างเต็มที่ด้วยการใช้คำพูดก็มักใช้คำพูดที่หยาบคาย โดยคำพูดที่หยาบที่สุดหรือถือเป็นคำหยาบระดับสูงก็คือการใช้คำต้องห้าม เนื่องจากคำต้องห้ามเป็นคำที่ทำให้ฝ่ายตรงข้ามเกิดปฏิกิริยา (ไม่พอใจหรือโกรธ) ได้มากที่สุด นอกจากคำต้องห้ามจะนำมาใช้เป็นคำด่าแล้ว คำต้องห้ามยังถูกนำมาใช้เป็นคำสบถ (expletives) และอุทาน (interjections) เพราะคำต้องห้ามเป็นคำที่ทำให้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อ



อารมณ์ทั้งผู้พูดและผู้ฟัง คือผู้พูดมีความสะใจ พอใจที่ได้พูด เป็นการระบายอารมณ์ ในขณะที่ผู้ฟัง รู้สึกไม่ชอบใจ ไม่อยากฟัง (อรทัย ชินอักษรพงศ์, 2557a, หน้า 22-23)

ธีระจิต ลีตระกูล (Leetrakul, 1978) ศึกษาเรื่องคำต้องห้ามในภาษาไทย (Linguistic Taboo in Thai) ได้แบ่งคำต้องห้ามเป็น 2 แบบ ได้แก่ 1) คำต้องห้ามที่ห้ามอย่างเด็ดขาด มักเป็นคำที่มีความหยาบคายสูง ได้แก่ คำที่เกี่ยวกับเรื่องเพศ และ 2) คำต้องห้ามโดยบริบท ไม่ได้ห้ามในทุกสถานการณ์ แต่มีข้อจำกัดและปัจจัยทางสังคมในการใช้ นอกจากนี้ยังแบ่งคำต้องห้ามในภาษาไทย ออกเป็น 9 ประเภทต่อไปนี้

1) ชื่อต้องห้าม ซึ่งมีประเภทย่อยดังต่อไปนี้

ก. การตั้งชื่อคนที่ต้องห้าม เช่น *คิระ สิทธิตระกูล*

ข. การเรียกขานชื่อคนที่ต้องห้าม เช่น คนไทยจะไม่เรียกชื่อบุคคลที่เราคุยด้วยหากคน ๆ นั้นมีอายุมากกว่าหรือมีตำแหน่งที่สูงกว่าเรา เด็กจะไม่เรียกชื่อเล่นของบุคคลที่มีอายุมากกว่า ถ้าจะเรียกชื่อเล่นมักมีคำนำหน้า เช่น *พี่ ป้า น้า อา* นำหน้า

ค. คำเรียกญาติต้องห้าม เช่น คำว่า *ผัว เมีย* เป็นต้น

ง. ชื่ออาชีพต้องห้าม เช่น *หมอด่าแย*

จ. ชื่อโรคต้องห้าม เช่น *โรคห่า(ขี้) กลาก(ขี้) เกลื้อน*

ฉ. ชื่ออาหารต้องห้าม เช่น *ขนมไส้ไส้* จะเรียกว่า *ขนมสอดไส้* แทน *ขนมไข่เหี้ย* จะเรียกว่า *ขนมไข่หงส์* แทน

ช. ชื่อพืชต้องห้าม เช่น *ดอกซ่อนชู้* จะเรียก *ดอกซ่อนกลิ่น* แทน *ต้นด่าแย* จะเรียก *ต้นอเนกคุณ*

ซ. ชื่อสัตว์ต้องห้าม เช่น *ควาย เหี้ย*

ฅ. ชื่อของส่วนต่าง ๆ ในร่างกายที่ต้องห้าม เช่น *นม ตีน จักแร้*

ญ. ชื่อสิ่งขับถ่ายที่ออกมาจากร่างกาย ต้องห้าม เช่น *ขี้ เยี่ยว ตด อ้วก*

ฎ. ชื่อกิจกรรม การกระทำที่ต้องห้าม เช่น *แตก ตาย แก่ กระเด้า* เป็นต้น

2) คำสรรพนามต้องห้าม ได้แก่ *กู มึง ไอ้ อี*

3) คำลงท้ายต้องห้าม ได้แก่ *วะ*

4) คำที่ให้ความหมายอุปสรรคต้องห้าม เช่น คำว่า *ปลาช่อน สากกะเบือ ไข่* ซึ่งให้ความหมายอุปสรรคถึงอวัยวะเพศชาย

5) คำพวนต้องห้าม เช่น *ตลกแตก คุณด้วย เห็นหมี* เป็นต้น



6) คำที่มีเสียงคล้ายกับคำต้องห้ามชนิดที่ห้ามอย่างเด็ดขาด เช่นคำว่า *หิน ควาย*  
*yet, door* เป็นต้น

7) คำสมัยใหม่ต้องห้าม เนื่องจากเป็นคำที่ไม่สามารถใช้ได้ทั่วไป จะใช้กับเฉพาะกลุ่มคน  
เป็นคำที่ห้ามพูดกับคนที่มีสถานะสูงกว่า เพราะถือว่าไม่สุภาพ เช่น *แจ๋ว เซ็ง เห้ ซ่าส์ แชว* เป็นต้น

8) คำศัพท์ต้องห้ามที่ใช้เฉพาะกับพระ เช่น *ฉัน จำวัด อาพาธ นมัสการ* เป็นต้น

9) คำศัพท์ต้องห้ามที่ใช้เฉพาะราชวงศ์เท่านั้น ทั้งที่เป็นคำสรรพนาม คำเรียก  
ลักษณะนาม และคำลงท้าย

นอกจากนั้นแล้ว ธีระจิต ลีตระกูล (Leetrakul, 1978) ยังกล่าวว่า คำต้องห้ามมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เชื่อว่าถูกห้ามจากสิ่งเหนือธรรมชาติหรือคนในสังคมมองว่าเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม หรือผิดศีลธรรม ซึ่งพฤติกรรมบางอย่างที่ถูกห้ามก็ดูเป็นเรื่องที่ไม่มีเหตุผลในปัจจุบันพบว่า สิ่งที่ถูกห้ามในการพูดคุย มักมีความเกี่ยวข้องกับระดับความหยาบคายสูง และความหยาบคายในการใช้ภาษามีความเกี่ยวข้องกับคำต้องห้าม กล่าวคือถ้อยคำและท่วงทำนองเสียงใด ๆ ที่เปล่งออกมาแล้วไม่เป็นที่ยอมรับจากสังคม จะถือว่าคำเหล่านั้นเป็นคำต้องห้าม ทั้งนี้ถ้อยคำที่หยาบคายมักถูกพิจารณาในระดับคำ มักจะไม่พิจารณาในระดับไวยากรณ์

นอกจากการศึกษาคำต้องห้ามที่ใช้โดยทั่วไป เช่น งานวิจัยของธีระจิต ลีตระกูล ที่อธิบายไปแล้วข้างต้นยังมีการศึกษาคำต้องห้ามในร้อยกรอง โดยจากรูวรรณ พุ่มพฤษ (2538) ในบทความเรื่อง ‘คำต้องห้ามในร้อยกรองของ อังคาร กัลยาณพงศ์’ ซึ่งมีรายละเอียดที่คล้ายคลึงกับงานของธีระจิต ลีตระกูล หากแต่มีการแบ่งประเภทที่แตกต่างกัน กล่าวคือ จารูวรรณ พุ่มพฤษ ได้จำแนกประเภทคำต้องห้ามโดยอาศัยความต้องห้าม (taboo concept) ออกเป็น 2 ประเภท คือ คำต้องห้ามแท้ และคำต้องห้ามเทียม ดังต่อไปนี้

1) คำต้องห้ามแท้ คือ คำที่เห็นแล้วทราบทันทีว่าแทนความต้องห้ามอะไรโดยไม่ต้องใช้บริบทของการบริภาษมาเป็นเครื่องกำหนดเกี่ยวกับความหมาย ซึ่งแยกตามประเภทของความห้ามได้เป็น 6 ชนิดด้วย ได้แก่

ก. คำที่ใช้แทนความต้องห้ามเกี่ยวกับการขับถ่ายทางทวารหนักและทวารเบา เช่น  
คำว่า *ขี้* และ *เยี่ยว*

ข. คำที่ใช้แทนความต้องห้ามเกี่ยวกับเรื่องอัปมงคล เช่นคำว่า *ตายหัว ฉิบหาย*  
*ระยำ จัญไร อัปรีย์ และอุบาทว์*

ค. คำที่ใช้แทนความต้องห้ามเกี่ยวกับสัตว์อัปมงคลและสัตว์ชั้นต่ำเป็นอมมนุษย์ เช่น

เทีย ดิรัจฉาน เปรด จกเปรด นรกจกเปรด

- ง. คำที่ใช้แทนสิ่งต้องห้ามเกี่ยวกับอวัยวะเบื้องต้น เช่น *ตีน ส้นตีน*
- จ. คำที่ใช้แทนคำต้องห้ามเกี่ยวกับสภาพท่าซำที่ไม่พึงปรารถนา เช่น *ชาติชั่ว ชาติหมา ชี้อ่ำ บัดซบ หินชาติ ถ้อย สฤล และสามานย์*
- ฉ. คำที่ใช้แทนความต้องห้ามที่ถือว่าเป็นคำที่ไม่สุภาพ เช่น *กู มึง ไอ้ แม่มึง กระบาล เป็นต้น*

2) คำต้องห้ามเทียม หมายถึง คำที่ใช้แทนความต้องห้ามเมื่ออยู่ในบริบทของการบริการซึ่งแยกย่อยเป็น 2 ประเภทย่อยคือ

**คำต้องห้ามเทียมทางความหมาย** หมายถึง คำที่เมื่ออยู่ในบริบทของการบริการแล้วจะแทนความต้องห้ามต่าง ๆ ทั้ง 4 เรื่อง เช่น เรื่องเพศ เรื่องการขบถาย เรื่องที่เป็นอับมงคล และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความไม่สุภาพ โดยคำต้องห้ามทางความหมายนี้ ได้แก่

- ก. คำที่ใช้แทนความต้องห้ามเกี่ยวกับอวัยวะเพศทั้งชายและหญิง เช่น *ลิงค์ โยนี*
- ข. คำที่ใช้แทนความต้องห้ามเกี่ยวกับกริยาการร่วมเพศ เช่น *ผสมพันธุ์ สืบพันธุ์ ชี้อัน*
- ค. คำที่ใช้แทนความต้องห้ามเกี่ยวกับสัตว์อับมงคลและสัตว์ชั้นต่ำ ได้แก่ *แลน หมา*
- ง. คำที่ใช้แทนความต้องห้ามเกี่ยวกับสภาพที่ต่ำช้าอันไม่พึงปรารถนา เช่น *บัว โง่ง งั่ว ไพร่ เป็นต้น*

**คำต้องห้ามเทียมทางเสียง** หมายถึง คำที่ใช้กลไกทางเสียง เพื่อแทนความต้องห้ามที่ต้องการกล่าวในบริบทของการบริการ ได้แก่

- ก. คำต้องห้ามที่มีเสียงใกล้เคียงกับความต้องห้าม เช่นคำว่า *yes* มีเสียงใกล้เคียงกับคำต้องห้ามเกี่ยวกับกิจกรรมทางเพศ
- ข. คำต้องห้ามเทียมที่มีเสียงสลับกันกับความต้องห้ามที่ต้องการกล่าว เช่นคำว่า *ยักษ์ไม่เพชร* เป็นรูปคำต้องห้ามที่มีเสียงสลับกันกับข้อต้องห้าม ซึ่งอาจเข้าใจได้โดยการอ่านผวนเสียง

แอลัน และเบอร์ริดจ์ (Allan & Burrige, 2006 อ้างอิงใน อรรถย ชินอัครพงศ์, 2557a, หน้า 26-30) ได้ศึกษาเกี่ยวกับคำต้องห้าม ในหนังสือ “Forbidden word: Taboo and the censoring of language” กล่าวว่าข้อห้ามซึ่งเป็นที่มาของคำต้องห้ามจะเกี่ยวข้องกับ 5 เรื่องดังต่อไปนี้

- 1) การตั้งชื่อ และการเรียกชื่อ (naming and addressing) การเรียกชื่อบางชื่ออาจนำความโชคร้ายมาสู่เจ้าของชื่อและผู้ที่เรียกชื่อนั้น การตั้งชื่อจึงต้องมีการเลือกเฟ้นอย่างประณีตเหมาะสม ชื่อที่ห้ามเกิดจากความกลัวเป็นหลัก กล่าวคือกลัวว่าหากเอ่ยชื่อที่ห้ามออกมาคนที่เอ่ยชื่อและคนที่ถูกเอ่ยชื่อจะเป็นโรคร้าย จะถูกเวทมนต์ต่าง ๆ ได้ ยกตัวอย่างเช่น สังคมโงนี

(Nguni) ในแอฟริกาใต้ ผู้หญิงจะถูกห้ามไม่ให้เรียกชื่อพ่อสามีหรือผู้ชายที่สืบเชื้อสายโดยตรงกันมา และห้ามเรียกชื่อหัวหน้าเผ่าของตน รวมทั้งห้ามออกเสียงที่คล้ายกับชื่อหัวหน้าเผ่า ทั้งนี้การห้ามเรียกชื่อดังกล่าวนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียกและผู้ถูกเรียกชื่อนั้น เพราะการเปล่งเรียกชื่อหรือเสียงที่คล้ายชื่อ จะทำให้ผีหรือปีศาจได้ยิน โดยเฉพาะเวลากลางคืน จะห้ามเรียกหรือพูดชื่อดังกล่าวเด็ดขาด รูปแบบการตั้งชื่อและเรียกชื่อนั้นขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้ฟัง และบทบาทดังกล่าวอาจเปลี่ยนแปลงได้ ในต่างสถานการณ์ และยังขึ้นกับระยะห่าง ความใกล้ชิดกัน อายุ เพศ และพื้นฐานทางวัฒนธรรมในสังคมของคู่สนทนา

2) อวัยวะเพศ และกิจกรรมทางเพศ (the organ and acts of sex) เรื่องกิจกรรมทางเพศ มักจะเป็นสิ่งต้องห้าม เนื่องจากการมีเพศสัมพันธ์กับคนนอกครอบครัวเป็นเรื่องผิดกฎศีลธรรม ผิดกฎหมาย และผิดกฎหมายในบางสังคม คำต้องห้ามที่เกี่ยวกับหัวข้อนี้มีมากที่สุด เช่น คำเรียกอวัยวะเพศทั้งชายและหญิง การถึงจุดสุดยอด การสำเร็จความใคร่ เป็นต้น กิจกรรมที่เกี่ยวกับเพศถูกห้ามไม่ให้ใช้เป็นหัวข้อในการสนทนาต่อสาธารณชน และถูกห้ามไม่ให้ใช้เป็นหัวข้อในการสนทนาภาษาที่จะนำมาใช้เพื่อแสดงถึงเรื่องเพศจึงมักจะเป็นการเล่นคำหรือใช้ภาษาเชิงเปรียบเทียบมากกว่าที่จะพูดออกมาตรง ๆ

3) อวัยวะหรือส่วนของอวัยวะในร่างกาย และสิ่งที่ถูกขับออกมาจากร่างกาย (bodies and their effluvia) ในหลาย ๆ สังคมมีความเชื่อว่า คำสาป เวทมนต์ หรือมนต์ต่าง ๆ จะนำสิ่งที่ขับออกมาจากร่างกาย เช่น ขน หรือผม เป็นส่วนประกอบในการประกอบพิธีกรรมนั้น ในบางถิ่นใช้ระดูหรือปัสสาวะผสมกับชาหรือกาแฟให้ผู้ชายกิน เพื่อจะทำเสน่ห์ให้ชายมาลุ่มหลง สิ่งที่ถูกขับออกจากร่างกาย เช่น เหงื่อ น้ำมูก อุจจาระ ประจำเดือน ในทางชีววิทยาก็เป็นของเสียและสกปรก ยกเว้น น้ำตา น้ำนม และเลือดที่มาจากบาดแผลต่าง ๆ

4) โรคภัยไข้เจ็บ ความตาย และการฆ่า (รวมทั้งการล่าสัตว์ และหาปลา) (diseases, death and killing, including hunting and fishing) คนทั่วไปมักพยายามหลีกเลี่ยงชะตากรรม โดยจะไม่พูดถึงเรื่องกลางร้ายหรือความโชคร้าย ด้วยเหตุที่มีความกลัวเป็นหลัก คือ กลัวที่จะเจ็บปวด กลัวเป็นโรคร้ายและกลัวที่จะตาย ดังจะเห็นได้จากการที่มีคนจำนวนหนึ่งยังคงใส่เครื่องราง ของขลัง ในขณะที่ออกเดินทางไกล หลีกเลี่ยงการเดินทางได้บันไดหรือมีความเชื่อเรื่องโรคภัยไข้เจ็บ เพราะมีความเชื่อว่าเมื่อพูดถึงจะทำให้เราไม่สบายหรือเจ็บป่วยไปตามนั้น เนื่องจากการรักษาโรคและเครื่องมือทางการแพทย์ไม่ทันสมัย ทำให้ผู้คนในอดีตเชื่อว่า โรคภัยต่าง ๆ เกิดจากสิ่งลึกลับและเป็นเรื่องเหนือธรรมชาติ การรักษามักเกี่ยวข้องกับภูตผีและวิญญาณ โดยใช้วิธีการสวดอ้อนวอน การปลุกเสก การบูชายันต์ หรือการใช้เวทมนต์ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชื่อโรคที่ร้ายแรงเป็นคำต้องห้ามอันได้แก่ โรคซิฟิลิส โรคเรื้อน โรคมะเร็ง โรคทางจิต (บ้า) และโรคเอดส์ นอกจากนี้อาชีพที่เสี่ยงต่ออันตราย เช่น ออกไปทำสงคราม ทำเหมืองแร่ ล่าสัตว์และการหาปลา มักมีเรื่องที่ถูกกำหนดให้ห้าม

พูดและห้ามกระทำ ด้วยเหตุที่อาชีพเหล่านั้นพยายามหลีกเลี่ยงความพ่ายแพ้ สิ้นหวัง หลีกเลี่ยง การพึ่งพิงหรือถล่มของเหมือง หลีกเลี่ยงสัตว์ร้ายที่อันตราย และหลีกเลี่ยงการหลงทางใน ทะเล เป็นเหตุให้ในหลาย ๆ ชุมชน เมื่อนายพรานหรือนักล่าจะออกล่าสัตว์จึงมักจะปกปิด จุดประสงค์ของตน ด้วยการพูดเสียงไปเช่น “จะออกไปเก็บต้นหวาย จะไปเก็บของป่า” เป็นต้น จะไม่พูดตรง ๆ ว่าจะออกไปล่าสัตว์ พร้อมทั้งจะไม่เอ่ยชื่อหรือเรียกชื่อนายพรานเมื่อออกไปล่าสัตว์ หรือไปเพื่อฆ่า เพราะเกรงว่าเหยื่ออาจจะรู้หรือเข้าใจภาษาที่เราพูดกัน ชาวยูเครนห้ามพูดชื่อ ผู้ร่วมทาง และห้ามพูดถึงหมาป่า ชาวเกาหลีมีสุภาษิตว่า “พูดถึงเสือ เสือจะมา” ชาวออสเตรเลีย เชื่อว่าจิตวิญญาณของสัตว์สามารถเข้าใจภาษามนุษย์ได้ และถ้าสัตว์ร้ายได้ยินชื่อมันจะหนี ทำให้เรา จับมันไม่ได้ หรือไม่ก็ทำร้ายเรา ดังนั้น หม่าป่า หมิงู สัตว์มีพิษต่าง ๆ ฉลาม จระเข้ และปลากะเบน จึงถูกเรียกด้วยคำอื่น ๆ

5) อาหาร และกลิ่น (food and smell) คนแต่ละชนชาติมีอาหารต้องห้ามของตน เช่น เนื้อวัวเป็นอาหารต้องห้ามของชาวฮินดู หมูเป็นอาหารต้องห้ามของมุสลิม เป็นต้น ทั้งนี้แนวคิด ต่าง ๆ ในข้อห้ามเหล่านั้นส่วนใหญ่มักเกิดจากความเชื่อที่อยู่เหนือเหตุผล นอกจากนั้นแล้ว อาหารยัง มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศเนื่องจากปากเป็นอวัยวะที่ใช้กินอาหารและเป็นอวัยวะที่ใช้ในเรื่องเพศอีก ด้วย จึงมีคำศัพท์ที่เกี่ยวกับอาหารที่นำมาใช้เป็นอุปสรรคที่เกี่ยวกับเรื่องเพศ เช่น *appetite, hunger, greed, smell, good, allure, seduce* เป็นต้น ส่วนเรื่องของกลิ่น ประสาทรับรู้เรื่องกลิ่น จะมีความสัมพันธ์กับประสาทสัมผัสเรื่องรสชาติ ความคิดและการกระทำ อีกทั้งชื่อของ โรคภัยไข้เจ็บบางชนิดมีความเกี่ยวข้องกับกลิ่นด้วย เช่นโรคไข้ไทฟอยด์จะทำให้นึกถึงกลิ่นขนมปังอบ ควันโรคจะทำให้นึกถึงกลิ่นเบียร์ค่างเก่า โรคเบาหวานทำให้นึกถึงกลิ่นสารอาซีโตน (สารเคมีที่ใช้ ละลายวัตถุยาทาเล็บ) โรคไขเหลืองทำให้นึกถึงกลิ่นเนื้อ โรคจิตเสื่อมทำให้นึกถึงเหงื่อ เป็นต้น

นอกจากนี้ ซ็อม เองเลียง (Sam, 2012) ได้ศึกษาเรื่องคำต้องห้ามต่าง ๆ ในสังคม กัมพูชา โดยศึกษาที่มาและสาเหตุของคำต้องห้าม การจัดประเภท และการใช้คำเสียงเพื่อลด ความรุนแรงของคำต้องห้าม งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 64 คน ใน 13 จังหวัดต่างกัน โดยวิเคราะห์ตามทฤษฎีคำต้องห้าม และทฤษฎีคำอื่น ๆ ผลการวิจัย พบว่า คำต้องห้ามคือ ปรากฏการณ์ทางภาษา และสังคมวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อแบบ นามธรรม และบริบทวัฒนธรรมที่มนุษย์อาศัยอยู่ ด้วยที่มาของคำต้องห้ามในภาษาเขมร มาจาก ความกลัวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อารักษ์ ภูตผีปีศาจ สิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น ในขณะที่เดินเข้าป่า ภูเขา ปุชนียสถาน สถานที่ทางศาสนา ศาลเจ้า การประกอบอาชีพต่าง ๆ และการทำศึกสงคราม ในส่วน

ของสาเหตุและประเภทคำต้องห้ามในภาษาเขมรมี 3 ประเภทสำคัญ ได้แก่ ปัจจัยทางศีลธรรม ปัจจัยทางจิตวิทยา และปัจจัยอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

1) ปัจจัยทางศีลธรรม มีคำต้องห้าม 6 ประเภท ได้แก่ คำด่า (cursing) คำหยาบคาย (taboo or obscenity) คำประมาท (profanity) คำอวดอ้าง (exaggerating) คำโกหก (lying) และ คำสามัญ (normal)

ก. คำด่าทุกประเภท เช่นคำว่า *ไอ้จัญไร ไอ้ถูกยิง* เป็นต้น

ข. คำหยาบคายเรื่องเพศ การขบถ่าย เช่น คำเกี่ยวกับอวัยวะเพศ กิจกรรมทางเพศ ของเสียจากร่างกาย เป็นต้น

ค. คำประมาท เช่น คำพูดเกี่ยวกับการฆ่าชีวิตสัตว์ป่า คำดูถูกสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ง. คำอวดอ้างตัวเองว่าเก่ง แข็งแรง มีความสามารถพิเศษ เป็นคำห้ามพูดในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือปูชนียสถานต่าง ๆ

จ. คำโกหก เป็นคำห้ามพูด ในขณะขึ้นภูเขา และสถานที่ทางศาสนา

ฉ. คำสามัญ เช่น *กินข้าว ตื่นน้ำ อาบน้ำ นอน กลับบ้าน* เป็นคำต้องห้ามในขณะเดินป่า

2) ปัจจัยทางจิตวิทยา มีคำต้องห้าม 4 ประเภท ได้แก่ คำเกี่ยวกับสวัสดิภาพ คำเกี่ยวกับสุขภาพ คำเกี่ยวกับจิตใจ และคำเกี่ยวกับความกลัว

ก. คำเกี่ยวกับสวัสดิภาพ เช่น คำพูดเรื่องอุบัติเหตุในขณะเดินทาง ภัยธรรมชาติ สัตว์ร้าย (เช่น *เสือ ช้าง หม่าป่า จระเข้*) อสรพิษ (เช่น *งู*)

ข. คำเกี่ยวกับสุขภาพ เช่น คำเรียกโรคภัยไข้เจ็บที่รักษายาก

ค. คำเกี่ยวกับจิตใจ เช่น คำบ่นว่า *เหนื่อย ยาก นานมาก ปวด* ในขณะเดินป่าหรือขึ้นภูเขา

ง. คำเกี่ยวกับความกลัว เช่น การพูดถึงการกลัวสัตว์ กลัวผี กลัวว่าอาจจะเดินหลงทาง เป็นต้น

3) ปัจจัยอื่น ๆ มีคำต้องห้าม 2 ประเภท ได้แก่ คำยกย่องทารกและเด็ก และคำเรียกชื่อในป่า

ก. คำยกย่องทารกและเด็ก เช่น *อ้วน สวย ขาว น่ารัก น่ารัก ฉลาด* เนื่องจากกลัวว่าอาจจะทำให้ภูตผีปีศาจรักเด็กแล้วก็ฆ่าเด็กตาย

ข. คำเรียกชื่อคนในขณะเดินป่า ด้วยห้ามไม่เรียกชื่อโดยเฉพาะของคนเดินป่าด้วยกัน



กล่าวโดยสรุป คำต้องห้ามเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งซึ่งเกิดจากการที่สังคมกำหนดค่าให้ภาษา คำต้องห้ามจะเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งถูกห้าม เพราะอยู่เหนือธรรมชาติ ผิดศีลธรรม หรือไม่เหมาะสม จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ให้มีการใช้คำอื่นมาใช้แทนคำต้องห้าม

#### 4) คำสบถ

คำสบถหรือผรุสวาท (swear word/expletives) หมายถึงคำอุทานที่เป็นคำหยาบในระดับต่าง ๆ กัน ไม่มีความสัมพันธ์ด้านวากยสัมพันธ์กับส่วนใดของประโยคมักปรากฏหน้าประโยค เช่น *แม่่ง, ฉิบหาย, ไอ้ห่า, shit, Jesus, Christ, Gee* (ราชบัณฑิตยสภา, 2560, หน้า 162) คำชนิดนี้เป็นคำที่พูดออกมาโดยที่ไม่ต้องการผู้ฟังหรือไม่ระบุผู้ฟัง เป็นการพูดออกมาเพื่อระบายอารมณ์ ไม่ว่าจะป็นอารมณ์โกรธ หงุดหงิด เจ็บปวด หวาดกลัว หรือรำคาญ ฯลฯ (อรทัย ชินอัครพงศ์, 2557a, หน้า 18) คำสบถเป็นคำที่พุ่งไปที่การหักเหของโชคชะตา หรือดวงไม่ติมากกว่าจะเป็นการหยาบหยามตัวบุคคล เช่นคำสบถในภาษาไทย *ฉิบหาย ตายห่า /jét/แม่ คุณพระช่วย เป็นต้น*

งานวิจัยของ กุลชาติ ศรีโพธิ์ (2548) เรื่อง “การสื่อสารผ่านการแปลคำสบถ และคำหยาบคายในภาพยนตร์ต่างประเทศ” ได้จำแนกประเภทของคำสบถและคำหยาบที่ปรากฏในภาพยนตร์ต่างประเทศไว้ 7 ประเภท ได้แก่

- 1) อวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายมนุษย์ เช่นคำว่า *ass, asshole, dick, pussy*
- 2) กิจกรรมทางเพศ เช่นคำว่า *fuck, fuck you, fucking bitch, mother fucker*
- 3) การขับถ่ายทั้งของมนุษย์และสัตว์ เช่นคำว่า *piss, shit, chickenshit, bullshit*
- 4) เพศหญิง เช่นคำว่า *bitch, son of a bitch*
- 5) เรื่องเกี่ยวกับความเชื่อและเรื่องเหนือธรรมชาติ เช่นคำว่า *god, goddamn, goddamn it, hell, Jesus*
- 6) สัตว์ เช่นคำว่า *pig, silly rabbit, stupid donkey*
- 7) การสาปแช่ง เช่น คำว่า *bastard*

จะเห็นได้ว่า คำสบถมีความหมายในเชิงลบ ผู้พูดจึงต้องระมัดระวังในกล่าวถึงเมื่อพูดในสถานการณ์ที่เป็นทางการ หรือพูดคำอื่นแทน เพื่อไม่ให้ถูกตำหนิ

#### 5) คำหยาบ

คำหยาบ (rude word) คือคำ หรือวลี ที่มีการใช้ภาษา หรือถ้อยคำในแบบไม่สุภาพ หยาบคาย ซึ่งเป็นคำที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่ออารมณ์ ความรู้สึกของผู้ฟัง หรือผู้ชม (กุลชาติ ศรีโพธิ์,



2548, หน้า 13) คำหยาบนี้มักแยกข้อพิจารณาออกได้เป็นสองสถานอันได้แก่เนื้อหาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ ที่ว่าเนื้อหาหยาบ หมายความว่าถึงสิ่งที่คำ ๆ นี้ระบุถึงหรือเป็นตัวแทน เช่น อวัยวะเพศ กิจกรรมทางเพศ ของเสียที่ขับถ่ายจากร่างกาย ของเน่าของเหม็น มลภาวะ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า มลพิษทางวิทยาศาสตร์ไม่เป็นของหยาบ ทั้ง ๆ ที่นำความตายมาสู่มนุษย์ ส่วนที่ว่า การประยุกต์ใช้นั้น มักหมายถึงชนชั้นในสังคม เช่น ชาวบ้านร้านตลาด ไพร่ คนชั้นต่ำ ซึ่งมักใช้คำเหล่านี้เป็นธรรมดาในชีวิตประจำวัน (แฮย์ม โกล่า, 2534, หน้า 21)

คำหยาบคายโดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นคำที่มีความหมายโดยนัย มากกว่าความหมายตามตัวอักษร เพื่อให้ผู้รับสารได้เก็บไปคิด และเกิดผลกระทบต่อความรู้สึก ซึ่งเกิดจากความสามารถในการแฝงความหมายไว้ในคำเหล่านั้น เพื่อให้คำที่ปรากฏสามารถถ่ายทอดความหมาย และปรากฏต่อหน้าสาธารณชนได้ (กุลชาติ ศรีโพธิ์, 2548, หน้า 40) นอกเหนือจากนี้ภาพพื้นฐานของคำหยาบ และคำหยาบหยาบมักจะมีมาจาก 3 ภาพหลัก เช่น เรื่องการกิริยาหรือเพศสัมพันธ์ การขับถ่ายของเสียจากร่างกายและการเน่าเปื่อยซึ่งเป็นที่มาของกลิ่นเหม็นต่าง ๆ (แฮย์ม โกล่า, 2534)

ส่วนวิธีการพูดคำหยาบมี 5 วิธี ได้แก่ การด่า การประชด การกระทบ การแตกดัน และการสบถ การด่าคือคำพูดตกลงให้ต่ำกว่าเดิมจากที่เขาเป็นจริง เช่น เขาเป็นคนว่าเขาเป็นหมา คนที่ถูกด่าจะรู้สึกเจ็บแสบและเสียใจมาก ส่วนการประชดคือคำพูดยกให้สูงขึ้นเกินกว่าที่เขาเป็นจริง เช่น เขาเป็นคนว่าเขาเป็นเทวดา ดังคำพูดที่พูดกันว่า *พ่อเทวดา พ่อมหาเศรษฐี แม่ผู้ดี แม่คุณนาย* เป็นต้น นอกจากนี้การกระทบคือคำพูดที่ทำให้ผู้ฟังเจ็บใจ แต่ไม่ว่ากันตรง ๆ มักพูดเลียงไปทางอื่นแต่ให้ความหมายหรือนัยอันจะกระทบผู้ฟังหรือคนที่พูดถึง เช่น จะพูดถึงคนผมน้อย ก็พูดถึงตะวันหรืออะไรที่สั้น ๆ ไส้ ๆ เตียน ๆ คำพูดกระทบนี้ถ้าผู้ฟังไม่คิดหรือแปลความไม่ได้ก็ไม่มียอะไรเกิดขึ้น แต่ถ้าคิดขึ้นได้และรู้ความหมาย ก็จะรู้สึกเจ็บแสบ ในส่วนของการแตกดันคือถ้อยคำธรรมดา แต่คนพูดจะพูดด้วยเจตนาแตกดันให้คนฟังไม่สบายใจ เช่น จะบอกให้คนไปกินข้าว โดยพูดว่า “แตกข้าวไปซิ” หรือ “เชิญยะ” เป็นต้น คำพูดแตกดันนี้จะยกคำใดมาพูดก็ได้ เพียงแต่มีการเปลี่ยนระดับเสียงในการพูด เช่น กระแทกเสียงให้ดังหรือขึ้นเสียงให้สูงหรือต่ำกว่าปกติที่เคยพูด หรือใช้ท่าทางประกอบ ได้แก่ การบ่นปาก การใช้สายตา เป็นต้น และการสบถคือคำพูดแห่งชักหักกระดูก เช่น เรียกท่ามากิน เรียกผีมาลง เป็นคำพูดที่ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเสียหาย (ปีน มุกกันต์, 2541 อ้างอิงใน อรรถัย ชินอัครพงศ์, 2557a, หน้า 16)

จะเห็นได้ว่า คำหยาบเป็นคำที่มีความหมายในเชิงลบ ซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม จึงมีการนำเอาคำรึ้นหามาใช้แทน เพื่อลดความรุนแรง และหยาบคาย โดยกลวิธีทางภาษาต่าง ๆ ดังนั้น งานวิจัยนี้จะสนใจศึกษาคำรึ้นหุที่ใช้แทนคำหยาบเพื่อสร้างความสุภาพ

## 6) คำด่า

คำด่า (curse word) เป็นถ้อยคำที่ใช้ดูถูก ดูหมิ่นผู้อื่น เพื่อให้ผู้ฟังรู้สึกเจ็บปวด สะเทือน อารมณ์ เสียหน้า หรือเสื่อมเสียชื่อเสียง ซึ่งอาจมีรูปแบบทั้งในระดับคำ วลี และประโยค ทั้งนี้คำด่า อาจเป็นคำที่หยาบหรือไม่ก็ได้ (อรทัย ชินอักษรพงศ์, 2557a, หน้า 7) การใช้คำด่าจะเกี่ยวข้องกับเรื่อง 5 ประการ ได้แก่ การเหยียดหยามฐานะอันต่ำต้อยทางสังคม การดูถูกสติปัญญาว่าโงเขลา การถากถางเรื่องพฤติกรรม การถากถางเรื่องการประพฤติตัว และการถากถางเรื่องความประพฤติ ทางเพศ

งานวิจัยของอรทัย ชินอักษรพงศ์ (2557a) ได้ศึกษาคำด่าในภาษาไทยตามแนว อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์และวัจนปฏิบัติศาสตร์ มีเป้าหมายเพื่อให้เข้าถึงระบบความรู้ ความคิด ค่านิยม และโลกทัศน์ของคนไทย โดยวิเคราะห์ความหมายตรง ความหมายอุปลักษณ์ พร้อมทั้งความหมายเชิง วัจนปฏิบัติศาสตร์ ดังต่อไปนี้

1) คำด่าที่มีความหมายตรง สามารถจัดประเภทความหมายได้ 6 ประเภท ดังนี้

ก. ลักษณะนิสัยหรือความประพฤติ แบ่งเป็นข้อย่อยจำนวน 10 ข้อ ได้แก่ 1) กระทำตัว ไม่ดีหรือนิสัยไม่ดี เช่นคำด่าว่า *จัญไร ชั่ว ฉิบหาย ทุเรศ* เป็นต้น 2) กระทำในสิ่งที่ไม่ใช่เรื่องของตนเอง เช่นคำด่าว่า *ทะเลิ่ง สะดุ้ง เสือก* เป็นต้น 3) แสดงออกหรืออยากในเรื่องทางเพศ/เรื่องอื่นอย่างมาก เช่นคำด่าว่า *บ้ากาม บ้าอำนาจ ลามก* เป็นต้น 4) ไม่ให้ของตนเอง/ตระหนี่/เอาของคนอื่น เช่นคำด่า ว่า *ขี้เหนียว ขี้โกง งก* เป็นต้น 5) ไม่สะอาดหรือสกปรก เช่นคำด่าว่า *สกปรก โสโครก และชกมก* 6) พูดไม่จริงหรือไม่ตรงกับที่พูดไว้ เช่นคำด่าว่า *ต่อแผล และ สอพลอ* 7) ไม่รู้จัก ไม่ไตร่ตรอง เช่น คำด่าว่า *ซี้ซั้ว ไร้สามัญสำนึก ไร้สติ และไร้สาระ* 8) ทำงานช้า อืดอาด เช่นคำด่าว่า *แฉะแฉะ และ แฉะมะแฉะ* 9) ไม่รู้บุญคุณ เช่นคำด่าว่า *เนรคุณ และ ออกตัญญู* 10) ไม่มีความสามารถ เช่นคำด่าว่า *หาหัวไม่ได้*

ข. รูปลักษณ์ แบ่งเป็นข้อย่อยจำนวน 8 ข้อ ได้แก่ 1) อวัยวะที่ผิดส่วนหรือผิดรูป เช่น คำด่าว่า *ค่อม ตั้งหัก หน้าหัก* เป็นต้น 2) ความไม่ทันสมัย เช่นคำด่าว่า *แก่ เชย หน้าไม่ทันสมัย* เป็นต้น 3) สัตว์ส่วนที่ไม่ดี ไม่สวยงาม เช่นคำด่าว่า *เตี้ย บักโกรก และ อ้วน* 4) ความพิการ เช่นคำด่า

บอด ไข้ และเป้ 5) ความขี้เหร่เช่นคำคำว่า *ขี้เหร่* และ *ขี้ริ้ว* 6) ผิวพรรณที่ไม่ดี เช่นคำคำว่า *ดำ* และ *เหี่ยว* 7) เพศที่ผิดเพี้ยน ได้แก่ *กะเทย* และ *ตุ๊ด* 8) โรคร้าย เช่นคำคำว่า *ขี้เรื้อน*

ค. ซาดิกำเนิด คำคำที่ใช้ซาดิกำเนิดมักเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้เป็นเช่น ซาดิกำเนิดที่ต่ำต้อย/ไม่ดีของบุคคลที่ถูกตำพ้อแม่หรือตระกูลของพ้อแม่ ลักษณะลบของพ้อแม่ และอาชีพของพ้อแม่ที่สังคมดูถูก ได้แก่คำคำว่า *ซั้ครอก โคตรแม่ ซาดิขั้ว พ้อมึง แม่เป็นเอดส์ ลูกโสเภณี เลวซาดิ เป็นต้น*

ง. สติปัญญา คำคำที่นำสติปัญญามาตำ ได้แก่ *โง่ เซ่อซ่า ปัญญาอ่อน เป็นต้น*

จ. อาชีพ คำคำที่นำอาชีพมาใช้ตำจะเป็นอาชีพที่สังคมตีค่าว่าต่ำต้อย ไม่ถูกกฎหมาย และขัดต่อศีลธรรม ไม่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถ คำคำที่มีความหมายตรงโดยนำอาชีพมาตำได้แก่ *กะหรี ขอทาน ซั้ซ่า โสเภณี หัวขโมย และ อีตัว*

ฉ. สภาพจิต คำคำที่นำสภาพจิตมาใช้ตำจะเกี่ยวกับสภาพจิตที่ไม่ดีหรือผิดปกติได้แก่ *จิตทราม ดิงต๊อง บ้า และ วิปริต*

2) คำคำที่มีความหมายอุปลักษณ์ สามารถจัดประเภทความหมายได้ 13 ประเภทดังต่อไปนี้

ก. สัตว์ คำคำที่ใช้สัตว์เป็นแบบเปรียบเทียบนั้นจะเปรียบเทียบผู้ถูกตำในเรื่องนิสัยและพฤติกรรม ขนาด อวัยวะ สติปัญญา และสีผิวของผู้ถูกตำกับสัตว์ในลักษณะต่าง ๆ โดยจำแนกเป็นข้อย่อยจำนวน 8 ข้อ ได้แก่ 1) ความเป็นสัตว์ประเภทนั้นในภาพรวม เช่นคำคำว่า *กระชู่ ควาย แรด หี้ย เป็นต้น* 2) ขนาด เช่นคำคำว่า *กะเทยควาย คิงคอง หมู เป็นต้น* 3) รูปลักษณ์ เช่นคำคำว่า *คางคก หอย หน้าปลาตุ๊กเผือก เป็นต้น* 4) นิสัยและพฤติกรรม เช่นคำคำว่า *ใจหมา ปากเปราะ หน้าหี้ย เป็นต้น* 5) อวัยวะ เช่นคำคำว่า *สมองกึ่ง ปัญญาควาย คำดับเบ็ด เป็นต้น* 6) อายุของสัตว์ เช่นคำคำว่า *ไดโนเสาร์ และ เต่าล้านปี* 7) เพศสภาพ เช่นคำคำว่า *หน้าตัวเมีย* 8) กิริยาอาการและพฤติกรรม เช่นการตำโดยใช้สำนวนว่า *หมาไม่แตก หมาสองราง กาคาบพริก กิ่งก่าได้ทอง วัลลีมดิน เป็นต้น*

ข. อวัยวะในร่างกาย คำคำที่เปรียบเทียบลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมของคนกับอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายของคน โดยใช้ชื่ออวัยวะของคนมาเป็นแบบเปรียบเทียบในการตำ ซึ่งจำแนกเป็นข้อย่อย 3 ข้อ ดังนี้ 1) อวัยวะเบื้องต้น เช่นคำคำว่า *สันตติ กวนสันตติ เป็นต้น* 2) อวัยวะเพศ เช่นคำคำว่า */khuaj/ จิมจรวด หน้าปี่ เป็นต้น* 3) อวัยวะที่ไม่สมประกอบ/มีน้อย/มีเกิน/ไม่มีเลยหรืออวัยวะที่ทำหน้าที่ผิดปกติ เช่นคำคำว่า *เขี้ยวลากดิน ปอดแหก ปากร้าย ไม่มีสมอง หน้าเลือด สองหน้า เป็นต้น*

ค. สิ่งของ/เครื่องใช้/วัสดุต่าง ๆ คำคำที่เปรียบเทียบนิสัยและพฤติกรรมของผู้ที่ถูกตำหรือเปรียบเทียบสติปัญญาของผู้ที่ถูกตำกับลักษณะต่าง ๆ ของสิ่งของ เช่น *หน้าที่หรือการใช้งาน ขนาด และลักษณะภายนอกของสิ่งต่าง ๆ ดังนี้* 1) หน้าที่หรือการใช้งานของสิ่งของ เช่นคำคำว่า *ฮ้อง ปากแตก ปากกระโดน ไม่เต็มเต็ง หน้าันนียง เหวตะไล เป็นต้น* 2) ขนาดของสิ่งของ เช่นคำคำว่า *ตุ่ม*

สามโคก หน้าใหญ่ หน้าใหญ่ใจโต และ หมากกระเป่า 3) รูปลักษณ์ของสิ่งของ เช่น คำคำว่า หน้าด้าน ปัญญา นิยม สมองทึบ เป็นต้น

ง. สิ่งปฏิกูล มูลฝอย หรือสิ่งไร้ประโยชน์ คำคำที่ใช้สิ่งปฏิกูลเหล่านี้เป็นแบบเปรียบ มักจะมีความหมายอุปโลกณ์ถึงคนที่ไม่ดีมีประโยชน์ ไร้ค่า ไม่มีผู้ใดต้องการจึงนำไปเปรียบกับ เศษ เคน กาก โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่มย่อย ดังนี้ 1) สิ่งปฏิกูล เช่น คำคำว่า ขยะสังคม ชีตติพิน ปากเสีย เป็นต้น 2) ของเหลือไร้ประโยชน์ เช่น คำคำว่า กากตด เคนนรก เศษคน เป็นต้น 3) พืชที่คนคิดว่าไร้ประโยชน์ หรือมีความหมายไม่ดี เช่น คำคำว่า เศษละวะ ตะไคร่น้ำ เสนียด เสนียดจัญไร เป็นต้น 4) มูลสัตว์ เช่น คำคำว่า ชีหมา

จ. ความเชื่อ คำคำในภาษาไทยที่เกี่ยวกับความเชื่อจะเกี่ยวข้องกับความเชื่อ 2 ประการได้แก่ 1) ความเชื่อทางไสยศาสตร์ เช่น คำคำว่า กระจื่อ ปอบ ลันดานห่า ผีทะเล เป็นต้น 2) ความเชื่อทางศาสนาจะเกี่ยวกับความเชื่อ 3 ประการ คือ เรื่องกฎแห่งกรรม เช่น คำคำว่า กาลี เดรัจฉาน เปรต และ สัตว์นรก ความเชื่อเรื่องการเกิด-ตาย ได้แก่ คำคำว่า เวร และ สัมภเวสี และความเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์ เช่น คำคำว่า นรก และ เศษนรก

ฉ. โรคภัยไข้เจ็บ คำคำที่มีความหมายอุปโลกณ์เกี่ยวกับโรคเป็นการเปรียบเทียบ ลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมของคนกับลักษณะบางประการของโรค ได้แก่ ประเภทหรืออาการของโรค และชื่อโรค เช่น คำคำว่า เชื้อโรค เนื้องอก ประสาท โรคจิต เป็นต้น และสภาพหรือขั้นตอนของโรค ที่ไม่น่ามองและความรุนแรงของโรค เช่น คำคำว่า ผีโกล่แตก ริดสีดวงแตก ไล่น้ำ เป็นต้น

ช. พืช คำคำในภาษาไทยได้นำลักษณะของพืช เช่น ผัก ผลไม้ และเมล็ดพืช มาเปรียบเทียบกับคนในหลายลักษณะ ได้แก่ เปรียบเทียบนิสัยและพฤติกรรม สีมัว และสติปัญญาของคนที่รูปลักษณ์ ถิ่นกำเนิดและลักษณะเฉพาะของพืช โดยจำแนกเป็น 3 กลุ่มย่อย ได้แก่ 1) รูปลักษณ์ของพืช เช่น คำคำว่า เมื่อก และ สมองถั่วเขียว 2) ถิ่นที่อยู่หรือที่กำเนิด เช่น คำคำว่า บัวใต้น้ำ 3) ลักษณะเฉพาะของพืช เช่น คำคำว่า ชีครอก ดอก ดอกทอง ปากตำแย ปากบอน และ สตอเบอร์รี่

ซ. สถานที่ คำคำที่ใช้สถานที่เป็นการด่าโดยเปรียบเทียบลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมของคนกับลักษณะเด่นหรือลักษณะเฉพาะของสถานที่นั้น ๆ หรือเป็นการด่าที่ต้องการเปรียบกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ดังกล่าวแต่ใช้คำคำเป็นสถานที่แทน เช่น คำคำว่า กะเทยท้องนา เด็กข้างถนน บ้านนอก ปากตลาด เป็นต้น

ณ. ตัวละคร คำคำที่ใช้แบบเปรียบเป็นตัวละครที่เป็นตัวเด่นหรือตัวเอกในวรรณคดีหรือภาพยนตร์นั้น จะเปรียบลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมของคนกับลักษณะที่โดดเด่นของตัวละครที่ผู้อ่านหรือผู้ชมรับรู้โดยทั่วไปมาใช้เปรียบเทียบกับผู้ถูกด่า เช่น คำคำว่า แก้วหน้าม้า ชบาแก้ว เด็กเลี้ยงแกะ ลูกทรพี วันทอง และ สุวรรณมาลี



ญ. อวรุช คำคำที่ใช้อวรุชเป็นแบบเปรียบเทียบจะนำลักษณะของอวรุชและการทำงานของอวรุชมาเป็นแบบเปรียบเทียบ ได้แก่คำคำว่า *กะเทยรถถึง จิมจรวด หอกหัก และ หอก*

ฎ. เผ่าพันธุ์ คำคำที่นำเผ่าพันธุ์ของบุคคลมาคำ ได้แก่ *เจ๊ก ลาว หน้าลาว และ หน้าเสียว*

ฏ. อาหาร คำคำในภาษาไทยได้นำอาหารมาใช้เป็นอุปลักษณะในการเปรียบเทียบลักษณะเฉพาะหรือเอกลักษณ์เฉพาะหรือเอกลักษณ์ของอาหาร ดังคำคำว่า *ปากปลาร้า และ ไม่มีน้ำยา*

ฐ. อาชีพ คำคำในภาษาไทยที่ใช้อาชีพมีความหมายอุปลักษณะเปรียบเทียบพฤติกรรมหรือนิสัยของคนกับลักษณะเฉพาะหรือลักษณะเด่นของอาชีพเหล่านั้น ได้แก่คำคำว่า *กะหรี ชี้อั่ว ขอทาน โจรห้าร้อย โสเภณี หัวขโมย และ อีตัว*

3) คำคำมีความหมายตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์ ซึ่งวิเคราะห์เจตนาของผู้ส่งสาร โดยจำแนกตามทฤษฎีวจนกรรมเป็น 2 ประเภท อย่างเด่นชัด โดยเฉพาะวจนกรรมแสดงความรู้สึกและวจนกรรมชี้้นำ เนื่องจากการคำมักเกิดจากรู้สึกโกรธ ไม่พอใจ เป็นหลัก อย่างไรก็ตามการแสดงความรู้สึกนี้มีวจนกรรมที่แฝงอยู่หรือเจตนาอาจแตกต่างกัน ได้แก่ 1) เจตนาคำเพราะโกรธที่ถูกทำร้ายร่างกาย เจ็บและอายุจึงใช้คำคำหรือคำคำหนิเพื่อให้รู้และปรับปรุงตัว 2) เจตนาจะดูถูกเหยียดหยาม 3) เจตนาจะเยาะเย้ย 4) เจตนาจะประชดประชัน 5) เจตนาจะแสดงความรำคาญ และ 6) เจตนาใช้คำคำเพื่อแสดงความสนิทสนม นอกจากนี้ การพบวจนกรรมแสดงความรู้สึกด้วยการใช้คำคำเป็นลักษณะเด่นที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพของสังคมและวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือเดิมการใช้คำเรียกเพื่อนที่สนิทด้วยคำที่นับว่าหยาบแล้วว่า อี/ไอ+ชื่อ เช่น อี/ไอตั๋ย แต่คนรุ่นใหม่อาจเรียกคนที่สนิทมาก ๆ ว่า ไอ้/อี๋ เี้ยตั๋ย หรือเป็นคำพูดที่ดูเป็นธรรมดา ๆ ว่า “วันนี้สวยฉิบหายเลย ไปทำเหี้ยไรมาวะ”

กล่าวโดยสรุป คำคำเป็นประเภทหนึ่งของคำหยาบคายที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่ออารมณ์และความรู้สึกของผู้ฟัง ผู้ใช้คำคำมักตั้งใจให้ผู้ฟังได้รับความเจ็บปวด หรือเสื่อมเสียชื่อเสียง ซึ่งมักมีความหมายตรงเกี่ยวข้องกับลักษณะนิสัยและความประพฤติ รูปลักษณ์ ซาดิกกำเนิด สติปัญญา อาชีพหรือสภาพจิต นอกจากนี้ยังมีความหมายอุปลักษณะเกี่ยวข้องกับสัตว์ อวัยวะในร่างกาย สิ่งของ เครื่องใช้ สิ่งปฏิบูล ความเชื่อ โรคภัยไข้เจ็บ พิษ สถานที่ ตัวละคร อวรุช เผ่าพันธุ์ อาหาร และอาชีพ โดยใช้วจนกรรมแสดงความรู้สึกและวจนกรรมชี้้นำ

ผู้วิจัยได้อธิบายให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่าง คำรึนหู คำระคายหู คำต้องห้าม คำสบถ คำหยาบ และคำคำเพื่อให้เห็นว่า คำรึนหูมีลักษณะแตกต่างจากคำต่าง ๆ ดังกล่าว กล่าวคือ



คำรึ้นหูเป็นคำที่ใช้แทนคำระคายหู คำต้องห้าม คำสบล คำหยาบ และคำด่า เพื่อสร้างสภาพในการสื่อสารซึ่งเป็นที่ยอมรับในสังคม ในทำนองเดียวกัน การอธิบายเกี่ยวกับคำต่าง ๆ ดังกล่าวเพื่อแสดงให้เห็นถึงการจัดหมวดหมู่ และการยกตัวอย่างคำแต่ละชนิดข้างต้นนั้น มีประโยชน์ต่อผู้วิจัยในการจำแนกและจัดประเภทคำรึ้นหูในภาษาเขมรอีกด้วย

### 2.3 การศึกษาเรื่องความหมาย

ความหมาย คือใจความที่สื่อให้เข้าใจโดยหน่วยในภาษาหรือพฤติกรรมอื่น ๆ (ราชบัณฑิตยสภา, 2560, หน้า 276) วิชาที่ศึกษาเรื่องความหมายเรียกว่า อรรถศาสตร์ ซึ่งเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคำกับความหมายในด้านต่าง ๆ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างคำกับสิ่งที่อ้างอิง ความสัมพันธ์ของคำกับการตีความหมาย หรืออาจเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์กับสิ่งต่าง ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557a, หน้า 402) วิชาอรรถศาสตร์ในปัจจุบัน ศึกษาความหมายของภาษาในทุกระดับทั้งระดับคำ (word) ระดับประโยค (sentence) และระดับวจนะหรือระดับข้อความ (discourse) (สุริยา รัตนกุล, 2544b, หน้า 4)

ชัชวตี ศรีลัมพ์ (2558, หน้า 176-182) ได้จำแนกความหมายในภาษาระดับคำเป็น 3 ประเภทดังต่อไปนี้

- 1) ความหมายตรง (denotation/ denotative meaning) บางครั้งอาจพบว่ามีการใช้คำว่าความหมายหลัก หรือความหมายแก่น (core meaning) ความหมายประจำรูป หรือความหมายตรงตามตัวอักษร (literal meaning) ความหมายอ้างอิง (referential meaning) ความหมายพื้นฐาน ความหมายโดยพยัญชนะ แต่คำดังกล่าวแสดงถึงมโนทัศน์เดียวกัน ซึ่งในพจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป) อธิบายว่า ความหมายตรง เป็นความหมายที่คำหนึ่ง ๆ บ่งบอกเป็นความหมายหลักหรือความหมายพื้นฐานของคำ เช่น คำว่า *แก้ว* มีความหมายตรงตามที่ระบุไว้ในพจนานุกรมว่า ที่สำหรับนั่ง มีขาและพนักพิง (ราชบัณฑิตยสภา, 2560, หน้า 132) ดังที่แก้วใจ จันท์เจริญ (2533, หน้า 41) ได้ชี้ให้เห็นว่า ความหมายตรงเป็นความหมายที่เป็นคุณสมบัติประจำของภาษาอันเป็นที่เข้าใจ ยอมรับ และใช้ร่วมกันในหมู่หรือสังคมของผู้พูดภาษาเดียวกัน เป็นความหมายในเชิงวัตถุวิสัย (objective) ไม่ขึ้นอยู่กับผู้พูดหรือผู้ฟังคนใด โดยทั่วไปแล้วบรรดาพจนานุกรมต่าง ๆ มักจะให้ความหมายตรงหรือความหมายประจำรูปของคำไว้เป็นลำดับแรก แล้วจึงให้ความหมายอื่น ๆ ในลำดับต่อ ๆ ไป จึงทำให้ความหมายชนิดนี้ถูกเรียกว่าความหมายตามพจนานุกรมอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับชัชวตี ศรีลัมพ์ (2558, หน้า 117) ที่กล่าวว่า แม้สิ่งที่อ้างอิงจะไม่ปรากฏตัวตนชัดเจน ไม่มีตัวตนในโลก ผู้ใช้ภาษาไม่รู้จัก ไม่เคยเห็น หรือมีความหมายที่เป็นนามธรรม

ซึ่งไม่สามารถสัมผัสมองเห็นสิ่งที่อ้างถึงนั้นได้ ผู้ใช้ภาษาก็ยังสามารถเข้าใจความหมายของคำที่ใช้อ้างถึงสิ่งเหล่านี้ได้เพราะเชื่อมโยงกับความคิดของสรรพสิ่งนั้น

2) ความหมายแฝงหรือความหมายโดยนัย (connotation/ connotative meaning) ซึ่งพจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป) ให้คำจำกัดความว่า ความหมายแฝงเป็นความหมายที่เพิ่มขึ้นจากความหมายตรงตัว เป็นความหมายเชิงเปรียบและความหมายทางสังคม เช่น คำว่า *แก้ว* มีความหมายแฝงถึง *ตำแหน่ง* ดังในประโยคหรือข้อความ เช่น *เขาหวังแก้ว* *เลื่อยขาแก้ว* *แก้วร้อน* (ราชบัณฑิตยสภา, 2560, หน้า 105) ส่วนแก้วใจ จันทร์เจริญ (2533, หน้า 41) กล่าวว่า ความหมายแฝงนี้เป็นความหมายที่นอกเหนือไปจากความหมายประจำรูปคำ เป็นความหมายในเชิงอัตวิสัย (subjective) กล่าวคือ มีเจตนาของผู้พูดที่ต้องการสื่อความรู้สึกนึกคิดของตน และมีความเข้าใจที่เกิดจากการตีความของผู้ฟังเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ความหมายแฝงไม่ปรากฏอยู่ในพจนานุกรม หากแต่ผู้ฟังหรือผู้รับสารต้องใช้ประสบการณ์ที่เคยมีความเกี่ยวข้องด้วย เช่น เคยเห็นหรือเคยรู้สึกต่อสิ่งนั้น ๆ มาก่อน มาใช้ในการตีความจึงจะเกิดความเข้าใจในสิ่งที่ผู้พูดต้องการให้รับรู้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความหมายแฝงเป็นความหมายที่แสดงถึงทัศนคติ และความรู้สึกนึกคิดทั้งของผู้พูดและผู้ฟัง ซึ่งจะรับรู้และเข้าใจได้เมื่อผู้ใช้ภาษามีทั้งความรู้เช่นเดียวกับความหมายตรง อีกทั้งยังต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับโลกที่เกิดจากประสบการณ์ ความเชื่อ หรือบริบททางภาษาของคำที่นำไปใช้ (Allan and Burridge, 2006, p.31) ในขณะที่ ชัชวดี ศรีลัมภ์ (2558, หน้า 178) กล่าวว่า ความหมายแฝงเกิดร่วมในคำที่มีความหมายตรงอยู่แล้ว การแฝงของความหมายประเภทนี้ เป็นนัยของความหมายที่เกิดร่วมอยู่ในความหมายตรง ซึ่งอาจจะเป็นความหมายที่เกิดจากลักษณะทางสังคม ลีลาการใช้ภาษา อารมณ์ความรู้สึก และผลจากการได้ยิน

3) ความหมายเปรียบหรือความหมายเชิงอุปลักษณ์ (figurative/metaphorical meaning) หมายถึงความหมายที่เกิดจากการนำคำที่มีความหมายตรง โดยหมายถึงหรืออ้างถึงสิ่งหนึ่งไปเปรียบเทียบกับอีกสิ่งหนึ่ง ทำให้มีความหมายใหม่เกิดขึ้นจากการเปรียบเทียบนั้นและแตกต่างไปจากความหมายตรง (ชัชวดี ศรีลัมภ์, 2558, หน้า 180) ซึ่งสอดคล้องกับพจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป) ที่อธิบายว่า ความหมายเชิงอุปลักษณ์เป็นการขยายความหมายของคำ การเปรียบเทียบทำให้เกิดลักษณะของคำที่เรียกว่า ความเปรียบ หรืออุปลักษณ์ ซึ่งหมายถึง คำพูดที่เปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง เพื่อทำให้ความหมายชัดเจนขึ้นหรือทำให้เห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อุปลักษณ์เป็นภาพพจน์ (figure of speech) ประเภทหนึ่ง เช่น *พ่อแม่เป็นพระที่บ้าน* (เปรียบพ่อแม่เป็นพระ) *จันทระชีวิต* (เปรียบแต่ละช่วงของชีวิตเป็นจันทระดนตรี) *ทะเลเพลิง* (เปรียบพื้นที่กว้างใหญ่ที่ถูกไฟไหม้เป็นท้องทะเล) (ราชบัณฑิตยสภา, 2560, หน้า 278)

การศึกษาอุปลักษณ์ตามทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชานที่เสนอโดยจอร์จ เลคอฟฟ์ และ มาร์ก จอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980) กล่าวว่ารูปภาษาแบบอุปลักษณ์ที่ผู้ใช้ภาษาใช้กันทั่วไป ในชีวิตประจำวันนั้น สะท้อนให้เห็นกระบวนการคิด การทำความเข้าใจ และเรียนรู้ประสบการณ์ นามธรรมต่าง ๆ แบบอุปลักษณ์ กระบวนการคิดแบบอุปลักษณ์นี้เกิดขึ้นในระดับปริชานของ มนุษย์ โดยการนำมโนทัศน์นามธรรมที่ต้องการเรียนรู้ไปเปรียบเทียบกับอภิมโนทัศน์หนึ่งที่เป็น รูปธรรมมากกว่า เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยผู้ใช้ภาษาไม่รู้ตัว (วรวรรณา เพ็ชรกิจ, 2551, หน้า 13) อุปลักษณ์เป็นตัวแทนของการอธิบายเรื่องระบบคิดและระบบมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาได้เป็นอย่างดี และการศึกษาอุปลักษณ์ในแนวคิดนี้เรียกว่า อุปลักษณ์มโนทัศน์ หรือมโนอุปลักษณ์ (conceptual metaphor) ซึ่งเป็นการเปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งปรากฏในชีวิตประจำวันบ่อยมากจน กลายเป็นมโนทัศน์ที่บรรจุไว้ในระบบปริชาน (ราชบัณฑิตยสภา, 2560, หน้า 101) อุปลักษณ์เชิง มโนทัศน์เป็นแนวคิดที่เลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980) เสนอเพื่อให้ผู้ใช้ภาษา ตระหนักว่า อุปลักษณ์มิได้เป็นกลวิธีการสร้างภาพพจน์ซึ่งใช้ในวรรณคดีเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่ธรรมดา ๆ ที่อยู่ในระบบปริชาน และผู้ใช้ภาษารู้ได้เพราะมีหลักฐานการใช้ภาษา ตัวอย่างภาษาอังกฤษ เมื่อพูดถึง มโนทัศน์เวลาที่มีการเปรียบเทียบเวลาเป็นเงิน (TIME IS MONEY) โดยการสังเกตคำศัพท์ที่ใช้จะเป็น คำศัพท์ที่เกี่ยวกับเงิน เช่น spent, wasted, budgeted, invested, lost, have หรือ saved ดังตัวอย่างประโยคต่อไปนี้

You're <u>wasting</u> my time.	This gadget will <u>save</u> you hours.
I don't <u>have</u> the time to <u>give</u> you.	How do you <u>spend</u> your time these days?
That flat tire <u>cost me</u> an hour.	I've <u>invested</u> a lot of time in her.
I don't <u>have enough</u> time to <u>spare</u> for that.	You're <u>running out</u> of time.
You need to <u>budget</u> your time.	<u>Put aside</u> some time for ping pong.
Is that <u>worth your</u> while?	Do you <u>have</u> much time left?
He's living on <u>borrowed</u> time.	You don't <u>use</u> your time profitably.
I <u>lost</u> a lot of time when I got sick.	<u>Thank you</u> for your time.

(Lakoff & Johnson, 1980, p. 8)

นอกจากมโนทัศน์ TIME IS MONEY แล้วยังพบอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์อื่น ๆ ใน ภาษาอังกฤษอีกจำนวนมาก เช่น ARGUMENT IS WAR, LOVE IS A JOURNEY, IDEAS ARE FOOD, MORE IS UP และ MIND IS A MACHINE เลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980) ให้ ข้อสังเกตว่าภาษาอุปลักษณ์จะมีความสัมพันธ์กับระบบอุปลักษณ์ (metaphor system) หรือระบบ

ความคิด (system of thought) และผู้ใช้ภาษาไม่เพียงแต่สามารถพูดคำที่สื่ออุปลักษณ์ได้ หากแต่ยังคิดคำที่เป็นอุปลักษณ์ได้ด้วย โดยสามารถเขียนเป็นสูตรที่ใช้อธิบายอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ได้ว่า A is B หรือ TARGET DOMAIN IS SOURCE DOMAIN เช่น LOVE IS A JOURNEY นั่นคือ โครงสร้างมโนทัศน์ที่ประกอบไปด้วยการเชื่อมโยงความคิดระหว่างวงความหมาย (domain) โดยการถ่ายโยงความหมาย (mapping) จากวงความหมายต้นทาง (source domain) ไปยังวงความหมายปลายทาง (target domain) การถ่ายโยงความหมายจะพิจารณาจากความสัมพันธ์ของวงความหมายต้นทางและวงความหมายปลายทาง ซึ่งมีลักษณะเป็นการถ่ายโยงความหมายแบบทิศทางเดียว กล่าวคือจากแนวคิดมโนทัศน์ต้นทางไปหามโนทัศน์ปลายทาง ตัวอย่างการถ่ายโยงความหมายของอุปลักษณ์ LOVE IS A JOURNEY ดังต่อไปนี้

Source: JOURNEY	Mappings	Target: LOVE
the travelers	→	the lovers
the vehicle	→	the love relationship itself
the journey	→	events in the relationship
the distance covered	→	the progress made
the obstacle encountered	→	the difficulties experienced
decisions about which way to go	→	choices about what to do
the destination of the journey	→	the goals of the relationship

(Kövecses, 2010, p. 9)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าวงความหมายต้นทางจะเป็นมโนทัศน์ของการเดินทาง อุปลักษณ์ที่ใช้จะจัดอยู่ในกลุ่มความหมายที่เกี่ยวกับการเดินทาง เช่น นักเดินทาง ยานพาหนะ ฯลฯ ส่วนวงความหมายปลายทางคือสิ่งที่ต้องการจะสื่อที่ต้องการจะสื่อถึงอารมณ์รัก เช่น คนรัก ความสัมพันธ์กันในความรัก

นอกจากความหมายในภาษาระดับคำทั้ง 3 ประเภทดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีความหมายอีกชนิดหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจในแวดวงนักภาษาศาสตร์ในปัจจุบันนั้นคือ **ความหมายในบริบท** หรือ **ความหมายตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์** (contextual/ pragmatic meaning) ซึ่งอรรถัย ชินอัครพงศ์ (2557a, หน้า 12) อธิบายว่า ความหมายในบริบทเป็นแนวทางการศึกษาความหมายที่มุ่งศึกษาการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง โดยเน้นการพิจารณาที่บริบทในการใช้ภาษาไม่ว่าจะเป็นบริบททางภาษา (ดูที่เชิงอรรถ 6) และบริบททางสถานการณ์ (ดูที่เชิงอรรถ 7) รวมทั้งพิจารณาเจตนาของผู้พูดในบริบทนั้น ๆ ด้วย ยกตัวอย่างเช่นคำว่า ดี มีความหมายพื้นฐานว่า ‘มีลักษณะที่เป็นไปในทางที่



ต้องการ นำปรารถนา นำพอใจ’ เมื่อปรากฏในบริบทที่แตกต่างกันจะมีความหมายเพิ่มเติม หรือ แคลงไปกว่าความหมายพื้นฐาน เช่น *เด็กดี* หมายถึง ว่านอนสอนง่าย *ข้าราชการดี* หมายถึง ไม่คดโกง ขยัน และรับผิดชอบในหน้าที่การงาน *ห้องเรียนดี* หมายถึง ไม่มีเสียงรบกวน ไม่มีดหรือร้อน *ดวงดี* หมายถึง รุ่งโรจน์ ไม่มีเคราะห์ *เสียงดี* หมายถึง ไพเราะ *สุขภาพดี* หมายถึง ไม่มีโรค เป็นต้น (ปราณี กุลละวณิช และคณะ, 2540, หน้า 103-104) นอกจากนี้ อัญชลี สิงห์น้อย (2549, หน้า 21) ชี้ให้เห็นว่า บริบททางภาษาสามารถช่วยในการแก้ปัญหาเรื่องความกำกวมได้ เช่นประโยค *ไก่ตัวนี้กินดี* อาจตีความได้สองอย่าง คือ ‘ไก่ตัวนี้กินอาหารดี’ หรือ ‘ไก่ตัวนี้คนกินดี เนื้อไม่เหนียว’ ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า ความหมายของภาษาในระดับคำและระดับประโยคต้องอาศัยความหมายจากบริบทด้วย

นอกเหนือจากนั้น เมื่อก้าวถึงบริบทแล้ว ยังมีแนวทางในการศึกษาความหมายซึ่งเป็นที่ยอมรับในแวดวงนักภาษาศาสตร์ที่กล่าวถึงบริบทคือ ทฤษฎีการจัดกลุ่มทางความหมาย (semantic field theory) การจัดกลุ่มทางความหมายเป็นแนวทางในการศึกษาหรืออธิบายความหมายในองค์ประกอบภาษาระดับคำ ซึ่งต้องทำความเข้าใจให้ถ่องแท้เสียก่อนจะเข้าใจความหมายขององค์ประกอบภาษาในระดับอื่นได้ (วรวรรธน์ ศรียาภย์, 2556, หน้า 185) คำในองค์ประกอบของภาษาไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยวหรือปรากฏตามลำพัง แต่จะอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ดังนั้นการศึกษาความหมายของคำจึงต้องศึกษาบริบทของคำนั้นด้วย จึงจะเข้าใจความหมายที่แท้จริง การนำคำหลาย ๆ คำที่มีความหมายใกล้เคียงกันมาเปรียบเทียบความหมาย มาจัดหมวดหมู่ จัดประเภท จะทำให้เข้าใจความหมายของแต่ละคำได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น กล่าวคือการทำคำแต่ละคำมีความสัมพันธ์กันทางความหมายก็จะสามารถจัดเข้ากลุ่มเดียวกัน หรืออยู่ในภายใต้อรรถเขต (ดูที่เชิงอรรถ 8) เดียวกัน และมีมโนทัศน์เดียวกันด้วย

จากสิ่งที่กล่าวมาแล้วว่าคำแต่ละคำมีได้อยู่ตามลำพัง แต่จะมีความหมายที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับความหมายของคำอื่น ๆ เสมอ ฉะนั้นหากจะศึกษาความหมายของคำ ๆ เดียว ย่อมไม่สามารถเข้าใจความหมายที่ชัดเจนของคำนั้นได้ แต่หากศึกษาโดยนำคำหลาย ๆ คำมาเปรียบเทียบกันก็จะทำให้สามารถเข้าใจความหมายของคำแต่ละคำได้เด่นชัดยิ่งขึ้น ความสัมพันธ์ทางความหมาย (semantic relation) ของคำจำแนกออกเป็น 6 ประเภท ดังต่อไปนี้

1) การพ้องความ (synonymy) หมายถึงการที่รายศัพท์ (ดูที่เชิงอรรถ 9) มีความหมายคล้ายคลึงหรือเหมือนกัน โดยที่ความคล้ายคลึงหรือเหมือนกันจะมีลักษณะเด่นหรือสำคัญว่าความต่างที่มีอยู่ (ราชบัณฑิตยสภา, 2560, หน้า 427) คำที่เกิดขึ้นด้วยลักษณะนี้เรียกว่า คำพ้องความหรือไวพจน์ (synonym) ซึ่งเป็นคำที่มีรูปคำต่างกัน แต่มีความหมายคล้ายคลึงกัน หรือคำที่มีรูปคำหลายรูป ใช้อ้างถึงหรือเรียกสิ่งเดียวกัน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ เป็นคำในภาษาถิ่นหรือ



ภาษาย่อยที่ต่างกัน เป็นคำคนละระดับภาษากัน เป็นคำที่ให้ความหมายเชิงอารมณ์ หรือเป็นคำยืมจากภาษาต่างประเทศ (วรวรรณ ศรียาภัย, 2556, หน้า 187) นอกจากนี้ลีออนส์ (Lyons, 1992 อ้างอิงใน ชัชวดี ศรีลัมพ์, 2558, หน้า 188-189) จำแนกคำพ้องความหมายออกเป็น 2 แบบ ได้แก่ การพ้องความหมายแบบสมบูรณ์ (absolute synonymy) และการพ้องความหมายบางส่วน (partial synonymy) การพ้องความหมายแบบสมบูรณ์หมายความว่าคำที่สองคำมีความหมายเหมือนกัน กล่าวถึงสิ่งเดียวกันและใช้แทนที่กันได้ในทุกบริบท ยกตัวอย่างเช่น รุกข = พฤษภ โดยทั้งสองคำนี้มีความหมายว่า ต้นไม้ แต่ต่างกันตรงที่มา กล่าวคือ รุกข เป็นคำบาลี ส่วน พฤษภ เป็นคำสันสกฤต ในส่วนของการพ้องความหมายบางส่วนเป็นการพ้องแบบไม่สมบูรณ์ หมายความว่าคำที่ 2 คำขึ้นไป มีความหมายย่อยของคำคล้ายกันมาก และมีขอบเขตของการใช้คำที่อาจใช้แทนกันได้ในบางบริบท เช่น คำพ้องความหมายของคำว่า กิน ได้แก่ รับประทาน กิน หม่ำ เสวย ยัด แดก ซึ่งแตกต่างกันไปตามระดับภาษา เช่น รับประทาน เป็นคำสุภาพ ใช้เมื่อเด็กพูดกับผู้ใหญ่ หม่ำ เป็นคำที่พ่อแม่มักใช้กับลูกเล็ก ๆ เสวย เป็นคำราชาศัพท์ ใช้กับพระราชวงศ์เท่านั้น ยัด แดก เป็นคำหยาบ มักใช้กันในหมู่เพื่อนผู้ชาย และไม่สามารถนำคำพ้องความหมายนี้ไปใช้แทนกันทุกบริบท

2) การเป็นคำตรงข้าม (antonymy) หมายถึงการที่รายศัพท์มีความสัมพันธ์กันในลักษณะตรงกันข้ามของมิติหรือลักษณะเดียวกัน (ราชบัณฑิตยสภา, 2560, หน้า 34) คำที่เกิดจากความสัมพันธ์นี้เรียกว่า คำตรงข้ามหรือปฏิพจน์ (antonyms) ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายสัมพันธ์กันในลักษณะตรงกันข้ามของมิติหรือลักษณะเดียวกัน เช่น หญิง-ชาย ต่างกันเฉพาะลักษณะลึงค์ แต่ลักษณะอื่นเหมือนกันหมด คำตรงข้ามอาจจำแนกเป็นประเภทตามลักษณะความสัมพันธ์ทางความหมายได้ 3 ประเภท ได้แก่ คำตรงข้ามทวิภาค (binary antonyms/complementary antonyms) คำตรงข้ามกลับกัน (converse antonyms/relational antonyms) และคำตรงข้ามลดหลั่น (gradable antonyms) คำตรงข้ามทวิภาคเป็นคำที่อธิบายถึงทิศตรงข้ามกันบนฐานของมิติเดียวกัน อาจเป็นมิติการเคลื่อนที่หรือมิติสภาวะ เป็นต้น เช่น เข้า-ออก เป็น-ตาย ส่วนคำตรงข้ามกลับกันเป็นคำที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ในมิติเดียวระหว่าง 2 สิ่งจากด้านตรงกันข้าม เช่น พี่-น้อง สามี-ภรรยา above-below ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้สามารถพูดกลับกันได้ เช่น A เป็นพี่ของ B มีความหมายเหมือนกับ B เป็นน้องของ A ส่วนคำตรงข้ามลดหลั่นเป็นคำที่อธิบายถึงความต่อเนื่องบนฐานของมิติเดียวที่อยู่ระหว่างขั้ว 2 ขั้วตรงกันข้าม ซึ่งเป็นที่สังเกตว่า ความหมายตรงข้ามระหว่างคำแต่ละคู่ในประเภทนี้ ขึ้นอยู่กับมาตรฐานของแต่ละคนหรือแต่ละวัฒนธรรม เช่น ร้อน-เย็น สูง-ต่ำ ทุกข์-สุข ซึ่งความทุกข์มากของอีกคนหนึ่ง อาจไม่ใช่ความทุกข์ของอีกคนหนึ่งเลยก็ได้ (ราชบัณฑิตยสภา, 2560, หน้า 33)

3) การพ้อง (homonymy) หมายความว่าคำที่รายศัพท์มีรูปเขียนและออกเสียงเหมือนกัน แต่มีความหมายต่างกัน (ราชบัณฑิตยสภา, 2560, หน้า 209) การพ้องสามารถจำแนก

ออกได้เป็น 3 ประเภทย่อย ได้แก่ การพ้องเสียง (homophony) การพ้องรูป (homography) และการพ้องรูปแบบสมบุรณ์ (homonymy) การพ้องประเภทแรกคือ การพ้องเสียง ซึ่งเป็นการที่ร่ายศัพท์ออกเสียงเหมือนกัน แต่มีรูปเขียนและความหมายต่างกัน การพ้องเสียงนี้ทำให้เกิดคำพ้องเสียง (homophone) ตัวอย่างเช่น กาล อ่านว่า กาน และพ้องเสียงกับ การ กานต์ กานท์ กาญจน์ กาท การณ์ กาน เป็นต้น คำเหล่านี้จะมีความหมายที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งแต่ละความหมายไม่มีความสัมพันธ์กัน (ชัชวดี ศรีลัมพ์, 2558, หน้า 190) การพ้องประเภทที่สองคือ การพ้องรูปหรือการพ้องตัวเขียน เป็นการที่ร่ายศัพท์มีรูปเขียนเหมือนกัน แต่ออกเสียงต่างกันและมีความหมายต่างกัน ซึ่งทำให้เกิดคำพ้องรูป (homograph) เช่น ตากลม ออกเสียงว่า [ตา-กลม] (ก เป็นเสียงพยัญชนะต้น) หมายถึง มีดวงตากลม ส่วนที่ออกเสียงว่า [ตาก-ลม] (ก เป็นเสียงตัวสะกด) หมายถึง อากาศอย่างหนึ่ง เช่น นิ่งตากลม การพ้องประเภทที่สามคือ การพ้องรูปแบบสมบุรณ์ เป็นการที่ร่ายศัพท์มีรูปเขียนและออกเสียงเหมือนกัน แต่มีความหมายต่างกัน และทำให้เกิดคำพ้องรูปแบบสมบุรณ์ (complete homonym) หรือคำพ้อง (homonym) เช่น ตา หมายถึง อวัยวะที่ใช้ในการมองเห็น กับ ตา หมายถึง พ่อของแม่ ชัน หมายถึง ภาชนะตักน้ำ กับ ชัน หมายถึง เสียงร้องของไก่ เป็นต้น

4) การมีหลายความหมาย (polysemy) หมายความว่า การที่รูปภาษา 1 รูปมีความหมายมากกว่า 1 ความหมาย และความหมายเหล่านั้นต้องสัมพันธ์กัน โดยสามารถโยงหาความสัมพันธ์ทางความหมายต่าง ๆ นั้นได้ (ราชบัณฑิตยสภา, 2560, หน้า 341) คำลักษณะดังกล่าวเรียกว่า “คำหลายความหมาย” (polyseme) ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายมากกว่า 1 ความหมาย และความหมายเหล่านั้นต้องสัมพันธ์กัน คำพ้องและคำหลายความหมายจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ประเด็นสำคัญก็คือการโยงหาความสัมพันธ์ของคำ ถ้าเป็นคำหลายความหมาย ความหมายต่าง ๆ ที่หลากหลายนั้นจะสามารถโยงหาความสัมพันธ์กันได้ โดยอาจมีลักษณะทางความหมายหรือคุณสมบัติทางความหมายอื่น ๆ ร่วมกัน ในขณะที่คำพ้องจะแตกต่างออกไป เช่น คำว่า *แก้ว* หมายถึง ที่นั่งที่มีขาและพนักพิง และหมายถึง ตำแหน่ง ก็ได้ ความหมายที่ 1 และ 2 สัมพันธ์กันในแง่ที่*แก้ว* มักแสดงตำแหน่งของผู้นั่ง คำว่า *กิน* เป็นคำหลายความหมาย เช่น 1) หมายถึง นำอาหารใส่ปาก เคี้ยว และกลืน ในประโยค *ฉันกินข้าวแล้ว* 2) หมายถึง ต้ม ในประโยค *น้องชอบกินชาเขียว* 3) หมายถึง ใช้เปลือง ในประโยค *รถคันนี้กินน้ำมัน* 4) หมายถึง หารายได้โดยทุจริต ในประโยค *นักการเมืองคนนี้กินมากกว่าคนอื่น ๆ* 5) หมายถึง ชนในการพนัน ในประโยค *เขาเป็นคนดวงดี เล่นไพ่กันที่ไร้กินตลอด* ดังนั้นคำว่า *แก้ว* และ *กิน* เป็นคำหลายความหมาย หากคำที่มีรูปเดียวกัน และมีหลายความหมายแต่ความหมายเหล่านั้นไม่สัมพันธ์กันเลย ไม่ถือว่าเป็นคำหลายความหมาย แต่เป็นคำพ้อง เช่น *ชัน* ใน *ไก่อชัน* และใน *ชันตักน้ำ* คำว่า *รัก* ใน *ฉันรักเธอ* และใน *ลงรักปิดทอง* ไม่ใช่คำหลายความหมาย แต่เป็นคำพ้องเสียงกัน

5) การจัดกลุ่ม เป็นความสัมพันธ์ของคำที่จัดอยู่ในวงความหมาย (ดูที่เชิงอรรถ 10) เดียวกัน (ชัชวดี ศรลัมภ์, 2558, หน้า 191) ความสัมพันธ์ทางความหมายของคำในลักษณะนี้จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ การเป็นคำจ่ากลุ่ม (hypernymy) และการเป็นคำลูกกลุ่ม (hyponymy) การเป็นคำจ่ากลุ่มหมายความว่าคำคำหนึ่งอยู่ในระดับสูงกว่าคำอื่น ๆ เนื่องจากมีความหมายกว้างกว่าและทั่วไปกว่า คำที่มีลักษณะนี้เรียกว่า คำจ่ากลุ่มหรือคำเหนือกลุ่ม (hypernym/superordinate) ซึ่งเป็นคำเรียกสิ่งที่มีนัยทั่วไปและรวมคำอื่นที่มีความหมายเกี่ยวข้อง แต่แคบกว่า เช่น คำว่า สัตว์ เป็นคำจ่ากลุ่มที่รวมคำในระดับล่าง เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย เลื้อ ฯลฯ ส่วนการเป็นคำลูกกลุ่มคือการที่คำหลายคำมีความหมายบางประการร่วมกันถูกจัดไว้ภายใต้คำที่เหนือขึ้นไป คำเดียวกันซึ่งมีความหมายกว้างและทั่วไปมากกว่า คำที่มีลักษณะดังกล่าวเรียกว่า คำลูกกลุ่ม (hyponym/subordinate) ซึ่งเป็นคำเรียกสิ่งที่เป็นสมาชิกของสิ่งที่แทนด้วยคำจ่ากลุ่ม มีความหมายที่แคบกว่าและครอบคลุมน้อยกว่าคำจ่ากลุ่ม และคำลูกกลุ่มที่อยู่ในลำดับชั้นเดียวกันนี้เรียกว่า คำลูกกลุ่มร่วม (co-hyponym) ตัวอย่าง เช่น ดอกชบา ดอกกุหลาบ ดอกมะลิ ดอกดาหลา เป็นคำลูกกลุ่มของคำจ่ากลุ่ม ดอกไม้

6) การเป็นส่วนประกอบ (metonymy) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำที่มีความหมายอ้างอิงถึงสิ่งหนึ่งและส่วนประกอบต่าง ๆ ที่ประกอบกันเป็นสิ่งนั้น คำที่มีความหมายครอบคลุมส่วนประกอบทั้งหมด (whole) เรียกว่า คำรวม (holonym) ส่วนคำที่เป็นส่วนประกอบของคำรวม (part) เรียกว่า คำส่วนประกอบ (meronym) เช่น คำว่า ประตู หน้าต่าง หลังคา ฝาผนัง ห้อง เป็นคำ ส่วนประกอบของคำรวม บ้าน (ชัชวดี ศรลัมภ์, 2558, หน้า 192) อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ 2 ประเภทคือ การจัดกลุ่ม และการเป็นส่วนประกอบ มีความคล้ายคลึงกันมาก เพราะคำที่จัดเป็นคำลูกกลุ่ม และคำส่วนประกอบอาจเป็นคำเดียวกันก็ได้ เช่น คำว่า ตา เป็นคำลูกกลุ่มของคำจ่ากลุ่ม อวัยวะร่างกาย และในขณะเดียวกันก็เป็นคำส่วนประกอบของคำรวม หน้า ด้วย ฉะนั้นในคำคำเดียวอาจมีความสัมพันธ์ในเชิงกลุ่มได้มากกว่าหนึ่งประเภท

ดังนั้น ความสัมพันธ์ทางความหมายของคำประเภทต่าง ๆ เหล่านี้ แสดงให้เห็นว่าคำทุกคำไม่ได้อยู่ในสภาพลำพังในภาษา แต่มีความสัมพันธ์ทางความหมายอย่างใดอย่างหนึ่งกับคำอื่นเสมอ จากการจำแนกประเภทของคำตามความสัมพันธ์ทางความหมายที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คำศัพท์ในภาษานั้นมีความสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ และลักษณะความสัมพันธ์มากกว่าหนึ่งประเภท

ผู้วิจัยจะนำแนวคิดเรื่องความหมายและการจัดกลุ่มความหมายมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ประเภททางความหมายของคำรุ่นใหม่ในภาษาเขมร กล่าวคือศึกษาความหมายของภาษาระดับคำ ได้แก่ ความหมายตรง ความหมายแฝง หรือความหมายอุปลักษณ์

## 2.4 การศึกษาความหมายตามแนวภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์

การศึกษาทางภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ เป็นการศึกษาความหมายในภาษาของกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสะท้อนให้เห็นระบบความรู้ ความคิด ค่านิยม และโลกทัศน์ของกลุ่มนั้น โดยเชื่อว่าภาษาเป็นเครื่องสะท้อนความรู้สึกนึกคิดและการมองโลกของผู้พูด (จรัลวิไล จรุงญโรจน์, ม.ล., 2560, หน้า 30 )

ภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์เป็นแนวทางในการศึกษาวัฒนธรรมโดยผ่านการวิเคราะห์ทางภาษา ซึ่ง ชาร์ลส์ โอ เฟรค (Frake, 1961) เป็นผู้ริเริ่ม การศึกษาของเฟรคชี้ให้เห็นถึงมิติทัศน์พื้นบ้านโดยศึกษาคำต่าง ๆ ในแต่ละวัฒนธรรม เฟรคมองว่าการศึกษาคำในวัฒนธรรมใด ๆ ก็ตาม นอกจากเก็บข้อมูลภาษาเพื่อได้ทราบความหมายของคำ ๆ นั้นโดยเทียบกับภาษาของเราแล้ว ยังสามารถทราบถึงการมีหรือไม่มีของสิ่งต่าง ๆ ในแต่ละวัฒนธรรมได้อีกด้วย เพราะคำเหล่านั้นจะบอกให้เราทราบว่า คนในแต่ละวัฒนธรรมมองเห็นความสำคัญและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวของเขาอย่างไร (สุพัตรา จิรนนทนาภรณ์ และอัญชลี สิงห์น้อย, 2552, หน้า 8) โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า ภาษาเป็นสิ่งที่สะท้อนความนึกคิดและการมองโลก ดังนั้นการวิเคราะห์ความหมายของคำศัพท์และโครงสร้างภาษาของกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งจะทำให้เราทราบถึงการมีและไม่มีของสิ่งต่าง ๆ ในแต่ละวัฒนธรรมนั้นโดยพิจารณาจากคำศัพท์ที่ปรากฏในภาษานั้นเอง

เฟรค (Frake, 1980, p. 3 อ้างอิงใน จตุพร โดนไพรวลัย, 2555, หน้า 24) กล่าวว่า การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจและเข้าถึงโลกทัศน์ของคนในวัฒนธรรมใด เราจำเป็นต้องให้ความหมายสิ่งของให้มีความสอดคล้องกับระบบความคิดของผู้บอกภาษาในวัฒนธรรมที่เราศึกษาด้วยและไม่ควรยึดความหมายในภาษาของเราเป็นตัวกำหนด ทั้งนี้เนื่องจากคนต่างวัฒนธรรมจะจัดสิ่งต่าง ๆ รอบตัวแตกต่างกัน

การศึกษาทางภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ตามแนวคิดของ แฮเรียต ออตเฮเมอร์ (Ottenheimer, 2006, pp. 17-20 อ้างอิงใน สุรชาติพิย์ รัฐปติย์, 2558, หน้า 12) กล่าวว่าวัฒนธรรมถูกสะท้อนอยู่ในวงคำศัพท์ที่ใช้ และช่วยให้เข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม การศึกษาระบบความหมายจากคำศัพท์ที่ใช้ทำให้เราเรียนรู้วัฒนธรรม ซึ่งต้องหาแวกดวงความหมาย (semantic domain) ก่อนเป็นอันดับแรก ต่อจากนั้นอาจใช้วิธีการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน (folk taxonomy) หรือการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย (componential analysis) ของคำ ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษา

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2549, หน้า 74-79 อ้างอิงใน ศศิธร นวเลิศปรีชา , 2552, หน้า 6) เป็นบุคคลสำคัญในวงการศึกษาวรรณคดีชาติพันธุ์ในประเทศไทย กล่าวว่า การศึกษาทาง



อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ (ethnosemantics) หรือมานุษยวิทยาปริชาน (cognitive anthropology) เป็นการศึกษาภาษาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเข้าถึงระบบปริชาน ความรู้ ความคิด ค่านิยม ทักษะคติ ของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า รูปภาษา หรือคำ มีความสัมพันธ์กับความคิด เนื่องจากคำเป็นตัวแทนของสิ่งสำคัญ 2 สิ่งในโลกมนุษย์ นั่นคือ มโนทัศน์ (concept) และสรรพสิ่ง (thing) โดยมนุษย์จัดสรรพสิ่งในโลกทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรมเป็นประเภท (category) จนไปสู่การสร้างองค์ความรู้ ซึ่งประกอบไปด้วยมโนทัศน์ต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบที่เรียกว่า ระบบปริชาน (cognitive system) ดังนั้น การวิเคราะห์คำที่ใช้ในภาษาจึงสามารถนำไปสู่การเข้าใจและวิเคราะห์ระบบปริชานของมนุษย์ได้

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2549, หน้า 83 อ้างอิงใน อรทัย ชินอักษรพงศ์, 2557a, หน้า 31) ได้สรุปหลักการที่ใช้ในการวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ไว้ 5 ประการต่อไปนี้

- 1) คำในภาษาเป็นตัวแทนของมโนทัศน์ ดังนั้นการวิเคราะห์คำทำให้เห็นและเข้าใจถึงมโนทัศน์ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจระบบความรู้ ความคิด และวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาได้
- 2) ข้อมูลที่ใช้ต้องได้มาอย่างเป็นธรรมชาติและวัตถุวิสัย
- 3) เน้นการวิเคราะห์ความหมายของคำ
- 4) ผู้วิเคราะห์ต้องใช้วิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์สามารถตรวจสอบได้
- 5) เป้าหมายของการวิเคราะห์คือการตีแผ่ระบบความรู้จากมุมมองของชาวบ้านไม่ใช่จากมุมมองของผู้วิเคราะห์

หลักการดังกล่าวนี้คล้ายคลึงกับหลักการที่ วิลเลียม ซี สเตอ์ทแวน (Sturtevant, 1964 อ้างอิงใน วนิดา เจริญสุข, 2532, หน้า 5-7) นักมานุษยวิทยาผู้ศึกษาเกี่ยวกับชาติพันธุ์ศาสตร์ที่กล่าวถึงหลักการที่ใช้ในการศึกษาทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ไว้ 6 วิธี ได้แก่

- 1) เอติก และอีมิค (etics and emics) เป็นลักษณะสากลหรือลักษณะที่เป็นอิสระจากวัฒนธรรมเฉพาะ ที่ทุกสังคมมีอยู่ร่วมกัน ไม่เป็นลักษณะวัฒนธรรมของสังคมใดสังคมหนึ่งโดยเฉพาะ
  - ก. เอติก เป็นแนวการศึกษาปรากฏการณ์ในภาษาและวัฒนธรรมที่เน้นความเป็นสากลหรือความแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญของหน่วยต่าง ๆ ซึ่งเคนเนท ไพก์ (Kenneth Pike, 1967) สร้างขึ้นเพื่อใช้เรียกหน่วยที่แตกต่างกันในภาษาหรือวัฒนธรรมต่าง ๆ ในโลกโดยทั่วไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557a, หน้า 158)
  - ข. อีมิค เป็นแนวการศึกษาปรากฏการณ์ที่เป็นระบบใดระบบหนึ่งในภาษาและวัฒนธรรมโดยเน้นความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญของหน่วยในแต่ละภาษาและวัฒนธรรม ซึ่ง



เคนเนท ไพก์ สร้างขึ้นเพื่อใช้เรียกหน่วยที่เปรียบเทียบต่างจากหน่วยอื่นในระบบของภาษาหรือวัฒนธรรมเดียวกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557a, หน้า 145)

2) แวดวง (domains) คือกลุ่มของคำศัพท์ที่มีความหมายเป็นชุดเดียวกัน คือมีความสัมพันธ์เชิงระบบ (paradigmatic relation) เช่น คำสรรพนาม คำเรียกขาน คำเรียกญาติ คำเรียกสี คำบอกเวลา คำเรียกการทำอาหาร คำเรียกที่อยู่อาศัย เหล่านี้เป็นคำศัพท์ในแวดวงความหมายต่าง ๆ กัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2560, หน้า 388) ซึ่ง ไทเลอร์ (Tyler, 1969: 8) เรียกแวดวงนี้ว่า แวดวงความหมาย (semantic domains)

3) ศัพท์เฉพาะด้าน (terminology) คือชื่อของสิ่งต่าง ๆ ที่มีในทุกภาษา ซึ่งในแต่ละชื่อจะสะท้อนให้เห็นระบบปริชาณของเจ้าของภาษา

4) การจัดชุดของคำ และการวิเคราะห์องค์ประกอบ (paradigms and componential analysis)

ก. การจัดชุดของคำ คือวิธีการจัดกลุ่ม หรือจำแนกข้อมูลให้เป็นชุดเดียวกัน โดยพิจารณาลักษณะร่วมของข้อมูล

ข. การวิเคราะห์องค์ประกอบ คือวิธีจัดกลุ่ม หรือจำแนกข้อมูลโดยการวิเคราะห์อรรถลักษณะ

5) การจัดจำพวก (taxonomies) คือวิธีการจัดกลุ่มข้อมูลโดยยึดหลัก 2 ประการ คือ ความต่าง (contrast) และการรวมเข้า (inclusion) กล่าวคือ การจำแนกประเภทนี้จะดูจากระดับของศัพท์ที่ลดหลั่นกันไป ศัพท์ที่อยู่บนจะรวมศัพท์ที่อยู่ล่าง และศัพท์ที่อยู่ล่างจะเป็นส่วนหนึ่งของศัพท์ที่อยู่บน นอกจากนี้จะดูจากลักษณะที่ต่างกัน (contrast) โดยพิจารณาจากแนวนอน ซึ่งถือเป็นศัพท์ประเภทเดียวกันแต่ต่างชนิดกัน

6) ขั้นตอนการค้นพบ (discovery procedures) เป็นวิธีการเก็บข้อมูลเพื่อได้ข้อมูลอย่างแท้จริง หรือเป็นข้อมูลภาษาหรือวัฒนธรรมนั้น ๆ จริง ไม่ใช่नावวัฒนธรรมของผู้วิเคราะห์ไปเป็นแบบ หรือเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมที่จะศึกษา

ส่วนวิธีการวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ตามหลักการข้างต้นมีหลายวิธี ได้แก่ การจัดประเภท (categorization) การจัดจำพวกแบบชาวบ้าน (folk taxonomy) การวิเคราะห์องค์ประกอบ (componential analysis) การเขียนกฎแสดงภาพรวม (generalized rule) การจัดชุดของคำ (paradigm) การวิเคราะห์อีมิค (emic) เป็นต้น (มนสิการ เสงสุวรรณ, 2550, หน้า 4) แต่วิธีที่นิยมใช้วิเคราะห์ความหมายของคำตามแนวคิดนี้มี 2 วิธี ได้แก่ การวิเคราะห์องค์ประกอบ (componential analysis) และการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน (folk taxonomy) เนื่องจากวิธีการดังกล่าวสามารถทำให้เข้าถึงโลกทัศน์หรือระบบความคิดของเจ้าของภาษาได้ โดยอาศัยหลักการสำคัญที่ว่าความหมายในภาษาเป็นตัวแทนของมโนทัศน์ที่อยู่ในระบบความคิดของมนุษย์ หรืออีกนัย

หนึ่ง ภาษาสะท้อนความคิดของมนุษย์ ดังนั้นการวิเคราะห์ความหมายจะสะท้อนให้เห็นถึงความคิดของมนุษย์หรือสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมได้นั่นเอง (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2560, หน้า 90) ส่วนคำศัพท์ที่นิยมนำไปวิเคราะห์ ได้แก่ ศัพท์พื้นฐานในหมวดต่าง ๆ เช่น คำเรียกญาติ คำเรียกสี คำเรียกรส คำเรียกอาหาร คำเรียกโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงระบบการจำแนกประเภทสรรพสิ่งต่าง ๆ และการสร้าง มโนทัศน์ของมนุษย์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557a, หน้า 157)

#### 2.4.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย

ตามพจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2560, หน้า 98) ได้อธิบายว่าการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายเป็นวิธีวิเคราะห์ความหมายของคำในแวดวงความหมาย (semantic domain) หนึ่ง โดยแจกแจงส่วนประกอบของความหมาย ซึ่งเรียกว่า อรรถลักษณะ (semantic feature) หรือองค์ประกอบทางความหมาย (semantic component) ในการวิเคราะห์จะต้องระบุว่าคำประกอบด้วยอรรถลักษณะใดบ้าง ซึ่งทำให้มีความหมายต่างจากคำอื่น ตามการวิเคราะห์องค์ประกอบนี้เองทำให้เราเห็นว่า คนที่พูดภาษาต่างกันมองโลกต่างกัน การมองโลกที่ต่างกันนั้นก็เนื่องมาจากระบบหรือกฎเกณฑ์ที่สังคมได้สร้างขึ้นและสะท้อนให้เห็นได้โดยภาษาที่ต่างกัน ภาษาเองก็เป็นเครื่องมือสืบทอดระบบหรือกฎเกณฑ์เหล่านี้ต่อไปยังคนรุ่นหลัง (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2529, หน้า 45)

โรเบิร์ต เทรสค์ (Trask, 1999, p. 48 อ้างอิงใน สุธาทิพย์ รัฐปติย์, 2558, หน้า 13) กล่าวว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบนี้มีแนวคิดพื้นฐานว่า ความหมายของคำสามารถจำแนกเป็นความหมายย่อย ๆ ได้ โดยความหมายย่อยของคำนั้นประกอบกันเข้าเป็นความหมายของคำ ๆ หนึ่ง ส่วนการวิเคราะห์หาความหมายย่อยของคำพิจารณาจากความสัมพันธ์ทางความหมายที่มีร่วมกันระหว่างคำ ๆ หนึ่งกับคำอื่น ความหมายย่อยของคำเรียกว่า “อรรถลักษณะ” (semantic feature) ซึ่งจะช่วยแยกแยะความหมายของคำต่าง ๆ ได้ชัดเจน ในการแสดงความเหมือนหรือต่างกันของลักษณะ นิยมแสดงด้วยเครื่องหมายบวก (+) เพื่อแสดงความเหมือน หรือ การปรากฏ (presence) และเครื่องหมายลบ (-) เพื่อแสดงความต่าง หรือการไม่ปรากฏ (absence) หรืออาจใช้เครื่องหมายอื่น ๆ

การวิเคราะห์อรรถลักษณะนี้ เป็นผลมาจากแนวคิดทฤษฎีการจัดกลุ่มทางความหมายที่เชื่อว่า คำสามารถจัดกลุ่มเข้าพวกเดียวกันได้ และการจะจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกันได้ต้องมีความหมายที่ร่วมกัน โดยความหมายที่ร่วมกันของคำนั้นได้มาจากการวิเคราะห์อรรถลักษณะ หรือความหมายย่อยของคำ การวิเคราะห์อรรถลักษณะนอกจากจะจัดกลุ่มคำที่มีความหมายร่วมกันให้อยู่ในกลุ่มเดียวกันแล้ว ยังแยกคำที่ไม่มี ความหมายย่อยร่วมกันออกนอกกลุ่มด้วย

ยูจีน ไนดา (Nida, 1975, pp. 64-67 อ้างอิงใน ปิยลักษณ์ อุปนิสากร, 2549, หน้า 13) เป็นนักภาษาศาสตร์กลุ่มโครงสร้างที่ศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบของความหมาย ไนดาได้กล่าวถึงหลักการสำคัญของการวิเคราะห์ความหมายซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ในการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย จะต้องคำนึงถึงสิ่งสำคัญ 4 ประการ ประการที่ 1 คือ ชื่อหรือคำศัพท์ของสิ่งที่อ้างอิง ประการที่ 2 คือ การตีความหมายของคำศัพท์ซึ่งจะเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้ได้ความหมายแก่นของคำศัพท์ ประการที่ 3 คือ การให้คำจำกัดความคำศัพท์ซึ่งเป็นอีกหนึ่งขั้นตอนที่สำคัญในการนำความหมายแก่นของแต่ละคำศัพท์ที่ได้มาเรียบเรียงใหม่เป็นความหมายที่ครบถ้วนและได้ใจความสมบูรณ์ที่สุด และสุดท้ายประการที่ 4 คือ การจัดประเภท ซึ่งหมายถึง การจัดกลุ่มความหมายที่เหมือนกันและที่ต่างกัน เพื่อกำหนดมิติแห่งความแตกต่าง

นอกจากนี้ ไนดา (Nida, 1975 อ้างอิงใน ชัชวดี ศรลัมพ์, 2558, หน้า 186-187) ได้เสนอแนวทางและขั้นตอนการวิเคราะห์อรรถลักษณะว่ามี 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เลือกคำที่มีความหมายสัมพันธ์กันหรือความหมายที่ปรากฏในอรรถเขตเดียวกัน ตัวอย่างเช่น อรรถเขตของคำที่แสดงความสัมพันธ์ทางเชื้อสาย เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง ปู่ ย่า ตา ยาย แม้จะสังเกตว่าความหมายของคำเหล่านี้จะแสดงให้เห็นชัดเจนว่า เมื่อวิเคราะห์แล้วความหมายนั้นสัมพันธ์กันอย่างไร

ขั้นตอนที่ 2 ลงรายการคำที่มีความหมายเฉพาะ ซึ่งแตกต่างจากความหมายของคำที่จัดอยู่ในขอบเขตของความหมายเดียวกัน เช่น พ่อ กับ แม่ จะมีความหมายย่อยที่เป็นความหมายพื้นฐาน ในขณะที่ คำว่า พ่อเลี้ยง แม่เลี้ยง จะมีความหมายย่อยที่ขยายขอบเขตออกไป ขั้นตอนนี้จะช่วยในการตรวจสอบว่าความหมายย่อยที่ควรเป็นความหมายพื้นฐานที่มีร่วมกันของคำที่จัดอยู่ในขอบเขตทางความหมายเดียวกันควรเป็นความหมายใดได้บ้าง นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้วิเคราะห์สามารถตรวจสอบได้ว่า ในขอบเขตทางความหมายของคำหนึ่ง ๆ มีสิ่งที่อ้างอิงเป็นอะไรได้บ้าง

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์ความหมายย่อยที่เราแยกย่อยออกมาว่ามีความหมายใดที่คำกลุ่มนั้นมีร่วมกัน เป็นการพิจารณาความหมายย่อยของคำหลังจากที่เราได้ความหมายย่อยที่เป็นความหมายพื้นฐานแล้ว ขั้นตอนนี้ทำให้เห็นว่าความหมายย่อยของคำแต่ละคำนั้นมีความหมายย่อยใดบางที่เป็นความหมายของกลุ่มคำ

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ความหมายย่อยประจำคำที่ทำให้ผู้วิเคราะห์เห็นว่า ความหมายใดจะเป็นความหมายย่อยของคำใดคำหนึ่งที่ทำให้คำ ๆ นั้น แตกต่างจากคำอื่น ๆ เช่น

พ่อ	แม่	ลูกชาย	ลูกสาว
เพศชาย	เพศหญิง	เพศชาย	เพศหญิง
มีลูก	มีลูก	ไม่มีลูก	ไม่มีลูก
มีอายุเลย 17 ปี	มีอายุเลย 17 ปี	อายุน้อย	อายุน้อย

ขั้นตอนที่ 5 ตรวจสอบข้อมูลว่า ความหมายย่อยที่วิเคราะห์หรือลงรายละเอียดไปนั้น ถูกต้อง หรือเป็นจริงมากน้อยเพียงใด

ขั้นตอนที่ 6 พิจารณาความหมายย่อยของคำที่มีร่วมกัน ซึ่งพิจารณาว่าความหมายย่อยใดที่จะเป็นความหมายประจำของคำที่ทำให้คำหนึ่งต่างจากคำอื่น ๆ และนำมาบันทึกในรูปของแผนภูมิที่แสดงคุณลักษณะที่เหมือนหรือแตกต่างของคำ โดยมีคำเป็นบวกลบ ตัวอย่างเช่น

พ่อ	แม่	ลูกชาย	ลูกสาว
[+ชาย]	[-ชาย]	[+ชาย]	[-ชาย]
[+มีลูก]	[+มีลูก]	[-มีลูก]	[-มีลูก]
[+มีอายุมาก]	[+มีอายุมาก]	[-มีอายุมาก]	[-มีอายุมาก]

ซาอีด (Saeed, 2016, pp. 261-262) กล่าวว่า การวิเคราะห์อรรถลักษณะเป็นการแสดงความหมายของคำ และแสดงให้เห็นถึงความคล้ายคลึงกัน และความแตกต่างกันของกลุ่มคำที่นำมาพิจารณา โดยการพิจารณาความหมายของคำนั้นต้องพิจารณาคำที่มีความสัมพันธ์กัน โดยทั่วไป คำไม่ได้เป็นหน่วยความหมายที่เล็กที่สุด แต่คำถูกสร้างจากองค์ประกอบที่มีขนาดเล็กกว่าความหมาย ซึ่งรวมกันขึ้นเป็นรูปคำต่าง ๆ หรือรวมกันขึ้นเป็นการใช้คำที่แตกต่างกันไป ตัวอย่างเช่น “ผู้หญิง” “ผู้ชายโสด” “ผู้หญิงโสด” และ “ภรรยา” มีส่วนความหมายย่อยของคำ ดังนี้

ผู้หญิง	[เพศหญิง]	[ผู้ใหญ่]	[มนุษย์]	
ผู้ชายโสด	[เพศชาย]	[ผู้ใหญ่]	[มนุษย์]	[ไม่แต่งงาน]
ผู้หญิงโสด	[เพศหญิง]	[ผู้ใหญ่]	[มนุษย์]	[ไม่แต่งงาน]
ภรรยา	[เพศหญิง]	[ผู้ใหญ่]	[มนุษย์]	[แต่งงาน]

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นความหมายย่อยของคำว่า “ผู้หญิง” ประกอบด้วยอรรถลักษณะ [เพศหญิง] [ผู้ใหญ่] และ [มนุษย์] ซึ่งส่วนความหมายย่อยของคำที่อยู่ใน [ ] นี้เรียกว่า “อรรถลักษณะ” ส่วนการแยกองค์ประกอบด้านความหมายของคำในส่วนความหมายย่อยนี้เรียกว่า “การวิเคราะห์อรรถลักษณะ” การวิเคราะห์อรรถลักษณะช่วยให้เราเข้าใจความหมายของคำได้ดียิ่งขึ้น

และช่วยในการอธิบายการจัดกลุ่มคำโดยใช้ความสัมพันธ์ทางความหมายเป็นเกณฑ์ การวิเคราะห์ วรรณลักษณะจึงเป็นการช่วยแยกแยะองค์ประกอบความหมายของคำ เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ทาง ความหมายของคำ

นอกเหนือจากนั้น ซาอีต (Saeed, 2016, pp. 261-262) ยังชี้ให้เห็นว่า ค่าบวกและค่าลบ (binary features) เป็นตัวช่วยในการจำแนกความเหมือน หรือความต่างของความหมายย่อยของ วรรณลักษณะ ซึ่งถ้าความหมายย่อยของวรรณลักษณะเหมือนกันจะใช้ค่าบวก (plus value) แต่ถ้า ความหมายย่อยของวรรณลักษณะต่างกันจะใช้ค่าลบ (minus value) ดังตัวอย่าง

ผู้หญิง	[+เพศหญิง]	[+ผู้ใหญ่]	[+มนุษย์]	
ผู้ชายโสด	[-เพศหญิง]	[+ผู้ใหญ่]	[+มนุษย์]	[-แต่งงาน]
ผู้หญิงโสด	[+เพศหญิง]	[+ผู้ใหญ่]	[+มนุษย์]	[-แต่งงาน]
ภรรยา	[+เพศหญิง]	[+ผู้ใหญ่]	[+มนุษย์]	[+แต่งงาน]

จากตัวอย่างข้างต้นคำว่า “ผู้หญิง” “ผู้ชายโสด” “ผู้หญิงโสด” และ “ภรรยา” แสดงให้เห็น การใช้ค่าบวกและค่าลบ เพื่อแสดงความเหมือนกันของวรรณลักษณะของคำว่า “ผู้หญิง” “ผู้หญิงโสด” และ “ภรรยา” ที่มีส่วนความหมายย่อยของวรรณลักษณะเกี่ยวกับเพศเหมือนกันจึงใช้ค่าบวก (plus value) กับเพศหญิงเป็น [+เพศหญิง] ส่วน “ผู้ชายโสด” มีส่วนความหมายย่อยของวรรณลักษณะ ต่างจากสามคำแรก คือเพศชาย จึงใช้ค่าลบ (minus value) เป็น [-เพศหญิง]

การวิเคราะห์วรรณลักษณะจำเป็นต้องมีกฎการซ้ำคำ (redundancy rules) เพื่อช่วยลด จำนวนความหมายย่อยของวรรณลักษณะที่มีจำนวนมากให้น้อยลง เช่น

ภรรยา	[+เพศหญิง]	[+ผู้ใหญ่]	[+มนุษย์]	[+แต่งงาน]	[+มีชีวิต]
ภรรยา	[+เพศหญิง]	[+ผู้ใหญ่]	[+แต่งงาน]		

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นการใช้กฎซ้ำคำของคำว่าภรรยาโดยตัดวรรณลักษณะ [+มนุษย์] และ [+มีชีวิต] เนื่องจากเป็นที่เข้าใจกันอยู่แล้วว่า “ภรรยา” เป็นมนุษย์และมีชีวิต ดังนั้น การใช้กฎซ้ำคำจะช่วยให้การประหยัดการเขียนวรรณลักษณะและสามารถอธิบายความหมายของคำได้ อย่างชัดเจนไม่ยืดเยื้อ

งานวิจัยทางวรรณศาสตร์ชาติพันธุ์ส่วนใหญ่จะใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเป็นเครื่องมือ ในการวิเคราะห์ โดยเฉพาะงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับคำเรียกญาติ (kinship terms) เช่น งานวิจัยของ



อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (Prasithratsint, 2001) เรื่อง "A Componential Analysis of Kinship Terms in Thai" (การวิเคราะห์องค์ประกอบคำเรียกญาติในภาษาไทย) ผลการวิจัยพบว่า ภาษาไทยกรุงเทพฯ มีคำเรียกญาติพื้นฐานด้วยกัน 18 คำ ได้แก่ คำว่า *เทียด ทวด ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า อา น้ำ พ่อ แม่ พี่ น้อง ลูก หลาน เหลน และโหลน* โดยคำเรียกญาติพื้นฐานมีความแตกต่างกันด้วยมิติแห่งความต่าง 5 มิติด้วยกัน คือ รุ่น สายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อ ส่วนคำเรียกญาติไม่พื้นฐานพบว่ามีถึง 32 คำ โดยคำเรียกญาติไม่พื้นฐานเป็นคำที่สัมพันธ์กันโดยการแต่งงาน มีความแตกต่างกันโดยมิติแห่งความต่าง 8 มิติ ได้แก่ รุ่น สายเลือด อายุ เพศ ฝ่ายพ่อ เพศของผู้พูด (sex of the speaker) การใช้วิธีการพูดแบบรับหู (euphemism) และการแต่งงานใหม่ (new marriage)

ส่วนงานวิจัยของวิภัสรินทร์ ประพันธ์ศิริ (2535) เรื่อง "คำเรียกญาติในภาษาคำเมือง : การวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์" โดยใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ พบว่า คำเรียกญาติในภาษาคำเมืองอาจจำแนกให้แตกต่างกันในความหมายแก่นด้วย 4 หรือ 5 มิติแห่งความแตกต่างในภาษา เชียงราย และลำปาง คำเรียกญาติต่างกันในเรื่อง รุ่น สายเลือด อายุ และเพศ ส่วนในภาษาเชียงใหม่ และลำพูน จะมีมิติที่เพิ่มขึ้น คือฝ่ายพ่อหรือแม่ คำเรียกญาติในภาษาคำเมืองทั้ง 4 จังหวัดมีลักษณะเหมือนกัน คือการใช้คำเรียกญาติประเภทเดียวกันในความหมายเหมือนกัน ส่วนลักษณะแตกต่างกัน คือ ในเรื่องเพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ความหมายแก่นแสดงว่า การเน้นฝ่ายแม่ที่เคยมีมาแต่เดิมในวัฒนธรรมล้านนานั้น ปัจจุบันนี้ กำลังลดความสำคัญลง กลายเป็นไม่เน้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

นอกจากนี้ งานวิจัยของศุภมาศ เอ่งฉ้วน (2537) เรื่อง "คำเรียกญาติภาษาจีนฮกเกี้ยนในภาคใต้ของประเทศไทยและเกาะปีนัง" พบว่า คำเรียกญาติแต่ละคำในภาษาจีนฮกเกี้ยนมีมิติแห่งความแตกต่าง 6 มิติ เช่น รุ่นอายุ สายเลือด อายุ เพศ ฝ่ายพ่อหรือแม่ และการแต่งงาน ลักษณะสำคัญทางวัฒนธรรมจีนฮกเกี้ยน คือมีการให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสหรือความแตกต่างของอายุ และมีการเน้นฝ่ายพ่อและการถือเพศชายเป็นสำคัญ

งานวิจัยของวราภรณ์ ติระ (2545) เรื่อง "คำเรียกญาติของชาวไทยมุสลิมที่มีเชื้อสายต่างกันในกรุงเทพมหานคร" พบว่า คำเรียกญาติที่ใช้โดยชาวไทยมุสลิมทั้ง 3 เชื้อสายคือ มาเลย์ จาม-เขมร และเปอร์เซีย มีมิติแห่งความแตกต่างที่ใช้แยกคำเรียกญาติพื้นฐานแต่ละคำไม่เท่ากัน กล่าวคือ คำเรียกญาติพื้นฐานของชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมาเลย์มีมิติแห่งความแตกต่างทั้งหมด 5 ประการ ได้แก่ รุ่นอายุ สายเลือด อายุ เพศ และการให้เกียรติ คำเรียกญาติพื้นฐานของชาวไทยมุสลิมเชื้อสายจาม-เขมร มีมิติแห่งความแตกต่างทั้งหมด 6 ประการ โดยมีมิติเรื่องฝ่ายพ่อหรือแม่เพิ่ม

ขึ้นมา และคำเรียกญาติพื้นฐานของชาวไทยมุสลิมเชื้อสายเปอร์เซีย มีมิติแห่งความแตกต่างทั้งหมด 5 ประการเหมือนคำเรียกญาติพื้นฐานของภาษาไทย ได้แก่ รุ่นอายุ สายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ คำเรียกญาติของชาวไทยมุสลิมสะท้อนให้เห็นความสำคัญ ของระบบอาวุโสหรือความแตกต่างทางอายุ และการเน้นฝ่ายพ่อหรือการถือเพศชายเป็นสำคัญ แต่ลักษณะดังกล่าวเริ่มส่อเค้าว่าจะลดความสำคัญลง และกำลังจะกลายเป็นไม่เน้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะในอนาคต

จะเห็นได้ว่างานวิจัยทั้ง 4 เรื่องที่ได้กล่าวมานี้แสดงให้เห็น ความเหมือนและความแตกต่างระหว่างระบบคำเรียกญาติพื้นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยกรุงเทพฯ ไทยภาคเหนือ จีนฮกเกี้ยน และไทยมุสลิม กล่าวคือ ในชาติพันธุ์ทั้ง 4 กลุ่ม มีการกำหนดมิติที่ใช้แยกความแตกต่างระหว่างคำเรียกญาติพื้นฐาน 5 มิติ เหมือนกัน คือ รุ่นอายุ สายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อหรือแม่ แต่ในกลุ่มคนไทยมุสลิมจะมีมิติ การให้เกียรติ เพิ่มขึ้นมา เพื่อเรียกคำว่า พ่อ มิติแห่งความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความต่างระหว่างคนไทยซึ่งเน้นฝ่ายผู้หญิง กับคนจีนและคนมุสลิมซึ่งเน้นฝ่ายผู้ชาย

นอกจากงานวิจัยที่เกี่ยวกับคำเรียกญาติแล้วยังมีงานวิจัยด้านอื่น ๆ ที่ใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบนี้ เช่น งานวิจัยของอัญชลิกา ภาสุกกิจ (2543) เรื่อง “คำเรียกรสในภาษาไทยถิ่นตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์” ซึ่งนอกจากจะใช้วิธีการจำแนกประเภทแล้ว ยังใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ เพื่อแจกแจงความหมายและความแตกต่างทางความหมายของคำเรียกรสพื้นฐานในภาษาไทยทั้ง 4 ถิ่น ได้แก่ *หวาน เปรี้ยว เค็ม ขม เฝื่อน ฉืด ผาด มัน เฝื่อน ซื่น และหิ้น* ซึ่งมีความแตกต่างกันด้วยมิติแห่งความแตกต่าง 8 มิติ ได้แก่ ปุ่มรับรสและพื้นที่ของปุ่มรับรส ความเป็นกรด รสที่ลิ้น ความฉ่ำอืดฉอม ความซาลิ้น ความแสบร้อน การรับรู้ทางจมูก และความมัน

งานวิจัยของพิจิตรา พาณิชย์กุล (2547) เรื่อง “การศึกษาชื่อและระบบการทอชิ้นมัดหมี่ดั้งเดิมของคนไทยวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์” พบว่า ชื่อชิ้นมัดหมี่มีความหมายแตกต่างกันด้วยมิติแห่งความแตกต่าง 4 มิติ ได้แก่ จำนวนเส้นพุ่ง จำนวนหมี่ในเส้นพุ่ง การใช้ลวดไม้ประกอบ และลักษณะของด้ายในเส้นพุ่ง และไม่เพียงเท่านั้นชื่อลายชิ้นมัดหมี่ยังสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี 3 ประการด้วยกัน เช่น วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและเกษตรกรรม (ชื่อลาย "จับหว่าน") วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา (ชื่อลาย "นาค") และวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรมทางวัตถุ (ชื่อลาย "โคมตั้ง")

ส่วนงานวิจัยของพรลัดดา เมฆบัณฑูรย์ (2547) เรื่อง “การศึกษาคำเรียกรสและทัศนคติเกี่ยวกับรสในภาษาจีนแต่จิวตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์” โดยใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย พบว่า คำเรียกรสพื้นฐานในภาษาจีนแต่จิวมีทั้งสิ้น 9 คำ ซึ่งเป็นตัวแทนของประเภทรสพื้นฐานในภาษาจีนแต่จิว 8 ประเภท และคำเหล่านี้แตกต่างกันใน 7 มิติ ได้แก่ ความคงทนของรส ความฉ่ำอืดฉอม การได้กลิ่นทางจมูก ความแสบ ความเหนียวคอ ความกระหายน้ำ และความเสียวฟัน

งานวิจัยของกัญทิมา รักษวงษ์วาน (2550) เรื่อง “การศึกษาคำเรียกสัมผัสและคำแสดงทัศนคติเกี่ยวกับสัมผัสในภาษาไทยตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์” ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า คำเรียกสัมผัสพื้นฐานในภาษาไทยมีทั้งสิ้น 25 คำ ได้แก่ *ขรุขระ ตะปุ่มตะป่ำ/ปุ่มป่ำ เรียบ สาก ลื่น ผืด หยาบ ละเอียด แข็ง นุ่ม นุ่ม กรอบ เปราะ หย่น เหลว เละ เหนียว เย็น อุ่น ร้อน เปียก หมด ชื้น และแห้ง* ซึ่งเป็นตัวแทนของประเภทสัมผัสพื้นฐานในภาษาไทย 24 ประเภท ในส่วนของการวิเคราะห์องค์ประกอบพบว่าคำเหล่านี้แตกต่างกันใน 4 มิติหลัก เช่น เนื้อสาร พื้นผิว ความเปียก และอุณหภูมิ

งานวิจัยของสิริวิมล ศุกรศร (2550) เรื่อง “การศึกษาคำเรียกเสียงและทัศนคติเกี่ยวกับเสียงในภาษาไทยตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์” ผลการวิเคราะห์พบว่า คำเรียกเสียงพื้นฐานในภาษาไทยมี 10 คำ ได้แก่ คำว่า *ดิ่ง กังวาน ก้อง ค่อย เบา แหลม เล็ก ทุ้ม ใหญ่ และแหบ* ซึ่งแทนประเภทเสียงพื้นฐาน 9 ประเภท ตามการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกเสียงพื้นฐานพบว่า คำเหล่านี้แตกต่างกันด้วยมิติแห่งความแตกต่าง 8 มิติ เช่น ความชัดเจนของการได้ยิน การกินพื้นที่ การกินเวลา ความคงที่ของการได้ยิน ระดับเสียง ความเสียดแทง ความนุ่มนวล และความต่อเนื่องของเสียง ซึ่งชี้ให้เห็นว่าคำเรียกเสียงสะท้อนให้เห็นการรับรู้และการจำแนกประเภทเสียงของคนไทย

งานวิจัยของมนสิการ เสงสุวรรณ (2550) เรื่อง “คำเรียกประเภทผีของคนไทยในชุมชนวัดสวนแก้ว ตำบลบางเลน อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี: การศึกษาแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์” พบคำเรียกประเภทผี 59 คำ ซึ่งแทนผีทั้งหมด 52 ประเภท ทั้งนี้เนื่องจากมีบางคำอ้างถึงผีประเภทเดียวกัน จากการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย สรุปได้ว่า คำเรียกประเภทผีทั้งหมดต่างกัน 10 มิติ ได้แก่ ตัวตน สภาพ ติร้าย ลักษณะการตาย ที่อยู่ หน้าที่ อายุ อาหาร เพศ และลักษณะพิเศษ

งานวิจัยของโกสินทร์ ปัญญาอธิสิน (2552) เรื่อง “การศึกษาคำเรียกการทำอาหารในภาษาไทยถิ่นเหนือตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์” โดยใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย ผลการวิเคราะห์พบว่า คำเรียกการทำอาหารในภาษาไทยถิ่นเหนือมีมิติแห่งความแตกต่างทั้งหมด

9 มิติ สำหรับมิติพื้นฐานที่จำเป็นในการจำแนกความแตกต่างมี 4 มิติ คือ จุดประสงค์ วิธีทำให้กินได้ น้ำ และน้ำมัน ในขณะที่มิติที่เหลืออีก 5 มิติ คือ เวลา การใช้พริกแกง ชนิดของพริกแกง วัสดุอุปกรณ์ และวัตถุดิบ เป็นมิติที่นำมาใช้จำแนกความแตกต่างในคำเรียกบางคำแต่ไม่จำเป็นสำหรับทุกคำ

งานวิจัยร่วมของ ยศกร สิทธิศักดิ์ไพบูลย์, ม.ล. จรัลวิไล จรุงญโรจน์ และวิภากร วงศ์ไทย (2553) เรื่อง “การศึกษาชื่อลายผ้าแพรวาในภาษาไทยตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์” โดยใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของชื่อลายผ้าซึ่งประกอบไปด้วยมิติแห่งความแตกต่าง ได้แก่ [+สัตว์] [+จินตนาการ] [+สิ่งก่อสร้าง] [+ความเชื่อ] [+พืช] [+ลักษณะนาม] [+จำนวน] [+ประเพณี] [+กริยา] [+ธรรมชาติ] [+สิ่งของเครื่องใช้] [+อวัยวะ] และยังพบภาพสะท้อนจากชื่อลายผ้าแพรวา 4 ประการ เช่น ภาพสะท้อนด้านวิถีชีวิต ภาพสะท้อนด้านประเพณี ภาพสะท้อนความเชื่อ และภาพสะท้อนด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

งานวิจัยของสุพัตรา จิรนนทนาภรณ์ และอัญชลี สิงห์น้อย (2552) เรื่อง "คำเรียกรสของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในเขตภาคเหนือตอนล่าง : กรณีศึกษาในแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์" พบว่า คำเรียกรสชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเขตภาคเหนือตอนล่างแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ คำเรียกรสชาติเดี่ยวและคำเรียกรสชาติประสม คำเรียกรสชาติเดี่ยวพบเป็นจำนวน 41 คำ มีโครงสร้างและวากยสัมพันธ์ที่ประกอบด้วยหน่วยหลักและหน่วยขยาย 3 หน่วยตามลำดับคือ หน่วยขยาย 1 - หน่วยขยาย 2 - หน่วยหลัก - หน่วยขยาย 3 โดยหน่วยขยายสามารเป็นได้ทั้งคำเดี่ยว วลี หรือประโยคที่มีโครงสร้างย่อยไปอีก ส่วนคำเรียกรสชาติประสมสามารถปรากฏรสชาติได้ในคราวเดียวกันถึง 4 รสชาติ หน่วยประกอบของคำเรียกรสชาติต่าง ๆ มีวรรณศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงการรับรู้รสชาติที่ละเอียดอ่อนมีหลายมิติ สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของพืชพรรณธัญญาหารชนิดต่าง ๆ โดยหน่วยประกอบหลักแสดงให้เห็นถึงการรับรู้รสชาติจาก **ปุ่มรับรสที่ลิ้น** เช่น *เผ็ด เปรี้ยว หวาน เค็ม มัน จืด ขม แล่ ส่ำ ผาด ผื่น ผื่นอง ขึ้น อืด กลิ่น* เช่น *หอม เหม็น คาว ฉุน หืน ขิว กายสัมผัส* เช่น *เย็น ร้อน ซ่ำ แสบ คัน ชุ่ม ลักษณะเนื้อวัตถุ* เช่น *กรอบ เหนียว นุ่ม ทึบคตติ* เช่น *กลมกล่อม อร่อย นัว แซบ โด่ง ดี เลี่ยน* ชื่ออาหารหรือวัตถุ เช่น *เครื่องเทศ ปลาร้า ตะไคร้*

งานวิจัยของ สุธาทิพย์ รัฐปัตย์ (2558) เรื่อง “การศึกษาคำเรียกพืชผักในภาษาเขมรมาตรฐานตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์” โดยใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกพืชผัก 3 กลุ่ม ได้แก่ บัญเญ /bonla:ɛ/ ‘พืชผักที่นำไปประกอบอาหาร’ ฝัญกั /ʔanlɯ́ʔ/ ‘พืชจิ้ม’ របាយ /robəaj/ ‘พืชโรย’ เพื่อจะให้เห็นความแตกต่างทางความหมายของคำเรียกพืชผักทั้งสามกลุ่มได้ชัดเจน ด้วยการกำหนดองค์ประกอบทางความหมาย 6 ประการด้วยกัน คือ 1) **สภาวะที่ตั้งอยู่** เช่น ดิบ และสุก 2) **ส่วนประกอบของพืช** เช่น ราก หัว ลำต้น ใบ ดอก ผล 3) **วิธีที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลง**



ส่วนประกอบ เช่น เด็ด หั่น ฉีก สับ ซอย บด ตำ 4) วิธีที่ใช้ในการปรุงเป็นอาหาร เช่น แกง ต้ม ลวก ผัด ทอด ยำ ปิ้ง/ย่าง นึ่ง โขย 5) วิธีนำไปรับประทานด้วยกัน เช่น ใส้ ผสม จิ้ม ท่อ 6) อาหารที่นำมารับประทานด้วยกัน เช่น ของคาว ของหวาน น้ำพริก ขนมจีน

งานวิจัยของ ศิริวรรณ ประสพสุข, ทศนาลัย บุรพาชีพ และชนิษฐา ใจมโน (2561) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาองค์ประกอบด้านความหมายของคำลักษณนามที่ใช้กับส่วนต่าง ๆ ของพืชในภาษาเขมร” โดยวิเคราะห์อรรถลักษณะ และศึกษาการใช้คำลักษณนามโดยอาศัยปัจจัยทางภาษาศาสตร์สังคมด้านการศึกษา งานวิจัยนี้ใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์อรรถลักษณะและการจำแนกคำลักษณนามบอกสัดส่วน คำลักษณนามที่ใช้กับส่วนต่าง ๆ ของพืชในภาษาเขมรในงานวิจัยนี้มี 8 คำ ได้แก่ 1) ដើម /da:ɓm/ ‘ต้น’ 2) ខ្សែ /kʰsae/ ‘สาย’ 3) សន្លឹក /sanlɔk/ ‘ใบ’ 4) ទង /to:ŋ/ ‘ก้าน’ 5) ក្រាប់ /kroap/ ‘เม็ด’ 6) ដុំ /dɔm/ ‘ก้อน’ 7) ក្បូរ /ku:ɔ/ ‘ฝัก’ และ 8) សົរស៊ី /sosaj/ ‘เส้น’ ผลการวิเคราะห์อรรถลักษณะพบว่า คำลักษณนามว่า ដើម /da:ɓm/ ‘ต้น’ มีอรรถลักษณะ [+ลำต้น] [+ตรง] [+ยาว] [+หนึ่งมิติ] [+ยืดหยุ่น] ส่วนคำลักษณนามว่า ខ្សែ /kʰsae/ ‘เส้น’ มีอรรถลักษณะ [+ลำต้น] [+เส้น] [+ยาว] [+หนึ่งมิติ] [+ยืดหยุ่น] นอกจากนี้คำลักษณนามว่า សន្លឹក /sanlɔk/ ‘ใบ’ มีอรรถลักษณะ [+ใบไม้] [+แบน] [+บาง] [+สองมิติ] [+ยืดหยุ่น] ในส่วนของคำลักษณนามว่า ទង /to:ŋ/ ‘ก้าน’ มีอรรถลักษณะ [+ใบไม้] [+แบน] [+บาง] [+สองมิติ] [+ยืดหยุ่น] คำลักษณนามว่า ក្រាប់ /kroap/ ‘เม็ด’ มีอรรถลักษณะ [+ผลพืช] [+ลูก] [+กลม] [+สามมิติ] [+เล็ก] คำลักษณนามว่า ដុំ /dɔm/ ‘ก้อน’ มีอรรถลักษณะ [+ส่วนของพืช] [+ก้อน] [+กลม/มน] [+สามมิติ] [-เล็ก] คำลักษณนามว่า ក្បូរ /ku:ɔ/ ‘ฝัก’ มีอรรถลักษณะ [+ผลพืช] [+ยาว] [+ข้อ] [+ปล้อง] [+หนึ่งมิติ] [+ยืดหยุ่น] คำลักษณนามว่า សົរស៊ី /sosaj/ ‘เส้น’ มีอรรถลักษณะ [+รากพืช] [+เส้น] [+บาง] [+หนึ่งมิติ] [+ยืดหยุ่น]

นอกจากนั้น งานวิจัยของแก้วใจ จันทร์เจริญ (2533) ศึกษาเรื่อง “คำรึนหูในภาษาไทย” โดยใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์เพื่อศึกษาความหมายแฝงของคำรึนหู กล่าวคือ การนำเอาความหมายของคำรึนหูมาแยกเป็นหน่วยความหมายย่อยหรือที่เรียกว่า อรรถลักษณะ (semantic feature) ด้วยแต่ละคำจะมีหน่วยประกอบทางความหมายบางหน่วยที่แสดงถึงความเหมือนและความแตกต่างเพื่อแสดงถึงความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ ผลการวิเคราะห์ความหมายแฝงของคำต้องห้ามและความหมายของกลุ่มคำรึนหูที่นำมาใช้แทนคำต้องห้ามที่มีลักษณะตรงกันข้าม เช่นในกรณีที่คำต้องห้ามมีความหมายไม่ดี เป็นคำหยาบหรือเป็นคำที่สื่อไปในทางเพศ คำรึนหูที่นำมาใช้แทนที่จะมีความหมายตรงกันข้าม คือมีความหมายแฝงถึงความสุภาพและไม่สื่อไปในทางเพศ จึงใช้อรรถลักษณะแสดงความหมายตรงข้าม เช่นคำต้องห้ามที่ใช้



อรรถลักษณะ [-สุภาพ] [+เพศ] จะแทนด้วยคำรึ้นหูที่มีอรรถลักษณะเป็น [+สุภาพ] [-เพศ] ยิ่งไปกว่านั้นจากการวิเคราะห์ยังพบอีกว่าในกลุ่มคำรึ้นหูนี้ คำแต่ละคำจะมีความหมายแตกต่างกัน โดยมีอรรถลักษณะเหล่านี้เป็นตัวแสดงให้เห็น ซึ่งอรรถลักษณะเด่นที่จำแนกประเภทคำรึ้นหูตามความหมายแฝงมี 8 อรรถลักษณะ ได้แก่ 1) [+สุภาพ] [-สุข] 2) [+สุภาพ] [+สุข] 3) [+รัก] 4) [+อำนาจ] 5) [+สำคัญ] 6) [+มั่งคั่ง] 7) [+มงคล] 8) [+สวยงาม] ดังตัวอย่างคำว่า *ถึงแก่กรรม* มีความหมายย่อย ได้แก่ [-เศร้า] [-ทุกข์] [-น่ากลัว] [+สุภาพ] [-สุข] [+ทางการ] คำว่า *หน้าอก* มีความหมายย่อย ได้แก่ [+สุภาพ] [-สุข] [-เพศ] [+ภาษาเขียน] เป็นต้น

ส่วนงานวิจัยของ รัชดา ริยะใจ (2536) เรื่อง “คำรึ้นหูในภาษาไทย : การวิเคราะห์คำนิยม” โดยใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย พบว่าความหมายแฝงของคำรึ้นหูประกอบด้วยอรรถลักษณะเด่นที่แสดงความหมายแฝงอยู่ 7 ประการคือ อรรถลักษณะแสดงความสุขภาพ อรรถลักษณะแสดงความหมายดี อรรถลักษณะแสดงความสำคัญ อรรถลักษณะแสดงการยกย่อง อรรถลักษณะที่ระบุลักษณะงานหรือธุรกิจ อรรถลักษณะที่บอกสภาพหรือการกระทำของคน และอรรถลักษณะแสดงความชัดเจน ตัวอย่างเช่นคำว่า *พนักงานทำความสะอาดของเทศบาล* เป็นคำรึ้นหูใช้แทนคำว่า *คนกวาดถนน* ซึ่งมีความหมายย่อยที่แสดงในอรรถลักษณะของคำว่า *พนักงานทำความสะอาดของเทศบาล* เช่น [-เพศ] [+สภาพเศรษฐกิจ] [+ระดับความรู้] [+ระบุลักษณะงาน] [+สุภาพ] [+ความหมายดี] [+สำคัญ] [+ยกย่อง] [-อายุ] และ [-ความชัดเจน]

#### 2.4.2 การจัดจำพวกแบบชาวบ้าน

การจัดจำพวกแบบชาวบ้านหรือการจัดประเภทแบบชาวบ้าน เป็นการจัดกลุ่มสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งกิจกรรมที่อยู่ในวิถีชีวิตจากภูมิปัญญาของแต่ละสังคม เป็นวิธีการที่สมาชิกของแต่ละสังคมเรียนรู้และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้การจัดแบ่งกลุ่มหรือจำพวกของแต่ละสังคมจะแตกต่างไปจากการจัดแบ่งโดยวิธีทางวิทยาศาสตร์ เช่น การจัดแบ่งประเภทพืชของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งตามวิธีที่สืบทอดกันมาอาจจะแบ่งเป็นพืชกินได้ พืชกินไม่ได้ และพืชที่ใช้เป็นยา เป็นต้น หรือการแบ่งกลุ่มดวงดาวตามแบบภูมิปัญญาโหราศาสตร์ไทยก็จะแตกต่างจากการจัดแบ่งดวงดาวตามวิธีวิทยาศาสตร์ที่เรียกว่า ดาราศาสตร์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557a, หน้า 176)

เฟรค (Frake, 1961 อ้างอิงใน อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา, 2557, หน้า 11) ชี้ให้เห็นว่าการที่คนในแต่ละสังคมมีการแจกแจงสรรพสิ่งแตกต่างกัน ทำให้คนเหล่านั้นมีการจัดหมวดหมู่ของสิ่งต่าง ๆ แตกต่างกันไปด้วย ดังนั้น การศึกษาระบบคำ จึงสามารถแสดงให้เห็นถึงความคิด ความเข้าใจโลก รวมถึงประสบการณ์ในการจำแนกคุณสมบัติของหมวดหมู่ของสิ่งต่าง ๆ โดยจะแสดงให้เห็นได้

จากการสื่อสารทางภาษาซึ่งจะต้องมีการสื่อสารบ่อยครั้ง และการที่เราจะสามารถเข้าใจถึงระบบคำได้นั้น เราต้องทราบว่า กลุ่มคนเหล่านี้มีคำและมีการจัดหมวดหมู่ของคำหรือคุณสมบัติของคำอย่างไร ตามโครงสร้างของการจัดลำดับชั้นตามแบบอนุกรมวิธาน (taxonomy) ซึ่ง เฟรดเชื่อว่า เป็นโครงสร้างที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความคิดของคนในสังคมนั้นได้ เนื่องจากระบบการจัดลำดับชั้นเป็นการจัดหมวดหมู่ในรูปแบบของโครงสร้างที่ชัดเจน กล่าวคือ จะมีหมวดหมู่ (category) และหมวดหมู่ย่อย (subcategory) โดยหมวดหมู่ย่อยจะถูกแสดงตามแนวดิ่ง และหมวดหมู่ที่ต่างกันจะถูกแสดงในแนวนอน โดยสิ่งใด ๆ ที่จะถูกจัดให้เป็นหมวดหมู่ย่อยหรือหมวดหมู่ที่ต่างกันตามโครงสร้างของการจัดลำดับชั้นย่อมขึ้นอยู่กับบริบททางวัฒนธรรมเป็นสำคัญ

งานวิจัยทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ที่ใช้การจัดประเภทแบบชาวบ้านเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ ได้แก่ งานวิจัยของวาทิต พุ่มอยู่ (2548) เรื่อง "การศึกษาคำเรียกข้าวและโน้ตศัพท์เรื่องข้าวในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์" ผลการวิเคราะห์ในการจัดจำพวกพบว่า คำเรียกข้าวในภาษาทั้ง 5 สามารถแบ่งประเภทตามลำดับความสัมพันธ์ทางความหมายออกเป็น คำเรียกข้าวบอกหมวด และคำเรียกข้าวเฉพาะเจาะจงซึ่งโดยรวมแล้วมีจำนวนไม่เท่ากัน อย่างไรก็ตามเมื่อแยกประเภทคำเรียกข้าวพบว่า ภาษาส่วนใหญ่คือภาษามาลายู ภาษาพม่า และภาษาม้ง มีคำเรียกข้าวบอกหมวดจำนวน 3 คำเท่ากัน เช่น คำเรียกข้าวที่หมายถึงพืช คำเรียกข้าวที่หมายถึงอาหาร และคำเรียกข้าวที่ไม่ใช่พืช ไม่ใช่อาหาร แต่หมายถึงผลผลิตของพืชหรือวัตถุดิบของอาหาร ส่วนภาษาเวียดนามมีคำเรียกข้าวบอกหมวด 5 คำ ได้แก่ คำเรียกข้าวที่หมายถึงพืช คำเรียกข้าวที่หมายถึงอาหาร คำเรียกข้าวที่ไม่ใช่พืชไม่ใช่อาหาร คำเรียกข้าวที่หมายถึงข้าวต้มสุก และคำเรียกข้าวที่หมายถึงข้าวเหนียวนึ่งสุก ในขณะที่ภาษาไทยมีคำเรียกข้าวบอกหมวดเพียง 1 คำ ได้แก่ คำว่า "ข้าว" ซึ่งหมายถึงข้าวในทุกลักษณะ

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของอัญชลี สิงห์น้อย (Singnoi, 2006) ได้ศึกษาเรื่อง "Eating Terms: What the Category Reveals about the Thai Mind" โดยจัดหมวดหมู่และจัดประเภททางความหมายของคำว่า กิน ในภาษาไทย ด้วยการใช้วิธีการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน การจัดประเภททางความหมายนี้จะใช้ขั้นตอนพื้นฐานที่ใช้ในการกิน 3 ขั้นตอนในการพิจารณาจัดประเภท ได้แก่ การนำอาหารเข้าปาก การเคี้ยว และการกลืน อย่างไรก็ตามคำว่า กิน บางคำใช้ขั้นตอนในการกินขั้นตอนเดียว แต่ให้ความหมายรวมทั้ง 3 ขั้นตอน เช่น เลีย ดูด เป็นต้น บางคำใช้ 2 ขั้นตอนและให้ความหมายถึงกระบวนการกิน เช่น ดื่ม จิบ ชด เป็นต้น

และไม่เพียงเท่านั้น การศึกษาภาษาตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ นอกจากจะวิเคราะห์ความหมายของคำศัพท์หรือหมวดคำในภาษาต่าง ๆ เพื่อให้ทราบถึงองค์ประกอบหรือมิติของ

ความหมายในภาษาหนึ่ง ๆ เหล่านั้นแล้ว ยังมีการศึกษาที่เกี่ยวกับรูปแบบและโครงสร้างทางความหมายของคำเหล่านั้นด้วย เช่นงานวิจัยของปานทิพย์ มหาไตรภพ (2545) เรื่อง "นามสกุลพระราชทานในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว: การวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์" ผลการวิเคราะห์พบว่า ในด้านโครงสร้างและรูปแบบของนามสกุลประกอบด้วยส่วนประกอบ 2 ส่วนคือ [ส่วนหลัก+(ส่วนเสริมท้าย)] และ [ณ+ชื่อสถานที่] โดยอาจปรากฏส่วนเดียวหรือสองส่วนก็ได้ ดังนั้นจึงมี 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) [ส่วนหลัก+(ส่วนเสริมท้าย)] 2) [ณ+ชื่อสถานที่] และ 3) [ส่วนหลัก+(ส่วนเสริมท้าย)] + [ณ+ชื่อสถานที่] และยังพบว่าส่วนแรกของนามสกุลมักจะเป็น "ชื่อบรรพบุรุษ" ส่วนความหมายของนามสกุลซึ่งพิจารณาจากหน่วยศัพท์นอกเหนือจากที่มาจากชื่อเดิมหรือภูมิหลังทางสังคมนั้นมีการนำความหมายที่ดีเป็นสิริมงคลมาตั้ง ได้แก่ ความสุข ความเจริญรุ่งเรือง การสืบเชื้อสาย คุณสมบัติ และความมั่งคั่งร่ำรวย

นอกจากงานวิจัยเกี่ยวกับนามสกุลฯข้างต้นแล้วยังมีงานวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบและโครงสร้างทางความหมายของคำศัพท์ ซึ่งเป็นงานวิจัยร่วมของยศกร สิทธิศักดิ์ไพบุลย์ ม.ล. จริญญาโกล จริญญาโรจน์ และวิภากร วงศ์ไทย (2553) เรื่อง "การศึกษาชื่อลายผ้าแพรวาในภาษาผู้ไทยตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์" พบว่าโครงสร้างชื่อลายผ้าแพรวาประกอบด้วย 1) คำนามที่เป็นคำโดด เช่น *นาค ดาว* ฯลฯ 2) คำนามผสม (นาม + กริยาวลี) เช่น *ดาวใต้เครือ คนขี่ช้าง นาคใต้เครือ ขอก่าย* ฯลฯ (นาม + ลักษณะนาม) เช่น *นาคสองแขน นาคสี่แขน* ฯลฯ (นามวลี) เช่น *นาคหัวสร้อย นายหัวซ้อง นาคกันต์* ฯลฯ ซึ่งปรากฏร่วมกับคำว่า "ดอก" เสมอ

ส่วนงานวิจัยของน้องนุช มณีอินทร์ (2543) เรื่อง "การปรับเปลี่ยนของชื่อหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่" ได้แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างของชื่อหมู่บ้านมี 3 รูปแบบใหญ่ๆ ได้แก่ 1) ภูมิภาค + (ลักษณะเฉพาะ) + (คุณสมบัติ) 2) ชื่อเฉพาะ และ 3) ชุมชน + (ชื่อชุมชน) โดยโครงสร้างแบบที่ 1 สามารถแบ่งออกเป็นโครงสร้างย่อยได้ 4 แบบคือ 1) ภูมิภาค เช่น *ไร่* 2) ภูมิภาค + ลักษณะเฉพาะ เช่น *ดงชี้เหล็ก* 3) ภูมิภาค + คุณสมบัติ เช่น *แพะขวาง* และ 4) ภูมิภาค + ลักษณะเฉพาะ + คุณสมบัติ เช่น *หนองผึ่งเหนือ* เป็นต้น โครงสร้างแบบที่ 2 ประกอบด้วยส่วนหลักชื่อเฉพาะเพียงส่วนเดียว เช่น *มุเซอ ม่วงคำ* เป็นต้น ส่วนโครงสร้างแบบที่ 3 ประกอบด้วยส่วนหลักชุมชน (+ชื่อชุมชน) ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นโครงสร้างย่อยได้ 2 แบบคือ 1) ชุมชน เช่น *กาด* 2) ชุมชน + ชื่อชุมชน เช่น *เมืองเส้น* เป็นต้น

งานวิจัยที่ศึกษาความหมายของคำในภาษาตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงรูปแบบและโครงสร้างของคำศัพท์ที่จะศึกษาดังที่กล่าวแล้วยังมีการวิเคราะห์กลวิธีในการสร้างคำศัพท์เหล่านั้นว่ามีกลวิธีอย่างไร รวมทั้งวิเคราะห์ทัศนคติเกี่ยวกับคำเหล่านั้นอีกด้วย

เช่น การศึกษาคำเรียกรสและทัศนคติเกี่ยวกับรสในภาษาจีนแต่จิ๋ว (พรลัดดา เมฆบัณชुरย์, 2547) จากการวิเคราะห์โครงสร้างของคำเรียกรสไม่พื้นฐานในภาษาจีนแต่จิ๋วพบว่า กลวิธีในการสร้างคำเรียกรสไม่พื้นฐานทั้งหมด 3 กลวิธีใหญ่ ได้แก่ 1) กลวิธีการซ้ำคำเรียกรส (รส1+รส1) เช่น *หวานหวาน* 2) กลวิธีการผสมคำเรียกรสพื้นฐานเข้าด้วยกัน (รส1+รส2) เช่น *เปรี้ยวหวาน* และ 3) กลวิธีการผสมคำเรียกรสพื้นฐานกับคำขยาย (รส+คำขยาย) เช่น *หอมหวาน* ไม่เพียงเท่านั้นคำเรียกรสเหล่านี้แสดงทัศนคติที่มีความหมายในทางบวก เช่น *อร่อย ดี ไม่เลว* แสดงทัศนคติในทางลบ เช่น *ไม่มีรส ไม่อร่อย เลี่ยน* และแสดงทัศนคติที่มีความหมายเป็นกลาง เช่น *กินง่าย ธรรมดา พอสมควร* เป็นต้น

นอกจากนั้นยังมีการศึกษาคำเรียกสัมผัสและคำแสดงทัศนคติเกี่ยวกับสัมผัสในภาษาไทย ตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์ของกัญทิมา รักรวงษ์วาน (2550) ผลการวิเคราะห์โครงสร้างของคำเรียกสัมผัสไม่พื้นฐานในภาษาไทยพบว่า กลวิธีในการสร้างคำเรียกสัมผัสไม่พื้นฐานทั้งหมด 7 กลวิธีใหญ่ ได้แก่ 1) กลวิธีการซ้ำคำ เช่น *นิ่มๆ สีนๆ* 2) กลวิธีการประสมคำเรียกสัมผัส 2 คำเข้าด้วยกัน เช่น *นุ่มนิ่ม เรียบเนียน เนียนลื่น ชุ่มโชก* 3) กลวิธีการประสมคำเรียกสัมผัสกับคำขยาย เช่น *นิ่ม ป้อย ร้อนวูบ เรียบเกลี้ยง* 4) กลวิธีการใช้คำเรียกวัดดูเฉพาะ เช่น *เหมือนกำมะหยี่ คล้ายวัน* 5) กลวิธีการใช้ศัพท์เดี่ยว เช่น *แฉะ* 6) กลวิธีการใช้คำว่า *ค่อนข้าง* กับคำเรียกสัมผัสพื้นฐาน เช่น *ค่อนข้างสาก* และ 7) กลวิธีการใช้คำว่า *ออก* กับคำเรียกสัมผัสพื้นฐาน เช่น *ออกสาก* ยิ่งไปกว่านั้น คำแสดงทัศนคติเกี่ยวกับสัมผัสในภาษาไทยพบว่าผู้พูดภาษาไทยใช้คำแสดงทัศนคติทางบวก เช่น *สบาย สนุกดี แข็งแรง ไม่อันตราย* และ *สะอาด* คำแสดงทัศนคติทางลบ เช่น *ไม่สบาย ขยะแขยง ไม่ดี ไม่แข็งแรง สกปรก รำคาญ* และ *อันตราย* และคำแสดงทัศนคติที่มีความหมายเป็นกลาง เช่น *เฉยๆ* และ *ธรรมดา*

ส่วนสุดท้ายที่งานวิจัยทางวรรณศาสตร์ชาติพันธุ์มักจะศึกษาก็คือ การแสดงให้เห็นว่า ความหมายต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยศึกษาสะท้อนให้เห็นค่านิยม วัฒนธรรม และความเชื่อต่าง ๆ ของคนในสังคมได้ เช่น การศึกษานามสกุลพระราชทานในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์สะท้อนให้เห็นค่านิยมและลักษณะของวัฒนธรรมไทย 3 ประการ เช่น 1) คนไทยปรารถนาในความสุข ความเจริญ และความมั่งคั่ง รวมทั้งความแตกต่างของการประกอบอาชีพระหว่างชาวไทยที่นิยมอาชีพรับราชการ ขณะที่ชาวจีนนิยมอาชีพค้าขาย 2) วัฒนธรรมการเน้นฝ่ายชายในการสืบเชื้อสาย และ 3) ความนิยมยกย่องบุคคลที่มีคุณสมบัติดี เช่น ความเป็นผู้มี ความรู้ ความเมตตา ความเสียสละ (ปานทิพย์ มหาไตรภพ, 2545)

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดจากงานวิจัยทางด้านวรรณศาสตร์ชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ความหมายของคำรึ้นหูในภาษาเขมร เพื่อให้เห็นโครงสร้างและประเภท



ของความหมายของคำรึ้นหู และเพื่อวิเคราะห์ว่าความหมายของคำรึ้นหูประเภทต่าง ๆ เหล่านี้ สะท้อนให้เห็นค่านิยม และโลกทัศน์ชาวเขมรอย่างไร โดยงานวิจัยนี้ใช้วิธีวิเคราะห์แบบการจัดประเภททางความหมายเป็นแนวทางในการวิเคราะห์

## 2.5 ภาษาสุภาพและวิธีการสร้างคำรึ้นหู

การใช้ภาษาให้สุภาพเป็นอัตลักษณ์สำคัญประการหนึ่งของภาษาเขมร เนื่องจากสังคมกัมพูชามีค่านิยมที่สำคัญคือ ความสุภาพ โดยเน้นในด้านกิจกรรมมารมาและการใช้ภาษา ในขณะที่ร่วมสนทนา โดยเฉพาะในบริบทที่เป็นทางการ ผู้พูดจำเป็นต้องหาคำที่เหมาะสมมาใช้เพื่อเป็นการให้เกียรติผู้ฟัง โดยพยายามหลีกเลี่ยงการใช้คำระคายหู

กุสตาฟ สเตอร์น (Stern, 1968, p. 330-336 อ้างอิงใน วิภาพรรณ แจ่มจร, 2549, หน้า 44) ได้กล่าวถึงสาเหตุการหลีกเลี่ยงการใช้คำไม่สุภาพไว้ 3 ประการ ดังนี้

- 1) เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้คำต้องห้าม (taboo word) เมื่อต้องกล่าวถึงสิ่งนี้อาจนำผลร้ายมาสู่ตัว ผู้พูด เช่น การกล่าวถึงวิญญาณ พระเจ้า หรือชื่อของปีศาจ ผู้พูดจะหลีกเลี่ยงการใช้คำเหล่านี้โดยใช้อุปลักษณ์หรือกล่าวถึงสิ่งนั้นโดยอ้อม (circumlocution)
- 2) เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคม แสดงถึงชนชั้นหรือฐานะทางสังคม ผู้พูดต้องหาคำอื่นมาใช้แทนคำที่ไม่สมควรกล่าวถึง เช่น คำเรียกอวัยวะบางส่วนในร่างกายเครื่องนุ่งห่มบางชิ้น สถานที่ขับถ่ายหรืออวัยวะขับถ่าย และ/หรือของเสียจากร่างกาย
- 3) เพื่อหลีกเลี่ยงที่จะทำให้ผู้ฟังสะเทือนใจ หรือไม่สบายใจ เช่น ผู้พูดจะเลี่ยงการพูดถึงคำว่า “ตาย” โดยจะใช้อุปลักษณ์หรือสำนวนแทนในการกล่าวถึง

นอกจากนี้ สเตอร์น (Stern, 1968 อ้างอิงใน แก้วใจ จันทร์เจริญ, 2533, หน้า 16-18) ได้อธิบายเกี่ยวกับวิธีการทางภาษาศาสตร์ที่ใช้เป็นคำรึ้นหูมี 7 กลวิธี ดังต่อไปนี้

- 1) การละหรือการย่อ (clipping or omission) เป็นการใช้อักษรย่อกับคำที่ควรเลี่ยง เช่น *d\_\_\_* หรือ *d...* แทนคำว่า *damn* หรือ *devil* บางครั้งออกเสียงเป็น *dash/deed* แทน
- 2) การบิดเบือนรูปคำเดิม (deformation or distortion) เป็นการทำให้คำมีรูปผิดไปจากรูปศัพท์เดิม เช่น คำว่า *Gosh, Golly, Gory* แทนคำว่า *God*
- 3) การยืมคำศัพท์จากภาษาต่างประเทศ (foreign word) การยืมคำอาจจะลดความหมายของคำเดิมลง เนื่องจากคำศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นคำที่ผู้พูดภาษาตั้งเดิมไม่สามารถเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง ทำให้ความหมายของคำลดเบาลง ขณะที่คำเดิมในภาษาแรกจะมีความหมายตรงและชัดเจนเกินไป อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า คำยืมในภาษาต่างประเทศมีความหมายเป็นกลาง



มากกว่า เช่น คำว่า *lingerie* แทนคำว่า *underclothes* คำว่า *intoxication* แทนคำว่า *drunkenness* คำว่า *maniac* แทนคำว่า *madman*

4) การใช้คำที่มีความหมายเป็นกลาง (general import) คำเหล่านี้ถูกนำมาใช้แทนคำเดิมซึ่งมีความหมายส่อไปในทางลบหรือมีความหมายตรงเกินไป เช่น คำว่า *flannels/linen* แทนที่ *underclothes* คำว่า *smallclothes* แทนที่ *breeches*

5) การใช้คำซึ่งมีความหมายตรงกันข้ามกับคำเดิม (flattering words) เช่น คำว่า *blessed* แทนที่ *cursed: every blessed evening*

6) การใช้อุปนิเสธ (litotes) คำที่เป็นรูปปฏิเสธของคำเดิม เช่น คำว่า *untidy/unclean* แทนที่ *dirty* คำว่า *unsafe* แทนที่ *dangerous* คำว่า *untruthful* แทนที่ *lying* คำว่า *unwise* แทนที่ *foolish*

7) การใช้อุปลักษณ์ (metaphorical euphemism) คือการนำความเปรียบมาใช้แทนคำเดิม เช่น คำว่า *sent up* แทนที่ *put in prison* คำว่า *a fairy tale* แทนที่ *a lie* คำว่า *a rest camp* แทนที่ *a cemetery*

ส่วนแอลันและเบอร์ริดจ์ (Allan & Burridge, 1991, pp. 14-20) กล่าวว่า ใน การเลือกใช้คำรึ้นหูแต่ละคำนั้นขึ้นอยู่กับวัจนลีลา หรือบริบททางภาษาที่คำนั้น ๆ จะปรากฏ ใน ความเห็นของนักภาษาศาสตร์ทั้งสองท่าน คำรึ้นหูและวัจนลีลาไม่ใช่สิ่งเดียวกัน แม้ว่าสองสิ่งนี้จะมี ความเกี่ยวเนื่องกัน กล่าวคือวัจนลีลาแต่ละประเภท เช่น ในลีลาที่ต้องการความสุภาพหรือใน งานเขียนจะใช้อุปลักษณ์หรือคำพูดอ้อม ส่วนในระดับที่เป็นทางการจะใช้คำเชิงวิชาการ และ การสร้างคำใหม่หรือคำสแลงถูกนำมาใช้ในระดับที่สนิทสนมเป็นกันเองของผู้สนทนา

แอลันและเบอร์ริดจ์ ได้แบ่งประเภทของคำรึ้นหูอย่างละเอียด ดังนี้

- 1) ถ้อยคำเปรียบเทียบ (figurative expression) และอุปลักษณ์ (metaphors) เช่น  
*the cavalry's come* แทน *I've got my period*  
*Miraculous pitcher* แทน *vagina*
- 2) การเล่นคำ (verbal play) เช่น  
*kick the bucket* แทน *die*  
*doodle, diddle, dink, dong* แทน *penis*
- 3) การสร้างคำใหม่ (remodeling) เช่น  
*sugar, shoot, shuck* แทน *shit*  
*darn, dang, drat* แทน *damn*

- 4) การใช้คำอ้อมค้อม (circumlocutions) เช่น  
*little girl's room* แทน *toilet*
- 5) การตัดคำ (clippings) เช่น  
*nation* แทน *damnation*  
*bra* แทน *brassiere*
- 6) การย่อคำ เช่น  
**acronyms** เช่น *snafu* แทน *situation normal, all fucked up*  
**abbreviation** เช่น *S.O.B* แทน *son of a bitch*
- 7) การละคำ (Omission) เช่น  
*f\_* แทน *fuck*
- 8) คำทั่วไปแทนคำเฉพาะ (general for specific) เช่น  
*go to bed* แทน *fuck*
- 9) คำเฉพาะส่วน แทนความหมายทั้งหมด (part for whole) เช่น  
*spend a penny* แทน *go to lavatory*
- 10) คำพูดเกินจริง (hyperboles/overstatements) เช่น  
*flight to glory* แทน *death*
- 11) คำพูดน้อยกว่าที่เป็นจริง (understatements) เช่น  
*sleep* แทน *die*  
*not bright* แทน *fool*
- 12) คำยืม (borrowing) เช่น  
*genitals/ genitalia* แทน *sex organ*  
*vagina* แทน *cunt*
- 13) คำเชิงวิชาการ (learned terms) เช่น  
*faeces* แทน *shit*
- 14) คำสนทนาแบบเป็นกันเอง (colloquial) เช่น  
*period* แทน *menstruate*

งานวิจัยของแก้วใจ จันทร์เจริญ (2533, หน้า 32-38) ได้ใช้หลักเกณฑ์ของสเตอร์น และ แอลลันกับเบอร์ริดจ์มาวิเคราะห์คำรึ้นหูในภาษาไทย และได้แบ่งคำรึ้นหูออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) คำรึ้นหูที่แปลงมาจากคำต้องห้าม (distortion) คำรึ้นหูประเภทนี้ คือ คำรึ้นหูที่มีรูปผิดเพี้ยนไปจากคำต้องห้าม แต่ยังคงความหมายเดิม มีกลวิธีในการดัดแปลงคำ ได้แก่ การย่อคำ และการแปลงเสียงของคำ เช่น *โรคมะ* แทนคำว่า *มะเร็ง* คำว่า *ตัวเหี้ย* แทนคำว่า *ตัวเหี้ย*

2) คำรึ้นหูประเภทคำศัพท์ต่างประเทศ (loan word or foreign word) คือ คำศัพท์จากภาษาต่างประเทศ ซึ่งมีความหมายเหมือนกับคำต้องห้าม ภาษาต่างประเทศที่ภาษาไทยยืมคำศัพท์มาใช้ ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษาบาลี และภาษาสันสกฤต เช่น

*เมคเลิฟ* และ *มีเซ็กกับ* แทนคำว่า *jét* (ภาษาอังกฤษ)

*เดด* แทนคำว่า *ตาย* (ภาษาอังกฤษ)

*อุจจาระ* แทนคำว่า *ขี้* (ภาษาบาลี-สันสกฤต)

3) คำรึ้นหูประเภทลดความหมายของคำ (understatement) เกิดจากการใช้คำที่มีความหมายเบาลงมี 2 ลักษณะ คือ การใช้คำที่มีความหมายเป็นกลาง (neutral) และการกล่าวโดยทางอ้อม (circumlocution)

ก. คำที่มีความหมายเป็นกลาง หมายถึง คำที่ส่อนัยแห่งความหมายไปในแง่บวกหรือแง่ลบอย่างเด่นชัด เป็นคำที่มักใช้โดยนักวิชาการ เช่น

*ร่วมเพศ* แทนคำว่า *jét*

*ทรวงอก* แทนคำว่า *นม*

ข. การกล่าวโดยทางอ้อม คือ การพูดถึงคำต้องห้ามโดยใช้วิธีพูดอ้อม มี 3 ลักษณะดังต่อไปนี้

- การใช้กลุ่มคำหรือวลีเฉพาะแทนคำต้องห้าม ซึ่งเป็นคำ ๆ เดียวเพื่อกระจายความหมายที่ไม่ดีออกไป ทำให้ความรุนแรงของคำเดิมเบาบางลง เช่น *สัญลักษณ์ความเป็นชาย* แทนคำเรียกอวัยวะเพศชาย

- การใช้คำที่อ้างถึงส่วนร่วมทั้งหมดแทนคำเรียกส่วน หรือสิ่งเฉพาะ (whole for part) เป็นการใช้คำซึ่งมีความหมายอย่างกว้าง ๆ ไม่ชี้เฉพาะเจาะจงถึงสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นพิเศษ แต่เมื่อคำ ๆ นั้นอยู่ในบริบทจะทำให้สามารถเข้าใจได้ว่าคำต้องห้ามที่ถูกแทนที่นั้นคือคำใด เช่น *ส่วนล่าง ส่วนบน ของสรวง ของลับ*

- การใช้คำที่อ้างถึงลักษณะหนึ่งของสิ่งนั้น หรือคำต้องห้ามนั้นแทนการกล่าวถึงคำต้องห้ามโดยตรง (part of whole) เช่น การกล่าวถึงความตาย จะกล่าวถึงลักษณะใดลักษณะหนึ่งขึ้นตอนใดขึ้นตอนหนึ่ง หรือกระบวนการแทนการกล่าวคำต้องห้ามโดยตรง เช่น *หมดลม สิ้นลม* แทนคำว่า *ตาย* หรือในคำว่า *เต้า* (แทนคำว่า *นม*) *เนินเนื้อ* (แทนคำเรียกอวัยวะเพศหญิง)

4) คำรึ้นหูประเภทอุปลักษณ์ (metaphor) คือ คำหรือถ้อยคำที่มีความหมายอย่างหนึ่งแต้นำไปใช้เพื่อสื่อความหมายอีกอย่างหนึ่งโดยการผ่านการเปรียบเทียบ เช่น *มังกร ยักษ์ นกเขา ห้องเครื่อง* ซึ่งใช้แทนคำเรียกอวัยวะเพศชาย

นอกจากนี้ ธีระจิต ลีตระกูล (Leetrakul, 1978, pp. 77-88) ได้กล่าวถึง วิธีหลีกเลี่ยงคำต้องห้าม 2 กลวิธี เช่น วิธีแทนที่ (substitution) และการละคำ (deletion)

1) การแทนที่ทำได้ 3 ลักษณะ คือ

ก. การแทนที่โดยใช้คำยืม (loan words) คำต้องห้ามจะถูกใช้แทนที่โดยคำยืมจากภาษาต่างประเทศที่มีความหมายเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน ภาษาต่างประเทศที่ภาษาไทยยืมมาใช้ ได้แก่ ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร และภาษาอังกฤษ เช่น *ลิ่งค์ โยนิ ถัน มูล ปัสสาวะ เซ็กส์ เดท แคนเซอร์* เป็นต้น

ข. การแทนที่โดยใช้ความเปรียบ (metaphorical expressions) พบว่ามีการใช้ความเปรียบหรืออุปมาแทนคำต้องห้ามที่เกี่ยวกับเรื่องเพศ เช่น *ปลาช่อน* หมายถึงอวัยวะเพศชาย *ปลาสด* หมายถึงอวัยวะเพศหญิง

ค. การแทนที่โดยใช้คำผวน (reversed expressions) ทำได้โดยการนำคำต้องห้ามมาผวน ส่วนใหญ่ใช้แทนคำต้องห้ามที่เกี่ยวกับอวัยวะเพศเช่นเดียวกับการใช้ความเปรียบ โดยการนำคำผวนที่ความหมายเดียวกันกับคำต้องห้ามมาใช้แทน เช่น *ผีคล้ำหัว สีเขียว* เป็นต้น

2) การละคำ (deletion) ใช้วิธีละคำศัพท์ที่เป็นคำต้องห้ามเพื่อให้คำนั้นฟังรื่นหู เช่น *ชี้เรื้อน* เป็น (โรค) เรื้อน *ชี้กลาก* เป็น *กลาก* *อึก* เป็น *กา*

ส่วน แฮมมิง โลม่า (2534, หน้า 40-44) ได้ชี้ให้เห็นถึงวิธีหลีกเลี่ยงคำหยาบเพื่อสร้างคุณภาพ 5 วิธี ดังต่อไปนี้

1) การหลีกเลี่ยงที่จะพูดถึงคำหยาบ หรือไม่เอ่ยปากพูดคำหยาบนั้น โดยทั่วไปภาษาสุภาพพยายามหลีกเลี่ยงคำหยาบทั้งหลาย เพื่อหนีความน่าดูแคลน หนีความต่ำต้อย และหนีความไร้ค่า ตัวอย่างการหลีกเลี่ยงที่พูดถึงคำว่า *แตก ยัด กระเดือก* เป็นต้น

2) การใช้ภาษาอ้อม ๆ มีหน้าที่ลดทอนสีสันวิจิตรตระการตาอันไม่พึงปรารถนาของถ้อยคำลงเสีย ตลอดจนจนหลีกเลี่ยงการโดนสังคมประณาม เช่นการใช้คำว่า *อุจจาระราด* แทน *ชี้แตก*

3) การสร้างคำใหม่ ซึ่งอาจจะเป็นภาษาไทยหรือแปลมาจากภาษาต่างประเทศ เช่น “*ส้วม*” ซึ่งหมายถึงส้วมอย่างเด่นชัดว่า ที่สำหรับไปชี้ ได้ประดิษฐ์คำขึ้นมาใหม่โดยแปลมาจากคำอังกฤษว่า ‘*bathroom*’ และใช้กันทั่วไปว่า “*ห้องน้ำ*” หรือ “*ห้องเล็ก*” และภาษาสแลงสมัยใหม่ว่า “*พาสมาชายไปเที่ยว*” หรือ “*พาจิมไปเที่ยว*” เป็นต้น





		mentally challenged
		visually challenged
		auditory challenged
Indian	→	native American
body odor	→	nondiscretionary fragrance
fired	→	laid off
old people	→	senior
ugly	→	cosmetically different
uneducated	→	lacking a formal education
poor	→	financially inept
homeless	→	residentially flexible
evil	→	niceness deprived
garbage man	→	sanitation engineer
the car broke down	→	mechanically challenged
broken home	→	dysfunctional family
drug addict	→	chemically challenged
fat	→	differently weighted, gravitationally challenged, horizontally challenged

นอกจากนี้ นีแมน และซิลเวอร์ (Neaman & Silver, 1983, pp. 9-11 อ้างอิงใน รัชดา ธิยะใจ, 2536, หน้า 21) กล่าวถึงวิธีการสร้างคำรึ้นหว่า กระบวนการทางอรรถศาสตร์ที่นิยม นำมาใช้สร้างคำรึ้นหมี 5 วิธี ดังนี้

- 1) การยืมคำจากภาษาต่างประเทศ เช่น *micturate* แทนคำว่า *piss* หมายถึง ปัสสาวะ (to pass urine, urinate)
- 2) การใช้คำที่มีความหมายกว้างแทนคำที่เฉพาะเจาะจง เช่น *social disease* แทนคำ *syphilis*
- 3) การย้ายความหมาย เช่น *to sleep with* หรือ *to go to bed with* แทนการมีเพศสัมพันธ์

4) การใช้ความเปรียบ เช่น *cherry* แทน *hymen*

5) การใช้วิธีการเปลี่ยนแปลงเสียง ได้แก่

ก. ตัดคำให้สั้น *ladies* แทนคำว่า *ladies' room*

ข. การใช้ตัวย่อ เช่น *JC* แทน *Jesus Christ*

ค. การเปลี่ยนเสียงท้ายคำ เช่น *Burgle* แทน *burglar*

ง. การซ้ำคำ เช่น *pee-pee* แทนคำ *piss*

จ. การเปลี่ยนเสียงในคำ เช่น *Cripe* แทน *Christ, God* แทน *God*

ฉ. การรวบคำ ซึ่งเป็นการรวบทั้งเสียงและสระ เช่น *gezunda* หมายถึง กระโถนสำหรับถ่าย มาจากคำว่า *goes under* เพราะกระโถนจะวางอยู่ใต้เตียง

ช. การลดรูปคำ เป็นการสร้างคำใหม่โดยวิธีตัดคำให้สั้นลง และเติมปัจจัยที่แสดงถึงความน่ารัก น่าเอ็นดู เช่น *heinie* เป็นการลดรูปคำจากคำว่า *hind end* ซึ่งหมายถึง บั้นท้าย

ในกรณีคำต้องห้ามในภาษาเขมร ซ็อม เองเลียง (Sam, 2012. p. 125-129) ได้กล่าวถึงลักษณะของคำรึ้นหูในประเภทความสัมพันธ์ทางความหมาย โดยใช้เกณฑ์ของ พรหม มีเออล (Prum, 2003, p.29-34) และ ฟง เซียม (Long, 1999, pp. 91-94) ได้แก่ คำพ้องความ (synonym) คำตรงข้าม (antonym) คำจ่ากลุ่ม (hypernym) คำลูกกลุ่ม (hyponym) และคำอุปลักษณ์ (metaphor) ดังนี้

1) คำพ้องความ คำรึ้นหูบางคำเป็นคำพ้องความกับคำต้องห้าม เช่น คำว่า **សោយគង្គា** /səj-kun̄ki:3/ ‘*สวยคงคา*’ เป็นคำพ้องความกับคำว่า **ជីកឹទឹក** /ph̄3k-tək/ ‘*ดื่มน้ำ*’ ซึ่งเป็นคำต้องห้ามในขณะเดินป่า เพราะกลัวภูตผีปีศาจมาแย่งของกิน ส่วนคำว่า **ជំរី** /domr̄j/ ‘*ข้าง*’ เป็นคำพ้องความกับคำว่า **គិជ្ជេន្ទ្រ** /koc̄e:n/ ‘*คเชนทร์*’ เนื่องจากความเชื่อที่ว่า ถ้าพูดถึงข้างโดยตรง ข้างจะมาทำร้ายคน

2) คำตรงข้าม คำรึ้นหูอาจจะเป็นคำที่มีความหมายตรงข้ามกับคำต้องห้าม เช่น คำว่า **គួរឱ្យខ្ពើម** /ku:3-ʔəj-kʰpə:m/ ‘*น่าเกลียด*’ เป็นคำรึ้นหูที่มีความหมายตรงข้ามกับคำว่า **គួរឱ្យស្រឡាញ់** /ku:3-ʔəj-srɔlən/ ‘*น่ารัก*’ คำว่า **ខ្មៅ** /kʰmai/ ‘*ดำ*’ ตรงข้ามกับคำว่า **ស** /so:/ ‘*ขาว*’ คำว่า **អាក្រក់** /ʔakrɔʔ/ ‘*ไม่สวย*’ ตรงข้ามกับคำว่า **ស្អាត** /sʔa:t/ ‘*สวย*’ คำเหล่านี้เป็นคำที่เกี่ยวข้องกับการยกย่องทารกและเด็ก เนื่องจากความเชื่อว่า อาจจะมีภูตผีปีศาจรักแล้วก็ฆ่าเด็กตาย

3) คำจ่ากลุ่มและคำลูกกลุ่ม คำรึ้นหูบางคำเป็นคำลูกกลุ่มของคำต้องห้ามประเภทต่าง ๆ เช่น คำต้องห้าม **ខ្លា** /kʰla:/ ‘*เสือ*’ และคำรึ้นหู **គោ** /ko:/ ‘*วัว*’ **សេះ** /sch/ ‘*ม้า*’ **ក្របី** /krɔbej/ ‘*ควาย*’ **ផ្កែ** /cʰkae/ ‘*หมา*’ **ឆ្មា** /cʰma:/ ‘*แมว*’ **ចិបឹក** /cɔcɔ:ʔ/ ‘*หมาป่า*’ เป็นคำลูกกลุ่มของ คำว่า **សត្វចិបឹក** /sat-caʔtoʔba:t/ ‘*สัตว์จตุบาท*’

4) คำอุปลักษณณ์ คำรึนหุบางคำเป็นคำเปรียบเทียบ เช่น ฝักไผ่ /p<sup>h</sup>ka:-che:/ ‘ดอกไม้’ เป็นคำอุปลักษณณ์ของคำว่า ฝึนหุฝักไผ่ /cumŋi:-ʔotɕβa:j/ ‘โรคอีสูกอีส’

ส่วน จันท์ สมณอพรร (Chan, 2010, pp. 28-30) ได้กล่าวถึงกลวิธีเสียงคำหยาบคายในภาษาเขมรคือ “วิธีผวนคำ” (ตรงกับคำเขมรว่า វិធីគ្រួសត់) ซึ่งเป็นกลวิธีการสร้างคำใหม่โดยการผวนหรือสลับพยัญชนะและสระในพยางค์ต่าง ๆ คำผวนมีที่มาจากคำสามัญและคำหยาบคาย และใช้เพื่อลดความหมายของคำเดิม หลีกเสียงคำไม่สุภาพ ยกตัวอย่างเช่น ฝึนหุฝักไผ่ /stəŋ-liɔp/ ‘แม่น้ำ-เลียบ’ កោះដាច់ /kah-dac/ ‘เกาะ-ตัด’ សាច់អ៊ី /sac-ʔi:/ ‘เนื้อ-น้ำ’ เป็นคำรึนหุที่เกิดโดยการผวนคำจากคำต้องห้าม ได้แก่ ฝักไผ่ /stiɔp-ləŋ/ ‘สัมผัส-สิ่ง’ កាច់ដោះ /kac-dah/ ‘แตก-นม’ ស៊ីអាចម៍ /si:-ʔac/ ‘กิน-ชี้’ ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงวิธีสร้างคำอีกหนึ่งวิธีคือ “วิธีผวนตัด” (ตรงกับคำเขมรว่า វិធីគ្រួសត់កាត់) ซึ่งมีอธิบายละเอียดในหนังสือ “ภาษาเขมร” ของเอียว เกิส (Ieu, 1995, pp. 211-215; 286-291) และในหนังสือ “บริวารศัพท์ในภาษาเขมร” ของศรีสุวัถ์ ปรุกขศรี (Sisowath, 1972, p. xxiii) วิธีผวนตัดเป็นวิธีสร้างคำชนิดหนึ่ง โดยเริ่มจากการผวนคำทั้งหมดหรือบางส่วน แล้วตัดคำผวนบางส่วนออกไป โดยเก็บแค่พยางค์ใดพยางค์หนึ่งที่ต้องการเท่านั้น ในบางกรณี คำที่ใช้ในการผวนมีความหมายหยาบคาย แต่คำที่เกิดจากวิธีนี้ ไม่ใช่คำหยาบคาย ในความเป็นจริง วิธีผวนตัด เป็นวิธีที่หลีกเสียงคำระคายหู ไม่น่าฟัง เช่น คำว่า កណ្តែងប្រមូល /kandom-chaep/ เป็นคำอุทานที่สร้างด้วยการผวนตัดมาจากคำว่า កណ្តែងប្រមូលដួល /kandom-chaep-muɔj-duɔj/ (มีความหมายในเชิงลบเกี่ยวข้องกับอวัยวะเพศหญิง) โดยตัดบางส่วนของคำผวนออก และเก็บบางส่วนไว้ ซึ่งเป็นคำผวนมาจากคำหยาบคายเรื่องเพศว่า /kanduzj-chaep-muɔj-dom/ คำผวนตัดดังกล่าวเป็นคำรึนหุที่ลดความรุนแรงของคำเดิมให้เบาลง ไม่ระคายหู

การทบทวนวรรณกรรมข้างต้นเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นว่า กลวิธีสร้างคำรึนหุมีหลากหลาย และต่างกันตามแต่ละภาษาและวัฒนธรรม กลวิธีที่นิยมนำมาใช้ในการสร้างรึนหุมากที่สุด ได้แก่ การละ การย่อคำ การตัดคำ การลดรูปคำ การผวนคำ การยืมคำศัพท์จากภาษาต่างประเทศ การใช้คำตรงกันข้าม การใช้อุปลักษณณ์ และการใช้คำอ้อมค้อม เป็นต้น กลวิธีสร้างคำรึนหุดังกล่าวถูกใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์กลวิธีสร้างคำรึนหุในภาษาเขมรในขั้นตอนต่อไป

## 2.6 การศึกษาค่านิยมและโลกทัศน์

เครื่องมือในการ “เข้าถึง” เพื่อ “เข้าใจ” วัฒนธรรม และความคิดของกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งเป็นอย่างดีคือ “ภาษา” ด้วยภาษาเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์ที่นอกจากจะเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเพื่อแสดงความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์แล้ว ภาษายังเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อ ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณี อันเป็นอัตลักษณ์ประจำชาติอีกด้วย (สุภาพร คงศิริรัตน์ และคณะ, 2557, หน้า 3) ทั้งภาษาและวัฒนธรรมต่างก็แสดงความแตกต่างและคล้ายคลึงกันของมนุษย์ในโลก ภาษามีโครงสร้างบางอย่างที่เป็นสากล วัฒนธรรมก็เช่นเดียวกันที่มีสิ่งที่เป็นสากล กล่าวคือ ภาษาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม (อัญชลี สิงห์น้อย, 2549, หน้า 65)

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษา ความคิด และการมองโลกของมนุษย์ได้นำมาศึกษาอย่างต่อเนื่องและกว้างขวางในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง คือ ภาษาศาสตร์ มานุษยวิทยา จิตวิทยา และสังคมวิทยา (จิราภัสสร ลิ้มปิชาติ, 2526, หน้า 17) ในสาขาภาษาศาสตร์ เรื่องซึ่งเป็นที่รู้จักกันก็คือ สมมติฐานซาเพียร์-วอร์ฟ (The Sapir-Whorf Hypothesis) ซึ่งได้มาจากความคิดของ เอ็ดเวิร์ด ซาเพียร์ (Edward Sapir) นักมานุษยวิทยา-ภาษาศาสตร์ชาวอเมริกัน ที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของ ฮุมบ็อลท์ (Humboldt, 1988) ที่กล่าวว่า โลกทัศน์ของมนุษย์ขึ้นอยู่กับคำในภาษา จึงทำให้เราไม่สามารถแปลข้อความจากภาษาหนึ่งไปเป็นอีกภาษาหนึ่งได้อย่างสมบูรณ์ หากไม่พิจารณาวัฒนธรรม ตามแนวคิดดังกล่าว ซาเพียร์เสนอว่า ภาษามีอิทธิพลต่อความคิด เนื่องจากภาษาเป็นผู้นำทางไปสู่ความเป็นจริงในสังคม จึงส่งผลให้ภาษามีอำนาจควบคุมความคิดของมนุษย์ นอกจากนั้น เบนจามิน ลี วอร์ฟ (Benjamin Lee Whorf) ลูกศิษย์ของซาเพียร์ก็สนใจศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับความคิดด้วย (ชุตินันท์ เอมติษฐ, 2560, หน้า 47)

ความคิดเห็นของซาเพียร์ และ วอร์ฟ เกี่ยวกับภาษามีจุดร่วมกันในแง่ที่เชื่อว่าภาษาเป็นตัวกำหนดที่สำคัญของการนึกคิด และการมองโลกหรือการเข้าใจประสบการณ์ต่าง ๆ ของผู้พูดภาษานั้น ๆ อย่างไรก็ตามวอร์ฟดูเหมือนจะขยายความคิดนี้ออกไปอีกแง่หนึ่งคือ ภาษา หรือที่วอร์ฟมักจะเรียกว่า ระบบไวยากรณ์ ที่ต่างกันนั้นทำให้คนคิดต่างกัน หรือพูดง่าย ๆ ก็คือ ความแตกต่างทางความคิดหรือโลกทัศน์ของมนุษย์จะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความแตกต่างทางภาษานั้นเอง จากสมมติฐานนี้เราจะเห็นว่า โลกทัศน์มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับภาษาโดยเฉพาะผู้ที่พูดภาษาต่างหรือคล้ายกันจะมีการมองโลกที่ต่างและคล้ายกันด้วย (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2522, หน้า 20-32)

การศึกษาเกี่ยวกับโลกทัศน์เป็นที่สนใจอย่างกว้างขวางในโลกตะวันตก ซึ่งอาจจะเห็นได้จากการบัญญัติศัพท์คำว่า “โลกทัศน์” ในหลายภาษา ได้แก่ ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “worldview”

ภาษาเยอรมันใช้คำว่า “weltanschauung” ส่วนภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่า “vision du monde” ทั้งนี้ มีนักวิชาการชาวตะวันตกหลายท่านได้ให้ความหมายของโลกทัศน์ ดังต่อไปนี้

โรเบิร์ต เรดฟิลด์ (Robert Redfield) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันกลุ่มแรก ๆ ที่ให้ความหมายของโลกทัศน์ว่า คือภาพที่บุคคลในสังคมมองเห็นตัวเองและมีความสัมพันธ์ระหว่างตัวของเขา กับสภาพรอบตัว (อมรา พงศาพิชญ์, 2541 อ้างอิงใน สุภาพร คงศิริรัตน์ และคณะ, 2557, หน้า 27) เช่นเดียวกับความเห็นของ เมนเดลสัน (Mendelson) ว่า “โลกทัศน์เป็นทัศนะของบุคคลที่มีต่อสรรพสิ่งรอบ ๆ ตัวของเรา”

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการที่ให้คำจำกัดความและอธิบายคำว่า “โลกทัศน์” ไว้ในทำนองเดียวกัน ดังต่อไปนี้

ชัยณรงค์ โคตะนนท์ (2533, หน้า 3 อ้างอิงใน สุภาพร คงศิริรัตน์ และคณะ, 2557, หน้า 27) กล่าวว่า โลกทัศน์หมายถึง ระบบความคิด ความเชื่อ หรือทัศนคติที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคมหนึ่ง ๆ มีร่วมกันต่อโลก หรือสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่มนุษย์มีความสัมพันธ์

วรารชต์ มหามนตรี (2557, หน้า 4) กล่าวว่า โลกทัศน์ หมายถึง ทัศนะในการมองโลกและสังคมของบุคคล เป็นภาพของโลกหรือสังคมที่บุคคลรับรู้ผ่านกระบวนการและระบบวิธีคิดในการประเมินคุณค่าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยมีพื้นฐานอันหล่อหลอมจากวัฒนธรรมแวดล้อมในสังคมที่บุคคลนั้นเติบโตมา

นรเศรษฐ์ พิสิฐพันธ์ (2557, หน้า 17) กล่าวว่า โลกทัศน์หมายถึง ความคิดของคนที่มีต่อสิ่งที่อยู่รอบตัวหรือสิ่งที่คนสัมพันธ์ด้วย โลกทัศน์จะครอบคลุม 3 เรื่อง ได้แก่ โลกทัศน์ที่เกี่ยวกับคน โลกทัศน์ที่เกี่ยวกับธรรมชาติ และโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เมื่อเกิดโลกทัศน์ใหม่แล้วนำไปสู่การเกิดความคิดใหม่ และเกิดการกระทำใหม่

สุภาพร คงศิริรัตน์ (2553, หน้า 13) กล่าวถึงโลกทัศน์ว่า หมายถึงทัศนะในการมองโลกและสังคมของบุคคล เป็นภาพของโลกหรือสังคมที่บุคคลรับรู้ โดยผ่านกระบวนการและระบบวิธีคิดในการประเมินคุณค่าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยมีพื้นฐานอันหล่อหลอมจากวัฒนธรรมแวดล้อมในสังคมและประสบการณ์ที่บุคคลได้รู้ตั้งแต่เกิดจนเติบโต อันได้แก่ ทัศนะ ความคิด ความเชื่อ และค่านิยมทั้งของบุคคลและของสังคมนั้น ๆ โลกทัศน์จึงเป็นตัวกำหนดทิศทางชีวิตของแต่ละคน อีกทั้งเป็นตัวกำหนดทิศทางสังคมของมนุษย์ด้วย



อมรา พงศาพิชญ์ (2541, หน้า 79 อ้างอิงใน สุภาพร คงศิริรัตน์ และคณะ, 2557 หน้า 27) กล่าวว่า โลกทัศน์ หมายถึง ทักษะทั่วไปเกี่ยวกับโลกรอบตัวมนุษย์ เป็นการรับรู้หรือมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพรอบตัว นอกจากนี้ยังมองว่า “โลกทัศน์” มีความใกล้เคียงกับ “ค่านิยม” โดยกล่าวถึง “ค่านิยม” ว่าหมายถึงคุณค่าบางอย่างซึ่งสมาชิกในสังคมเห็นว่าดีหรือไม่ดี ทุกสังคมจะมีระบบค่านิยมของตนเอง ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมนั้น ๆ และคนในสังคมนั้นก็มักจะยึดคุณค่าหรือค่านิยมคล้าย ๆ กัน แต่ไม่จำเป็นต้องมีนิสัยเหมือนกัน ยิ่งในสังคมสมัยใหม่มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และมีการสื่อสารที่รวดเร็ว คนในสังคมเดียวกันอาจมีความคิดเห็นและนิสัยใจคอที่แตกต่างกันได้มาก ทั้ง ๆ ที่มีค่านิยมเดียวกัน

ค่านิยมในแต่ละสังคมจะมีอิทธิพลต่อบรรทัดฐานหรือแบบอย่างที่เป็นแนวทางพฤติกรรมในสังคมนั้นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ บรรทัดฐานจะแสดงออกถึงคุณค่าทางสังคม และที่ได้รับความนิยมมีการปฏิบัติตามก็เพราะสอดคล้องหรือได้รับการสนับสนุนจากคุณค่า ถ้าพิจารณาอีกลงไปอีกจะเห็นว่า คุณค่าแสดงถึงทักษะของบุคคลและสังคม โลกทัศน์อาจจะมองชีวิต ในแง่ของการต่อสู้ แข่งขันความไม่ไว้ใจกัน หรือตรงข้ามกัน ในแง่ความไม่แน่นอน ของสิ่งต่าง ๆ หรือในแง่ความเชื่อมั่นในตัวมนุษย์ ว่าสามารถควบคุมสิ่งต่าง ๆ ได้

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ค่านิยมและโลกทัศน์มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ค่านิยมคือคุณค่าทางสังคมที่ได้รับความนิยมที่ควรปฏิบัติตามเพราะสอดคล้องหรือได้รับการสนับสนุนจากสังคม ส่วนโลกทัศน์คือทักษะในการมองโลกของบุคคลและสังคม ดังนั้น ค่านิยมและโลกทัศน์จะถือเป็นเรื่องเดียวกันเพียงแต่ค่านิยมใช้ในความหมายแคบรอบ ๆ ตัว คือทักษะที่ระบุว่าดีหรือไม่ดี แต่โลกทัศน์ใช้ในความหมายกว้างคือทักษะทั่วไป (สุภาพร คงศิริรัตน์ และคณะ, 2557, หน้า 28)

ในลำดับต่อไป ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่ศึกษาโลกทัศน์เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาระบบค่านิยมและโลกทัศน์ ดังนี้

วรารัชต์ มหามนตรี (2557) ได้ศึกษาโลกทัศน์ของคนไทยจากสุภาชิต โดยเก็บรวบรวมข้อมูลภาชิตเก่าและภาชิตใหม่จากเอกสารและสื่อต่าง ๆ จำนวน 1280 ภาชิต ผลการวิเคราะห์พบว่า สุภาชิตไทยสะท้อนให้โลกทัศน์ของคนไทย 3 ประการ ได้แก่ 1) โลกทัศน์ต่อมนุษย์ 2) โลกทัศน์ต่อธรรมชาติ และ 3) โลกทัศน์ต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังต่อไปนี้

### 1) โลกทัศน์ต่อมนุษย์

คนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันมีโลกทัศน์ต่อมนุษย์ว่า ต้องเป็นคนดีและประพฤติตนให้เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่เพื่อให้เกิดความสุขความเจริญ แก่ตนเองและสังคม

โลกทัศน์ต่อมนุษย์ที่สะท้อนจากสุภาษิตไทย 11 ประการ ดังต่อไปนี้

ก. โลกทัศน์เกี่ยวกับบุคคลตามสภาพของเพศ สังคมไทยในอดีตให้ความสำคัญกับผู้ชายโดยมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยชรา ผู้ชายที่พึงประสงค์ในทัศนะของคนไทยคือต้องมีความรู้ ควบวรขเรียน กล้าหาญ เสียสละ ขยันทำงาน มีศักดิ์ศรีความเป็นชาย เก่งกล้าสามารถ ดังภาษิตที่ว่า *เห็นชายผ้าเหลือง อาสาเจ้านายจนตัวตาย พร้าขัดหลังมาเล่มเดียว ชาติเสือต้องไว้ลาย ชาติชายต้องไว้ชื่อ* ตามลำดับ ซึ่งในปัจจุบันยังมีโลกทัศน์เช่นเดียวกับในอดีต และภาษิตยังสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยยอมรับกลุ่มชายรักร่วมเพศมากขึ้น ดังภาษิตที่ว่า *ไม้ป่าเดียวกัน ชาวสีม่วง ชาวสีรุ้ง* เป็นต้น นอกจากนี้ในสังคมไทยผู้ชายจะเป็นผู้นำ ผู้หญิงถูกกำหนดให้เป็นผู้ตามที่ดี คนไทยมีโลกทัศน์ต่อผู้หญิงว่า เมื่อยังเป็นสาวต้องเป็นหญิงบริสุทธิ์ มีฝีมือในการทำอาหาร มีรูปร่าง มีกิจกรรมยามาหาดี เคารพเชื่อฟังบิดามารดา และต้องมีสามีเลี้ยงดูปกป้อง ดังภาษิตที่ว่า *รักนวลสงวนตัว เสน่ห์ปลายจวัก นารีมีรูปเป็นทรัพย์ ผ้าพับไว้ คลุมถุงชน หญิงจักงามล้ำล้วน เลิศด้วยสามีตามลำดับ* ส่วนในปัจจุบันผู้หญิงไม่จำเป็นต้องมีสามีคอยเลี้ยงดูปกป้อง เพราะผู้หญิงปัจจุบันมีวิชาความรู้สามารถทำงานเลี้ยงชีพตนเองได้ หรือหารายได้ เลี้ยงครอบครัวได้เช่นเดียวกับผู้ชาย รวมทั้งเรื่องฝีมือในการทำอาหาร ซึ่งเคยเป็นสิ่งที่แสดงคุณค่าของผู้หญิงก็คลายความเคร่งครัดลง เนื่องจากเปลี่ยนไปมองคุณค่าของผู้หญิงที่ระดับการศึกษาและความสามารถในการทำงาน นอกจากนี้ภาษิตยังแสดงให้เห็นการยอมรับกลุ่มหญิงที่รักร่วมเพศมากขึ้นเช่นกัน ดังภาษิตที่ว่า *ตีฉิ่ง เล่นเพื่อน เล่นดนตรีไทย* เป็นต้น

ข. โลกทัศน์เกี่ยวกับบุคคลตามสภาพของวัย วัยเด็กเป็นวัยกำลังเจริญเติบโต อ่อนแอทำอะไรไม่ได้มาก แต่มีจิตใจประเสริฐ เป็นวัยแสวงหาวิชาความรู้ สั่งสอนได้ง่าย แต่มีประสบการณ์น้อยกว่าผู้ใหญ่ จึงควรทำสิ่งต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับวัย ดังภาษิตที่ว่า *กำลังกินกำลังนอน ปากไม่สิ้น กลิ่นน้ำนม เมื่อน้อยเรียนแรงรู้วิชา ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก* เป็นต้น นอกจากนี้ วัยผู้ใหญ่เป็นวัยที่มีประสบการณ์ชีวิต มีบทบาทหน้าที่ในการทำงาน แสวงหาทรัพย์สิน เป็นวัยพึ่งพาได้ ผู้ใหญ่ควรจะประพฤติตนให้น่านับถือ ดังภาษิตที่ว่า *เดินตามหลังผู้ใหญ่หมาไม่กัด ครั้นใหญ่หาสินมาสู่เหย้า แมวพึ่งพระ ครึ่งคน* ตามลำดับ ส่วนวัยชราเป็นวัยใกล้ความตายทุกขณะ จึงควรทำบุญกุศลให้มาก ทำตนให้เป็นประโยชน์ และไม่ควรข้องแวะกับหญิงสาว ดังภาษิตที่ว่า *ไม้ใกล้ฝั่ง เมื่อกกลางแก่ครัทธา*

ทำแต่บุญญา แก่เพราะกินข้าว เฒ่าเพราะอยู่นาน พบไม่งามเมื่อยามชวามบั้น ตามลำดับ แต่คนไทยก็มีทัศนะว่าเป็นเรื่องปกติที่วัยชราทั้งชายหญิงมักพึงพอใจเด็กรุ่น ๆ ดังภาษิตที่ว่า *วัวแก่กินหญ้าอ่อน กินเด็ก เลี้ยงด้อย* เป็นต้น นอกจากนี้วัยชรายังเป็นวัยที่ไม่ควรถือสาหาความเพราะความเสื่อมของร่างกายทำให้ความสามารถลดลง

ค. โลกทัศน์เกี่ยวกับจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด คนไทยมีโลกทัศน์เกี่ยวกับจิตใจว่าเป็นสิ่งกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์และรับผลแห่งพฤติกรรมนั้นด้วย จิตใจของบุคคลเป็นไปตามผลบุญ หยั่งรู้ได้ยาก จิตใจที่ดีมีคุณค่ามากกว่ารูปรายนอก ซึ่งลักษณะจิตใจของคนนั้นสอนได้ง่าย ต่างกับจิตใจคนชั่วที่สอนหรือบังคับให้กระทำความดีได้ยาก ดังภาษิตที่ว่า *บาปเกิดใช้แต่กาย เพราะจิตก่อนนา อัชฌาสัยแห่งสามัญ บุญแต่งมาแฮ จิตมนุษย์นี้ไซ้รู้ ยากแท้หยั่งถึง คับที่อยู่ได้ คับใจอยู่ยาก ข้างนอกขรุขระ ข้างในต๊ะตึงโห่ง ใจปราษฎ์ตัดตามเพลง พลันง่าย ใจเบาใจห้ำมยาก ใจฉันท์ใจเกิดเวราฉรรจ์ กวางแท้ ตามลำดับ* ในส่วนของอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ปุถุชนที่ยังมีกิเลสนั้นย่อมต้องมีความรัก ความเกลียด ความโกรธ ความใจร้อน ความกล้า-ความอาย ซึ่งหากละเว้นได้จะทำให้จิตใจเป็นสุข ดังภาษิตที่ว่า *คนรักเท่าผืนหนัง คนชังเท่าผืนเสื่อ เกลียดเข้ากระดูกดำ ไผ่สมุขอน เป็นพินเป็นไฟ กล้านักมักบั้น ด้านได้อายอด* ตามลำดับ

ง. โลกทัศน์เกี่ยวกับชาติตระกูล คนไทยในสมัยก่อนให้ความสำคัญกับชาติตระกูลอย่างมาก และเป็นปัจจัยหนึ่งที่ใช้ตัดสินคุณค่าของคนในสังคม เพราะมีทัศนะว่าชาติตระกูลส่งผลถึงอุปนิสัยใจคอของบุคคลได้ ดังภาษิตที่ว่า *สำเนียงส่อภาษา กิริยาส่อสกุล* คนที่มีชาติตระกูลสูงจะได้รับการยกย่องชื่นชม ถือว่าเป็นผู้มีบุญวาสนา มีชีวิตที่อิสระและสุขสบาย มีความประพฤติดีเพราะได้รับการอบรมสั่งสอนดี ดังนั้นจึงไม่ควรลดตัวไปคบกับคนชั้นต่ำ เช่นภาษิตว่า *ผู้ดีแปดสาแหรก มีชาติตระกูล บุญหนักศักดิ์ใหญ่ สมบัติผู้ดี กินข้าวร้อนนอนนลาย* เป็นต้น ส่วนคนที่ชาติตระกูลต่ำนั้นมักมีอุปนิสัยไม่ดี ไม่ฉลาด ไม่รู้เรื่อง เห็นแก่กิน หากเป็นชายก็ไม่คู่ควรกับหญิงตระกูลสูง ดังภาษิตที่ว่า *ลัญชาติหมาอดซี่ไม่ได้ คางคกขึ้นวอด ดอกฟ้ากับหมาวัด* อย่างไรก็ตามคนไทยมองว่าคนที่ชาติตระกูลต่ำสามารถยกระดับตนเองได้ด้วยผลบุญและความรู้ ความสามารถ โลกทัศน์ดังกล่าวยังคงดำรงมาจนถึงปัจจุบัน

จ. โลกทัศน์เกี่ยวกับเกียรติ ชื่อเสียง ศักดิ์ศรี คนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันมีโลกทัศน์เกี่ยวกับเกียรติ ชื่อเสียง และศักดิ์ศรี โดยเชื่อว่ายศศักดิ์เกิดจากผลบุญในชาติก่อน ศักดิ์ศรีเป็นสิ่งที่ต้องรักษาซึ่งชีวิตไม่ว่าจะมั่งมีหรือยากจนก็ตาม และการคบคนชั้นต่ำถือว่าเสียศักดิ์ศรี ดังภาษิตที่ว่า *ยศศักดิ์จักเกิดด้วยบุญทำ เสียดินสงวนศักดิ์ไว้ เป็นไทไปทำงาน งามชาติดินนา คบทาสท่านจักเกื้อ*

กับหน้าตัวไฉน ตามลำดับ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันคนไทยบางส่วนยอมเสียเกียรติและศักดิ์ศรีของตน เพื่อความสุขสบายในชีวิต

ฉ. โลกทัศน์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม เช่น ผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง ครูและศิษย์ มิตร บุคคลทั่วไป เครือญาติ และครอบครัว ดังต่อไปนี้

คนไทยสมัยโบราณมีทัศนะว่า ผู้ปกครองแผ่นดินหรือกษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจเหนือชีวิตทุกคน มีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของราษฎร เป็นที่พึ่งของผู้ใต้ปกครอง ดังภาษิตที่ว่า *เฝ้าท้าวเทียบเสพรด้วยยาพิษ บรรทมยามหนึ่งให้ ทรงฤทธิ์ ไม่ร่มนงจับ ใจดีผีเข้า* เป็นต้น ซึ่งลักษณะของผู้ปกครองที่ดีมี 5 ประการ ได้แก่ 1) ต้องรักผู้ใต้ปกครอง เช่น *นายรักไพร่ ไพร่พร้อมรักนาย* 2) มีเมตตา โอบอ้อมอารี มีน้ำใจ ให้กำลังใจผู้ใต้ปกครอง และไม่ทวงบุญคุณ เช่น *นายหนึ่งแรงโกรธร้ายเรียกขาน นายหนึ่งบ่เจือจานทรัพย์บ้าง* 3) กล่าวตักเตือนผู้ใต้ปกครองไม่ให้กำเริบ เช่น *ชี้ช้างวางขอ ใจดีผีเข้า* เป็นต้น 4) มีความยุติธรรม เช่น *อำมาตย์เป็นบรรทัด่องแท้* 5) ใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ถูกต้อง เช่น *ทำนาบนหลังคน* ส่วนผู้ใต้ปกครองนั้นคนไทยมองว่าเป็นผู้ที่ไม่มีกำลังอำนาจ ต้องพึ่งพาอาศัยผู้ปกครอง แต่อีกทางหนึ่งก็ช่วยเสริมบารมีของผู้ปกครองได้ ดังภาษิตที่ว่า *หญ้าแพรก ข้าพึ่งเจ้า บ่าวพึ่งนาย แขนซ้ายแขนขวา* ตามลำดับ ซึ่งลักษณะของผู้ใต้ปกครองที่ดีมี 4 ประการ ได้แก่ 1) ต้องมีความจงรักภักดีต่อบุคคล เช่น *อาสาเจ้าต่อต้านตัวตาย* 2) ทำงานอย่างขยันขันแข็ง เช่น *ข้าท้าวคร้านหลีกเจ้าจากเจียร* 3) เจียมเนื้อเจียมตัว รู้จักประมาณตน เช่น *นกน้อยทำรังแต่พอตัว* และ 4) อย่ามีเรื่องกับผู้ปกครอง เช่น *ไม้ซีกไม้ซุง ถ่มน้ำลายรดฟ้า แพ้ภัยตัว* เป็นต้น ทัศนะเกี่ยวกับลักษณะของผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองดังกล่าวยังคงดำรงมาจนถึงปัจจุบัน แต่โลกทัศน์เกี่ยวกับกษัตริย์เปลี่ยนไปจากในอดีตกล่าวคือ บทบาทของกษัตริย์ในฐานะเจ้าชีวิตของประชาชนหายไป เพราะกษัตริย์มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยรัชกาลที่ 9 โลกทัศน์ของคนไทยต่อกษัตริย์ดูเหมือนจะกลับกลายมาเป็น “พ่อ” เช่นเดียวกับในสมัยสุโขทัย

คนไทยในสมัยก่อนมีโลกทัศน์เกี่ยวกับครูและศิษย์ว่า ครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญ มีค่าสูงควรแก่การเคารพ เนื่องจากเป็นผู้ให้วิชาความรู้ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ครูจึงเป็นผู้มีพระคุณอย่างสูงเสมือนพ่อแม่คนที่สอง และศิษย์ต้องไหว้ครูเมื่อนำวิชาความรู้ไปใช้ ศิษย์ที่มีครูดีย่อมได้รับการยกย่องไปด้วย ดังภาษิตว่า *ครอบ ขันครู ศิษย์มีครู ยกครู* เป็นต้น คนไทยสมัยก่อนจึงดำเนินตามสิ่งที่ครูสอน ไม่แหวกแนวออกนอกกรอบ ซึ่งต่างกับปัจจุบันที่เน้นการคิดที่แตกต่างอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ในสมัยก่อนครูดีศิษย์ดีเพื่อให้ศิษย์เป็นคนดีในขณะที่ปัจจุบันไม่อนุญาตให้ลงโทษด้วยการตีเพราะถือว่าเป็นการใช้ความรุนแรง



ภาชิตสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของคนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันเกี่ยวกับมิตรหรือเพื่อนว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิต โดยเฉพาะเพื่อนเท่านั้นหาได้ยาก เมื่อพบแล้วต้องรักษาเอาไว้ ส่วนใหญ่เพื่อนที่พบมักจะเป็นเพื่อนที่เข้ามาหาผลประโยชน์และพาชีวิตเสื่อมเสีย ดังภาชิตที่ว่า *เพื่อนกินหาง่าย เพื่อนตายหายาก* ดังนั้นจึงต้องรู้จักเลือกคบแต่เพื่อนที่ดี และอย่าไว้ใจเพื่อนที่เคยคิดร้ายมาก่อน

คนไทยในอดีตและปัจจุบันมีโลกทัศน์เกี่ยวกับบุคคลทั่วไปว่า คนดี คือคนที่มีสัจจาจาอุตสาหะ รู้ผิดชอบชั่วดี ละอายต่อบาป ไม่เบียดเบียนผู้อื่นทั้งคนและสัตว์ มีใจเมตตากรุณา ไม่อวดตัว เชื้อฟังกำสั่งสอนของผู้มีปัญญา และเข้าใจคำสั่งสอนได้ง่าย ดังภาชิตที่ว่า *คนใดมีสัจทั้ง มานะ ความเจ็บบ้างไปละ หนึ่งบ้าง ความอายปัสสะ จากจิต แมตักตำไว้ร้าง ท่อนผู้ดูแลน เป็นต้น* ส่วนคนเลว คือคนที่ไม่ละอายต่อบาป ไม่รักษาคำพูด ไม่มานะ พยายาม อวดตัว สั่งสอนให้เป็นคนดีได้ยาก ออกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ บรรพบุรุษหรือชาติของตน ไม่จริงจัง ชอบนินทาว่าร้ายผู้อื่น และไม่ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ดังภาชิตที่ว่า *คนขายชาติ ขยะสังคม สวะสังคม เป็นต้น*

นอกจากนี้คนไทยยังมีทัศนคติเกี่ยวกับชนชาติต่าง ๆ จากความสัมพันธ์กันทางการค้า การทูต และสงคราม คนไทยมองคนลาวไปในทางลบว่า มักอยากได้ของคนอื่น และหากลาวคนใดมีรูปร่างใหญ่ผิวดำกตึกของชนชาติตนถือว่าเป็นคนที่ไม่ดี สำหรับคนจีนก็มักส่งเสียงดัง เอะอะโวยวาย ชุ่มซำม ไม่เรียบร้อย ใจเสาะ ขี้กลัว และขี้เหนียว ดังภาชิตที่ว่า *ลูกลาว เขมรขาว ลาวใหญ่ ไทยเล็ก เจ๊กดำ เจ๊กปราครัยเหมือนไทยตีกัน เจ๊กตื่นไฟ จีนใหม่ ใจเจ๊ก เป็นต้น* ส่วนชนชาติที่คนไทยมีทัศนคติในเชิงบวก ได้แก่ คนตะวันตก เพราะเป็นชาติมหาอำนาจและนำความเจริญมาสู่คนไทย มีนิสัยตรงต่อเวลา การประพฤติตามอย่างคนตะวันตกจึงเป็นสิ่งที่แสดงความเป็นอารยะ ดูเป็นผู้ดี และน่ายกย่อง ดังภาชิตที่ว่า *โก้(หร่าน) มาไทยไปฝรั่ง เป็นต้น* ส่วนมุมมองต่อตนเองของคนไทยที่สะท้อนจากภาชิตเป็นไปในทางลบ คือ ไม่ตรงต่อเวลา และอยากรู้อยากเห็น ดังภาชิตที่ว่า *ไทยมุง เป็นต้น*

คนไทยมีโลกทัศน์เกี่ยวกับคนชนบทว่า มักไม่รู้เรื่องอะไรเพราะอยู่ไกลความเจริญ และมีลักษณะที่ไม่ทันสมัย ซึ่งเป็นการมองในเชิงดูถูก ดูหมิ่น ดังภาชิตที่ว่า *ไกลปืนเที่ยง บ้านนอก บ้านนอก เข้ากรุง เป็นต้น*

ภาชิตสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเกี่ยวกับเครือญาติที่พึ่งพาอาศัยช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้ ความเป็นญาติมักตัดไม่ขาด จึงไม่ควรเห็นคนอื่นดีกว่าญาติของตน ดังภาชิตที่ว่า *ทองแผ่นเดียวกัน เลือดข้นกว่าน้ำ อย่าเห็นขี้ดีกว่าไส้ เป็นต้น*



ส่วนครอบครัวจัดว่าเป็นกลุ่มญาติสนิทรวมบ้านเดียวกันที่มีบทบาทสำคัญมากในสังคมไทย คนไทยมีทัศนคติว่าครอบครัวจะเป็นที่พึ่งได้เสมอเมื่อประสบทุกข์ภัยต่าง ๆ และยังเป็นบุคคลที่ไว้วางใจได้ ดังภาษิตที่ว่า *ขุนนางใช้พ่อแม่ หินแวงใช้ตายาย* เป็นต้น คนไทยสมัยก่อนจึงมีหน้าที่จัดการเลือกคู่ครองที่ดีให้แก่บุตรหลาน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมเรื่องชาติตระกูลและฐานะทางเศรษฐกิจด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลือกภรรยานั้นก็ถือว่าสำคัญมาก คนไทยสมัยก่อนจะสอนให้ดูไปถึงบุคคลในตระกูลของหญิงนั้นด้วย ดังภาษิตที่ว่า *ดูช้างให้ดูหาง ดูนางให้ดูแม่ ดูให้แน่ให้ดูยาย* ส่วนในปัจจุบันแม้หญิงชายจะมีสิทธิเลือกคู่ครองกันตามความพึงพอใจแต่ก็ต้องให้ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายเห็นชอบ

ในการใช้ชีวิตคู่สามีภรรยาให้มีความสุขและมั่นคงนั้นคนไทยในอดีตได้ใช้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการครองเรือน สามีต้องเป็นผู้นำครอบครัว ทำหน้าที่เลี้ยงดูปกป้องสมาชิกในครอบครัว เป็นที่เชิดหน้าชูตาแก่ภรรยา ไม่เป็นหมั่น ไม่กลัวภรรยา ไม่รักภรรยา เกินไปจนเสียญาติ และไม่มัวเมาในอบายมุข ดังภาษิตที่ว่า *ชายย่อมนเฉลิมเลิศแล้ว ปิ่นแก้วเกศหญิง* เป็นต้น ส่วนภรรยาต้องดูแลบ้านเรือนได้สะอาดเรียบร้อย ซื่อสัตย์ จงรักภักดีต่อสามี เคารพเชื่อฟังสามี ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสามี รักษาทรัพย์สินได้ และต้องไม่เป็นหญิงหม้ายจากการหย่าร้าง ดังภาษิตที่ว่า *เสน่ห์ปลายจวัก ผัวรักจนตาย แม่บ้านอุงพลาลดิก ทำสาว* เป็นต้น ส่วนในปัจจุบันมีโลกทัศน์ที่ต่างไปบ้างกล่าวคือ ภรรยาสามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองได้ ไม่จำเป็นต้องเห็นตามสามีทุกอย่าง เพราะผู้หญิงปัจจุบันมีวิชาความรู้ สามารถทำงานหาเลี้ยงชีพตนเองได้ หรือหารายได้เลี้ยงครอบครัวได้เช่นเดียวกับสามี ดังภาษิตว่า *ช้างเท้าซ้าย ช้างเท้าขวา* นอกจากนี้การเป็นหม้ายจากการหย่าร้างก็ไม่ถือว่าเป็นร้ายแรงแทบอย่างใด

เมื่อสามีภรรยา มีบุตรสืบสกุล คนไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีทัศนคติว่าพ่อแม่เป็นบุคคลที่รักลูกมากจนกระทั่งสามารถตายแทนลูกได้ และได้กำหนดบทบาทของพ่อแม่ไว้ว่า มีหน้าที่เลี้ยงดูอบรมสั่งสอนลูก สนับสนุนให้ลูกมีการศึกษา ดังภาษิตที่ว่า *ต้นไม้ตายเพราะลูก รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี สัตว์เลี้ยงลูกด้วยเงิน* ตามลำดับ ดังนั้นจึงนับว่าพ่อแม่เป็นผู้มีพระคุณอย่างสูงต่อลูก ควรที่ลูกต้องเคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ มีความกตัญญูตเวทีจึงจะถือว่าลูกที่ดี หากครอบครัวใดมีลูกดี นับเป็นลาภอันประเสริฐ โดยเฉพาะลูกชายนั้นเป็นที่ปรารถนาของทุกครอบครัวเพราะช่วยสืบวงศ์ตระกูลต่อไป ดังภาษิตที่ว่า *ไข่มุกยอด*

นอกจากนี้คนไทยมีโลกทัศน์เกี่ยวกับพี่น้องว่า พี่เป็นผู้มีพระคุณเช่นเดียวกับพ่อแม่ และพี่น้องสามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้ จึงมีความสำคัญต่อชีวิตของคนไทยยิ่งกว่าภรรยาและลูก แม้ขัดแย้งกันก็ตัดกันไม่ขาด ดังภาษิตที่ว่า *คุณพี่ฟ่างศิขราเมรุมาศ พี่น้องเอกเขนขา แขนติด ดนแฮ*

เป็นต้น ความเป็นพี่น้องในสังคมไทยนอกจากเกิดขึ้นทางสายเลือดและความรักใคร่กันแล้ว ยังนับถือกันเพราะฐานะทางเศรษฐกิจด้วย ตัวอย่างเช่น *มีเงินนับว่าน้อง มีทองนับว่าพี่*

ข. โลกทัศน์เกี่ยวกับสถานการณ์และการเมือง คนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพบเห็นการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสถานการณ์และการเมืองอยู่เสมอ ซึ่งภาษิตได้สะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของคนไทยว่า ในยามบ้านเมืองสงบประชาชนใช้ชีวิตอย่างมีความสุข อาหารการกินบริบูรณ์ ดังภาษิตที่ว่า *น้ำใสไฟขมอด บ้านเมืองดี* เป็นต้น แต่ในยามศึกสงครามประชาชนมีแต่ความทุกข์ มีการปล้นพรากต้องอยู่อย่างอดอยากแร้นแค้น และหาความซื่อสัตย์จริงใจจากผู้อื่นไม่ได้ ดังภาษิตที่ว่า *บ้านแตกสาแหรกขาด ข้าวยากหมากแพง* เป็นต้น อย่างไรก็ตามคนไทยเชื่อว่าเมื่อเกิดเหตุการณ์ร้ายขึ้นในบ้านเมืองแล้วย่อมมีคนดีมากอบกู้หรือแก้ไขให้สถานการณ์เลวร้ายผ่านพ้นไปและกลับมาที่มีความปกติสุขดังเดิม ดังภาษิตที่ว่า *ศรีอยู่ธยาไม่สิ้นคนดี* ภาษิตยังสะท้อนชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันที่ต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้มีงานทำและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ส่วนโลกทัศน์เกี่ยวกับการเมืองในระบอบประชาธิปไตยส่วนใหญ่เป็นไปในทางลบ กล่าวคือแม้ว่าประชาชนจะมีสิทธิเสรีภาพตามกรอบของกฎหมาย แต่ก็มีปัญหาเรื่องการซื้อเสียง ทุจริตคอร์รัปชัน และการชุมนุมประท้วงเรียกร้องประโยชน์ของประชาชน ดังภาษิตที่ว่า *ต่อท่อน้ำเลี้ยง กินแบ่ง มือบจัดตั้ง* เป็นต้น

ข. โลกทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐกิจ หากภาวะเศรษฐกิจดีผู้คนจะอยู่ดีกินดี ไม่ขัดสน แต่หากเศรษฐกิจไม่ดีประชาชนก็อยู่อย่างแร้นแค้น อดอยาก หรือใช้ชีวิตลำบากทำให้ต้องประหยัด อดออมมากขึ้น ดังภาษิตที่ว่า *ข้าวยากหมากแพง รัตเข็มขัด* เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีทัศนะเกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลที่แตกต่างกัน กล่าวคือ มองว่าคนรวยเป็นผู้มีบุญ ด้วยอำนาจของเงินทองเมื่อจะทำอะไรก็สะดวกง่ายดายหรือพูดสิ่งใดก็มีคนเชื่อฟัง แม้ว่าตระกูลจะต่ำต้อยก็เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ดังภาษิตที่ว่า *มีเงินมีทองเจรจาได้ มีไม้มีไผ่ปลูกเรือนงาม* แต่คนรวยที่นายกองต้องไม่อดรวยและควรมีน้ำใจเอื้อเฟื้อแก่ผู้อื่นด้วย ดังภาษิตที่ว่า *ผ้าขี้ริ้วห่อทอง* ส่วนทัศนะเกี่ยวกับคนจนมักเป็นไปในเชิงลบ คือ มีสถานะต่ำต้อย เป็นที่รังเกียจของคนรอบข้าง เมื่อมีเงินขึ้นมาก็ตื่นตื่นโอ้อวดตน ดังภาษิตที่ว่า *เมื่อพีเนื้อหอม เมื่อมอมเนื้อเหม็น คนยากว่าผี ผู้ดีว่าศพ มีทองเท่าหนวดกุ้ง นอนสะดุ้งเสาะเรือนไหว* เป็นต้น แต่หากคนจนผู้ใดมีวาจาดีก็ถือว่าประเสริฐกว่าคนมีเงิน ดังภาษิตที่ว่า *น้อยทรัพย์อภัยศถา ทรามรูป แต่เพราะถ้อยคำพริ้ง เปรตสิ้นทั้งมวล*

ฉ. โลกทัศน์เกี่ยวกับการดำรงชีวิตในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การกินอาหาร การแต่งกาย การสร้างที่อยู่อาศัย การรักษาโรค การทำงาน การพูด การกระทำ และการคบคน ว่ามีความแตกต่างกันไปตามระดับชนชั้นและฐานะทางเศรษฐกิจ หากเป็นชนชั้นสูงจะมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติรอบตัวตามความจำเป็นในการดำรงชีวิต ดังภาษิตที่ว่า *กินข้าวร้อน*

นอนสาย ลีเกหลงโรง ปลุกเรื่อนพอดัว ทวีห้วพอเกล้า ยาหม้อใหญ่ สิบพ่อค้าไม่เท่าพระยาเลี้ยง พุดดี เป็นศรีแก่ตัว พุดชั่วอัปราชัย เมื่อเหนียว และ คบคนพาล พาลพาไปหาผิด คบบัณชิต บัณชิตพาไปหา ผล ตามลำดับ

ญ. โลกทัศน์เกี่ยวกับการศึกษา ความรู้ สติปัญญา ภาชิตที่สะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของ คนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเกี่ยวกับการศึกษา ความรู้ สติปัญญาว่า ความรู้เป็นสิ่งสำคัญและมีค่า ความรู้ทำให้มีโอกาสได้ทำงานที่สบาย มีเกียรติ ยศศักดิ์อำนาจ และทรัพย์สิน ผู้มีความรอบรู้หรือนักปราชญ์หาได้ยาก เมื่อเรียนรู้สิ่งใดต้องรู้ให้จริง เชี่ยวชาญและต้องชวนขยายเพิ่มเติม เมื่อมีความรู้ ต้องแสดงให้ผู้อื่นได้เห็น ดังภาชิตว่า วิชาเป็นเพื่อนเลี้ยงชีวิต รักดีหามจ้ว รักชั่วหามเสา ผุงคนเกิดมีมา เหลือแหล่ หาปราชญ์จากจักได้ ยากแท้ควรสงวน สิบรู้ไม่เท่าหนึ่งชำนาญ คนใดฟังอรรถแล้ว บ่ขยายชวนนา บ่ตริตริกนิกหมาย มั่นไว้ บ่ถามไถ่อุบาย เดิมต่อ ปราชญ์ว่าผู้มันไซร์ ไซ่เชื้อเมธา แม้นมีความรู้ตั้ง สัพพัญญู ผิผู้มีคนชู ห่อนขึ้น ตามลำดับ อย่างไรก็ตามคนที่มีความรู้มากก็อาจพลาดพลั้งได้ เช่นกันจึงไม่ควรประมาท ดังภาชิตว่า สัตินยังรู้พลาด นักปราชญ์ยังรู้พลั้ง กิ่งกือตกท่อ เป็นต้น

ฎ. โลกทัศน์เกี่ยวกับคุณธรรม ความดี คนไทยมองว่าความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมที่สำคัญที่สุด ซึ่งหากผู้ใดมีความดีหรือมีธรรมะในใจ และยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจะทำให้ได้รับความสุขที่แท้จริงของชีวิตตามคติพุทธศาสนา นั่นคือ นิพพาน ดังภาชิตว่า ศาสตร์ใดจะล้ำเท่า ธรรมาน ทรัพย์สิ่งใดไกรทาน ที่ให้ รักใดจักบุญปาน รักสัจ คีลนา สุขสิ่งใดจักได้ สุขเพียงนฤพาน

## 2) โลกทัศน์ต่อธรรมชาติ

คนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันมีโลกทัศน์ต่อธรรมชาติว่า เป็นสิ่งที่มีอำนาจเหนือการควบคุมของมนุษย์ มนุษย์จึงต้องเรียนรู้ลักษณะของธรรมชาติและรู้จักปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติเพื่อให้ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

โลกทัศน์ต่อธรรมชาติที่สะท้อนจากสุภาษิตไทยมี 3 ประการ ดังต่อไปนี้

ก. โลกทัศน์เกี่ยวกับพืช คนไทยมีทัศนะเกี่ยวกับพืชตามลักษณะและคุณประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน เช่น ข้าว หมากพลู ขนุน ไม้กฤษณา หญ้า เป็นพืชที่มีความสำคัญเพราะใช้อุปโภคและบางชนิดถือว่าเป็นพรรณไม้มงคล ดังภาชิตที่ว่า ข้าวแดงแกงร้อน ข้าวยากหมากแพง ขนุน สุกล้างแห่ง ไม้นอกกอ หญ้าแพรก ตามลำดับ ส่วนไม้และหญ้ามี่เป็นจำนวนมาก คนไทยพบเห็นได้ทั่วไปจึงมีทัศนะที่แสดงความสำคัญของพืชสองชนิดนี้น้อยกว่า

ข. โลกทัศน์เกี่ยวกับสัตว์ เป็นการมองลักษณะนิสัย หรือบทบาทหน้าที่ของสัตว์แต่ละชนิดในวิถีชีวิตคนไทย เช่น คนไทยมองว่าเลี้ยงหมาไว้เฝ้าบ้านจึงควรอาศัยอยู่ใต้ถุนเรือน ดังภาษิตว่า *เลี้ยงหมาใต้ถุน* ส่วนแมวเลี้ยงไว้จับหนูจึงควรอยู่ควกรอยู่บนเรือน ดังภาษิตว่า *แมวไม่อยู่หนูละเล็ง* นอกจากนี้นิสัยของหมาจะเห่าเมื่อได้ยินเสียงผิดปกติ เมื่อเจอกันก็กัดกัน ทะเลาะกันจึงเปรียบหมากับคนพาล ส่วนแมวมีนิสัยเรียบริ่อย อยู่เงียบ ๆ จึงเปรียบแมวกับคนดี ส่วนช้างเป็นสัตว์ขนาดใหญ่ มีอำนาจ และกำลังมหาศาล คนไทยจึงเปรียบช้างกับผู้มีอำนาจ ดังภาษิตที่ว่า *เป็นช้างเผือก* ส่วนเสือก หรือจระเข้ต่างเป็นสัตว์ที่มีนิสัยดุร้าย อันตราย เลี้ยงไม่เชื่อง จึงนำไปเปรียบกับคนพาล ดังภาษิตว่า *เสือกสองตัวอยู่ถ้ำเดียวกันไม่ได้ สอนจระเข้ให้ว่ายน้ำ จับงูข้างทาง* เป็นต้น อย่างไรก็ตามคนไทยในปัจจุบันมีทัศนคติเกี่ยวกับสัตว์บางชนิดเปลี่ยนไปบ้าง เช่น มองว่าหมาเป็นเสมือนลูกหรือเพื่อนจึงเลี้ยงไว้บนบ้านหรือแม้แต่ในห้องได้ เป็นต้น

ค. โลกทัศน์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้แก่ ทุ่งนา ฝน น้ำหรือแม่น้ำ ไฟ ป่าไม้ ทะเล และทองคำ ตามลักษณะที่มองเห็นหรือสัมผัสได้ว่ามีประโยชน์ อุดมสมบูรณ์ เป็นอันตราย มีค่า ฯลฯ แล้วจึงนำมาเปรียบกับลักษณะของมนุษย์ ดังภาษิตที่ว่า *ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ฝนตกอย่าเชื่อดาว น้ำขึ้นปลาकिनมด น้ำลดมดकिनปลา ไฟลามทุ่ง น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า ออกทะเล แข่งทอง* เป็นต้น

### 3) โลกทัศน์ต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ

คนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันมีโลกทัศน์ต่อสิ่งเหนือธรรมชาติว่ามีอำนาจดลบันดาลความสุขให้แก่มนุษย์ได้หากปฏิบัติดี และบันดาลให้เกิดความทุกข์ได้หากปฏิบัติมิชอบ

โลกทัศน์ต่อสิ่งเหนือธรรมชาติที่สะท้อนจากสุภาษิตไทยมีดังต่อไปนี้

ก. โลกทัศน์เกี่ยวกับภูตผี ขวัญ (วิญญาณ) และเทวดา คนไทยเชื่อว่าผีมีหลายจำพวก มีอำนาจสามารถหายตัวและเข้ามาสิงสู่ ผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะคอยคุ้มครองช่วยเหลือ ดังภาษิตที่ว่า *คนดีผีคุ้ม* คนไทยยังเชื่อเรื่องขวัญว่ามีอยู่ประจำตัวคนมาตั้งแต่เกิด ขวัญสามารถหนีหายไปจากตัวได้ เมื่อมนุษย์มีอาการตกใจ หรือหวาดกลัวสิ่งใดมาก ๆ และทำให้เกิดความผิดปกติขึ้นกับจิตใจและร่างกายได้ ต้องมีวิธีทำขวัญเพื่อเรียกขวัญให้มาอยู่กับตัว ดังภาษิตว่า *อกสั้นขวัญแขวน ทำมีงสิ่งขวัญ* นอกจากนี้ยังเชื่อเรื่องเทวดา พระอินทร์ รวมถึงเทพารักษ์ที่สถิตอยู่ประจำต้นไม้ว่าสามารถบันดาลสิ่งดีหรือร้ายแก่มนุษย์ได้ ดังภาษิตที่ว่า *เทวดาเลี้ยง เทวดาตกลวรรค์* เป็นต้น

ข. โลกทัศน์เกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์ ได้แก่ เรื่องไสยศาสตร์ซึ่งเข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตของคนไทยอย่างมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คนไทยนิยมเรียนรู้เวทมนตร์ คาถา นิยม



เครื่องรางของขลัง และการทำเสน่ห์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพราะเชื่อว่าไสยศาสตร์มีอำนาจดลบันดาลให้สัมฤทธิ์ผลตามที่ปรารถนาได้ ดังภาษิตที่ว่า *เสน่ห์ของ ของขึ้น เป่าหัว* เป็นต้น นอกจากนี้ยังเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ การทำนายดวงชะตาราศี ฤกษ์ยาม โชค และเคราะห์ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตว่า ชีวิตมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงไปตามการโคจรของดวงดาว ทำให้ประสบโชคดี โชคร้าย หรือเคราะห์กรรมแตกต่างกันไป ดังภาษิตที่ว่า *ฤกษ์งามยามดี น้ำขึ้น ราชรถมาเกย เคราะห์หามยามร้าย ฟาดเคราะห์* เป็นต้น คนไทยยังมีความเชื่อเรื่องลางสังหรณ์ของบุคคลว่าสามารถเตือนให้รู้ล่วงหน้าได้ทั้งลางดีและลางร้าย รวมถึงเชื่อว่าลักษณะอุปาทว์จะทำให้โชคร้ายหรือความเดือดร้อนมาสู่ชีวิตได้ ดังภาษิตที่ว่า *ไม่มีเงาหัว แมวห้าหมาหก เมียสองต้องห้าม เมียสามตามตำรา* เป็นต้น

ค. โลกทัศน์เกี่ยวกับศาสนาพุทธ ภาษิตสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยเชื่อเรื่องวันสิ้นโลกและการเปลี่ยนยุคทางศาสนาไปสู่ยุคพระศรีอาริยมุตไตรย นอกจากนี้ยังมีทัศนะเกี่ยวกับองค์ประกอบของพุทธศาสนาว่า วัดเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และแสดงความมั่งมีของผู้สร้างได้ มีบทบาทเป็นสถานที่เล่าเรียนหนังสือและอาศัยพักพิงของคนยากไร้มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังภาษิตว่า *สร้างวัดให้ลูกเล่น เข้าวัดเข้าวา สาบานเจ็ดวัดเจ็ดวา ข้าวกันบาตร ศาลา นารี วิถี คงคา* เป็นต้น ส่วนพระสงฆ์ได้รับความนับถือกันว่าเป็นผู้มีความรู้ในสังคม และมีเมตตา ดังภาษิตที่ว่า *ไม่ใช่พระอิฐพระปูน หลวงพ่อโกย สอนหนังสือสังฆราช ใจพระ แก้ววัด* เป็นต้น แต่ก็มีพระสงฆ์บางรูปประพฤติไม่เหมาะสมกับความ เป็นพระ เช่นกัน ดังภาษิตว่า *मारศาสนา ไหวผ้าเหลือง* คนไทยจึงนับถือหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ เพราะเชื่อว่าการปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจะนำความสุขมาสู่ชีวิต ซึ่งหลักธรรมที่มีอิทธิพลในวิถีชีวิตคนไทย ได้แก่ กฎไตรลักษณ์ สวรรค์และนรก วัฏสงสารและชาติภพ ผลบุญผลกรรม และวาสนา ดังภาษิตว่า *อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ตกกระทะทองแดง กินบุญเก่า บุญทำกรรมแต่ง บุญมาวาสนาช่วย บุญมาวาสนาส่ง* เป็นต้น

ง. โลกทัศน์เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี พุทธศาสนายังส่งผลต่อโลกทัศน์เกี่ยวกับประเพณีไทยด้วยกล่าวคือ ทำให้สังคมไทยได้กำหนดระเบียบแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติของคนในสังคมให้สอดคล้องกับคำสอนทางพุทธศาสนา คนไทยสมัยก่อนจึงมีโลกทัศน์ว่าประเพณีเป็นสิ่งดีงาม ควรยึดถือปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดความดีงามแก่ตนเอง และความสงบสุขเรียบร้อยของสังคม โลกทัศน์เกี่ยวกับประเพณีที่สะท้อนให้เห็นจากภาษิต ได้แก่ ประเพณีการเกิด ประเพณีการบวช ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีเกี่ยวกับการตาย ประเพณีการไหว้ และประเพณีการต้อนรับแขก ดังภาษิตว่า *สามวันลูกผี สี่วันลูกคน เห็นชายผ้าเหลือง เข้าตามตรอกออกตามประตู ตายฝังยังเลี้ยงมืออ่อน เลี้ยงดูปู่เลี้ยง เลี้ยงดูพวย* ตามลำดับ



อุบล เทศทอง (2548) ได้ศึกษาวิถีชีวิตและโลกทัศน์ของชาวเขมรจากภาคใต้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาคใต้ในด้านลักษณะทั่วไปของภาคใต้ ที่มาและเนื้อหาของภาคใต้ ตลอดจนศึกษาวิถีชีวิตและโลกทัศน์ของชาวเขมรที่สะท้อนจากภาคใต้ จากการวิเคราะห์ภาคใต้จำนวน 800 ภาคใต้ ผลการศึกษาพบว่า ภาคใต้เขมรมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนเขมรนับจากอดีตจนถึงปัจจุบันกล่าวคือ ชาวเขมรผูกพันและเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ โดยธรรมชาติเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของคนเขมร ซึ่งมีทั้งอาหารที่ได้จากธรรมชาติโดยตรงและได้จากการนำปัจจัยทางธรรมชาติมากินได้ทุกวัน ส่วนเนื้อสัตว์อื่น ๆ ได้จากการล่าสัตว์ป่าและสัตว์ที่เลี้ยงไว้เป็นอาหารเช่นหมู เป็ด ไก่ เป็นต้น ส่วนผักเก็บได้จากธรรมชาติและปลูกผักสวนครัวไว้กินเอง นอกจากนี้ภาคใต้เขมรยังสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชาวเขมร กล่าวคือเนื่องจากประเทศกัมพูชามีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์และมีดินที่เหมาะสมในการทำการเกษตร อาชีพหลักของชาวเขมรส่วนใหญ่ คือ การทำการเกษตรแบบดั้งเดิมที่อาศัยปัจจัยจากธรรมชาติในการผลิต ไม่ว่าจะเป็ดินหรือน้ำ อุปกรณ์การผลิตส่วนใหญ่ล้วนทำมาจากวัสดุธรรมชาติทั้งสิ้น โดยได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ผลผลิตที่ได้รับขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำเป็นสำคัญ สืบเนื่องจากชาวเขมรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย เพราะธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ นอกจากอาชีพเกษตรกรรมแล้ว ยังปรากฏอาชีพอื่น ๆ เช่น ค้าขาย ช่าง และอาชีพราชการ เป็นต้น และไม่เพียงเท่านั้น จากการศึกษาภาคใต้ทำให้ทราบว่า ชาวเขมรออาศัยอยู่ในบ้านที่สร้างด้วยวัสดุจากธรรมชาติเช่น ไม้ ใบไม้ โดยนิยมสร้างบ้านที่มีใต้ถุนสูง มีบันไดเพื่อขึ้นลง นิยมทำหลังคาเป็นรูปจั่ว อาจจะมีจั่วเดี่ยวหรือหลายจั่วขึ้นอยู่กับฐานะของเจ้าของบ้าน นอกเหนือจากนั้นภาคใต้เขมรได้สะท้อนให้เห็นการคมนาคมของชาวเขมรในอดีตมี 2 ทาง คือ การคมนาคมทางบก ได้แก่ การเดินทางด้วยเท้าและการเดินทางด้วยเกวียนและการคมนาคมทางน้ำ โดยใช้เรือซึ่งมีมากมายหลายแบบหลายขนาดให้เลือกใช้ตามความเหมาะสม ส่วนสิ่งของเครื่องใช้ที่ปรากฏในภาคใต้เขมร เป็นสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันที่ใช้ในการประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่ผลิตจากวัสดุธรรมชาติเช่น *กระบุง ตะกร้า กระชอม กระเชอ เต้า* เป็นต้น

นอกจากนี้ภาคใต้เขมรสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของชาวเขมร 4 ประการ ดังต่อไปนี้

#### 1) โลกทัศน์ต่อมนุษย์

โลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์ คือโลกทัศน์ที่สะท้อนสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับบุคคล ในฐานะปัจเจกชน และสถานภาพของคน ได้แก่ เพศชาย เพศหญิง จิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก ขาดติตระกูล เกียรติยศ ศักดิ์ศรี และการเอาตัวรอด เป็นต้น

ก. โลกทัศน์ที่มีต่อผู้ชาย ผู้ชายมีหน้าที่ทำงานนอกบ้าน เพื่อเลี้ยงดูภรรยาและครอบครัว อีกทั้งยังต้องปกป้องคุ้มครองสมาชิกในครอบครัว ผู้ชายจึงต้องมีลักษณะดังนี้ คือ มีความกล้าหาญ ขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพและการทำงาน สังคมเขมรมีการคาดหวังให้ผู้ชายเป็นผู้นำสังคม เป็นผู้นำครอบครัวจึงนิยมให้การศึกษาแก่บุตรชายมากกว่าบุตรสาว ผู้ชายควรมีความรู้และมีคุณธรรม ดังภาษิตที่ว่า *ผู้หญิงมีรูปเป็นสมบัติ ผู้ชายมีวิชาเป็นทรัพย์สิน* ผู้ชายที่ดีไม่ควรหมกมุ่นลุ่มหลงกับอบายมุขต่าง ๆ เพราะนอกจากไม่เกิดผลดีต่อตนเองแล้ว ยังเกิดผลเสียต่อครอบครัวอีกด้วย ดังภาษิตที่ว่า *บ้าผู้หญิง บ้าเหล้า บ้าการพนัน เป็นการกระทำที่ผิดพลาด*

ข. โลกทัศน์ที่มีต่อผู้หญิง สังคมเขมรมีการคาดหวังในตัวผู้หญิงสูงมาก กล่าวคือผู้หญิงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดขนาดของครอบครัวและสมาชิกในครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยสามีและลูก ดังภาษิตที่ว่า *ทรัพย์คงอยู่ได้เพราะผู้หญิงรู้เก็บออม บ้านใหญ่เป็นสุขเพราะภรรยาดี* ผู้หญิงเขมรจึงถูกกำหนดให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบที่สังคมกำหนด ถ้าผู้หญิงประพฤติตนไม่อยู่ในกรอบ ก็จะถูกสังคมลงโทษอย่างรุนแรง ผู้หญิงที่ดีคือผู้หญิงที่มีคุณสมบัติของลักษณะสตรี คือมีกิริยามารยาทดี รักนวลสงวนตัว ไม่มีเรื่องเสียหายเกี่ยวกับผู้ชาย จนกว่าจะได้แต่งงานอย่างถูกต้องตามประเพณี สังคมเขมรมีโลกทัศน์ต่อพรหมจรรย์ของผู้หญิงว่า เป็นสิ่งที่มีค่าที่สุดสำหรับผู้หญิง ถ้าผู้หญิงสูญเสียความบริสุทธิ์ก่อนที่จะได้แต่งงานอย่างถูกต้องตามประเพณี ชีวิตของผู้หญิงคนนั้นก็ไม่มีค่าอีกต่อไป จะเป็นที่รังเกียจของสังคมและสร้างความอับอายให้แก่พ่อแม่ญาติพี่น้อง นอกจากนี้ ผู้หญิงที่ดีต้องมีความสามารถในงานบ้านการเรือน เป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดี

ค. โลกทัศน์ที่มีต่อจิตใจอารมณ์และความรู้สึกของมนุษย์ ใจเป็นที่สำคัญที่สุด ใจเป็นสิ่งกำหนดให้คนเป็นคนดีหรือคนชั่ว นอกจากนั้นชาวเขมรยังมีโลกทัศน์ว่าอารมณ์ ความรู้สึกเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้กับทุกคน แต่คนที่อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข คือคนที่รู้จักระงับอารมณ์ความรู้สึกได้ ส่วนคนที่ไม่รู้จักรงับอารมณ์ความรู้สึกมักได้รับผลเสียหายตามมาเสมอ ดังภาษิตที่ว่า *เลี้ยงวัวควาย โดยอาชญา เลี้ยงใจโดยอดทน จิตไม่อบรมพาให้ตัวพินาศ* เป็นต้น

ง. โลกทัศน์ที่มีต่อชาติตระกูล ชาวเขมรที่สืบเชื้อสายมาจากชาติตระกูลดีเป็นที่ยกย่องนับถือของบุคคลทั่วไป บุคคลเหล่านั้นย่อมเป็นคนดีเพราะได้เลือดดีมาจากบรรพบุรุษ ส่วนคนที่สืบเชื้อสายมาจากชาติตระกูลที่ไม่ดี ย่อมเป็นคนดีได้ยาก เพราะสืบเชื้อสายมาจากคนไม่ดี คนเหล่านี้ถึงแม้จะได้รับการสนับสนุนอย่างไร ก็ไม่สามารถพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงตนเองให้ดีขึ้นได้ ดังภาษิตที่ว่า *ใบไม้ย่อมหล่นไม่ไกลจากต้น คำพูดส่อชาติ มารยาทส่อสกุล* เป็นต้น

จ. โลกทัศน์ที่มีต่อเกียรติยศ ศักดิ์ศรี ชาวเขมรในอดีตมีโลกทัศน์ต่อเกียรติยศ ศักดิ์ศรีว่าสำคัญกว่าชีวิต การมีชีวิตอยู่โดยปราศจากศักดิ์ศรี ก็มีสภาพไม่ต่างไปจากคนที่ตายไปแล้ว ดังภาษิตที่ว่า *ตัวตายดีกว่าเสียชื่อเสียง เรือไป ทำเรืออยู่* เป็นต้น

## 2) โลกทัศน์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม

ชาวเขมรมีโลกทัศน์ต่อการดำรงชีวิตของคนว่า คนเรานอกจากจะต้องดำรงชีวิตในฐานะปัจเจกแล้ว ยังต้องดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม ซึ่งมีความแตกต่างกันในเรื่องสถานภาพฐานะ อายุ เพศ วัย และความสงบสุขของสังคม และของตัวบุคคลขึ้นอยู่กับว่า บุคคลแต่ละคนรักษาหน้าที่สถานะและความสัมพันธ์ในรูปแบบที่เหมาะสมต่อกันและกัน ดังนั้นการที่คนจะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลในสังคมได้อย่างปกติสุข จำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะประพฤติปฏิบัติตนต่อบุคคลในสังคมให้เหมาะสม ภาษิตเขมรได้สะท้อนให้เห็นโลกทัศน์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคนในสังคมเขมร

ก. โลกทัศน์ต่อความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ การที่คนเราเกิดมามีฐานะหรือสถานภาพแตกต่างกัน ก็เพราะสร้างบุญกุศลมาแตกต่างกัน ผู้อุปถัมภ์หรือผู้มีสถานภาพสูงกว่าควรส่งเสริมและช่วยเหลือผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า เพื่อสร้างสมบุญบารมีไว้สำหรับชาติหน้า ส่วนคนที่อยู่ในสถานภาพที่ต่ำกว่า ก็ต้องเรียนรู้บทบาทและหน้าที่ของตนเอง โดยต้องรู้จักประมาณตนและปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสถานภาพหรือฐานะของตน เพราะการไม่รู้จักวางตัวตนและประมาณตน จะทำให้เกิดผลเสียต่อตนเอง ดังภาษิตที่ว่า *คนอัครักษาคนหิว คนรวรรักษาคนต่ำต้อย คนสูงศักดิ์รักษาคนต่ำต้อย ตามสุภาพธรรมโบราณ*

ข. โลกทัศน์ต่อความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติและระบบอาวุโส ชาวเขมรมีโลกทัศน์ว่าบรรพบุรุษ และผู้อาวุโสเป็นผู้ที่มีพระคุณ เป็นผู้วางรากฐานในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ให้การเลี้ยงดูอบรมสั่งสอน เป็นบุคคลที่น่ายกย่องสรรเสริญ ควรให้เกียรติไม่ลบหลู่ดูหมิ่นหรือตีตนเสมอ ดังภาษิตที่ว่า *แนะนำลูก ต้องสอนตนเองไว้เป็นแบบอย่าง รักลูกให้สั่งสอน รักหลานให้บังคับ* เป็นต้น ในส่วนของญาติพี่น้องถึงแม้จะมีความคิดเห็น ลักษณะนิสัยแตกต่างกันบ้างก็ยังคงเป็นพี่น้องกัน ถึงจะติจะชั่วอย่างไรย่อมตัดกันไม่ขาดและเป็นที่ยิ่งให้แก่กันและกันได้ดีกว่าคนอื่น ดังภาษิตที่ว่า *ตัดน้ำไม่ขาด ตัดเนื้อมันเจ็บ*

ค. โลกทัศน์ต่อความสัมพันธ์กับบุคคลในสังคม ชาวเขมรมีโลกทัศน์ว่า การดำรงชีวิตของคนต้องเกี่ยวข้อสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในสังคม ซึ่งมีทั้งคนดี คนชั่ว คนโง่ คนฉลาด การที่คนจะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขนั้น จะต้องรู้จักเลือกคบคนและเรียนรู้ที่จะ

ประพฤติปฏิบัติตนต่อผู้อื่นอย่างถูกต้องเหมาะสม ดังภาษิตที่ว่า *ญาติกับมิตร ถ้าญาติไม่คิด มิตรประเสริฐกว่า คบคนให้ดูหน้า ซื่อผ้าให้ดูเนื้อ จงคบนักปราชญ์ อย่าเอาอย่างคนพาล เป็นต้น*

ง. โลกทัศน์ต่อการเลือกคู่ครองและการแต่งงาน ชีวิตของคนจะเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ได้ต้องมีคู่ครอง การมีคู่ครองเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต เพราะผู้ชายต้องพึ่งพาผู้หญิงในการดูแลชีวิตความเป็นอยู่ เป็นผู้นำทาง สนับสนุน ให้กำลังใจ ส่วนผู้หญิงต้องพึ่งผู้ชายให้ทำงานหาเงินเลี้ยงดูและปกป้องคุ้มครอง การอยู่ร่วมกันของชายหญิงจึงเป็นลักษณะของการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ไม่มีฝ่ายหนึ่งอีกฝ่ายหนึ่งก็ไม่มีศักยภาพ ดังภาษิตที่ว่า *ผู้หญิงหาผู้ชาย ผู้หญิงไม่มีศรีหากคนไม่สมประกอบ คุณหญิงหาเจ้าพระยา นางงามหาข้าราชการชั้นผู้ใหญ่* นอกจากนี้การมีคู่ครองเป็นสิ่งที่ต้องทำให้ถูกต้องตามประเพณีและเป็นเรื่องที่พ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายจะเป็นผู้จัดการให้ โดยมักพิจารณาจากคุณสมบัติของฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย ตลอดจนความเหมาะสมในเรื่องชาติตระกูลและฐานะ ซึ่งลูกต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามโดยไม่มีข้อโต้แย้งใด ๆ ทั้งสิ้น ถ้าลูกไม่เชื่อฟังพ่อแม่และทำตามใจปรารถนาของตนเอง จะถูกพ่อแม่และสังคมลงโทษอย่างรุนแรง เพราะถือเป็นการลบหลู่พ่อแม่ ญาติพี่น้องและวิญญาณบรรพบุรุษ ดังภาษิตที่ว่า *ทำนาให้ดูหญ้า จัดแจงลูกสาวให้มีครอบครัวให้ดูเผ่าพันธุ์* นอกจากนั้นสังคมเขมรยังถือว่าการที่ลูก ได้แต่งงานอย่างถูกต้องตามประเพณี โดยเฉพาะลูกสาวถือเป็นเกียรติยศของวงศ์ตระกูล ดังภาษิตที่ว่า *เป็นสาวให้ถามแม่ แม่มายให้ถามใจ*

จ. โลกทัศน์ต่อการเอาตัวรอด ชาวเขมรมีโลกทัศน์ว่า การที่คนเกิดมาและต้องดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม ซึ่งมีทั้งคนดีและคนเลวได้อย่างปกติสุข คนต้องรู้จักเรียนรู้ที่จะเอาตัวรอด ดังภาษิตที่ว่า *ปลากระตี่ได้รับอันตรายเพราะปาก มนุษย์ได้รับอันตรายเพราะโง่เขลา*

ฉ. โลกทัศน์ต่อผลประโยชน์ คนเขมรเมื่อประกอบการอะไรย่อมคำนึงถึงประโยชน์ที่จะพึงได้รับเสมอ ไม่ว่าประโยชน์นั้นจะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรม ดังภาษิตที่ว่า *ขตน้ำแกมมองไปที่ก้อนเนื้อ ลากไม้พายมองไปหาฝั่ง*

ช. โลกทัศน์เกี่ยวกับการทำงาน ไม่ว่าจะประกอบอาชีพใดก็ตาม ต้องมีความขยันขันแข็งในการทำงานและรู้จักวิธีการทำงานให้เหมาะสมกับลักษณะของงาน จึงจะทำให้การทำงานประสบความสำเร็จ ดังภาษิตที่ว่า *วิชาไม่ได้เกิดขึ้นเองโดยเขาไม่แสวงหา ทรัพย์ไม่เกิดมีแก่คนใดซึ่งไม่อุตสาหะพยายามหา*

ซ. โลกทัศน์ต่อการพูด การพูดสามารถบอกความเป็นตัวตนของผู้พูด ตลอดจนสามารถให้คุณและให้โทษแก่ผู้พูดได้ ชาวเขมรยังมีโลกทัศน์ต่อการพูดว่า คนที่พูดดี คือคนที่รู้ว่าสิ่งใดควรพูดพูดด้วยความไพเราะอ่อนหวาน พูดแต่ความจริง พูดด้วยความจริงใจและรักษาคำพูด ส่วนโลกทัศน์



ต่อลักษณะของคนพูดไม่ดี เช่น พูดมาก ไม่รู้ว่าเรื่องใดสมควรพูด เรื่องใดไม่สมควรพูด พูดโอ้อวด พูดเกินความจริง เป็นต้น ดังภาษิตที่ว่า *อย่ารู้จักคนให้คบ อย่ารู้สถานที่ให้มองดู รู้พาลบัณฑิตโดยวจา อย่ารู้ตนเองต้องอบรม*

### 3) โลกทัศน์ต่อธรรมชาติ

คนต้องดำเนินชีวิตอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ มีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด ได้สังเกตลักษณะและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติแล้วนำมาผูกเป็นภาษิตเพื่อสั่งสอนและเตือนสติลูกหลาน ภาษิตซึ่งมีที่มาและเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติมีจำนวนมากแต่ภาษิตที่สะท้อนโลกทัศน์ของคนเขมรที่มีต่อธรรมชาติมีไม่มากนัก โลกทัศน์ของคนเขมรที่มีต่อธรรมชาติมี 2 ประการ ดังต่อไปนี้

ก. โลกทัศน์ต่อสภาพแวดล้อมและปรากฏการณ์ธรรมชาติ สภาพแวดล้อมได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ สถาปัตยกรรมศาสตร์ท้องถิ่น ส่วนปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ฝนตก น้ำท่วม ไฟแลบ ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า เป็นต้น โดยคนเขมรมีโลกทัศน์ต่อธรรมชาติต่าง ๆ ดังกล่าวคือ ธรรมชาติเป็นสิ่งไม่แน่นอน ธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ ธรรมชาติมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของคน ดังภาษิตที่ว่า *หมาเห่าไม่เคยกัด ฟ้าร้องครืน ๆ ฝนไม่ตก หน้าฝนทำนา หน้าแล้งทำไร่* เป็นต้น

ข. โลกทัศน์ต่อสัตว์ ภาษิตส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นว่า ชาวเขมรมีชีวิตเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสัตว์อย่างใกล้ชิด มีภาษิตเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่สะท้อนโลกทัศน์ของชาวเขมรที่มีต่อสัตว์บางชนิด และนิยมนำสัตว์บางชนิดดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับคนเพื่อเชื่อมโยงให้เห็นโลกทัศน์ที่มีต่อลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของคน เช่น โลกทัศน์ต่อวัว-ควาย โลกทัศน์ต่อเสือ โลกทัศน์ต่อหมา โลกทัศน์ต่อแมว โลกทัศน์ที่มีต่องู โลกทัศน์ที่มีต่อกระต่าย โลกทัศน์ที่มีต่อจระเข้ ดังภาษิตที่ว่า *เลี้ยงคนชั่ว พูดให้ความฟัง เหมือนเลี้ยงลูกเสือ หมากัดอย่ากัดตอบ แมวไม่อยู่ หนูเถลิงราชย์ กบขี้วัวกระโดดกัดงูเห่า ถ้าเอาเหยียงอย่างนกยูงก็อย่าเอาอย่างมารยาทกระต่าย จระเข้หลงบึง* เป็นต้น

### 4) โลกทัศน์ต่อศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ

ชาวเขมรมีโลกทัศน์ต่อการดำเนินชีวิตของคนเราว่า นอกจากต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสิ่งมีชีวิตรอบ ๆ ตัวเราแล้ว คนยังต้องมีชีวิตสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาติ คือศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ก. โลกทัศน์ต่อศาสนา ภาษิตเขมรได้สะท้อนโลกทัศน์ของชาวเขมรที่เกี่ยวข้องกับศาสนาที่เด่นชัดที่สุด คือ ทุกคนเกิดมาต้องเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารและสรรพสิ่งทั้งหลายในโลก



หรือจักรวาลที่เราอาศัยอยู่นี้ถูกควบคุมโดยอำนาจบุญกรรม บุญกรรมเป็นสิ่งกำหนดฐานะและบทบาทของบุคคลในสังคม กรรมเป็นสิ่งกำหนดความเป็นไปของสรรพสิ่ง กรรมหรือการกระทำในอดีตส่งผลให้คนเกิดมามีสถานภาพหรือฐานะที่แตกต่างกันในชาติปัจจุบัน ซึ่งเป็นสิ่งที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ได้ แต่คนสามารถทำให้สถานภาพหรือฐานะของตนในชาติหน้าดีขึ้นได้โดยการทำบุญ ทำทานสะสมไว้ในชาตินี้ นอกจากนี้คนเขมรยังมีโลกทัศน์ที่เนื่องจากพุทธศาสนา เช่น โลกทัศน์เกี่ยวกับความไม่ประมาท ทางสายกลางและกิเลสตัณหา เป็นต้น ดังภาษิตที่ว่า *ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ประมาทเลินเล่อจะสิ้นสูญ ระมัดระวังจะคงอยู่ ตัณหาเป็นบ่อเกิดแห่งความทุกข์* เป็นต้น

ข. โลกทัศน์ต่อความเชื่อต่าง ๆ ได้แก่ อำนาจเร้นลับ ภูตผี และวิญญาณว่าเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ และสิ่งเหล่านี้มีพลังอำนาจที่สามารถทำให้เกิดคุณหรือเกิดโทษแก่คนได้ ดังนั้นคนจึงต้องพึงพบบุคคลที่เชื่อว่าจะสามารถติดต่อกับอำนาจเร้นลับต่าง ๆ เพื่อต่อรองและทำให้อำนาจเร้นลับดังกล่าวพอใจ เพื่อจะได้ให้คุณไม่ให้เกิดโทษ ดังภาษิตที่ว่า *ผีเมืองให้มีมือ จึงมีป้ามั่นกล้าทำ ราศิศก อารักษ์ทำ พระไม่สม พรหมไม่ช่วย* เป็นต้น

ส่วน สุรชาติพยัญ รัฎฐปตย์ (2558) ได้ศึกษาคำเรียกพืชผักในภาษาเขมรมาตรฐานตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ โดยใช้วิธีการแยกองค์ประกอบทางความหมาย (componential analysis) โดยแบ่งคำเรียกพืชเป็น 3 กลุ่มคือ บ็ญญ /bonla:ɛ/ ‘พืชผักที่นำไปประกอบอาหาร’ ฆญญัก /ʔonlũ:ʔ/ ‘พืชจิ้ม’ ฆญญ /robɑj/ ‘พืชโรย’ พบว่า คำเรียกพืชผักต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนระบบความคิดหรือโลกทัศน์ของชาวเขมร ดังต่อไปนี้

#### 1) ความคิดของชาวเขมร

ก. ความคิดของชาวเขมรว่าด้วย รูปทรง สัณฐาน ขนาด กลิ่น สี

คำเรียกพืชผักสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของชาวเขมรที่มีต่อสิ่งแวดล้อม ว่าด้วย รูปทรง (สูง ยาว และเตี้ย) สัณฐาน (กลม และเหลี่ยม) ขนาด (ใหญ่ และเล็ก) กลิ่น (หอม และฉุน) การมองสี (สีดำ สีขาว สีแดง สีน้ำเงิน สีเขียว และเหลือง) ของชาวเขมร ซึ่งมีความไม่สลับซับซ้อน สะท้อนให้เห็นการคิดที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

ข. ความคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้คำเรียกพืชผักแสดงให้เห็นว่าความคิดของชาวเขมรมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด กล่าวคือเมื่อส่วนประกอบของพืชเปลี่ยนไป หรือสภาวะของพืชที่คงอยู่เปลี่ยนไปจากเดิมจะมีคำเรียกใหม่ ซึ่งคำเรียกพืชผักทั้ง 3 คำ มีลักษณะเหมือนและแตกต่างกัน ดังเช่นคำว่า บ็ญญ /bonla:ɛ/

‘พืชผักที่นำไปประกอบอาหาร’ เป็นคำเรียกพืชผัก ซึ่งมีสถานะที่คงอยู่คือ ดิบ และสุก (แก่) ด้วยผักนั้นจะเป็นส่วนใดส่วนหนึ่งก็ได้ ได้แก่ ราก หัว ลำต้น ใบ ดอก และผล มีการเปลี่ยนแปลงสภาพด้วยการเด็ด หั่น ฉีก สับ ซอย ตำ และบด นำไปปรุงอาหารด้วยวิธีนำไปแกง ต้ม ผัด ทอด ยำ ปิ้งหรือย่าง และนึ่ง จะไม่นำไปลวกหรือโรย หลังจากปรุงแต่งแล้ววิธีการรับประทานจะใช้วิธีใส่ ผสม และห่อกับอาหารแต่จะไม่นำไปจิ้ม สามารถเป็นได้ทั้งของคาวและของหวานได้ ยกเว้นไม่นำไปรับประทานกับน้ำพริกและขนมจีน ส่วนคำว่า **หญฺก** /ʔanlǔʔ/ ‘พืชจิ้ม’ เป็นคำเรียกพืชผักที่มีสถานะที่คงอยู่เดิมคือ ดิบ และอาจสุก (แก่) ก็ได้ ซึ่งผักนั้นจะเป็นส่วนใดส่วนหนึ่งก็ได้ ได้แก่ หัว ลำต้น ใบ ดอก แต่จะไม่ใช่ส่วนราก มีการเปลี่ยนแปลงสภาพด้วยการเด็ด หั่น ฉีก สับ แต่จะไม่นำไปแกง ผัด ยำ ปิ้งหรือย่าง และโรย ในการรับประทานจะนำไปรับประทานด้วยวิธีจิ้ม และอาจจะห่อแล้วจิ้มก็ได้ แต่จะไม่นำไปรับประทานด้วยการใส่และผสมลงไปในอาหาร จะใช้รับประทานร่วมกับน้ำพริกต่าง ๆ หรือน้ำจิ้มเท่านั้น ส่วนคำว่า **หญฺบ** /ʔɔbaɔj/ ‘พืชโรย’ เป็นคำเรียกพืชผัก มีสถานะที่คงอยู่เดิมคือ ดิบจะไม่สุก (แก่) ก็ได้ ซึ่งผักนั้นจะเป็นส่วนใดส่วนหนึ่ง ได้แก่ ราก ลำต้น ใบ ดอก ผล แต่จะไม่ใช่ส่วนหัว มีการเปลี่ยนแปลงสภาพด้วยการเด็ด หั่น ฉีก สับ ซอย แต่จะไม่นำไปตำและบด นำไปปรุงกับอาหารได้ด้วยการโรย ไม่นำไปแกง ต้ม ผัด ทอด ยำ และนึ่ง การรับประทานด้วยการใส่และผสมลงไปในอาหาร จะไม่รับประทานด้วยการจิ้มและห่อ สามารถนำไปรับประทานกับขนมจีนต่าง ๆ ไม่นำไปรับประทานกับของคาว ของหวาน และน้ำพริก ตัวอย่างคำเรียกพืชผัก **หญฺบ** (หัวปลี) อาจเป็นพืชผักถ้านำไปประกอบอาหาร (ทำกับข้าว) หรืออาจเป็นพืชจิ้มถ้านำไปรับประทานกับน้ำพริก หรืออาจเป็นพืชโรยถ้านำไปรับประทานกับขนมจีน อาจจะได้ว่าความคิดที่เปลี่ยนไปมาเช่นนี้ ไม่อาจมองเห็นได้ แต่จากคำเรียกพืชทำให้เห็นความคิดของชาวเขมรที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด

### ค. ความคิดเรื่องสร้างสรรค์

คำเรียกพืชผักยังสะท้อนความคิดเรื่องสร้างสรรค์ของชาวเขมรที่มีการคิดสิ่งใหม่จากสิ่งเก่าที่มีอยู่ ความคิดว่าด้วยการทำสิ่งใหม่ที่เกิดจากสิ่งเก่านี้จะเห็นได้จากคำเรียกพืชผัก โดยจากคำเรียกพืชผักทำให้เห็นความคิดสร้างสรรค์ของชาวเขมรว่า มีการคิดสิ่งใหม่ ๆ จากสิ่งที่มีอยู่เดิม เช่น คำว่า **หญฺบ** สร้างจากคำว่า **หญฺบ** (ข้าวโพด + ฝรั่ง)

## 2) วิถีชีวิตเขมร

## ก. วิถีชีวิตประจำวัน

ชีวิตประจำวันของชาวเขมรพบได้จากคำกริยา 2 คำที่ใช้เป็นคำเรียกพืชผัก มีการนำกริยา **អង្គុយ** /ʔaŋkuj/ ‘นั่ง’ และกริยา **សើច** /səɟ/ ‘หัวเราะ’ ไปเป็นคำเรียกพืชผัก เช่น **សណ្តែកអង្គុយ** (ถั่ว + นั่ง) ‘ถั่วพุ่ม’ **ក្រូចសើច** (ส้ม + หัวเราะ) ‘มะกรูด’ กริยานั่งสะท้อนให้เห็นความสำคัญของการนั่งในชีวิตประจำวันของชาวเขมร และอาจเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา การนั่งเป็นกริยาปกติที่ประพฤติอยู่ในชีวิตประจำวัน แต่ในทางศาสนา การนั่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต้องนั่งลงเพื่อจะเจริญภาวนา หรือนั่งลงเพื่อสวดธรรม การนั่งจึงเป็นกริยาที่สำคัญ นอกจากนี้ในสังคมเขมรการเชิญแขกให้นั่งเป็นการแสดงความเคารพให้เกียรติแก่แขก ในทำนองเดียวกันกริยาหัวเราะ ในภาษาเขมร คำว่า **សើច** ‘หัวเราะ’ และคำว่า **យំ** ‘ร้องไห้’ เป็นคำที่ใช้คู่กัน มีคำกล่าวในภาษาเขมรว่า **เข้าหัวเราะ คำร้องไห้** มีความหมายว่า ชีวิตมีทั้งโสมนัสและโทมัสควบคู่กันเป็นเรื่องปกติ กริยาหัวเราะ ที่ประพฤติอยู่ในชีวิตประจำวันจึงเป็นกริยาสำคัญมีความหมายให้รำลึกถึงชีวิตที่มีทั้งความสุขและความทุกข์

## ข. อาหารและการบริโภค

นอกจากนี้คำเรียกพืชผักยังสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชาวเขมรทางด้านอาหารและการบริโภคที่ว่าด้วยวิธีปรุงอาหาร รสชาติอาหาร ชนิดอาหาร และวิธีบริโภค จากการวิเคราะห์คำเรียกพืชผักพบว่า วิธีปรุงอาหารที่สำคัญที่สุดของชาวเขมรมี 2 อย่าง คือ แกง และยำ โดยมีการนำวิธีทั้งสองนี้มาผสมกับการตั้งชื่อพืชผัก เช่น **ខ្នុរសម្ល** (ขุ่น + แกง) ‘**ขุ่นแกง/สาเก**’ **ស្លែញ៉ាំ** (ผักกาด + ยำ) ‘**ผักสลัด**’ สำหรับรสชาติอาหาร จากคำเรียกพืชผัก พบว่า รสเปรี้ยว เป็นรสชาติที่มีความสำคัญในชีวิตประจำวันของชาวเขมร และมีรสอื่น ๆ เช่น หวาน เผ็ด ซีน และฝาด ตัวอย่างเช่น **ម្ហូរសណ្តែក** (เปรี้ยว + มะดัน) ‘**มะดัน**’ **បន្លែផ្លែម** (ผัก + หวาน) ‘**ผักหวาน**’ **ម្ហូរប៊ិរ** (พริก + เผ็ด) ‘**พริกชี้หนู**’ **ត្រប់ខារ** (มะเขือ + ซีน) ‘**มะเขือซีน**’ **ស្លែហាង** (ผักกาด + ฝาด) ‘**ผักกะหล่ำ**’ ส่วนชนิดอาหารมีหลายชนิด แต่จากคำเรียกพืชผัก พบว่ามี 2 ชนิดที่เด่นเป็นอาหารที่รู้จักกัน เป็นชนิดที่มีความเกี่ยวข้องกับวิธีปรุง กล่าวคือ เป็นประเภทแกง และ ประเภทยำ นอกจากนี้คำเรียกพืชผักจะไม่สะท้อนให้เห็นถึงวิธีบริโภค แต่คำเรียกพืชมีคำว่า **ចម្អិន** ‘**ตะเกียบ**’ ในคำว่า **ស្លែចម្អិន** (ผักกาด + ตะเกียบ) ‘**ผักกาดกวาดตั้ง**’ ซึ่งตะเกียบเป็นอุปกรณ์สำหรับใช้รับประทานอาหาร สะท้อนให้เห็นว่า วิธีบริโภคอาหารของชาวเขมรมีการใช้ตะเกียบ

### 3) ความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของกัมพูชามีพรมแดนติดกับประเทศไทย ลาว และเวียดนาม รวมถึงมีเส้นทางการติดต่อกับชาติต่าง ๆ ทำให้มีการติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ และความสัมพัทธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ สะท้อนอยู่ในคำเรียกพืชผัก คำเรียกพืชผักใช้ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งมีดินแดนอยู่ในกัมพูชาและมีพื้นที่อยู่ใกล้เคียงกัมพูชา เป็นคำขยาย พืชผักดังกล่าว ได้แก่ กล้วย กะหล่ำปลี แดง ถั่ว ผักกะหล่ำ ผักดาวทอง ผักบุง มะเขือ และมันเทศ กลุ่มชาติพันธุ์มี เขมร ญวน ลาว สยาม และเสตียง ตัวอย่างเช่น **ทรูทงอติส** (ผักบุง + ชาวจีน) '**ผักบุงจีน**' **เชกตฺตา** (กล้วย + ชาวชวา) '**กล้วยตานิ**' **ฉีรยฺน** (ผักชี + ชาวญวน) '**ผักชีดาวทอง**' **ทรูบ่ฉา** (มะเขือ + ชาวสวา) '**มะเขือลาว**' **สฺเญอญฺย** (ผักกาด + ชาวสยาม) '**ผักกะหล่ำไทย**' **สเญอญฺย** (ถั่ว + ชาวเสตียง) '**ถั่วแระ**' นอกจากนี้ยังมีพืชผักที่ใช้ชื่อชาวฝรั่งเศส เป็นคำขยาย ได้แก่ **เตตตาทัง** (ข้าวโพด + ชาวฝรั่ง) '**กระเจี๊ยบเขียว**' **สเญอญฺย** (ถั่ว + ชาวฝรั่ง) '**ถั่วแขก**' **สเญอญฺย** (บวบ + ชาวฝรั่ง) '**บวบเทศ**' เป็นต้น พืชดังกล่าวมีแหล่งที่มานอกพื้นที่เขมร มาจากที่อื่นนอกเหนือจาก 7 กลุ่มชาติพันธุ์ ดังกล่าวมาข้างต้น

งานวิจัยของ นรเศรษฐ์ พิสิฐพันธ์ (2557) ได้ศึกษาวิวัฒนาการโลกทัศน์ของชาวเขมร ซึ่งมาจากความเชื่อดั้งเดิมเรื่องบรรพบุรุษ อันได้แก่เรื่องเมบา และเนียะโดนเนียะตา ตั้งแต่สมัยอาณาจักรนครพนม (หรืออาณาจักรพูนาน) ต่อมาเมื่อมีการติดต่อกับอินเดีย เขมรรับศาสนาพราหมณ์ เกิดโลกทัศน์ว่าด้วยสิ่งเหนือธรรมชาติ มีความคิดในเรื่องเทพเจ้ามีการทำรูปลึงค์และโยนียรวมทั้งมีพิธีกรรมและการสร้างรูปเทพเจ้าไว้เคารพบูชาตามศาสนาพราหมณ์ ในภายหลังได้เกิดโลกทัศน์ใหม่คือมีความคิดเรื่องพระโพธิสัตว์ โลกทัศน์ที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธมหายานได้อยู่ร่วมกัน หลังยุคเมืองพระนครกัมพูชาหันไปนับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาท ความเชื่อดั้งเดิมเรื่องบรรพบุรุษ (เมบา และ เนียะโดนเนียะตา) ศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธเถรวาทยังคงดำรงอยู่ ต่อมา อยากรู้ก็มีการนับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาทรวมทั้งธรรมเนียมทำให้มีการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของชาวเขมรครั้งใหญ่ เนื่องจากเกิดโลกทัศน์ว่าด้วยอำนาจของไตรลักษณ์ (ตามคติความเชื่อของพุทธศาสนานิกายเถรวาท) และมีโลกทัศน์ว่าด้วยบุคคล มีความคิดว่าพระภิกษุผู้ออกบวชเป็นผู้ทรงศีล มีความเปลี่ยนจากการสร้างปราสาทมาเป็นการสร้างวัดพุทธ มีการอุปสมบทพระ มีการรวบรวมหนังสือทางพุทธศาสนา แม้ศาสนาพุทธเถรวาทได้หยั่งรากลึกลงในประเทศกัมพูชา ชาวเขมรยังคงความเชื่อเรื่องบรรพบุรุษ มีการผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมกับโลกทัศน์ใหม่ ๆ ที่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด ในสมัยการปกครองโดยฝรั่งเศส มีการใช้ความคิดเรื่องบุญและเรื่องธรรมิกราช ซึ่งเป็นโลกทัศน์ที่ได้รับมาจากพุทธศาสนามาใช้ต่อสู้กับอำนาจรัฐในเรื่องการเก็บภาษีและการปกครอง



เมื่อกัมพูชาได้ดินแดนคืนจากประเทศไทยในสมัยที่ฝรั่งเศสปกครอง ฝรั่งเศสได้มีการจัดตั้งโรงเรียนภาษาบาลี ช่วยให้พระสงฆ์เขมรซึ่งต้องเดินทางไปศึกษาภาษาบาลีที่ประเทศไทยไม่ต้องเดินทางไปศึกษาภาษาบาลีที่ประเทศไทยอีก ฝรั่งเศสได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องนครวัดซึ่งได้นำไปสู่การสร้างโลกทัศน์ว่าด้วยความยิ่งใหญ่ของประเทศเขมรและคนเขมรโดยอิงกับยุคพระนครที่ยิ่งใหญ่ นครวัดได้กลายเป็นสัญลักษณ์สะท้อนโลกทัศน์ว่าด้วยความยิ่งใหญ่ของประเทศเขมรและชาวเขมร ก่อให้เกิดผลในระยะยาวในหลายประการ นำไปสู่การเรียกร้องเอกราชจากฝรั่งเศส โดยเฉพาะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นเขมรที่มีอารยธรรมเก่าแก่ โดยสะท้อนผ่านสัญลักษณ์นครวัด อาจกล่าวได้ว่า ชาวเขมรมีโลกทัศน์ว่าด้วยสิ่งเหนือธรรมชาติในเรื่องผีบรรพบุรุษ ต่อมาการนับถือศาสนาพราหมณ์ทำให้เกิดโลกทัศน์ว่าด้วยสิ่งเหนือธรรมชาติในเรื่องเทพเจ้าต่าง ๆ เกิดการสักการะ บูชาเทพเจ้าและการสร้างปราสาทสำหรับให้เทพเจ้าสิงสถิต ไม่ใช่ที่อยู่อาศัยของมนุษย์ จากศาสนาพราหมณ์ ยังรับศาสนาพุทธนิกายมหายาน ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เกิดโลกทัศน์ว่าด้วยสิ่งเหนือธรรมชาติในเรื่องพระโพธิสัตว์ เกิดการสักการะพระโพธิสัตว์ ต่อมานับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาท (จากศรีลังกาและจากไทย) เกิดโลกทัศน์ว่าด้วยมนุษย์มีความคิดในเรื่องกรรม บุญ ธรรมราชา โลกพระศรีอารย์ เกิดโลกทัศน์ว่าด้วยมนุษย์ มีความคิดเรื่องพระสงฆ์ มีการบวชพระ หลังจากนั้นได้รับพุทธศาสนาธรรมยุต เกิดความคิดเรื่องการส่งเสริมการศึกษาของพระสงฆ์ในเรื่องพระวินัย (นรเศรษฐ์ พิสิฐพันธ์, 2557, หน้า 35)

การทบทวนวรรณกรรมการศึกษาเกี่ยวกับค่านิยมและโลกทัศน์ข้างต้นเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นว่า มีการศึกษาเกี่ยวกับค่านิยมและโลกทัศน์ที่สะท้อนจากการใช้คำ ภาษิต หรืออื่น ๆ หากแต่ยังไม่มีไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาค่านิยมและโลกทัศน์ที่สะท้อนจากการใช้คำรึ้นหูในภาษาเขมรเหล่านั้น ดังนั้นงานวิจัยฉบับนี้จะวิเคราะห์ค่านิยมและโลกทัศน์ของสังคมกัมพูชาที่ปรากฏในการใช้คำรึ้นหู

จากการทบทวนวรรณกรรมในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภาษาเขมร การศึกษาเรื่องความหมาย การศึกษาเรื่องความหมายตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์ ภาษาศาสตร์และกลวิธีสร้างคำรึ้นหู พร้อมทั้งการศึกษาค่านิยมและโลกทัศน์ อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การศึกษา กลวิธีสร้างคำรึ้นหูในภาษาเขมร และประเภททางความหมายของคำรึ้นหูในภาษาเขมรตามแนวคิดวรรณศาสตร์ชาติพันธุ์สามารถนำไปสู่การทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบบคิด ค่านิยม วัฒนธรรม และการมองโลกของชาวเขมรผ่านการใช้คำรึ้นหู เนื่องจากวรรณศาสตร์ชาติพันธุ์เป็นทฤษฎีที่เหมาะสมในการศึกษาโครงสร้าง/กลวิธีสร้างคำรึ้นหู และความหมายของคำรึ้นหูเพื่อให้เข้าถึงระบบปริชานของผู้ใช้ภาษา



## บทที่ 3

### วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ซึ่งผู้วิจัยนำเอกสารประเภทต่าง ๆ ได้แก่ พจนานุกรม รายงาน หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร และเว็บไซต์ เป็นต้น มาใช้เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อศึกษาวิเคราะห์คำรึนหูในภาษาเขมรในแง่มุมที่ต้องการ คือ กลวิธีการสร้างคำรึนหูและความหมายของคำรึนหู แล้วนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนา (descriptive) โดยในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอวิธีดำเนินการวิจัยโดยแบ่งเป็นขั้นตอนการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) ข้อมูลและแหล่งข้อมูล 2) การเก็บรวบรวมข้อมูล 3) การวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

#### 3.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ข้อมูลและแหล่งข้อมูลในงานวิจัยนี้เป็นคำรึนหูที่ได้มาจากแหล่งดังต่อไปนี้

- 1) พจนานุกรมภาษาเขมรฉบับพุทธศาสนาบัณฑิตย พ.ศ. 2511 (Buddhist Institute, 1967) โดยพิจารณาจากการอธิบายความหมายของคำ และการระบุชนิดของคำว่า เป็นคำหยาบ คำต้องห้าม หรือคำสุภาพ เป็นต้น เพื่อตรวจสอบว่าคำนั้นเป็นคำต้องห้าม และคำรึนหู
- 2) เว็บไซต์ เช่น <https://hellokruset.com> ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่ใช้วงลีลาภาษาเขียน และมีเนื้อหาเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพทั้งสุขภาพร่างกาย สุขภาพทางจิต และสุขภาพทางเพศ โดยบทความส่วนใหญ่ใช้คำรึนหูเพื่อแทนคำต้องห้ามเกี่ยวกับความอายเรื่องเพศ อวัยวะบางส่วนในร่างกาย ชื่อโรคภัยไข้เจ็บ ความผิดปกติ ความบกพร่องทางจิตใจ เป็นต้น รวมทั้งสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ เช่น เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม ทวิตเตอร์ เป็นต้น
- 3) นวนิยายที่ได้รับกรกล่าวขานว่าใช้ภาษาสุภาพรึนหู ไม่ใช่ภาษารุนแรงหรือหยาบคาย เช่น **โลกสุริย** ‘คุณหญิงลูก’ **อุกบิฏฐา** **ทริชฎิยเมฆะ** ‘ไวไบปริญาบัตรให้ฟ้ามอง’ **กฏลปฏิรูป** ‘ห้วยปลาเค็ม’ **บอุยเกสร** ‘ปทุมเกสร’ ฯลฯ
- 4) งานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับคำต้องห้ามและคำรึนหูในภาษาเขมร ได้แก่
  - ก. ขิ่น สุข (Khin, 2007) เรื่อง “ไวยากรณ์ภาษาเขมร”
  - ข. ซ้อม เองเสียง (Sam, 2012) เรื่อง “คำต้องห้ามต่าง ๆ ในสังคมเขมร”
  - ค. Dào, D (2015) ‘A comparison between Vietnamese and Khmer in terms of taboo words and euphemism about unwanted things’

### 3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยนี้แบ่งเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) รวบรวมคำรึ้นหูจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ งานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับคำต้องห้าม และคำรึ้นหู พจนานุกรมฯ เว็บไซต์ และวรรณกรรมต่าง ๆ

2) จัดข้อมูลโดยใช้คำแปลคำต่อคำ (gloss) ซึ่งจำแนกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การบันทึกคำรึ้นหูโดยใช้อักษรเขมร 2) การถอดเสียงคำรึ้นหูโดยใช้สัทอักษร (IPA) 3) การให้ความหมายคำต่อคำ 4) ความหมายในภาษาไทย โดยใช้พจนานุกรมภาษาไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ในการหาความหมายของคำไทย ดังตัวอย่าง

ศุทกษุศุทเต็ร

phot-kam-phot-pi:3

สึน-กรรม-สึน-เวร

‘หมดเวรหมดกรรม’

3) นำข้อมูลคำรึ้นหูที่ได้ทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่และเรียงตามลำดับตัวอักษร ในตาราง โดยใช้โปรแกรม Microsoft Excel รวมทั้งระบุที่มาของคำรึ้นหูดังกล่าว ดังตัวอย่าง

ตาราง 3 แสดงการจัดข้อมูล

กลุ่ม	คำรึ้นหู	สัทอักษร (IPA)	ความหมาย ตามตัวเขียน	ความหมาย ในภาษาไทย	ที่มา
ความตาย	กึ๋ย	k <sup>h</sup> sai	กษัย	กษัย	(Buddhist Institute, 1967, p. 1019)
	เือกบาส	caec-tha:n	แจก-สถาน	แจกสถาน	(Ministry of Education, 1982, p. 32)
	เฮากาส์ บรเภาค	təi-kan- bɔrəlo:k	ไป-สู่-ปรโลก	ไปสวรรค์	(Đào, 2015, p. 111)
	บาศบั้งผีริต	[bat-baŋ]- ciβət	เสีย-ชีวิต	เสียชีวิต	<a href="https://sakarach.com/2019/06/20034/">https://sakarach.com/2019/06/20034/</a>
	เภาคเภาค	li3-ca:ʔ-lo:k	ลา-จาก-โลก	ลาโลก	(Hean, 1998, p. 142)

4) เก็บรวบรวมความหมายของคำรึ้นหูจากแหล่งต่าง ๆ โดยการเก็บข้อมูลความหมายจากพจนานุกรมเขมรพุทธศาสนาบัณฑิตย และเว็บไซต์ต่าง ๆ ทั้งนี้ความหมายหลักส่วนใหญ่ได้มาจากพจนานุกรมฉบับพุทธศาสนาบัณฑิตย พ.ศ. 2511 (Buddhist Institute, 1967) เป็นหลัก เนื่องจากพจนานุกรมนี้มีรายละเอียดด้านความหมาย และได้รับการอ้างอิงมากที่สุด อีกทั้งถูกบัญญัติโดยราชบัณฑิตยสภาให้ใช้เป็นเอกสารอ้างอิงในการเขียนหนังสือราชการ

### 3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

1) การวิเคราะห์กลวิธีการสร้างคำรึ้นหูในภาษาเขมร  
การวิเคราะห์กลวิธีการสร้างคำรึ้นหูในภาษาเขมรในงานวิจัยนี้ใช้หลักเกณฑ์ของสเตอร์น (Stern, 1968 อ้างอิงใน แก้วใจ จันทรเจริญ, 2533) และแอลันกับเบอร์ริดจ์ (Allan & Burridge, 1991) นอกจากนั้นงานวิจัยนี้จะพิจารณาวิธีการสร้างคำรึ้นหูในภาษาต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์กลวิธีการสร้างคำรึ้นหูในภาษาเขมร อาทิจานวิจัยของทัศนวิทย์ ศรีมันตะ (2555) และผู้วิจัยแสดงผลการวิเคราะห์กลวิธีการสร้างคำรึ้นหูในภาษาเขมรในบทที่ 4

2) การวิเคราะห์ความหมายของคำรึ้นหูในภาษาเขมร  
ในการวิเคราะห์ความหมายของคำรึ้นหู นั้น จะแบ่งการวิเคราะห์เป็น 2 ส่วน ได้แก่ ความหมายตรง และความหมายอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ความหมายตรง ซึ่งอาจเป็นความหมายโดยนัย หรือความหมายอุปลักษณ์ ในการวิเคราะห์ความหมายตรงหรือความหมายตามตัวอักษรของคำรึ้นหูจะจัดประเภทตามกลุ่มความหมาย ได้แก่ อวัยวะในร่างกาย กิจกรรมทางเพศ ของเสียและการขับถ่าย รูปลักษณ์ สติปัญญา สภาพจิตใจ อาชีพ เป็นต้น โดยใช้พจนานุกรมภาษาเขมรฉบับพุทธศาสนาบัณฑิตย (Buddhist Institute, 1967) เป็นหลัก หากค้นไม่พบจะหาความหมายจากแหล่งอื่น ๆ ดังกล่าวข้างต้นในประเด็นข้อมูลและแหล่งข้อมูล โดยผู้วิจัยแสดงผลการวิเคราะห์ในบทที่ 5

ส่วนการวิเคราะห์ความหมายอุปลักษณ์ของคำรึ้นหูต้องอาศัยบนพื้นฐานแนวคิดที่ว่าอุปลักษณ์เป็นความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาษาที่นำมาเปรียบเทียบกับความหมายที่ต้องเปรียบเทียบกับตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980) ดังนั้นจึงมุ่งวิเคราะห์หาแบบเปรียบเทียบของคำรึ้นหูที่นำมาเปรียบ อาทิ การเปรียบเทียบความตายกับการเดินทาง การสิ้นสุด/การหมดสภาพ การพักผ่อน การดับของไฟ/แสงสว่าง ความสุข เป็นต้น ทั้งนี้ในการจำแนกเป็นหมวดหมู่ เช่น ความตาย สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ อาหาร การปฏิบัติทางวัฒนธรรม สงคราม

เครื่องมือ สิ่งของ/เครื่องใช้/วัตถุต่าง ๆ เป็นต้น และในการจัดหมวดหมู่ของคำรึ้นหูที่มีความหมายอุปลักษณ์ จะพิจารณาความหมายของคำรึ้นหูแต่ละคำโดยใช้ความหมายของคำที่เป็นแบบเปรียบเทียบหลัก ซึ่งผู้วิจัยแสดงผลการวิเคราะห์ความหมายอุปลักษณ์ของคำรึ้นหูในบทที่ 5

### 3) การวิเคราะห์ค่านิยมและโลกทัศน์ที่สะท้อนจากการใช้คำรึ้นหู

ประเด็นสุดท้ายในการวิเคราะห์ข้อมูลคือการวิเคราะห์ค่านิยมและโลกทัศน์ของชาวเขมรที่สะท้อนจากการใช้ถ้อยคำรึ้นหู โดยนำความหมายของคำรึ้นหูทั้งความหมายตรงและความหมายอื่น ๆ มาศึกษาความสัมพันธ์กับค่านิยม และโลกทัศน์ของชาวเขมรตามแนวคิดของอุบล เทศทอง (2548; 2558) ที่กล่าวถึงค่านิยมของชาวเขมร 3 ประการ ได้แก่ ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ค่านิยมที่เกี่ยวกับบุคคลและสังคม และค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต พร้อมทั้งกล่าวถึงโลกทัศน์ของชาวเขมร 4 ประการ ได้แก่ โลกทัศน์ต่อมนุษย์ โลกทัศน์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม โลกทัศน์ต่อธรรมชาติ และโลกทัศน์ต่อศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งการศึกษาเรื่องค่านิยมและโลกทัศน์เหล่านี้เป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยแสดงผลการวิเคราะห์ค่านิยมและโลกทัศน์ที่สะท้อนจากการใช้คำรึ้นหูในภาษาเขมรในบทที่ 6

ทั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้การถ่ายทอดสัทอักษรเฉพาะคำต้องห้ามเกี่ยวกับเรื่องเพศเท่านั้น เนื่องจากคำชนิดนี้มีความหยาบคาย และคนในสังคมส่วนใหญ่ไม่ยอมรับหากจะเขียนหรือพูดออกมา

## บทที่ 4

### กลวิธีการสร้างคำรึนหูในภาษาเขมร

ในบทนี้เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์กลวิธีการสร้างคำรึนหูในภาษาเขมรตามหลักเกณฑ์ของสเตอร์นและอัลลันกับเบอร์ริดจ์ ตามงานวิจัยของสเตอร์น (Stern, 1968, p. 330-336) ได้แบ่งลักษณะของคำรึนหูออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามแนวโน้มของความรึนหู (Euphemistic Tendency) ส่วนแอลลันและเบอร์ริดจ์ (Allan & Burridge, 1988, pp. 2-6) ก็ได้แบ่งชนิดของคำรึนหูเป็นลักษณะต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์ของสเตอร์น คือพิจารณาตามแนวโน้มของความรึนหู โดยเรียงลำดับจากลักษณะที่มีความใกล้เคียงกับคำต้องห้ามมากที่สุดหรือมีแนวโน้มของความรึนหุน้อยที่สุดไปหาลักษณะที่มีความใกล้เคียงกับคำต้องห้ามน้อยที่สุดหรือมีแนวโน้มความรึนหุนมากที่สุด ได้แก่ การเปลี่ยนรูปคำ/การสร้างคำใหม่ การใช้คำศัพท์ภาษาต่างประเทศ การใช้คำที่มีความหมายเบาลง และการใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบ

ผลการศึกษาคำรึนหูในภาษาเขมรโดยใช้เกณฑ์ข้างต้นนี้พบว่า กลวิธีการสร้างคำรึนหูในภาษาเขมรแบ่งออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่ การใช้คำอุปลักษณ์ การยืมคำศัพท์ภาษาต่างประเทศ การลดความหมายของคำ การใช้คำอุปนิเสธ การตัดแปลงคำ การใช้คำตรงข้าม และการย่อคำ ทั้งนี้ผู้วิจัยไม่ได้ทำสถิติเพื่อให้เห็นการปรากฏของกลวิธีการสร้างคำรึนหูในแต่ละรูปแบบ เนื่องจากกลวิธีสร้างคำรึนหูอาจซ้ำกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

#### 4.1 การใช้อุปลักษณ์

อุปลักษณ์เป็นรูปภาษาที่แสดงการเปรียบเทียบเพื่อความเข้าใจมโนทัศน์นามธรรมหนึ่งผ่านอีกมโนทัศน์หนึ่งที่เป็นรูปธรรม (Lakoff & Johnson, 1980) และพบได้ทั่วไปในภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน กล่าวคืออุปลักษณ์ไม่เพียงแต่มีในภาษาเท่านั้น แต่ยังมีในระบบคิดและพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนในสังคมอีกด้วย

เครสโป เฟอร์นันเดซ (Crespo-Fernández, 2008) กล่าวว่า การใช้คำรึนหูมีความสัมพันธ์กับการใช้อุปลักษณ์ เนื่องจากการอุปลักษณ์เป็นกลวิธีสร้างคำรึนหูประเภทหนึ่งที่เรียกว่า คำรึนหูประเภทอุปลักษณ์ (metaphorical euphemism) คำรึนหูประเภทนี้ใช้แทนคำต้องห้ามเกี่ยวกับเรื่องเพศตามกรอบแนวคิดอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor) ของจอร์จ เลคอฟฟ์



และมาร์ก จอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980) โดยนำการถ่ายโยงความหมายเชิงมโนทัศน์ (metaphorical mapping) ทั้ง 2 ประเภทคือ วงความหมายต้นทาง (source domain) และ วงความหมายปลายทาง (target domain) มาใช้แทนวงความหมายของคำต้องห้าม

อุปลักษณ์ทำให้เราเข้าใจสิ่งหนึ่งโดยการมองผ่านอีกสิ่งหนึ่ง การใช้อุปลักษณ์เกิดจากการที่ผู้ใช้ภาษามองเห็นความคล้ายของสิ่งสองสิ่ง ซึ่งอาจคล้ายกันในทางใดทางหนึ่ง เช่น อาจมีรูปร่างหรือคุณสมบัติใกล้เคียงกัน ผู้พูดจึงนำคำที่ใช้เรียกสิ่งหนึ่งไปเรียกอีกสิ่งหนึ่ง การใช้ภาษาในลักษณะนี้มีความสำคัญ 3 ประการคือ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำ กล่าวคือ คำหรือวลีที่ถูกนำมาเปรียบเทียบนั้นจะมีความหมายเพิ่มขึ้นหรือกว้างขึ้นจากเดิม และการใช้อุปลักษณ์นี้จะช่วยทำให้การสื่อความหมายในภาษาชัดเจนและรวดเร็วยิ่งขึ้น เช่น ในการให้ความหมายสิ่งที่เป็นนามธรรมโดยการเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็นรูปธรรม จะทำให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านเข้าใจและมองเห็นภาพได้ในทันที ความสำคัญประการสุดท้ายของการใช้อุปลักษณ์คือ อุปลักษณ์สามารถสื่ออารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด และสามารถบอกได้ถึงทัศนคติส่วนตัวของผู้พูดหรือผู้เขียนแก่ผู้ฟังหรือผู้อ่านได้

จากการวิเคราะห์คำรึนหุในภาษาเขมรพบว่า ได้มีการนำอุปลักษณ์มาใช้เป็นคำรึนหุเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ วิธีการสื่อความหมายโดยการเปรียบเทียบนั้นสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการใช้คำรึนหุ กล่าวคือ การใช้ภาษาในลักษณะของการเปรียบเทียบนี้นี้ ผู้พูดไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงสิ่งซึ่งต้องการสื่อความหมายโดยตรงแต่กลับกล่าวถึงอีกสิ่งหนึ่งแทน คุณสมบัติที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันของทั้งสองสิ่งจะเป็นตัวเชื่อมโยงความเข้าใจ ความคิด และจินตนาการของผู้พูดกับผู้ฟังให้ตรงกันได้ คำรึนหุประเภทอุปลักษณ์นี้ถูกนำมาใช้ในกรณีที่คำต้องห้ามเป็นคำเกี่ยวกับเรื่องเพศ มากกว่าเรื่องอื่น ซึ่งตรงกับที่ ธีระจิต ลีตระกูล (Leetrakul, 1978, p. 87) กล่าวไว้ว่าการนำถ้อยคำเปรียบเทียบบ (metaphoric expressions) มาใช้กับคำรึนหุนั้นมักใช้ในเรื่องเพศ

ตามการวิเคราะห์ข้อมูลคำรึนหุพบว่า อุปลักษณ์ที่นำมาใช้เป็นคำรึนหุในภาษาเขมร โดยใช้แทนคำต้องห้ามเกี่ยวกับเรื่องเพศ ดังตัวอย่างในตาราง 4

ตาราง 4 แสดงตัวอย่างคำรึนหุที่ใช้อุปลักษณ์แทนคำต้องห้ามเกี่ยวกับเรื่องเพศ

คำรึนหุ	คำต้องห้าม
ភាគីជិ /niʔkəriʔc/ ‘พญานาค’ នាគ-រាជ	แทนคำว่า /kəda:/ ‘khuaj’
ចេកអំបូង /cɛc-ʔombouŋ/ ‘กล้วยหอม’ กล้วย-หอม	

## ตาราง 4 (ต่อ)

คำรึนหุ		คำต้องห้าม
ฐารมิล /tʰβi:3-miʒh/ ‘ทวารทอง’ ทวาร-ทอง		
บ่ด่งฮื้อ /bompɯŋ-kʰcej/ ‘หลอดอ่อน’ หลอด-อ่อน	แทนคำว่า	/kanduzj/ ‘หี’
ญ่า /lʰʔa:ŋ/ ‘ถ้ำ’ ถ้ำ		
กุ่ม-บั่ว /kropɔm-chu:k/ ‘บัวตูม’ ตูม-บัว		
กูญ่า /kouŋ-pʰnum/ ‘เนินเขา’ ลูก-เขา	แทนคำว่า	เผาะ /dah/ ‘นม’
นั่ม-ปา /num-pa:i/ ‘ซาลาเปา’ ขนม-ซาลาเปา		
เป็งโป่ง /peŋpaɔŋ/ ‘ลูกโป่ง’ ลูกโป่ง		
สैया /smai/ ‘หญ้า’ หญ้า	แทนคำว่า	/mɔmih/ ‘มัจ’
บ่กัถึน /bɔŋkat-pʰlɛ:ŋ-snaɛ/ ‘ก๋อไฟความรัก’ ก๋อ-ไฟ-ความรัก		
ปฤบัตการ /proteʔbatka:/ ‘ปฏิบัติการ’ ปฏิบัติการ		
โปรย /projt/ ‘ทำสงคราม’ ประยุทธ์	แทนคำว่า	/coj/ ‘เจต’
เจ็งเตียง /laɔŋ- kre:/ ‘ขึ้นเตียง’ ขึ้น-เตียง		
เจ็งถ่าน /laɔŋ-tha:n-su:3/ ‘ขึ้นวิมาน’ ขึ้น-สถาน-สวรรค์		

นอกจากคำรึนหูที่ใช้อุปลักษณแทนคำต้องห้ามที่เกี่ยวกับเรื่องเพศยังมีคำรึนหูประเภทอื่นที่ใช้อุปลักษณแทนคำต้องห้ามเกี่ยวกับความตาย สัตว์ อาชีพ และการขับถ่ายองเสีเย เป็นต้น ดังตัวอย่างในตาราง 5

ตาราง 5 แสดงตัวอย่างคำรึนหูประเภทอื่น ๆ ที่ใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบและอุปลักษณ

คำรึนหู	คำต้องห้าม
เฝ้า /da:3/ ‘เดิน’ เดิน	
ฝึท /phot/ ‘สิ้น’ สิ้น	
มบถ /rolut/ ‘ดับ’ ดับ	แทนคำว่า สลับ /slap/ ‘ตาย’
สปราก /somra:ʔ/ ‘พักผ่อน’ พักผ่อน	
สปราก /somra:n/ ‘สำราญ’ สำราญ	
เฮย /k <sup>h</sup> saɛ/ ‘เส้น’ เส้น	แทนคำว่า ฝลน /p <sup>h</sup> u:3h-βɛ:c/ ‘งูเห่า’
มว /βoa/ ‘เถาว์ลย’ เถาว์ลย	
คณ-มว /kul-che:/ ‘ขอนไม’ ขอน-ไม	แทนคำว่า กรเท /kropə:/ ‘จระเข้’
คณ-มว /kul-rean/ ‘ขอนจิกน้ำ’ ขอน-จิกน้ำ	
บฎาก /boʔpha:-ristrɛj/ ‘บฎาตรี’ บฎาตรี	
บฎาก /srej-meʔombai/ ‘ผู้หญิงฝเสื่อ’ ผู้หญิง-ฝเสื่อ	แทนคำว่า บฎาก /srejkhouc/ ‘โสเภณี’
บฎาก /bɛh-p <sup>h</sup> ka:/ ‘เต็ดดอกไม’ เต็ดดอกไม	แทนคำว่า เษ /no:m/ ‘เยียว’

## 4.2 การยืมคำศัพท์ภาษาต่างประเทศ

คำรึนหูประเภทการยืมคำศัพท์ต่างประเทศ (loanword) คือ คำศัพท์จากภาษาต่างประเทศ ซึ่งมีความหมายตรงกับคำต้องห้าม ได้ถูกนำมาใช้เป็นคำรึนหูเนื่องจากคำศัพท์ในภาษาอื่นสื่อความหมายได้ไม่ชัดเจนหรือตรงตัวเท่ากับคำต้องห้ามในภาษาเขมร กล่าวคือคำศัพท์ต่างประเทศสามารถลดความหมายรุนแรงของคำหยาบคายได้ (Fromkin et al., 2017, p. 310) การยืมคำศัพท์จากภาษาต่างประเทศมาใช้เป็นคำรึนหูนี้ นอกจากจะมีจุดประสงค์เพื่อหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงคำต้องห้ามแล้ว ยังแสดงให้เห็นว่าผู้พูดต้องการให้ผู้ฟังรู้ว่า ตนเป็นผู้มีความรู้และได้รับการศึกษาชั้นสูง (Leetrakul, 1978, pp. 86-87)

การยืมเป็นการนำเสียง คำศัพท์ ลักษณะทางไวยากรณ์ หรือความหมายของภาษาหนึ่งมาใช้ในอีกภาษาหนึ่ง ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อระบบภาษาของผู้ยืม การยืมเกิดขึ้นได้เมื่อมีการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ใช้ภาษาที่ต่างกัน 2 กลุ่ม โดยภาษาทั้ง 2 มีการสัมผัสกันและมีอิทธิพลต่อกัน (ราชบัณฑิตยสภา, 2560, หน้า 265) ส่วนคำยืมเป็นคำศัพท์ที่ไม่ได้มีอยู่แต่เดิมในภาษา แต่เป็นคำศัพท์ใหม่ที่น่าเข้ามาจากภาษาอื่นด้วยความจำเป็นเนื่องจากขาดคำที่จะใช้แสดงความคิดใหม่ ๆ หรือเรียกสิ่งใหม่ ๆ หรือเนื่องจากนิยมนำคำในภาษาอื่นทั้งที่มีคำใช้อยู่แล้วในภาษาของตน (ราชบัณฑิตยสภา, 2560, หน้า 266)

คำยืมในภาษาเขมรที่เป็นภาษาต่างประเทศมักยืมคำศัพท์มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต ภาษาจีน ภาษาไทย ภาษาลาว ภาษาเวียดนาม ภาษาฝรั่งเศส ภาษาอังกฤษ เป็นต้น การยืมคำศัพท์จากประเทศต่าง ๆ นี้เกิดขึ้นเนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ศาสนา การค้าขาย การตกเป็นอาณานิคม ความสัมพันธ์ทางการทูต การท่องเที่ยว การศึกษา เทคโนโลยี และอิทธิพลของประเทศเพื่อนบ้าน (Kong, 2011, Preface)

จากการวิเคราะห์กลวิธีการสร้างคำรึนหูในภาษาเขมรพบว่า คำศัพท์ต่างประเทศที่นำมาใช้เป็นคำรึนหูแทนคำต้องห้ามในภาษาเขมร ได้แก่ ภาษาบาลีและสันสกฤต ภาษาฝรั่งเศส ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย และภาษาเวียดนาม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

### 4.2.1 คำรึนหูที่เป็นคำยืมจากภาษาบาลีและสันสกฤต

คำบาลีและสันสกฤตเข้ามาประเทศกัมพูชาด้วยอิทธิพลทางศาสนาที่สำคัญ คือ ศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ กล่าวคือภาษาบาลีเข้ามาด้วยพุทธศาสนานิกายเถรวาท ส่วนภาษาสันสกฤตเข้ามาด้วยพุทธศาสนานิกายมหายานและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู (Kong, 2011, Preface) เนื่องจากชนชาติเขมรนิยมเคารพนับถือศาสนาที่มาจากประเทศอินเดียเหล่านี้ จึงทำให้ภาษาบาลีและ

สันสกฤตมีอิทธิพลต่อภาษาเขมร โดยเฉพาะในด้านคำศัพท์และระบบไวยากรณ์ แต่อย่างไรก็ตาม ภาษาทั้งสองเข้ามาหลังจากที่ชาวเขมรมีภาษาเป็นของตนเองอยู่แล้ว ดังนั้น ภาษาเขมรไม่ใช่เกิดจาก ภาษาบาลี-สันสกฤต ดังทัศนะของ J. Taupin ที่กล่าวว่า ภาษาบาลี-สันสกฤตเป็นแม่ของภาษาเขมร แต่ในความเป็นจริง ชาวเขมรใช้คำบาลี-สันสกฤตเป็นคำยืมเพื่อเติมคำศัพท์ให้สมบูรณ์เท่านั้น นอกจากนี้คำบาลี-สันสกฤตถูกแก้ไขในด้านหน่วยเสียง และหน่วยคำ เพื่อให้สอดคล้องกับคำพูด และความนิยมของชาวเขมร การทำให้มีลักษณะเป็นเขมรแบบนี้ไม่ใช่ทำเพียงแค่คำศัพท์บาลี-สันสกฤต เท่านั้น กล่าวคือทุกคำยืมมาจากภาษาต่างประเทศที่เข้ามาในภาษาเขมร ถูกเปลี่ยนแปลงให้มีลักษณะ เป็นเขมรทั้งสิ้น (Troeung, 1974, p.79)

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ภาษาบาลีและสันสกฤตเข้ามามีบทบาทในภาษาเขมรเนื่องจาก อิทธิพลทางศาสนา ชาวเขมรส่วนใหญ่จึงเห็นว่า ภาษาทั้งสองเป็นภาษาที่สูงส่งและศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้น เมื่อคำเขมรแท้คำใดฟังดูไม่สุภาพหรือไม่ให้เกียรติแก่ผู้ฟัง ผู้พูดจะใช้คำศัพท์ในภาษานี้แทน ดังเช่นใน กรณีของคำราชาศัพท์ และคำรื่นหู ดังตัวอย่างในตาราง 6

ตาราง 6 แสดงตัวอย่างคำรื่นหูที่เป็นคำยืมมาจากภาษาบาลี-สันสกฤต

คำรื่นหู	คำต้องห้าม
ក្ស័យ /k <sup>h</sup> sai/ ‘กษัย’ กษัย	
ទទួលមរណភាព /totuɔl-morəna <sup>h</sup> phiɔp/ ‘ถึงแก่มรณกรรม’ รับ-มรณภาพ	
ទទួលអនិច្ចកម្ម /totuɔl- <sup>h</sup> anecəkam/ ‘ถึงแก่อนิจกรรม’ รับ-อนิจกรรม	แทนคำว่า ស្លាប់ /slap/ ‘ตาย’
ផុតកម្មផុតពៀរ /phot-kam-phot-pi:ɔ/ ‘สิ้นกรรมสิ้นเวร’ สิ้น-กรรม-สิ้น-เวร	
ធ្វើកាលកិរិយា / <sup>h</sup> βə:-ka:ləkɛ <sup>h</sup> ri <sup>h</sup> ja:/ ‘ถึงซึ่งกาลกิริยา’ ทำ-กาลกิริยา	
បន្ទាប់ងខ្មោះ /[bonto-baŋ]- <sup>h</sup> vccara <sup>h</sup> / ‘ขับถ่ายอุจจาระ’ [ขับ-ถ่าย]-อุจจาระ	
បន្ទាប់ងលាមក /[bonto-baŋ]-liɜm <sup>h</sup> ɔ <sup>h</sup> / ‘ขับถ่ายอุจจาระ’ [ขับ-ถ่าย]-ลามก	แทนคำว่า ជិះ /cu <sup>h</sup> / ‘จี้’ (กิริยา)



ตาราง 6 (ต่อ)

คำรื้อนหุ	คำต้องห้าม
บธฺเฐบั้งบธฺภวี่:/[bonto-ban]-bahsa:β̥ɛaʔ/ ‘ซั๊บถ่ายปัสสาวะ’ [ซั๊บ-ถ่าย]-ปัสสาวะ	แทนคำว่า เสร๊ย /no:m/ ‘เยี้ยว’
ฐวาร์อุจจวาระ: /tʰβ̥i:3-ʔɔccaraʔ/ ‘ทวารอุจจวาระ’ ทวาร-อุจจวาระ	แทนคำว่า กุ๊ถึ /kʰɔtʰ/ ‘กั๊น’
เบ็ญ /lɔŋ/ ‘ลั้งค์’ ลั้งค์	แทนคำว่า /kɛda:/ ‘khuaj’
หรงค์ชาติ /ʔaŋ-ciət/ ‘องค์ชาติ’ องค์-ชาติ	
โยนึ /joni:/ ‘โยนึ’ โยนึ	แทนคำว่า /kanduzj/ ‘hĩ:’
ร่วบประเวณี /ru3m-boβ̥eni:/ ‘ร่วบประเวณี’ ร่วบ-ประเวณี	แทนคำว่า /coj/ ‘jét’
ร่วบสังวาส /ru3m-sanβ̥as/ ‘ร่วบสังวาส’ ร่วบ-สังวาส	

#### 4.2.2 คำรื้อนหุที่เป็นคำยืมจากภาษาฝรั่งเศส

ภาษาเขมรได้ยืมคำศัพท์จากภาษาต่าง ๆ ในทวีปยุโรป โดยเฉพาะภาษาฝรั่งเศส เนื่องจากประเทศกัมพูชาได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณานิคมฝรั่งเศสในช่วงระยะเวลา 90 ปี (ค.ศ. 1863-1953) ในช่วงระยะเวลาเกือบ 1 ศตวรรษนี้ ฝรั่งเศสได้นำผลิตภัณฑ์ใหม่ เทคนิคใหม่ ระบบการบริหารใหม่ และระบบการศึกษาใหม่ เข้ามาประเทศกัมพูชา จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้คำศัพท์ใหม่ ๆ ถูกยืมและสร้างขึ้นเป็นจำนวนมาก คำศัพท์เหล่านั้นถูกปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องตามระบบไวยากรณ์ภาษาเขมร (Khin, 2007, p. 144) และไม่เพียงเท่านั้น คำศัพท์ที่ยืมมาจากภาษาฝรั่งเศส ถูกนำมาใช้เป็นคำรื้อนหุด้วย ดังตัวอย่างในตาราง 7

ตาราง 7 แสดงตัวอย่างคำรึนหูที่เป็นคำยืมมาจากภาษาฝรั่งเศส

คำรึนหู	คำต้องห้าม
กาเบ้: (la peste) /ʔa:pɛh/ ‘กาฬโรค’ อาแปะ (ชื่อโรค)	แทนคำว่า <b>ฉี่บู่ส</b> /cɯmɲi:-boh/ ‘โรคฝี’ โรค-ฝี
ฉี่สึฉ่า /cɯmɲi:-sida:/ ‘ภูมิคุ้มกันบกพร่อง’ โรค-สิตา (SIDA)	แทนคำว่า <b>ฉี่นรฉี่</b> /cɯmɲi:-ʔet/ ‘โรคเอดส์’ โรค-เอดส์
บฏฏขุสึรึกาบุรึก /bɔŋcɛŋ-ʔuʔsman- kabouneɕ/ ‘ปล่อยแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์’	แทนคำว่า <b>ฝ่าย</b> /phaom/ ‘ตด’ ตด

#### 4.2.3 คำรึนหูที่เป็นคำยืมจากภาษาอังกฤษ

ภาษาอังกฤษเป็นที่มีผู้ใช้อย่างกว้างขวาง จนเรียกได้ว่าเป็นภาษาของโลก ปัจจุบันนอกเหนือจากบทบาทและหน้าที่ในฐานะภาษาแม่และภาษาประจำชาติในหลายประเทศแล้ว ภาษาอังกฤษยังทำหน้าที่เป็นภาษากลางหรือภาษานานาชาติ เพื่อใช้ในการสื่อสารด้านต่าง ๆ เช่น การค้า การศึกษา การเมือง การพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ตลอดจนทั้งด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น (ศิริณา พรหมคำ, 2558, หน้า 1)

การยืมคำศัพท์ภาษาอังกฤษในภาษาเขมรเกิดขึ้นในสมัยใหม่คือ หลังจากประเทศกัมพูชาได้รับเอกราชจากอาณานิคมฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1953 ซึ่งกัมพูชาได้มีความสัมพันธ์อย่างกว้างขวางกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก คำศัพท์ภาษาอังกฤษใหม่ ๆ ถูกชาวเขมรยืมมาใช้ในสมัยปัจจุบัน ขณะที่เทคโนโลยีและเศรษฐกิจโลกมีความเจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง (Un et al., 2014, p. 56-57) คำรึนหูที่ยืมมาจากภาษาอังกฤษ ดังตัวอย่างในตาราง 8

ตาราง 8 แสดงตัวอย่างคำรึนหูที่เป็นคำยืมมาจากภาษาอังกฤษ

คำรึนหู	คำต้องห้าม
หึนฉึบึฉึ (LGBT) /ʔal-ci:-bi:-tʰi:/ ‘แอลจีบีที’ แอล-จี-บี-ที	แทนคำว่า <b>เหี้ย</b> /kʰe:j/ ‘กะเทย’
รึษฉึฉึ /ruʔm-sec/ ‘ร่วมเซ็กส์’ ร่วม-เซ็กส์	แทนคำว่า <b>/coj/ ‘เจ็ท’</b>
มึน /min/ ‘กับระเบิด’ กับระเบิด	แทนคำว่า <b>ภฉึ</b> /ʔac/ ‘จี้’ (นาม)

#### 4.2.4 คำรึนหุที่เป็นคำยืมมาจากภาษาไทย

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชาเกิดขึ้นมาช้านานแล้วในฐานะเป็นประเทศเพื่อนบ้าน จึงมีคำยืมภาษาเขมรใช้สื่อสารกันอยู่ในภาษาไทยปัจจุบันจำนวนมาก และในภาษาเขมรก็มีการยืมคำภาษาไทยไปใช้บ้างซึ่งเกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 11 อุไรศรี วรตะรินได้ให้เหตุผลที่ภาษาเขมรยืมภาษาไทยไปใช้ในภาษาเขมรที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ว่า เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เปลี่ยนไป คนไทยครอบครองดินแดนบางส่วนของประเทศไทยในปัจจุบันมากขึ้น ดินแดนนี้เป็นพื้นที่คนไทยอาศัยอยู่ร่วมกับคนเขมร ส่งผลให้ไทยมีอิทธิพลเหนือวัฒนธรรมเขมร ดังนั้น ภาษาเขมรน่าจะยืมคำไทยไปใช้มากขึ้น (บัญญัติ สาลี, 2553, หน้า 50) คำยืมภาษาไทยถูกนำมาใช้เป็นคำรึนหุเพื่อหลีกเลี่ยงคำต้องห้าม ดังตัวอย่างในตาราง 9

ตาราง 9 แสดงตัวอย่างคำรึนหุที่เป็นคำยืมมาจากภาษาไทย

คำรึนหุ	คำต้องห้าม
รุ้มรั๊ก /ru3m-raʔ/ ‘ร่วมรัก’ ร่วม-รัก	แทนคำว่า /coj/ ‘jét’

#### 4.3 การลดความหมายของคำ

คำรึนหุประเภทลดความหมายของคำ (devalued words) เกิดจากการใช้คำให้เบาลง อาจพบได้ใน 2 ลักษณะ ได้แก่

**4.3.1 การใช้คำที่มีความหมายเป็นกลาง (neutral)** คำที่มีความหมายเป็นกลางหมายถึงคำที่ไม่ส่อนัยแห่งความหมายไปในแง่บวกหรือแง่ลบอย่างเด่นชัดเป็นคำที่มักใช้โดยนักวิชาการ โดยเฉพาะวงการแพทย์ ดังตัวอย่างในตาราง 10

ตาราง 10 แสดงตัวอย่างกลวิธีการสร้างคำรึนหุโดยการใช้คำที่มีความหมายเป็นกลาง

คำรึนหุ	คำต้องห้าม
รุ้มเพ็ช /ru3m-phe:t/ ‘ร่วมเพศ’ ร่วม-เพศ	แทนคำว่า /coj/ ‘jét’
บุ่ด่าบ่เพ็ช /prodap-phe:t/ ‘เครื่องเพศ’ เครื่อง-เพศ	แทนคำว่า /kəda:/ ‘khuaj’ ~ /kanduzj/ ‘hǎi’

## ตาราง 10 (ต่อ)

บ่กั๋บ่งฉี๊วัก /batboŋ-ciβet/ ‘เสียชีวิต’ เสีย-ชีวิต	แทนคำว่า	สื่บ่บ่ /slap/ ‘ต่าย’
ฉี๊วัก /da3m-tru:ŋ/ ‘ทรวงอก’ ตั้น-ทรวง	แทนคำว่า	ฉี๊วัก /dah/ ‘นม’
ฝ่ายฮู่ว /pha:j-kʰcol/ ‘ผายลม’ ผาย-ลม	แทนคำว่า	ฝ่าย /phaom/ ‘ตด’

4.3.2 การกล่าวโดยทางอ้อม (circumlocution) คือการกล่าวถึงคำต้องห้ามโดยใช้วิธีพูดอย่างอ้อมค้อม พบได้ 3 ลักษณะ คือ

1) การใช้กลุ่มคำหรือวลีเฉพาะแทนที่คำต้องห้ามซึ่งเป็นคำ ๆ เดียว เพื่อกระจายความหมายที่ไม่ดีนั้นออกไป ทำให้ความรุนแรงของคำเดิมเจือจางหรือเบาบางลง ดังตัวอย่างคำรึนหูในตาราง 11

ตาราง 11 แสดงตัวอย่างการใช้กลุ่มคำหรือวลีเฉพาะแทนที่คำต้องห้ามซึ่งเป็นคำ ๆ เดียว

คำรึนหู	คำต้องห้าม
ฮานอ้งฮักอ้งฮักอ้งฮัก /mi3n tumnɛaʔtumno:ŋ pʰlɔi-phe:t/ ‘มีความสัมพันธ์ทางเพศ’	
รึ๊วัก /ri3ŋ lə: kre: / ‘เรื่องบนเตียง’ เรื่อง-บน-เตียง	แทนคำว่า /coj/ ‘jét’
ฉี๊วัก /cu:mŋi: piʔba:ʔ pʰjɔba:l / ‘โรคที่รักษายาก’ โรค-ยาก-รักษา	แทนคำว่า /cu:mŋi:-mocharic/ ‘โรคมะเร็ง’

2) การใช้คำที่อ้างถึงส่วนรวมทั้งหมดแทนคำเรียกส่วนหรือสิ่งเฉพาะ (whole for part) เป็นการใช้คำซึ่งมีความหมายอย่างกว้าง ๆ ไม่ใช่เฉพาะเจาะจงถึงสิ่งใดเป็นพิเศษ แต่เมื่อคำนั้น ๆ อยู่ในบริบทจะทำให้สามารถเข้าใจได้ว่าคำต้องห้ามที่ถูกแทนที่นั้นคือคำใด ดังตัวอย่างในตาราง 12

ตาราง 12 แสดงตัวอย่างการใช้คำที่อ้างถึงส่วนรวมทั้งหมดแทนคำเรียกส่วนหรือสิ่งเฉพาะ

คำรึ้นหู	คำต้องห้าม
ไญ่ងเบี / <sup>l</sup> ɔ̃ɛ:ŋ-lə:/ ‘ส่วนบน’ ส่วน-บน	แทนคำว่า ฝៃះ /dah/ ‘นม’
ไญ่ង /tru:ŋ/ ‘ทรวง’ ทรวง	
ไญ่ងក្រោម / <sup>l</sup> ɔ̃ɛ:ŋ-kraom/ ‘ส่วนล่าง’ ส่วน-ล่าง	แทนคำว่า /kanduzj/ ‘หี:’

นอกจากนี้ยังมีการใช้คำที่อ้างถึงสิ่งทั่ว ๆ ไป หรือเป็นคำกลาง ๆ แทนสิ่งที่ชี้เฉพาะ (general for specific) ดังตัวอย่างในตาราง 13

ตาราง 13 แสดงตัวอย่างการใช้คำที่อ้างถึงสิ่งทั่ว ๆ ไป หรือเป็นคำกลาง ๆ แทนสิ่งที่ชี้เฉพาะ

คำรึ้นหู	คำต้องห้าม
កន្លែងសម្ងាត់ kanlaeŋ-somŋat ‘ที่ลับ’ ที่-ลับ	แทนคำว่า /k <sup>ə</sup> da:/ ‘khuaj’ ~ /kanduzj/ ‘หี:’

3) การใช้คำที่อ้างถึงลักษณะใดลักษณะหนึ่งของสิ่งนั้นหรือคำต้องห้ามนั้นแทนการกล่าวถึงคำต้องห้ามนั้นโดยตรง (part for whole) ดังในกรณีของการกล่าวถึงความตาย ผู้พูดจะกล่าวถึงลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ขึ้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งของสิ่งนั้น หรือกระบวนการนั้นแทนการกล่าวคำต้องห้ามตรงตัว เช่น การกล่าวถึงความตายโดยกล่าวในแง่ของลักษณะการหมดลมหายใจ ดังตัวอย่างในตาราง 14

ตาราง 14 แสดงตัวอย่างการใช้คำที่อ้างถึงขั้นตอนของการตายแทนการกล่าวถึงการตายโดยตรง

คำรึ้นหู	คำต้องห้าม
ដាច់ខ្យល់ /dac-k <sup>h</sup> col/ ‘ขาดลม’ ขาด-ลม	แทนคำว่า ផ្លាប /slap/ ‘ตาย’
ដុតដង្ហើម /phot-dan <sup>h</sup> azm/ ‘สิ้นลม’ สิ้น-ลมหายใจ	



นอกจากคำรึ้นหูเกี่ยวกับความตายดังกล่าวแล้วยังมีคำรึ้นหูที่อ้างถึงลักษณะใดลักษณะหนึ่งเพื่อหลีกเลี่ยงการพูดถึงคำต้องห้ามนั้นอย่างตรงไปตรงมา ดังตัวอย่างในตาราง 15

ตาราง 15 แสดงตัวอย่างการใช้คำที่อ้างถึงลักษณะใดลักษณะหนึ่งของคำต้องห้ามนั้นแทนการกล่าวถึงคำต้องห้ามนั้นโดยตรง

คำรึ้นหู	คำต้องห้าม
เผ็ก /dɛɛc/ ‘นอน’ นอน	แทนคำว่า /cɔj/ ‘jét’
สาคัธ /sac-ka:c/ ‘โรคเนื้อร้าย’ เนื้อ-ร้าย	แทนคำว่า ฉี่มึบหารึก /cɔmɲi:-mɔharic/ ‘โรคมะเร็ง’
ฉิ่งจก /ciŋcaʔ/ ‘จิ้งจก’ จิ้งจก	แทนคำว่า กุ๊กเที /kropɛ:/ ‘จระเข้’

#### 4.4 การใช้คำอุปนิเสธ

การใช้คำอุปนิเสธ(litotes) คือการคำที่เป็นรูปปฏิเสธของคำเดิม แต่ยังคงความหมายไว้เช่นเดิม โดยการกล่าวให้น้อยลง เพื่อลดความรุนแรง ดังตัวอย่างในตาราง 16

ตาราง 16 แสดงตัวอย่างกลวิธีการสร้างคำรึ้นหูโดยการใช้คำอุปนิเสธ

คำรึ้นหู	คำต้องห้าม
ยิสสุวิสุต /mɔn-szi-cʰla:t/ ‘ไม่ค่อยฉลาด’ ไม่-ค่อย-ฉลาด	แทนคำว่า ญ่ง /ɲɔŋɲ/ ‘โง่’
ยิสสุวิฮาสกั /mɔn-szi-miɰn-soʔ/ ‘ไม่ค่อยมีผม’ ไม่-ค่อย-มี-ผม	แทนคำว่า ธิ่เท็ก /tɔmpɛ:c/ ‘(หัว)ล้าน’
ยิสสุวิไธ: /mɔn-szi-crɛʰh/ ‘ไม่ค่อยใส’ ไม่-ค่อย-ใส	แทนคำว่า ไซ่ /kʰmai/ ‘ดำ’
คฺุาสลัณเฒึษ /kʰmiɰn-somnaɰm/ ‘ไม่มีความชื้น’ ไม่มี-ความชื้น	แทนคำว่า ไซ่บูกึสุต /sɔbaɛc-sɲuɰt/ ‘ผิวเหี่ยวแห้ง’
ยิสสุวิสุต /mɔn-szi-crɛʰh/ ‘ไม่ค่อยสวย’ ไม่-ค่อย-สวย	แทนคำว่า ฆากุ๊ก /ʔakraʔ/ ‘ซีเหร่’

#### 4.5 การดัดแปลงคำ

คำรึ้นหูประเภทดัดแปลงจากคำต้องห้าม (distortion) คือ คำรึ้นหูที่มีรูปคำผิดเพี้ยนไปจากคำต้องห้าม แต่ยังคงความหมายไว้เช่นเดิม กลวิธีในการดัดแปลงคำที่ใช้ในการสร้างคำรึ้นหูในภาษาเขมรคือ การเปลี่ยนแปลงเสียงของคำ (phonetic corruption) ซึ่งการเปลี่ยนเสียงของพยัญชนะหรือสระบางตัวในคำต้องห้ามเดิม ดังตัวอย่างในตาราง 17

ตาราง 17 แสดงตัวอย่างกลวิธีการสร้างคำรึ้นหูโดยการเปลี่ยนแปลงเสียงของคำ

คำรึ้นหู	คำต้องห้าม
ตุษ /cɔm/	
ตุย /cɔj/	แทนคำว่า /cɔj/ 'jət'
ตุย /cʰɔj/	
กณฺเฎษ /kandɔm/	แทนคำว่า /kandɔj/ 'hĩ:'
กณฺเฎษ /kandɔm/	
กฺรึท /kropiɜ/	แทนคำว่า /kropɛ:/ 'จระเข้'
เญ /kʰle:/	แทนคำว่า /kʰla:/ 'เสื่อ'

#### 4.6 การใช้คำตรงกันข้าม

คำตรงข้ามหรือปฏิพจน์ (antonym) เป็นคำที่มีความหมายสัมพันธ์กันในลักษณะตรงกันข้ามของมิติหรือลักษณะเดียวกัน กลวิธีสร้างคำรึ้นหูในลักษณะนี้เป็นการนำคำที่มีความหมายตรงกันข้ามกับคำต้องห้ามเพื่อลดความรุนแรงของคำเดิม ดังตัวอย่างในตาราง 18

ตาราง 18 แสดงตัวอย่างกลวิธีการสร้างคำรึ้นหูโดยการใช้คำตรงข้าม

คำรึ้นหู	คำต้องห้าม
ជំងឺស្រាល /cɔmɲi:-sra:/ 'โรคเบา โรค-เบา	แทนคำว่า /cɔmɲi:-ʔɛt/ 'โรคเอดส์' โรค-เอดส์
សត្វស្លូត /sat-slout/ 'สัตว์อ่อนโยน' สัตว์-อ่อนโยน	แทนคำว่า /domrɛj/ 'ช้าง' ช้าง

#### 4.7 การย่อคำ

การย่อคำ (abbreviation) หมายถึง การสร้างคำโดยการตัดเอาเฉพาะอักษรตัวแรกหรือพยางค์แรกของแต่ละคำในกลุ่มคำซึ่งเรียงกันอยู่มารวมเข้าเป็นคำใหม่ซึ่งเปล่งเสียงเป็นพยางค์ได้ นอกจากนี้ยังมีการย่อคำโดยนำตัวอักษรที่ตัดออกมารวมกันแต่ไม่ออกเสียงเป็นพยางค์ (ลัดดาวัลย์ เพิ่มเจริญ, 2558, หน้า 107) คำรึนหูที่เกิดจากวิธีย่อคำต้องห้าม ดังตัวอย่างในตาราง 19

ตาราง 19 แสดงตัวอย่างกลวิธีสร้างคำรึนหูโดยการย่อคำ

คำรึนหู	คำต้องห้าม
หิณฉีบีตี (LGBT) /ʔɔl-ci:-bi:-tʰi:/ ‘แอลจีบีที’ แอล-จี-บี-ที	แทนคำว่า โขี้ขี้ /kʰtɔ:j/ ‘กะเทย’ กะเทย
ฉีฉีฉีฉี /cɯmɲi:-sida:/ ‘ภูมิคุ้มกันบกพร่อง’ โรค-สีดา (SIDA)	แทนคำว่า ฉีฉีฉีฉี /cɯmɲi:-ʔɛt/ ‘โรคเอดส์’ โรค-เอดส์

## บทที่ 5

### ความหมายของคำรึนหุในภาษาเขมร

โดยทั่วไปในการศึกษาความหมายของคำนั้น ทำได้ในสองลักษณะกว้าง ๆ ได้แก่ ความหมายตรงหรือความหมายประจำรูป (denotative/literal meaning) เป็นความหมายตรงตามคำพูดหรือความหมายตรงตามตัวอักษรซึ่งเป็นที่เข้าใจกันในหมู่ผู้ใช้ภาษาเขมร และความหมายแฝงหรือความหมายโดยนัย (connotative meaning) เป็นความหมายที่มีความรู้สึกของผู้พูดและการตีความของผู้ฟังเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งการใช้ภาษาที่สื่อถึงความหมายแฝงอย่างชัดเจนคือความหมายเปรียบหรือความหมายเชิงอุปลักษณ์ (figurative/metaphorical meaning) เป็นภาพพจน์ที่เปรียบเทียบสิ่งหนึ่งไปอีกสิ่งหนึ่ง เพื่อทำให้ความหมายชัดเจนขึ้นหรือทำให้เห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ในบทนี้เป็นการวิเคราะห์ความหมายตรงและความหมายแฝงของคำรึนหุในภาษาเขมร โดยวิเคราะห์การจัดประเภททางความหมายตามแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

#### 5.1 ความหมายตรงของคำรึนหุ

ความหมายตรงของคำรึนหุเป็นความหมายตามหน่วยศัพท์ของคำรึนหุที่ปรากฏอยู่ในพจนานุกรม ซึ่งการวิเคราะห์ความหมายตรงกระทำโดยการศึกษาว่าแต่ละหน่วยศัพท์ที่มาประกอบเป็นคำรึนหุมีความหมายอย่างไรบ้าง คำรึนหุในภาษาเขมรที่มีความหมายตรงเป็นคำที่ผู้ฟังที่อยู่ในสังคมเขมรและวัฒนธรรมเขมรไม่ต้องตีความหมาย เมื่อได้ยินคำรึนหุเหล่านั้นก็เข้าใจทันที เพราะเป็นคำที่ใช้แทนคำต้องห้ามโดยตรง การวิเคราะห์ความหมายตรงของคำรึนหุในภาษาเขมรในงานวิจัยนี้จะยึดความหมายตามพจนานุกรมภาษาเขมร ฉบับพุทธศาสนบัณฑิตย พ.ศ. 2511 เป็นหลัก (Buddhist Institute, 1967)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลคำรึนหุในภาษาเขมร 247 คำ พบว่าเป็นคำรึนหุที่สื่อว่าเป็นความหมายตรงมี 138 คำ คิดเป็นร้อยละ 55.87 ดังต่อไปนี้

ตาราง 20 แสดงอัตราส่วนการปรากฏของคำรึนหูที่มีความหมายตรงประเภทต่าง ๆ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

อันดับ	ประเภททางความหมาย	จำนวนคำ	ร้อยละ
1	อวัยวะในร่างกาย	34	24.64
2	รูปลักษณะ	31	22.46
3	สัตว์	17	12.32
4	ของเสียและการขับถ่าย	16	11.59
5	กิจกรรมทางเพศ	11	7.97
6	โรคภัยไข้เจ็บ	10	7.25
7	อาชีพ	8	5.80
8	สภาพจิต	4	2.90
9	ชาติพันธุ์	3	2.17
10	สติปัญญา	2	1.45
11	ความตาย	2	1.45
	รวม	138	100

คำรึนหูที่มีความหมายตรงสามารถนำมาจัดกลุ่มประเภททางความหมายได้ 11 กลุ่ม ดังตารางข้างต้น ได้แก่ อวัยวะในร่างกาย รูปลักษณะ สัตว์ ของเสียและการขับถ่าย กิจกรรมทางเพศ โรคภัยไข้เจ็บ อาชีพ สภาพจิต ชาติพันธุ์ สติปัญญา และความตาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

### 5.1.1 อวัยวะในร่างกาย

คำในภาษาเขมรที่กล่าวถึงอวัยวะสืบพันธุ์ของชายและหญิง โดยทั่วไปถือเป็นคำหยาบคาย น่าอับอายมากหรือเป็นคำต้องห้ามที่ไม่ใช้กันในที่สาธารณะ จึงต้องใช้คำรึนหูแทน นอกจากนี้ยังมี อวัยวะบางส่วนที่เกี่ยวกับเรื่องเพศ ทั้งอวัยวะส่วนบนและอวัยวะส่วนท้ายถือว่าเป็นคำหยาบคาย เช่นกัน คำรึนหูที่มีหน่วยศัพท์หมายถึงอวัยวะส่วนต่าง ๆ ในร่างกาย ได้แก่

#### 1) คำรึนหูแทนอวัยวะเพศชาย

កន្លែងសម្ងាត់បុរស /kanlaeŋ-somŋat-boʋrah/ ‘ที่ลับชาย’

สถานที่-ลับ-ชาย



កេរខ្មាស	/kɛe-kʰmah/	‘มรดกที่นำอายุ’ มรดก-อายุ
ខ្មាសប្រុស	/kʰmah-prɔh/	‘ของผู้ชายที่นำอายุ’ อายุ-ชาย
ប្រដាប់ភេទប្រុស	/prodap-phe:t-prɔh/	‘เครื่องเพศชาย’ อวัยวะ-เพศ-ชาย
ប្រដាប់បន្តពូជប្រុស	/prodap-bonto:pu:c-ɓɔʔrah/	‘เครื่องสืบพันธุ์ชาย’ เครื่อง-สืบพันธุ์-บุรุษ
លិង្គ	/lɛŋ/	‘ลึงค์’ ลึงค์
ស្វាស	/sʔbah/	‘สวาสะ’ สวาสะ
អង្គ	/ʔaŋ/	‘องค์’ องค์
អង្គជាតិ	/ʔaŋ-ciət/	‘องค์ชาติ’ องค์-ชาติ
អង្គកំណើត	/ʔaŋ-komnaət/	‘องค์กำเนิด’ องค์-กำเนิด
អវ័យវះកំបាំងប្រុស	/ʔaβɛaʔjəβɛaʔ-komban-ɓɔʔrah/	‘อวัยวะ/ของลับชาย’ อวัยวะ-ลับ-บุรุษ

## 2) ការ៉ែន្ត្រីអោយវះភេទអង្គ

កណ្តឹម	/kandɔm/	(เปลี่ยนสระและพยัญชนะท้ายของคำเดิม)
កណ្តុ	/kandɔm/	(เปลี่ยนสระและพยัญชนะท้ายของคำเดิม)
កន្លែងសម្ងាត់ស្រី	/kanlaɛŋ-somɲat-sreɲ/	‘ที่ลับหญิง’ สถานที่-ลับ-หญิง
ខ្មាសស្រី	/kʰmah-sreɲ/	‘ของผู้หญิงที่นำอายุ’ อายุ-หญิง
តំបន់ឯកជន	/dombon-ʔaɛʔkəcun/	‘ตำบลเอกชน’ ตำบล-เอกชน

ប្រដាប់បន្តពូជស្ត្រី	/prodap-bonto:pu:c-s <sup>ə</sup> trej/	‘เครื่องสืบพันธุ์หญิง’ เครื่อง-สืบพันธุ์-สตรี
ប្រដាប់ភេទស្រី	/prodap-phe:t-srej/	‘เครื่องเพศหญิง’ อวัยวะ-เพศ-หญิง
យោនី	/joni:/	‘โยนีย์’ โยนีย์
ព្រែងក្រោម	/l <sup>ə</sup> βɛ:ŋ-kraom/	‘ส่วนล่าง’ ส่วน-ล่าง
អវយវៈកំបាំងស្ត្រី	/ʔaβɛ̌aʔjəβɛ̌aʔ-komban-s <sup>ə</sup> trej/	‘อวัยวะลับหญิง’ อวัยวะ-ลับ-สตรี

## 3) គំរូរឹញតែងត្រង់

ដើមទ្រូង	/da3m-tru:ŋ/	‘ทรวงอก’ ต้น-ทรวง
ទ្រូង	/tru:ŋ/	‘ทรวง’ ทรวง
ព្រែងលើ	/l <sup>ə</sup> βɛ:ŋ-lə:/	‘ส่วนบน’ ส่วน-บน
សុដន់ (ស្ត្រី)	/soʔdan/	‘ถัน’ ถัน

## 4) គំរូរឹញតែងត្រង់អវយវៈផ្នែក ‘ក្រវាត់’

គូទ	/ku:t/	‘ส่วนที่ปกปิด’ ส่วนที่ปกปิด
ទ្វារធំ	/t <sup>h</sup> βi:3-t <sup>h</sup> ŋɔn/	‘ทวารหนัก’ ทวาร-หนัก
ទ្វារធំ	/t <sup>h</sup> βi:3-thom/	‘ทวารหนัก’ ทวาร-ใหญ่
ទ្វារបាត	/t <sup>h</sup> βi:3- ba:t/	‘ทวารล่าง’ ทวาร-ล่าง

ฐารอุจจาระ	/tʰβi:ɜ-ʔccaraʔ/	‘ทวารอุจจาระ’
	ทวาร-อุจจาระ	
โธฐาร	/βaccaʔ-tʰβi:ɜ/	‘ทวารอุจจาระ’
	วิจจะ/อุจจาระ-ทวาร	
โธษคฺ	/βaccaʔ-mɛaʔ/	‘ทางอุจจาระ’
	วิจจะ/อุจจาระ-มรรค	

### 5) คำรึนหุแทนชนในที่ลับ

ฅายกใญ่ฉลยาคฺ	/ro:m-[kanlaɛŋ-somŋat]/	‘ชนที่ลับ’
	ชน-ที่-ลับ	
ฅายบรูฉาบเพศ	/ro:m-[prodap-phe:t]/	‘ชนเครื่องเพศ’
	ชน-เครื่อง-เพศ	

### 5.1.2 รูปลักษณะ

รูปลักษณะ เป็นรูปร่างลักษณะภายนอกที่มองเห็น เป็นบุคลิกภาพภายนอก เป็นลักษณะรวมของมนุษย์ที่รับรู้กันโดยทั่วไปและแสดงออกมาหรือปรากฏให้ผู้อื่นเห็น อันได้แก่ รูปร่างหน้าตา สัตส่วน ผิวพรรณ ความสูง กริยาท่าทาง การวางตัว การแต่งกาย น้ำเสียง และคำพูด (อรทัย ชินอัครพงศ์, 2557a, หน้า 60) คำรึนหุถูกใช้แทนคำต้องห้ามที่เกี่ยวกับรูปลักษณะหรือบุคลิกภาพภายนอกของบุคคลที่มีความบกพร่องหรือผิดปกติ เพื่อลดความรุนแรงของคำเดิมและไม่ทำให้ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้พูด แบ่งเป็นข้อย่อยดังต่อไปนี้

### 1) คำรึนหุแทนความพิการ

#### ก. คำรึนหุที่แทนการมองไม่เห็น

ชคฺวิกล	/caʔkhaʔ-βikal/	‘จักษุวิกล’
	จักษุ-วิกล	
ฉฉีตใญ่ค	/ŋwŋɜt-pʰnɛ:c/	‘ตามืด’
	มืด-ตา	
เช็ลยฉึนเบ็ญ	/mɔ:l-mən-khɛ:ŋ/	‘มองไม่เห็น’
	มอง-ไม่-เห็น	

ตึกการเฝ้า	/piʔka:-pʰnɛ:c/	‘ตาพิการ’
	พิการ-ตา	

ข. คำรึนหุแทนการพูดไม่ได้

นินายมึนดาส	/niʔjiɛj-mən-ba:n/	‘พูดไม่ได้’
	พูด-ไม่-ได้	

หรั้เตะนินายมึน	/ʔat-cɛh-niʔjiɛj/	‘พูดไม่ได้’
	ไม่-รู้-พูด	

ค. คำรึนหุแทนการไม่ได้ยิน

ทฺรเฎ้กตุ้	/trociɜʔ- tʰŋun/	‘หูหนก’
	หู-หนก	

สฺนบ้มึนด	/sʰdɔp-mən-li:/	‘ฟังไม่ได้ยิน’
	ฟัง-ไม่-ได้ยิน	

ง. คำรึนหุแทนการเดินไม่ได้

เฎ้มึนด	/daɜ-ʔat-ruɜc/	‘เดินไม่ได้’
	เดิน-ไม่-ได้	

ตึกการเฎ้	/piʔka:-cɛ:ŋ/	‘ขาพิการ’
	พิการ-ขา	

2) คำรึนหุแทนสั้ส่วนที่ไม้ดี

ก. คำรึนหุแทนความอ้วน

เฎ้ล	/tʰlaɔh/	‘อวบ’
	อวบ	

มึนดเฎ้บ	/miɜn-prolɔŋ/	‘มีขั้ว’
	มี-ขั้ว	

มึนดเฎ้บเฎ้บ	/miɜn-prolɔŋ-prolɛʰ/	‘มีมึ้งขั้ว’
	มี-มึ้ง-ขั้ว	

មានសាច់	/miɔn-sac/ มี-เนื้อ	‘มีเนื้อ’
មានសាច់មានឈាម	/miɔn-sac-miɔn-chiɔm/ มี-เนื้อ-มี-เลือด	‘มีเนื้อมีหนัง’
សមសាច់សមឈាម	/so:m-sac-so:m-chiɔm/ สม-เนื้อ-สม-เลือด	‘สมเนื้อสมหนัง’

ខ. គំរូរំលឹកពាក្យ

កម្ពស់មិនសូវបាន	/kompoh-mɔn-szi-ba:n/ ความสูง-ไม่-ค่อย-ได้	‘ความสูงไม่ค่อยได้’
តូចត្រច្នឹង	/touc-crolɔŋ/ เล็ก-น้อย	‘เล็กน้อย’

គ. គំរូរំលឹកពាក្យ(វា)លាន

មិនសូវមានសក់	/mɔn-szi-miɔn-soʔ/ ไม่-ค่อย-มี-ผม	‘ไม่ค่อยมีผม’
សក់មិនក្រាស់	/soʔ-mɔn-krah/ ผม-ไม่-หนา	‘ผมไม่หนา’

3) គំរូរំលឹកពាក្យពិរិយភាព

ក. គំរូរំលឹកពាក្យ

មិនសូវជ្រះ	/mɔn-szi-crɛah/ ไม่-ค่อย-ใส	‘ไม่ค่อยใส’
ស្រវែម	/sroʔaem/ คล้ำ	‘คล้ำ’

ខ. គំរូរំលឹកពាក្យពិរិយភាព

គ្មានសំណើម	/kʰmiɔn-somnaɔm/ ไม่มี-ความชื้น	‘ไม่มีความชื้น’
------------	------------------------------------	-----------------



## 4) คำรึนหุแทนความแก่

วัยเฒ่า	/βɛj-cre:/	‘สูงวัย’
	วัย-เอียง	
อายุเฒ่า	/ʔəjuʔ-craɜn/	‘สูงอายุ’
	อายุ-มาก	

## 5) คำรึนหุแทนความขี้เหร่

ขี้เหร่	/mən-szi-crɛh/	‘ไม่ค่อยสวย’
	ไม่-ค่อย-สวย	
ขี้เหร่ขี้ตา	/[muk-moat]-mən-szi-ba:n/	‘หน้าตาไม่ค่อยได้’
	[หน้า-ปาก]-ไม่-ค่อย-ได้	
ขี้เหร่ขี้ปาก	/[muk-moat]-mən-[so:m-proko:p]/	‘หน้าตาไม่สมประกอบ’
	[หน้า-ปาก]-ไม่-[สม-ประกอบ]	

## 6) คำรึนหุแทนเพศที่ผิดเพี้ยน

## คำรึนหุแทนกะเทย

กะเทย	/phe:t-ti:-bɜi/	‘เพศที่สาม’
	เพศ-ที่-สาม	
คู่รักกะเทยคู่กัน	/kɛaʔ-srɔlan-phe:t-douc-kʰni:ɜ/	‘ผู้รักร่วมเพศ’
	นัก-รัก-เพศ-เหมือน-กัน	
เกย์ (LGBT)	/ʔɜl-ci:-bi:-tʰi:/	‘แอลจีบีที’
	แอล-จี-บี-ที	

## 5.1.3 สัตว์

เมื่อเดินป่าหรือเดินทางทางน้ำ ผู้เดินทางมักจะระมัดระวังในการเอ่ยถึงชื่อสัตว์ร้าย และสัตว์มีพิษ เพราะเชื่อว่า เมื่อเอ่ยถึงชื่อสัตว์ดังกล่าว สัตว์นั้นจะออกมาให้เห็นหรือมาทำร้าย นอกจากนี้ เมื่อผู้เดินทางได้เจอสัตว์เหล่านั้นโดยบังเอิญ แล้วอยากบอกผู้ร่วมเดินทางเกี่ยวกับสัตว์เหล่านั้น ผู้ที่ได้เห็นนั้นไม่เอ่ยถึงชื่อสัตว์โดยตรง กล่าวคือต้องใช้คำอื่นเพื่อเป็นสัญญาณให้แก่ผู้ร่วมเดินทาง โดยสัตว์ที่ต้องหลีกเลี่ยงการเอ่ยถึงชื่อโดยตรง เช่น เสือ ช้าง จระเข้ งู ผึ้ง เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นสัตว์ร้ายที่ทำให้เกิดอันตรายได้ คำรึนหุที่ใช้เพื่อหลีกเลี่ยงการเอ่ยถึงชื่อสัตว์ร้ายโดยตรง ได้แก่

## 1) คำรึนหุแทน ‘เสื่อ’

เบื้อ	k <sup>h</sup> le:	(เปลี่ยนสระของคำเดิม)
ฦา	/c <sup>h</sup> ma:/	‘แมว’
	แมว	
ใ้	/c <sup>h</sup> kaε/	‘หมา’
	หมา	
ใ้	c <sup>h</sup> kaε-präj	‘หมาป่า’
	หมา-ป่า	
เ้	/me:-präj/	‘เจ้าป่า’
	หัวหน้า-ป่า	
สัตถุ์	/sat-thom/	‘สัตว์ใหญ่’
	สัตว์-ใหญ่	

## 2) คำรึนหุแทน ‘ช้าง’

กฐุ์	/kantoj-pi:/	‘ทางสอง’
	ทาง-สอง	
กฐุ์	/krobej/	‘ควาย’
	ควาย	
คเา	/ko:/	‘วัว’
	วัว	
คเ็น	/kɔce:n/	‘คเชนทร์’
	คเชนทร์	
สัตถุ์	/sat-slout/	‘สัตว์อ่อนโยน’
	สัตว์-อ่อนโยน	

## 3) คำรึนหุแทน ‘งูเห่า’

คเ็น	/cunle:n/	‘ไส้เดือน’
	ไส้เดือน	

អន្ទង់	/ʔantɔŋ/	‘ปลาไหล’
	ปลาไหล	
អាវ៉ែង	/ʔa:-βɛ:ŋ/	‘ไฉ่ยา’
	ไฉ่-ยา	

#### 4) คำรึนทูแทน ‘ผึ้ง’

រុយ	/ruj/	‘แมลงวัน’
	แมลงวัน	

#### 5) คำรึนทูแทน ‘จระเข้’

ក្រុក	/kropiʔ/	‘ไอ้โขง’
	จระเข้ตีนเป็ด	
ជីងចក់	/ciŋcaʔ/	‘จิ้งจก’
	จิ้งจก	

#### 5.1.4 ของเสีย และการขับถ่ายของเสีย

ของเสีย หมายถึงขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย อากาศเสีย มลสารหรือวัตถุอันตรายอื่นใด ซึ่งถูกปล่อยทิ้งหรือมีที่มาจากแหล่งกำเนิดมลพิษ รวมทั้งกากตะกอน สิ่งตกค้าง เศษวัสดุ ซากพืชและสัตว์ต่าง ๆ และมูลทั้งของมนุษย์และสัตว์ (ภาษาปากใช้ “ขี้”) คำรึนทูถูกนำมาใช้แทนคำต้องห้ามที่เกี่ยวกับของเสีย และการขับถ่ายของเสียจากร่างกายมนุษย์ ได้แก่

##### 1) คำรึนทูแทนของเสียที่เป็นกากอาหาร

កាកសំណល់អាហារ	/[kaʔ-somndl]-ʔaha:/	‘กากอาหาร’
	[กาก-สิ่งที่เหลือ]-อาหาร	
គូថ	/ku:t/	‘คูถ’
	คูถ	
លាមក	/liʔmɔʔ/	‘สิ่งไม่ดี’
	ลามก	
ឧច្ចារៈ/ឧច្ចារ	/ʔuccaraʔ/	‘อุจจาระ’
	อุจจาระ	

## 2) คำรึนหุแทนของเสี๊ยะที่เป็นของเหลว

อี๊กมู๊ต	/tək-mout/ น้ำ-มู๊ต	‘น้ำมู๊ต’
อี๊กบสฎฎา:	/tək-bahsa:βǎa? น้ำ-ปัสสาวะ	‘น้ำปัสสาวะ’

## 3) คำรึนหุแทนประจำเดือน

หตุ้ลฎฎฎฎฎ	/ʔat-sruǝl-kʰluǝn/ ไม่-สบาย-ตัว	‘ไม่สบายตัว’
------------	------------------------------------	--------------

## 4) คำรึนหุแทนสถานที่ซึบถ้ายของเสี๊ยะ

บฎฎบฎี๊ก	/bontup-tək/ ห้อง-น้ำ	‘ห้องน้ำ’
----------	--------------------------	-----------

## 5) คำรึนหุแทนกรึยะซึบถ้ายกากอาหาร

บฎฎบฎบฎ	/bonto-baŋ/ ซึบ-ถ้าย	‘ซึบถ้าย’
บฎฎคฎฎ	/bonto-ku:t/ ซึบถ้าย-คฎฎ	‘ซึบถ้ายคฎฎ’
บฎฎฎฎฎ:	/[bonto-baŋ]-ʔaccara? [ซึบ-ถ้าย]-อฎฎจฎฎ	‘ซึบถ้ายอฎฎจฎฎ’
บฎฎบฎบฎลฎฎก	/[bonto-baŋ]-lizmǝʔ/ [ซึบ-ถ้าย]-ลฎฎมก	‘ซึบถ้ายอฎฎจฎฎ’
บฎฎฎฎฎฎ	/[baŋ-cɛŋ]-caol/ [ทฎฎให้-ออก]-ทึ๊ง	‘เบ๊งทึ๊ง’

## 6) คำรึนหุแทนกรึยะซึบถ้ายของเหลว

บฎฎบฎบฎอี๊กเสฎฎ	/[bonto-baŋ]-[tək-no:m]/ [ซึบ-ถ้าย]-[น้ำ-เบา]	‘ซึบถ้ายปัสสาวะ’
-----------------	--	------------------

บธฺญาบงษ์บญฺภว:	/[bɔnto-bɔŋ]-bahsa:β̥ɛaʔ/	‘ขับถ่ายปัสสาวะ’
	[ขับ-ถ่าย]-ปัสสาวะ	
เฮาบธฺญบญฺก	/tɛi-[bɔntɔp-tɛk]/	‘ไปห้องน้ำ’
	ไป-ห้อง-น้ำ	

### 5.1.5 กิจกรรมทางเพศ

เรื่องเพศเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงในมิติทางวัฒนธรรมมาก ดังจะเห็นได้จากข้อจำกัดในการพูดถึงเรื่องเพศทั้งบริบทในครอบครัว ในพื้นที่สาธารณะ หรือในพื้นที่ทางวัฒนธรรม เนื่องจากการกล่าวถึงเรื่องเพศเป็นเรื่องที่คนในสังคมเขมรถือว่าไม่สุภาพไม่ควรนำมากล่าวอย่างเปิดเผย จึงทำให้คำที่หมายถึงการร่วมเพศกลายเป็นคำต้องห้าม และต้องใช้คำอื่นแทน

คำอื่นในภาษาเขมรที่มีความหมายตรงอ้างถึงกิจกรรมทางเพศ ได้แก่

ចុម	/com/	(เปลี่ยนพยัญชนะท้ายของคำเดิม)
ឆុយ	/cʰɔj/	(เปลี่ยนพยัญชนะต้นของคำเดิม)
ជុយ	/cuj/	(เปลี่ยนพยัญชนะต้นของคำเดิม)
ធ្វើមេចុនសេវនៈ	/tʰβ̥ɔ:-[methɔn-seβ̥ɔnaʔ]/	‘เสพเมถุน’
	ทำ-เมถุน-การเสพ	
ធ្វើមេចុនសេវនៈកិច្ច	/tʰβ̥ɔ:-methɔnseβ̥ɔnaʔkɛc/	‘เสพเมถุน’
	ทำ-เมถุน-การเสพ-กิจการ	
មានទំនាក់ទំនងផ្លូវភេទ	/miɜn tumnɛaʔtumno:ŋ pʰlɛi-phe:t/	‘มีความสัมพันธ์ทางเพศ’
	มี-ความสัมพันธ์-ทาง-เพศ	
រួមភេទ	/ruɜm-phe:t/	‘ร่วมเพศ’
	ร่วม-เพศ	
រួមសិច	/ruɜm-sec/	‘ร่วมเซ็กส์’
	ร่วม-เซ็กส์	
រឿងសម្ព័ន្ធផ្លូវភេទ	/riɜŋ-sɔmpoan-pʰlɛi-phe:t /	‘เรื่องความสัมพันธ์ทางเพศ’
	เรื่อง-ความสัมพันธ์-ทาง-เพศ	
សេពកាម	/se:p-ka:m/	‘เสพกาม’
	เสพ-กาม	



เสปตเมธิษณกัญ /se:p-methonəkam/ ‘เสปพเมถุน’  
เสปพ-เมถุนกรรม

### 5.1.6 โรคภัยไข้เจ็บ

คำรึนหุที่มีความหมายตรงเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บมักจะเป็นคำที่ใช้แทนการเอ่ยถึงโรคที่รักษา  
ยาก เพราะมีความเชื่อว่าเมื่อพูดถึงโรคร้ายโดยตรง อาจจะทำให้โรคนั้นเกิดขึ้นกับตนหรือคนใกล้ชิดได้  
เช่น โรคมะเร็ง โรคทางจิต (บ้า) โรคเรื้อน โรคซิฟิลิส และโรคเอดส์ เป็นต้น ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ชื่อ  
โรคร้ายเป็นคำที่ผู้คนจะไม่พูดถึงหรือสังคัมห้ามพูด และกลายเป็นคำต้องห้ามในที่สุด จึงต้องเลี่ยงไปใช้  
คำอื่นหรือใช้วิธีกล่าวถึงโดยทางอ้อม ตามการวิเคราะห์ความหมายตรงของคำรึนหุพบว่า คำรึนหุที่ใช้  
เพื่อหลีกเลี่ยงการเอ่ยถึงโรคภัยไข้เจ็บ ได้แก่

#### 1) คำรึนหุแทนโรคเอดส์

ជំងឺស៊ីដា /cumŋi:-sida:/ ‘โรคสิดา/ภูมิคุ้มกันบกพร่อง’  
โรค-สิดา (SIDA: Syndrome Immunodéficitaire Acquis)

ជំងឺស្រាវ /cumŋi:-sra:l/ ‘โรคเบา’  
โรค-เบา

#### 2) คำรึนหุแทนโรคซิฟิลิส

ជំងឺកាមរោគ /cumŋi:-ka:məro:k/ ‘กามโรค’  
โรค-กามโรค

#### 3) คำรึนหุแทนโรคมะเร็ง

សាច់កាច /sac-ka:c/ ‘โรคเนื้อร้าย’  
เนื้อ-ร้าย

ជំងឺពិបាកព្យាបាល cumŋi: pi7ba:ʔ pʰji3ba:l ‘โรคที่รักษายาก’  
โรค-ยาก-รักษา

ជុំសាច់កាច /dɔm-sac-ka:c/ ‘โรคเนื้อร้าย’  
ชิ้น-เนื้อ-ร้าย

## 4) คำรึ้นหูแทนโรคเรื้อน

รยาស់	/rɔmoah/	‘คััน’
	คััน	

## 5) คำรึ้นหูแทนโรคผี

รยาเบ้: (la peste)	/ʔa:pɛh/	‘กาฬโรค’
	อาแปะ (ชื่อโรค)	

## 6) คำรึ้นหูแทนโรคบ้า

ជំងឺស្លែប្រសាទ	/cɯmɲi:-sɔsaj-prosa:t/	‘โรคเส้นประสาท’
	โรค-เส้น-ประสาท	
ជំងឺផ្លូវចិត្ត	/cɯmɲi:-pʰlɔi-cɔt/	‘โรคจิต’
	โรค-ทาง-จิต	

## 5.1.7 อาชีพ

อาชีพเป็นรูปแบบการดำรงชีพในสังคมมนุษย์ เป็นหน้าที่ของบุคคลในสังคมซึ่งประกอบอาชีพเพื่อให้ได้ค่าตอบแทนหรือรายได้ ในการประกอบอาชีพจำเป็นต้องมีวิชาชีพ ซึ่งเป็นความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน เช่น วิชาแพทย์ วิชาช่างไม้ วิชาช่างยนต์ เป็นต้น (อรทัย ชินอัครพงศ์, 2557a, หน้า 61) ในทางพุทธศาสนาจำแนกอาชีพเป็น 2 ประเภทคือ สัมมาชีพ และมิจฉาชีพ โดยสัมมาชีพเป็นอาชีพที่สุจริต อาชีพที่ชอบธรรม อาชีพที่ถูกกฎหมายและศีลธรรม เช่น การทำไร่ทำนา นับว่าเป็นสัมมาชีพอย่างหนึ่ง ส่วนมิจฉาชีพเป็นการหาเลี้ยงชีวิตในทางผิด เป็นอาชีพที่ผิดกฎหมาย เช่น โจร ฆาตกร เป็นต้น

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า คำรึ้นหูที่มีความหมายตรงเกี่ยวข้องกับอาชีพของชาวเขมรมักเป็นอาชีพที่ด้อยค่า มีรายได้น้อย ไม่ต้องใช้ความรู้ความสามารถ และอาชีพที่คนไม่ยอมรับในสังคม การใช้คำรึ้นหูแทนอาชีพเหล่านี้ก็เพื่อลดความอับอายของคนประกอบอาชีพ ดังต่อไปนี้

## 1) คำรึ้นหูที่ใช้แทนอาชีพคนเก็บขยะ

អ្នកអនាម័យ	/nɛaʔ-ʔaʔnamai/	‘พนักงานอนามัย’
	นัก-อนามัย	

บุคลิกกรุกษบักุณสิริสุริ /bɔkkəlɔk-kromhun-səntri:/ ‘พนักงานบริษัทสินตรี’  
พนักงาน-บริษัท-สินตรี (ชื่อเฉพาะ)

## 2) คำรึนหุแทนอาชีพนรับใช้

ជំនួយការមេផ្ទះ /cumnɔɟka:-[me:-pʰɛəh]/ ‘ผู้ช่วยแม่บ้าน’  
ผู้ช่วย-แม่บ้าน

មេផ្ទះ /me:-pʰɛəh/ ‘แม่บ้าน’  
แม่-บ้าน

## 3) คำรึนหุแทนอาชีพโสเภณิ

ស្រីប្រកបរបរផ្លូវភេទ /srej-proko:p-robo:-pʰlɔi-phe:t/ ‘ผู้หญิงประกอบอาชีพทางเพศ’  
ผู้หญิง-ประกอบ-อาชีพ-ทาง-เพศ

ស្រីរកស៊ីផ្លូវភេទ /srej-roʔ-si-pʰlɔi-phe:t/ ‘ผู้หญิงหากินทางเพศ’  
ผู้หญิง-หา-กิน-ทาง-เพศ

## 4) คำรึนหุแทนอาชีพยาม

សន្តិសុខ /santeʔsɔk/ ‘เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย (ร.ป.ภ.)’  
สันติสุข

ភ្នាក់ងារបម្រើអតិថិជន /pʰnɛəʔɲi:3-bomra3-ʔaʔteʔtheʔcun/ ‘พนักงานบริการลูกค้า’  
พนักงาน-บริการ-ลูกค้า

### 5.1.8 สภาพจิต

สภาพจิตเป็นสภาวะทางจิตวิทยาในกระบวนการปรีชานของบุคคลหนึ่ง ๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง เป็นสภาพหรือจิตในความคิดหรือความรู้สึกของบุคคลหนึ่ง ๆ คนที่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ จะถือว่ามีความจิตปกติหรือสุขภาพจิตดี ส่วนคนที่ควบคุมอารมณ์ตนเองไม่ได้และแสดงอาการที่รุนแรง ก้าวร้าว จะถือว่ามีความจิตผิดปกติ คำรึนหุที่ใช้แทนคำต้องห้ามเกี่ยวกับสภาพจิตที่ผิดปกติ ดังต่อไปนี้

## คำรึนหุแทนความบ้ำ

อุตฺตริท	/khouc-caʔrɔt/	‘เสียจริต’
	เสีย-จริต	
อุตฺสติ	/khouc- saʔteʔ/	‘เสียสติ’
	เสีย-สติ	
จิฏฺวิท	/cɔt-βikal/	‘จิตวิท’
	จิต-วิท	
วิทฺจริต	/βikal-caʔrɔt/	‘วิทจริต’
	วิท-จริต	

## 5.1.9 ชาติปันธุ์

ชาติปันธุ์ (ethnicity) หมายถึง เอกลักษณะทางสังคมของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นเพราะบุคคลนั้นหรือกลุ่มนั้นมีวัฒนธรรมที่เฉพาะและแตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ โดยทั่วไปคำว่า ชาติปันธุ์ มักใช้เพื่อเอ่ยถึงชนกลุ่มน้อย แต่อย่างไรก็ตาม ชนกลุ่มใหญ่ก็ถือได้ว่ามีวัฒนธรรมย่อยเฉพาะตัวที่แตกต่างจากกลุ่มอื่น และมีเอกลักษณ์ที่เด่นชัดของกลุ่มของตนเหมือนกัน แต่วัฒนธรรมของกลุ่มใหญ่ที่สุดมักกลายเป็นมาตรฐานคือเป็นตรงข้ามกับวัฒนธรรมย่อยของชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2556, หน้า 77) ตามความหมายตรงของคำรึนหุ คำว่า **ไฏเญ** /kʰmaːɛ-ləː/ ‘*เขมรบน*’ เป็นคำรึนหุแทนคำเรียกชนกลุ่มน้อยในประเทศกัมพูชา เพื่อสร้างความเสมอภาคในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มชาติปันธุ์บุง (Bunong)

ตามพจนานุกรมเขมร ฉบับพุทธศาสนบัณฑิตย (Buddhist Institute, 1967, p. 784) กล่าวว่า **ภู่ง/ภู่ง** /pʰnɔːŋ/ หมายถึง คนกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในป่า ใฝ่ผ้าเตี่ยว มีวิถีชีวิตต่างจากชาวเขมรส่วนใหญ่ในประเทศกัมพูชา ส่วนในหนังสือภาษาเขมรของเอียว เกิส (Ieu, 1995, p. 288-289) อธิบายว่า คำว่า **ภู่ง** /pʰnɔːŋ/ เป็นคำสร้างโดยวิธีพจนัตตคือ **ภูักัก** /pʰnɛaʔŋiːz/ ‘พนักงาน’ + **คั้ง** /koːŋ/ ‘ห้อง’ > **ภู่ง** /pʰnɔːŋ/ (+**ฝัก** ฝัก ถูกตัดออก) หมายถึงกลุ่มคนที่อยู่ในป่า มีหน้าที่ทำห้องเพื่อเป็นอาคารสำหรับถวายพระมหากษัตริย์เขมรสมัยโบราณ เนื่องจากกลุ่มชาติปันธุ์นี้มีความเชี่ยวชาญในการทำห้อง และใช้ห้องในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ ห้องเป็นเครื่องตีชนิดหนึ่ง ทำด้วยโลหะผสม รูปร่างเป็นแผ่นวงกลมมีปุมนูนกลมตรงกลางสำหรับตี มีขอบยื่นลงมารอบตัว เรียกว่า **ใบฉัตร**

กลุ่มชาติพันธุ์นี้เป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในหลายพื้นที่ อันได้แก่ ที่บนภูเขา ภาคอีสานในประเทศไทยกัมพูชา เช่นจังหวัดมณฑลคีรีและจังหวัดรัตนคีรี ในที่ราบสูง เช่น จังหวัดกระแจและจังหวัดสตึงแตรง พร้อมทั้งที่ราบกลาง เช่น จังหวัดกำปงจาม จังหวัดตโบงฆุมม และจังหวัดไพรแวง (Network Bunong News, 2017) ตั้งแต่ประเทศกัมพูชามีฐานะเป็นประเทศเอกราช รัฐบาลสมัยสังคมนิยมได้อนุมัติให้เลิกใช้คำว่า *พูโนง* เพื่อเรียกชาติพันธุ์กลุ่มนี้ โดยเปลี่ยนมาเรียกว่า *เขมรบน* แทน (Buddhist Institute, 1967, p. 784) ในเวลาต่อมามีการแบ่งชาวเขมรเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ เขมรบน เขมรใต้ และเขมรกลาง โดยไม่ยอมให้มีการแบ่งแยกแบบนี้ คำว่า *ខ្មែរលើ* /k<sup>h</sup>maːɛ-ləː/ ‘*เขมรบน*’ ที่ใช้เรื่อยถึงชาติพันธุ์กลุ่มนี้กลายเป็นคำต้องห้ามอีก โดยเรียกเพียงคำว่า *ខ្មែរ* /k<sup>h</sup>maːɛ/ ‘*เขมร*’ เหมือนชาวเขมรทั่วไปในประเทศกัมพูชา (Thmey Thmey, 2015, website, unpagued)

กลุ่มชาติพันธุ์นี้เรียกตัวเองว่า *พูโนง* /puː-nɔŋ/ (คำสองพยางค์) และไม่ชอบให้เรียกตัวเองว่า *ญង/ญង* /p<sup>h</sup>nɔːŋ/ (คำพยางค์เดียว) เพราะเป็นการดูหมิ่นและรังเกียจ โดยคำนี้ถูกนำมาใช้เป็นคำต่ำด้วย (Network Bunong News, 2017) ได้แก่คำต่ำว่า *ក្រែងខ្មែរដូចខ្មែរ* (ป่าเถื่อนเหมือนพนอง), *ល្ងង់ខ្មែរដូចខ្មែរ* (โง่เขลาเหมือนพนอง), *ญងស៊ីកូនឯង* (พนองกินลูกเอง), *ญងជុះកន្ទុយ* (พนองมีหาง) เป็นต้น (Radio Free Asia, 2012) เนื่องจากในภาษาเขมรคำเรียกชาติพันธุ์นี้มีการพ้องเสียงกับคำว่า *យង់ឃ្នង* /jɔŋ-k<sup>h</sup>nɔːŋ/ ซึ่งมีหมายถึงคนที่ดูร้าย ไม่มีความเมตตา เป็นคนที่อยู่ในป่า ไม่มีความเจริญ ไม่มีอารยธรรม

#### 5.1.10 สติปัญญา

สติปัญญาคือความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถด้านการรู้คิด ความสามารถในการเรียนรู้และการจำ ความสามารถด้านภาษาและการสื่อสารด้วยคำพูด และความสามารถทางด้านสังคม ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลในทุกระดับ และส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วย (ประณต เค้าฉิม, 2559, หน้า 8) คำรึนหูที่ใช้แทนคำต้องห้ามเกี่ยวกับความบกพร่องทางสติปัญญา ได้แก่

#### คำรึนหูแทนความโง่

មិនឃ្លាស់ដី	/mən-c <sup>h</sup> liəh-β̥ɛj/	‘ไม่ฉลาด’
	ไม่-ฉลาด-ไว	
មិនសូរវិជ្ជា	/mən-szi-c <sup>h</sup> laːt/	‘ไม่ค่อยฉลาด’
	ไม่-ค่อย-ฉลาด	



### 5.1.11 ความตาย

ความตายเป็นกฎเกณฑ์ของธรรมชาติที่มีอยู่คู่กับชีวิต ไม่มีชีวิตใดเลยที่จะหลีกเลี่ยงความตายไปได้ขึ้นชื่อว่ายังมีชีวิตแล้วก็ต้องตายเป็นธรรมดา แม้ว่ามนุษย์เราโดยเฉพาะผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาจะรับรู้ถึงความตายเป็นเรื่องของธรรมชาติที่จะต้องเกิดขึ้นกับทุกคน แต่ก็ยังถือกันว่าความตายเป็นเรื่องที่ทำให้ต้องโศกเศร้าเสียใจ เพราะต้องพลัดพรากจากคนที่รัก สูญเสียทุกอย่างที่ครอบครอง คนส่วนใหญ่จึงไม่อยากรู้ถึงและพูดถึง และคิดว่าเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงให้มากที่สุด (นันทนา วงษ์ไทย, 2555, หน้า 45)

อย่างไรก็ตาม ในเมื่อความตายเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นกับมนุษย์ และมนุษย์ต้องพบเจอเสมอ จึงหลีกเลี่ยงที่จะพูดถึงความตายได้ยาก แต่เราก็ไม่ควรกล่าวถึงคำนี้โดยตรงไปตรงมา โดยจะเลี่ยงไปใช้คำอื่นเพื่อหลีกเลี่ยงหรือกลบเกลื่อนไม่ให้ผู้ฟังรู้สึกเศร้าโศก สะเทือนใจ และรู้สึกไปในทางที่ตีแทน ตามการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า คำอื่นที่ความหมายตรงอ้างถึงความตาย ได้แก่

ธธุณษรณภคค	/tɔtɯɔl-mɔrɔnaʔpʰiɔp/	‘ถึงแก่มรณกรรม’
	รับ-มรณภคค	
เหฐษรณภคค	/ʰβɔ:- mɔrɔnaʔka:l/	‘ถึงแก่มรณกรรม’
	ทำ-มรณภคค	

ประเด็นที่น่าสังเกตคือ คำอื่นแทนความตายในภาษาเขมรดังกล่าวมีความแตกต่างจากคำอื่นในภาษาไทย กล่าวคือคำว่า **ธธุณษรณภคค** /tɔtɯɔl-mɔrɔnaʔpʰiɔp/ ‘รับมรณภคค’ และ **เหฐษรณภคค** /ʰβɔ:- mɔrɔnaʔka:l/ ‘ทำมรณภคค’ ใช้เฉพาะบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะผู้อาวุโส แต่ในภาษาไทยคำว่า *ถึงแก่มรณกรรม* และ *มรณภคค* ใช้แก่พระสงฆ์เท่านั้น

## 5.2 ความหมายอุปลักษณของคำอื่น

ความหมายแฝงของคำอื่นเป็นความหมายที่เพิ่มขึ้นจากความหมายตรงตัว เป็นความหมายเชิงเปรียบและความหมายทางสังคม กล่าวคือมีเจตนาของผู้พูดที่ต้องการสื่อความรู้สึกนึกคิดของตน และมีความเข้าใจที่เกิดจากการตีความของผู้ฟังเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ความหมายประเภทนี้มักไม่ปรากฏในพจนานุกรมฯ หากแต่ผู้ฟังหรือผู้รับสารต้องใช้ประสบการณ์ที่เคยมีความเกี่ยวข้องด้วย เช่น เคยเห็นหรือเคยรู้สึกต่อสิ่งนั้น ๆ มาก่อน มาใช้ในการตีความจึงจะเกิดความเข้าใจในสิ่งที่ผู้พูดต้องการให้รับรู้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความหมายแฝงเป็นความหมายที่แสดงถึงทัศนคติ และความรู้สึกนึกคิดทั้งของผู้พูดและผู้ฟัง เรื่องของความหมายแฝงนี้เป็นเรื่องที่ผู้เรียนภาษาควรสนใจศึกษา เพราะในการใช้

ภาษาหากผู้ใช้ภาษาไม่รู้วาคำ ๆ หนึ่งมีความหมายแฝงอย่างไร ผู้ใช้ภาษานั้นอาจเลือกใช้คำผิดในกรณีที่เป็นผู้ส่งสาร หรืออาจเข้าใจผิดในกรณีที่เป็นผู้รับสารได้

ดังที่กล่าวแล้วว่าความหมายแฝงเป็นความหมายที่แสดงถึงทัศนคติ และความรู้สึกนึกคิดทั้งผู้พูดและผู้ฟัง การใช้ภาษาที่สื่อถึงความหมายแฝงอย่างชัดเจน คือการใช้ความหมายเปรียบเทียบอุปลักษณ์ กล่าวคือการใช้การสื่อสารโดยการเปรียบเทียบของสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งนั้น ความเปรียบเทียบที่ใช้จะเป็นตัวชี้ให้เห็นทัศนคติ และความคิดของคนกลุ่มนั้น ๆ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลคำรึนหนูในภาษาเขมร 247 คำ พบว่าเป็นคำรึนหนูที่สามารถสื่อหรือตีความได้ว่าเป็นความหมายอุปลักษณ์ 109 คำ คิดเป็นร้อยละ 44.13 ดังต่อไปนี้

**ตาราง 21 แสดงอัตราการปรากฏของคำรึนหนูที่มีความหมายอุปลักษณ์ประเภทต่าง ๆ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย**

อันดับ	ประเภททางความหมาย	จำนวนคำ	ร้อยละ
1	ความตาย	37	33.94
2	สิ่งแวดล้อม/ธรรมชาติ	23	21.10
3	การกระทำ กิจกรรม และกิจวัตร	16	14.68
4	สงคราม	6	5.50
5	ความสุขและความทุกข์	6	5.50
6	สิ่งของ/เครื่องใช้/วัตถุต่าง ๆ	5	4.59
7	เครือญาติ	4	3.67
8	อาหาร	3	2.75
9	การปฏิบัติทางวัฒนธรรม	3	2.75
10	การปกครอง	3	2.75
11	เวลา	2	1.83
12	ความรัก	1	0.92
	รวม	109	100

คำร่ำนุที่มีความหมายอุปลักษณ์สามารถนำมาจัดกลุ่มประเภททางความหมายได้ 12 กลุ่ม ดังตารางข้างต้น ได้แก่ 1) ความตาย 2) สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ 3) การกระทำ/กิจกรรม และกิจวัตร 4) สงคราม 5) ความสุขและความทุกข์ 6) สิ่งของ/เครื่องใช้/วัตถุต่าง ๆ 7) เครื่องญาติ 8) อาหาร 9) การปฏิบัติทางวัฒนธรรม 10) การปกครอง 11) เวลา และ 12) ความรัก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

### 5.2.1 ความตาย

คำร่ำนุเกี่ยวกับความตายมีความหมายอุปลักษณ์โดยเปรียบเทียบกับ การสิ้นสุด/การหมดสภาพ การเดินทาง การทำลาย การดับของไฟ/แสงสว่าง ความสุข ความไม่เที่ยง การพักผ่อน และการกระทำแห่งกาล ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

#### 1) การสิ้นสุด/การหมดสภาพ

ความตายคือการสิ้นสุดและการหมดสภาพของสิ่งที่ดำเนินอยู่ สะท้อนให้เห็นได้จากการนำรูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับการสิ้นสุดและการหมดสภาพ เช่น กุ๊ยไต้ /k<sup>h</sup>sai/ ‘กษัย’ อุ๊ย /khouc/ ‘เสียด’ ฆาด /dac/ ‘ขาด’ ฆาดบั้ง /batban/ ‘เสียด’ ฆิต /phot/ ‘สิ้น’ และ ฆล /ʔah/ ‘หมด’ มาใช้เป็นคำร่ำนุแทนการกล่าวถึงความตายโดยตรงไปตรงมา ดังคำร่ำนุว่า กุ๊ยไต้ /k<sup>h</sup>sai/ ‘กษัย’ กุ๊ยไต้ฆิต /k<sup>h</sup>sai-phot/ ‘กษัยสิ้น’ อุ๊ย /khouc/ ‘เสียด’ ฆิตฆิต /ciβet-k<sup>h</sup>sai/ ‘ชีวิตกษัย’ ฆิตฆิต /dac-k<sup>h</sup>col/ ‘ขาดหมด’ ฆิตฆิต /batban/ ‘เสียด’ ฆิตฆิตฆิต /batban-ciβet/ ‘เสียดชีวิต’ ฆิต /phot/ ‘สิ้น’ ฆิตฆิต /phot-tuk/ ‘สิ้นทุกข์’ ฆิตฆิต /phot-kam/ ‘สิ้นกรรม’ ฆิตฆิต /phot-kam-phot-pi:ʔ/ ‘สิ้นกรรมสิ้นเวร’ ฆิตฆิตฆิต /phot-danħazm/ ‘สิ้นลม’ ฆลฆิตฆิต /ʔah-danħazm/ ‘หมดลม’ ฆลฆิตฆิตฆิตฆิต /ʔah-bon-βiħsna:/ ‘หมดบุญวาสนา’ ฆลฆิตฆิต /ʔah-ʔəjuʔ/ ‘หมดอายุ’

การเปรียบเทียบความตายกับการสิ้นสุดและการหมดสภาพ ซึ่งนอกจากจะมีการใช้คำว่า สิ้น เสียด ขาด และหมด เพื่อแทนการพูดถึงความตายแล้ว ยังพบว่ามีการใช้ร่วมกับคำอื่น เช่น ชีวิต กรรม เวร บุญ วาสนา ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวว่า ความมีชีวิตอยู่นั้นถ้าเชื่อว่าดีก็ว่าเป็นบุญ เวลาตายก็ว่าหมดบุญ สิ้นบุญ ถ้าเชื่อว่าความมีชีวิตอยู่นั้นไม่ดีเป็นกรรม เป็นทุกข์ เวลาตายก็ว่าสิ้นกรรม หมดเวร หมดทุกข์

นอกจากนี้ คำว่า ฆิตฆิต /dac-k<sup>h</sup>col/ ‘ขาดหมด’ ฆิตฆิตฆิต /phot-danħazm/ ‘สิ้นลม’ ฆลฆิตฆิต /ʔah-danħazm/ ‘หมดลม’ เป็นคำร่ำนุแทนความตาย ซึ่งเป็นคำบอกลักษณะ

ทางกายภาพ โดยทั้งสามคำนี้ใช้สภาพการไม่มีลมหายใจบอกความตาย แทนคำว่า สลាប់ /slap/ ‘ตาย’ ลมในคำว่าขาดลม สิ้นลม และหมดลม ก็คือ ลมหายใจ เนื่องจากชาวเขมรมองว่า การตายเป็นการหมดลมหายใจ

## 2) การเดินทาง

ความเห็นว่าการตายเป็นลักษณะของการเดินทางนี้ เป็นความคิดสากลของมนุษย์ในโลก และเป็นไปได้ว่ากลุ่มคำกริยาที่มีความหมายบอกการเคลื่อนที่ จะมีทิศทางในการเปลี่ยนแปลงความหมายไปในทำนองเดียวกันนี้อีกต่อไปในอนาคต (ปราณี กุลละวณิชย์, 2527, หน้า 40)

การนำรูปภาพที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับการเดินทาง เช่นคำว่า เฝີ /da3/ ‘เดิน’ ចាកចេញ /ca:ʔ-ceŋ/ ‘จาก’ ចែក /caec/ ‘แยกออก’ และ ទៅ /təi/ ‘ไป’ มาสร้างเป็นคำรีนหูแทนการกล่าวถึงความตายโดยตรง อันได้แก่คำรีนหูว่า เฝີ /da3/ ‘เดิน’ เฝີចេញពីជីវិត /da3-ceŋ-pi:-ciβət/ ‘เดินออกจากชีวิต’ ចាកចេញទៅ /ca:ʔ-ceŋ-təi/ ‘จากไป’ លាចាកលោក /li3-ca:ʔ-lo:k/ ‘ลาจากโลก’ ចែកប៉ាន /caec-tha:n/ ‘แจกสถาน’ ទៅស្រុកដើម /təi-srok-da3m/ ‘ไปบ้านเดิม’ ទៅភ្នំ /təi-pʰnum/ ‘ไปภูเขา’ ទៅកាន់บวรលោក /təi-kan-borəlo:k/ ‘ไปสู่ปรโลก’ และ ទៅកាន់សុคติภท /təi-kan-soʔkətəʔphup/ ‘ไปสู่สุคติภพ’ คำดังกล่าวล้วนเป็นคำกริยาที่ว่าการเคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปสู่อีกจุดหนึ่งทั้งสิ้น

ความตายเป็นเรื่องของการเดินทาง และการมีชีวิตอยู่เป็นจุดดั้งเดิมหรือจุดตั้งต้นแห่งการเดินทาง โดยสถานที่ที่เป็นจุดหมายของการเดินทางนั้นอาจไม่บ่ง เช่นคำรีนหูว่า เฝີ /da3/ ‘เดิน’ เฝີចេញពីជីវិត /da3-ceŋ-pi:-ciβət/ ‘เดินออกจากชีวิต’ ចាកចេញទៅ /ca:ʔ-ceŋ-təi/ ‘จากไป’ លាចាកលោក /li3-ca:ʔ-lo:k/ ‘ลาจากโลก’ ចែកប៉ាន /caec-tha:n/ ‘แจกสถาน’ นอกจากนี้ บางรูปภาพมีการระบุถึงสถานที่ที่เป็นจุดหมายของการเดินทาง ซึ่งเป็นสถานที่อบอุ่น เคยรู้จัก และคุ้นเคย เช่นคำรีนหูว่า ទៅស្រុកដើម /təi-srok-da3m/ ‘ไปบ้านเดิม’ หรือบ่งว่าเป็นสถานที่ที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับลัทธิความเชื่อ เช่นคำรีนหูว่า ទៅកាន់บวรលោក /təi-kan-borəlo:k/ ‘ไปสู่ปรโลก’ และ ទៅកាន់សុคติภท /təi-kan-soʔkətəʔphup/ ‘ไปสู่สุคติภพ’

อาจจะเห็นได้ว่า การเลือกใช้คำกริยาที่บอกการเคลื่อนที่ เช่น ទៅ /təi/ ‘ไป’ ចាកចេញ /ca:ʔ-ceŋ/ ‘จาก’ ចែក /caec/ ‘แยกออก’ และ เฝີ /da3/ ‘เดิน’ แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำเหล่านี้ โดยการเปรียบเทียบความตายกับการเดินทาง กล่าวคือผู้ตายเปรียบได้กับผู้เดินทาง การตายเป็นการออกเดินทาง และโลกข้างหน้าเปรียบได้กับจุดหมายของการเดินทาง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าความตายเป็นการสิ้นสุดการเดินทางในชาติภพปัจจุบันไปยังอีกชาติภพหนึ่ง

### 3) การทำลาย

การทำลาย หมายถึงอาการที่ทำให้สิ่งซึ่งเป็นกลุ่มก้อนแตกหักหรือพังกระจัดกระจาย การเปรียบเทียบความตายกับการทำลายสะท้อนให้เห็นจากการนำรูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับการทำลายสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น **ธมฺมฺ** /tʰmlɨj/ ‘ทำลาย’ **ธฺมฺ** /tʰlɨj/ ‘ทำลาย’ **ธมฺมฺ** /rʉmllɨj/ ‘ล้างผลาญ’ และ **ธมฺ** /rʉmllɨj/ ‘ทำให้ละลาย’ มาสร้างเป็นคำรันทุเพื่อหลีกเลี่ยงการพูดถึงความตายโดยตรงไปตรงมา ได้แก่คำรันทุว่า **ธมฺมฺขณฺ** /tʰmlɨj-xan/ ‘ทำลายขั้นธมฺ’ **ธมฺมฺสขณฺ** /tʰlɨj-sɔŋkha:/ ‘ทำลายล้างขั้นธมฺ’ **ธมฺมฺสขณฺ** /baec-ka:j-rʉmllɨj-xan/ ‘แยกกายละลายขั้นธมฺ’ **ธมฺมฺสขณฺ** /baec-tʰlɨj-sɔŋkha:/ ‘แยกทำลายล้างขั้นธมฺ’ และ **ธมฺมฺขณฺ** /rʉmllɨj-xan/ ‘ล้างผลาญขั้นธมฺ’ การเปรียบเทียบความตามกับการทำลายมีความสัมพันธ์กับความเชื่อทางพุทธศาสนาที่กล่าวว่า ชีวิตมนุษย์เกิดมาจากองค์ประกอบ 5 อย่าง คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ความตายเป็นการทำลายขั้นธมฺทั้ง 5

### 4) การดับของไฟ/แสงสว่าง

ความตายคือการดับของไฟ/แสงสว่างนี้สะท้อนให้เห็นได้จากการนำรูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับการดับของไฟ ได้แก่คำว่า **ธมฺ** /rolut/ ‘ดับ’ **ธมฺ** /phot-rolut/ ‘สิ้นดับ’ **ธมฺ** /rolut-cɔt/ ‘ดับจิต’ มาใช้ในการกล่าวถึงความตาย ซึ่งมีความหมายเกี่ยวข้องกับการดับของไฟ กล่าวคือเปรียบเทียบการเกิด-ดับกับการลุกไหม้ของตะเกียง แสงตะเกียงที่เรามองเห็น ลุกสว่าง (เสมือนว่า) คงที่อยู่ นั้น เป็นผลมาจากปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน กล่าวคือ ในตัวมันเองก็มี น้ำมันและไส้ตะเกียง นอกตัวมันออกไปก็มีเรื่องของก๊าซออกซิเจน และประกายไฟที่มาจากจุดให้ติด เปลวไฟที่ติดและลุกไหม้อยู่ นั้น ปรากฏให้เห็นเสมือนว่าเป็นสิ่งที่คงที่ แต่ที่จริง ในเปลวไฟของตะเกียง นั้น มีการเกิดดับ เกิดดับ เกิดดับ...ของไฟที่ไหม้อยู่ของน้ำมันและไส้ตะเกียงแต่ละอนุ สลับและต่อเนื่องกันไป トラบเทาที่น้ำมันและไส้ตะเกียงนั้นยังมีอยู่ เมื่อไฟไหม้ที่อนุหนึ่งก็จะเกิดเปลวไฟสว่าง อยู่ (ช่วงนี้นับเป็นการเกิดขึ้น และดำรงอยู่) แต่เมื่ออนุนั้นถูกไฟไหม้หมด แสงสว่างจากการไหม้อยู่ นั้น ก็หมดไป (ช่วงนี้เป็นการดับ) ถ้าน้ำมันและไส้ตะเกียงยังไม่หมด (ยังคงมีเหตุปัจจัยอยู่) ก็จะมีเชื้อใหม่ ถูกไหม้ต่อไปอีก โดยนัยนี้ กระบวนการ เกิดดับ เกิดดับ เกิดดับ... ก็จะต่อเนื่องกันไป กระบวนการนี้เป็นไปไม่ขาดสายและรวดเร็ว จนยากที่จะสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงในรูปของการเกิด-ดับที่เกิดขึ้น ในแต่ละขณะได้



ดังนั้น ความตายเปรียบได้กับการดับของไฟ/แสงสว่าง แต่ยังสะท้อนให้เห็นได้ว่าผู้ใช้ภาษามินโมทัศน์ว่า ชีวิตเปรียบได้กับแสงไฟหรือแสงสว่างที่เมื่อส่องแสงแล้วย่อมมีวันดับลง สะท้อนให้เห็นว่าชีวิตกับความตายเป็นสิ่งคู่กัน

### 5) ความสุข

ความสุขหมายถึงความสบายกายสบายใจ ความสำราญ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 1241) คำกริยาที่มีหน่วยศัพท์หมายถึงความสุข ได้แก่คำว่า **สฺมฺรฺ** /somra:n/ ‘สำราญ’ **เฮตฺตฺสฺ** /tai-ba:n-sok/ ‘ไปได้สุข’ ความตายเปรียบได้กับความสุข ส่วนชีวิตเปรียบได้กับความทุกข์ ซึ่งอาจเนื่องมาจากว่าผู้ที่ตายแล้วไม่ต้องเผชิญกับเรื่องราวหรือปัญหาต่าง ๆ อีกทั้งโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ก็ไม่อาจมารุมเร้าได้เหมือนตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ จึงถือได้ว่าเป็นความสุขอย่างใดก็ได้ มโนทัศน์ความสุขที่นำมาใช้เป็นแบบเปรียบเทียบนี้อาจดูเหมือนว่ามีลักษณะนามธรรม ไม่ต่างจากความตายซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบ ซึ่งอาจอธิบายได้ว่า ความสุขเป็นประสบการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ มนุษย์สามารถรู้ถึงความรู้สึกดังกล่าวนี้จากสิ่งเร้าที่มากกระตุ้นประสาทสัมผัสขณะที่มีชีวิตอยู่ เมื่อเปรียบเทียบกับความตายแล้ว มนุษย์คุ้นชินกับประสบการณ์ความสุขมากกว่า แตกต่างจากความตายที่มนุษย์ไม่สามารถสัมผัสประสบการณ์ดังกล่าวได้เลย ด้วยเหตุนี้ จึงมีการนำความสุขที่ลักษณะเป็นรูปธรรมมากกว่ามาเปรียบเทียบกับความตาย

### 6) ความไม่เที่ยง

ความไม่เที่ยงหมายถึงความไม่ยั่งยืน ความไม่แน่นอน หรือชั่วคราว การเปรียบเทียบความตายกับการความไม่เที่ยงสะท้อนให้เห็นจากการนำรูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับความไม่เที่ยงมาใช้เป็นคำกริยาเพื่อหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงความตาย เช่นคำว่า **อตุลฺ** /totul-?anecakam/ ‘รับอนิจกรรม’ ซึ่งหมายความว่า ความตายเป็นการรับกรรมที่ไม่เที่ยง เนื่องจากชีวิตเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงแท้ยั่งยืน ย่อมมีการสูญสลายไปตามกาลเวลา มีการเปลี่ยนแปลง หรือแตกดับอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นมนุษย์ทุกคนต้องรับกรรมที่ไม่เที่ยง กล่าวคือทุกสิ่งย่อมเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และดับไปเป็นธรรมดา

### 7) การพักผ่อน

การพักผ่อน หมายถึงการหยุดทำงานชั่วคราวให้คลายเหนื่อย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 826) การเปรียบเทียบความตายกับการพักผ่อนสะท้อนให้เห็นได้จากการนำรูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับการพักผ่อน เช่น **สฺมฺรฺ** /somra:ʔ/ ‘พักผ่อน’ มาใช้แทนคำว่าตาย

ชาวเขมรมีวิธีหลีกเลี่ยงการใช้คำว่าตาย โดยใช้คำที่มีความหมายเกี่ยวกับการพักผ่อน ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งในการดำรงชีวิตของมนุษย์เพื่อให้คลายเหนื่อย และมีระยะเวลาเพียงชั่วคราว อีกไม่นานก็จะตื่นขึ้นมาทำกิจการงานต่าง ๆ ใหม่ การใช้อุปสรรคของการพักผ่อนนี้ทำให้ผู้ที่ใกล้ชิดหรือมิตรสหายของผู้ที่ตายไปรู้สึกว่าการตายของบุคคลผู้เป็นที่รักเป็นเพียงการพักผ่อนหรือหลับไปเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น กล่าวคือผู้ตายเปรียบได้กับผู้ที่กำลังพักผ่อน การตายเป็นการพักผ่อน ผู้ใช้ภาษามีมโนทัศน์ว่าชีวิตคือการตื่นขึ้นจากการพักผ่อนเพื่อทำกิจการงานต่าง ๆ

### 8) การกระทำแห่งกาล

ความตายคือการกระทำแห่งกาล การเปรียบเทียบความตายกับการกระทำแห่งกาลนี้สะท้อนให้เห็นได้จากการนำรูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับการกระทำแห่งกาล เช่นคำว่า **ធ្វើកាលកិរិយា** /tʰɕoː-ka:ləkɛʔriʔjaː/ ‘ทำกาลกิริยา’ มาใช้แทนการพูดถึงความตายโดยตรง กาลกิริยาเป็นศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาพุทธ หมายถึงตาย มรณะ ล่วงลับไป ใช้กับบุคคลทั่วไป ในภาษาไทยใช้คำว่า “ถึงซึ่งกาลกิริยา” ทศนะทางพุทธศาสนากล่าวว่า ร่างกายของมนุษย์ประกอบขึ้นด้วยธาตุต่าง ๆ ได้แก่ ธาตุดิน (ปฐวีธาตุ) ธาตุน้ำ (อาโปธาตุ) ธาตุไฟ (เตโชธาตุ) ธาตุลม (วาโยธาตุ) อากาศธาตุ (ที่ว่าง) และวิญญานธาตุ (ธาตุรู้) การรวมตัวของธาตุนั้นมีเวลาสิ้นสุดเมื่อถึงเวลานั้นแล้วธาตุก็จะแยกออกจากกัน ซึ่งเราเรียกว่า “ตาย” แต่ทางพุทธศาสนา มองว่าการตายนั่นที่แท้ก็คือปรากฏการณ์ของธาตุ ซึ่งเป็นไปตามเวลากำหนดนั่นเอง จึงเรียกการตายว่า กาลกิริยา แปลว่า การกระทำตามเวลา (ใช้สำหรับการตายตามอายุขัย) ดังนั้นความตายเป็นการกระทำแห่งกาล โดยเปรียบเทียบความตายกับการกระทำเมื่อถึงเวลาที่กำหนดไว้ ถึงจุดของเวลา ถึงเวลาสุดท้าย ถึงชั่วโมงสุดท้ายของชีวิต ซึ่งก็ได้ความว่า “ตาย” นั้นเอง

#### 5.2.2 สิ่งแวดล้อม/ธรรมชาติ

สิ่งแวดล้อม และธรรมชาติ ถูกนำมาเปรียบเทียบเป็นคำรีนหู ได้แก่ พืช สัตว์ ลม เนินเขา และถ้ำ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

##### 1) พืช

ประเทศกัมพูชา มีลักษณะภูมิศาสตร์เป็นที่ราบลุ่มและอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพรรณธรรมชาติ จากการวิเคราะห์คำรีนหูในภาษาเขมรแสดงให้เห็นว่า ชาวเขมรให้ความสำคัญต่อพืชพรรณจึงนำมาใช้เป็นคำรีนหูเพื่อหลีกเลี่ยงการใช้คำต้องห้าม ได้แก่ ดอกไม้ หญ้า เถาวัลย์ ผลไม้ และส่วนของต้นไม้ ดังต่อไปนี้

### ก. ดอกไม้

ดอกไม้เป็นส่วนหนึ่งของต้นไม้ที่ผลิออกจากต้นหรือกิ่ง มีหน้าที่ทำให้เกิดผลและเมล็ดเพื่อสืบพันธุ์ มีเกสรและเรณูเป็นเครื่องสืบพันธุ์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 423) ชาวเขมรมักจะเปรียบเทียบรูปลักษณ์และพฤติกรรมของผู้หญิงกับดอกไม้ ส่วนผู้ชายมักเปรียบเทียบกับแมลงผึ้ง หรือแมลงภู่ จึงมีการนำคำที่มีความหมายอุปลักษณ์ดังกล่าวมาใช้เป็นคำร่ำนุ โดยเฉพาะผู้หญิง ได้แก่ คำร่ำนุว่า **ក្រពុំឈូក** /kropom-chu:k/ ‘บัวตูม’ **បេះផ្កា** /bɛh-pʰka:/ ‘เด็ดดอกไม้’ **បុបผาราตรี** /boʔpha:-ri:trɛj/ ‘บุปผาราตรี’ **ផ្កា** /pʰka:/ ‘ดอกไม้’ **ផ្កាឈើ** /pʰka:-chɛ:/ ‘ดอกไม้’ และ **ផ្កាព្រៃ** /pʰka:-prɛj/ ‘โรคดอกไม้ป่า’

คำว่า **ក្រពុំឈូក** /kropom-chu:k/ ‘บัวตูม’ เป็นคำร่ำนุที่ใช้แทนหน้าอกของผู้หญิง โดยเปรียบเทียบกับรูปลักษณ์ของทรงอกกับดอกบัวที่ยังไม่บาน

คำว่า **បេះផ្កា** /bɛh-pʰka:/ ‘เด็ดดอกไม้’ เป็นคำร่ำนุที่ใช้แทนการไปซบถ่ายปัสสาวะของผู้หญิง โดยเปรียบเทียบกับการเด็ดดอกไม้ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้หญิงนิยมกระทำเป็นประจำ

ส่วนคำว่า **បុបผาราตรี** /boʔpha:-ri:trɛj/ ‘บุปผาราตรี’ เป็นคำร่ำนุใช้เรียกผู้หญิงที่ประกอบอาชีพทางเพศ โดยจะเปรียบเทียบกับผู้หญิงเหล่านั้นกับดอกไม้ที่สวยงามและมีกลิ่นหอม ซึ่งสามารถดึงดูดความสนใจของแมลงผึ้ง หรือแมลงภู่ (ผู้ชาย) ในเวลากลางคืนได้

นอกจากนี้ คำว่า **ផ្កា** /pʰka:/ ‘ดอกไม้’ เป็นคำเปรียบเทียบการออกดอกกับผู้หญิงที่ถึงกาลกำหนดในการมีประจำเดือน (Thmey Thmey, 2017, website, unpagged)

นอกจากการใช้ดอกไม้ในคำร่ำนุเกี่ยวกับผู้หญิง ยังมีการนำดอกไม้มาเปรียบกับโรคภัยไข้เจ็บคือ โรคอีสุกอีใส โดยเปรียบเทียบอาการของโรคกับการออกดอกของดอกไม้ ดังคำร่ำนุว่า **ផ្កាឈើ** /pʰka:-chɛ:/ ‘ดอกไม้’ และ **ផ្កាព្រៃ** /pʰka:-prɛj/ ‘โรคดอกไม้ป่า’

### ข. หญ้า

หญ้าเป็นวัชพืชที่มีอยู่ทุกแห่งบนผืนแผ่นดิน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ต้นหญ้าสามารถขึ้นและแพร่พันธุ์ได้ง่าย อีกทั้งยังมีความทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศ คำร่ำนุที่สะท้อนระบบคิดเกี่ยวกับหญ้ามามี 2 คำ ได้แก่ คำว่า **ស្មៅ** /smai/ ‘หญ้า’ และ **ស្មៅកន្លែងសម្ងាត់** /smai-[kanlaɛŋ-somɲat]/ ‘หญ้าที่ลับ’ ซึ่งเป็นคำร่ำนุที่ใช้แทนคนที่ลับของมนุษย์ โดยเปรียบเทียบกับคนที่ลับกับลักษณะของหญ้าที่สามารถขึ้นและแพร่พันธุ์ได้ง่ายตามสภาพของธรรมชาติ

### ค. เถาว์ลย์

เถาว์ลย์ คือพืชเถาไม้เลื้อยก้านยาวหลากหลายชนิดซึ่งมีรากอยู่ในดิน ณ ระดับพื้น และใช้ต้นไม้อื่นหรือวิธีการอื่นใดเพื่อช่วยยกตัวสูงขึ้นตามแนวตั้งให้ถึงระดับเรือนยอดเพื่อให้ได้พื้นที่รับแสงอย่างเพียงพอในป่า คำว่า វៃឃ្លី /*ʋoɑ*/ ‘เถาว์ลย์’ เป็นคำรึนหูที่ใช้แทนคำต้องห้ามว่า ពស់ផឹក /*pʰɔh-βɛ:c*/ ‘งูเห่า’ โดยเปรียบเทียบรูปทรงของงูเห่ากับเถาว์ลย์ เนื่องจากชาวเขมรมีความเชื่อว่ ในขณะที่เดินเข้าป่า หรือภูเขา อย่าเอ่ยถึงชื่อสัตว์ร้ายโดยตรง เพราะกลัวว่าจะมีสัตว์ร้ายต่าง ๆ ออกมาทำร้าย จึงมีการใช้คำรึนหูแทน

### ง. ผลไม้

คำว่า បើកអំបូង /*ɕɛɛc-ʔombouŋ*/ ‘กล้วยหอม’ เป็นคำรึนหูที่ใช้แทนคำเรียกอวัยวะเพศชาย โดยนำผลไม้ที่หาง่าย มีปลูกในบริเวณบ้าน มีรูปทรงยาว โดยนำรูปทรงของกล้วยมาเปรียบเทียบกับอวัยวะเพศชาย

### จ. ส่วนของต้นไม้

คำว่า គល់ឈើ /*kul-choə*/ ‘ขอนไม้’ គល់រាំង /*kul-rɛaŋ*/ ‘ขอนจิกน้ำ’ เป็นคำรึนหูที่ใช้แทนคำว่า ក្រូចើ /*kropə*/ ‘จระเข้’ ซึ่งเป็นสัตว์ร้ายในแหล่งน้ำ ชาวประมงมีข้อห้ามไม่ให้เอ่ยถึงจระเข้ในขณะที่ประกอบอาชีพ นอกจากนี้เมื่อว่ายน้ำหรือเดินทางทางน้ำก็ห้ามไม่เอ่ยถึงจระเข้เนื่องจากกลัวจระเข้มาทำร้าย จึงหลีกเลี่ยงโดยเรียกว่า *ขอนไม้* และ *ขอนจิกน้ำ* แทน โดยเปรียบเทียบจระเข้กับขอนไม้ที่อยู่ในแหล่งน้ำ

## 2) สัตว์

คำว่า នាគរាជ /*niʔkəriɔc*/ ‘นาคราช’ เป็นคำรึนหูแทนอวัยวะเพศชาย โดยนำชื่อสัตว์น้ำมาเปรียบเทียบกับอวัยวะเพศชาย นาคหมายถึงงูใหญ่มีหงอน เป็นสัตว์ในนิยาย และเป็นสัญลักษณ์แห่งความยิ่งใหญ่ ความอุดมสมบูรณ์ ความมีวาสนา และบันไดสายรุ้งสู่จักรวาล

คำว่า ពងត្រី /*po:ŋ-trɛj*/ ‘โรคไขปลา’ เป็นคำรึนหูแทนโรคอีสุกอีใสเพื่อไม่ให้โรคนั้นรุนแรงเกินไป และหายไว โดยเปรียบเทียบเม็ดพองใส ๆ ขึ้นตามตัวที่เกิดจากเชื้อไวรัสกับลักษณะของไขปลา

ส่วนคำว่า ស្រីមេអំបៃ /*srej-meʔombai*/ ‘ผู้หญิงผีเสื้อ’ เป็นคำรึนหูแทนโสเภณี ซึ่งเป็นผู้หญิงที่มีอาชีพให้บริการบำบัดความใคร่แก่ผู้ชาย โดยชาวเขมรเห็นว่า ผู้หญิงในอาชีพนี้ เหมือน





คำว่า บัญญัติแห่งความรัก /bonkat-p<sup>h</sup>lɔːŋ-snaɛ/ ‘ก่อกำเนิดความรัก’ และ บัญญัติแห่งตณฺฑา /bonkat-p<sup>h</sup>lɔːŋ-tanəhaː/ ‘ก่อกำเนิดตณฺฑา’ และ ฐิติแห่งกุศล /t<sup>h</sup>ʔɔː-rizŋ-kədai-sac/ ‘ทำเรื่องร้อนเนื้อ’ เป็นคำรึ้นหูแทนกิจกรรมทางเพศ โดยเปรียบเทียบการมีเพศสัมพันธ์กับการก่อกำเนิด

คำว่า ปรุทธิบทัการ /proteʔbatkaː/ ‘ปฏิบัติการ’ เป็นคำรึ้นหูแทนกิจกรรมทางเพศ โดยเปรียบเทียบการมีเพศสัมพันธ์กับการทำงานตามหน้าที่ หรือทำเป็นกิจวัตร

คำว่า ฐุชเมตรี /ruʔm-metrɛj/ ‘ร่วมไมตรี’ เป็นคำที่มีความหมายแฝงเกี่ยวกับความสัมพันธ์ไมตรี โดยเปรียบเทียบการมีเพศสัมพันธ์กับการสร้างความสัมพันธ์ไมตรี ซึ่งหมายถึงความเกี่ยวข้องผูกพันกัน

คำว่า ฐุชบพณี /ruʔm-boʔɛniː/ ‘ร่วมประเวณี’ และ บลฺลตฺตณฺฑุฏฺฏกฺกุณ /bontoː-puːcpɔŋ-ʔɔŋtɔkɔni/ ‘สืบพันธุ์วงศ์ตระกูล’ เป็นคำรึ้นหูแทนกิจกรรมทางเพศ โดยเปรียบเทียบการมีเพศสัมพันธ์เป็นสืบทอดเป็นธรรมเนียม เนื่องจากการเป็นสามีภรรยาตามธรรมเนียมนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อมีลูกหลานสืบพันธุ์วงศ์ตระกูล

คำว่า ฐุชสัมภัง /ruʔm-saŋʔas/ ‘ร่วมสังวาส’ ฐุชเมตฺตณฺฑุฏฺฏกฺกุณ /ruʔm-methɔn-saŋʔas/ ‘ร่วมเมถุนสังวาส’ และ ฐุชรัการ /ruʔm-rɛaʔ/ ‘ร่วมรัการ’ เป็นคำรึ้นหูแทนกิจกรรมทางเพศ โดยเปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางเพศกับการอยู่ด้วยกัน ต้องดูแลซึ่งกันและกัน

คำว่า ฆาณหึว /miʔn-ʔɛj-ʔɛj/ ‘มีอะไรกัน’ และ ฆึวณึณคฺคา /ʔɔʔɛj-ʔɔʔɛj-nɔŋ-k<sup>h</sup>niːʔ/ ‘อะไรกัน’ เป็นคำรึ้นหูแทนกิจกรรมทางเพศ โดยเปรียบกับกิจกรรมทั่วไปโดยไม่ได้ชี้เฉพาะ ซึ่งมีลักษณะเป็นการพูดอ้อม

#### 5.2.4 สงคราม

กัมพูชาเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์อันขมขื่นเนื่องจากต้องเผชิญกับสงครามกลางเมือง ส่งผลให้ประเทศตกอยู่ในสภาพที่ขาดแคลนมาจนถึงปัจจุบัน จากการวิเคราะห์ข้อมูลคำรึ้นหูพบว่า คำรึ้นหูสะท้อนให้เห็นถึงระบบคิดเกี่ยวกับสงคราม เช่นคำว่า ចំណុចយុទ្ធសាស្ត្រ /comnɔc-jutɛaʔsah/ ‘จุดยุทธศาสตร์’ เป็นคำรึ้นหูแทนอวัยวะเพศหญิง ส่วนคำว่า អាវុធ /ʔaʔut/ ‘อาวุธ’ และ កាណុង /kaːnɔŋ/ ‘ปืน’ เป็นคำรึ้นหูแทนอวัยวะเพศชาย ซึ่งเปรียบเทียบกับอาวุธ นอกจากนี้ คำว่า ប្រយុទ្ធ /projut/ ‘ประยุทธ์’ และ សមរភូមិលើត្រី /saʔmoːrɛaʔphuːm-lɔː-kreː/ ‘สมรภูมิลើเตี้ย’ เป็นคำรึ้นหูแทนกิจกรรมทางเพศ คำเหล่านี้เปรียบเทียบการมีเพศสัมพันธ์เป็นการทำศึกสงคราม ซึ่งจะต้องมีฝ่ายรุกและฝ่ายรับ

นอกจากนี้ยังมีคำรึนหูที่มีความหมายเกี่ยวกับยุทธภัณฑ์ คือคำว่า *มีน /min/ 'กับระเบิด'* ซึ่งเป็นคำรึนหูแทนของเสียที่เป็นกากอาหาร โดยการเปรียบเทียบของเสียที่ออกมาจากร่างกายนั้น กับกับระเบิด เนื่องจากประเทศกัมพูชาเป็นประเทศที่เผชิญกับสงครามมาหลายทศวรรษ ซึ่งมีการนำกับระเบิดมาติดตั้งในป่า เพื่อป้องกันไม่ให้ข้าศึกเข้ามาในพื้นที่ และเพื่อทำลายกำลังรบของข้าศึก เป็นต้น จึงมีการเปรียบเทียบกับระเบิดกับของเสียที่เป็นกากอาหาร เพราะในอดีต ชาวเขมรที่อาศัยอยู่ในชนบทยังไม่มีห้องน้ำสำหรับขับถ่ายของเสีย เวลาขับถ่ายของเสียต้องเดินเข้าไปในพุ่มไม้

### 5.2.5 ความสุข และความทุกข์

ความสุขหมายถึงความสบาย ความสำราญ ส่วนความทุกข์หมายถึงความยากลำบาก ความไม่สบายกายไม่สบายใจ ความทนได้ยาก ความทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า คำรึนหูที่มีความหมายเปรียบเทียบเกี่ยวกับความสุข และความทุกข์ ได้แก่

คำว่า *สฺรึนญัก /sronok/ 'สนุก'* เป็นคำรึนหูแทนความอ้วน โดยเปรียบเทียบคนที่มีเนื้อและไขมันมาก เป็นคนที่สนุก อยู่ดี กินดี มีความอุดมสมบูรณ์ และมีความสุข

คำว่า *เจ็ญบาสฺญัก /laɔŋ-tha:n-su:3/ 'ขึ้นสวรรค์'* และ *เจ็ญบาสฺญักกยเฮต /laɔŋ-tha:n-su:3-ka:mote:p/ 'ขึ้นสวรรค์กวมเทพ'* เป็นคำรึนหูแทนการมีเพศสัมพันธ์ โดยเปรียบเทียบกิจกรรมทางเพศกับการเดินทางจากโลกของเทพไปยังสวรรค์ ซึ่งเป็นสถานที่อันบรมสุขอย่างถาวร กล่าวคือความสุขซึ่งเป็นสุขที่เกิดจากการที่ได้สัมผัสกับกามเปรียบเหมือนได้ขึ้นสวรรค์

คำว่า *รุษฺญัก /ruɔm-sok-ruɔm-tuk/ 'ร่วมสุขร่วมทุกข์'* เป็นคำรึนหูแทนการมีเพศสัมพันธ์ โดยเปรียบเทียบกับที่อยู่ร่วมกันระหว่างคู่รัก หรือคู่สามีภรรยา ที่เผชิญกับความสุขและความทุกข์ด้วยกัน

คำว่า *เผาะญัก /dah-tuk-sat-thom/ 'ถ่ายทุกข์สัตว์ใหญ่'* และ *เผาะญัก /dah-tuk-sat-thom/ 'ถ่ายทุกข์สัตว์น้อย'* เป็นคำรึนหูแทนการขับถ่ายของเสีย โดยเปรียบเทียบการขับถ่ายอุจจาระกับการถ่ายทุกข์สัตว์ใหญ่ ส่วนการขับถ่ายปัสสาวะเปรียบกับการถ่ายทุกข์สัตว์เล็ก เนื่องจากอาการปวดถ่ายอุจจาระหรือปัสสาวะเป็นทุกข์ ถ้าหากไม่ได้ไปขับถ่าย (ถ่ายทุกข์หนัก หรือถ่ายทุกข์เบา) จะมีความทุกข์ ทรมานทรมาย

### 5.2.6 สิ่งของ/เครื่องใช้/วัตถุต่าง ๆ

คำรึนหูที่สะท้อนให้เห็นถึงวัตถุทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งของ เครื่องใช้ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของชาวเขมร โดยใช้คำเรียกต่อไปนี้แทนคำที่ไม่อยากเอ่ยถึง เช่น ខ្សែ/k'sae/ 'เส้น' ទ្វារមាស/tʰɔi:3-miʰz/ 'ทวารทอง' บំពង់ខ្ចី/bompun-k'cej/ 'หลอดอ่อน' ប៉េងប៉ោង/penpaɔŋ/ 'ลูกโป่ง' และ របស់ប្រុសៗ roboh-proh-proh 'ของชาย' ซึ่งสามารถอธิบายคำรึนหูดังต่อไปนี้

คำว่า ខ្សែ/k'sae/ 'เส้น' เป็นคำรึนหูแทนการเอ่ยถึงงูเห่า ซึ่งเป็นสัตว์มีพิษที่ต้องหลีกเลี่ยงการเอ่ยถึงชื่อโดยตรง โดยเปรียบเทียบกับเส้นซึ่งเป็นสิ่งที่มีลักษณะเป็นสาย แฉว แนว

คำว่า ទ្វារមាស/tʰɔi:3-miʰz/ 'ทวารทอง' เป็นคำรึนหูแทนอวัยวะเพศหญิง โดยเปรียบเทียบกับช่องหรือสิ่งสำคัญที่มีคุณค่า คือประตูทอง

คำว่า บំពង់ខ្ចី/bompun-k'cej/ 'หลอดอ่อน' เป็นคำรึนหูแทนอวัยวะเพศหญิง โดยเปรียบเทียบกับหลอดซึ่งเป็นสิ่งของที่กลมยาวขนาดเล็กที่มีรูตลอด

คำว่า ប៉េងប៉ោង/penpaɔŋ/ 'ลูกโป่ง' เป็นคำรึนหูแทนคำว่า ដោះ/dah/ 'นม' โดยเปรียบเทียบกับหน้าอกของผู้หญิงกับลูกโป่ง ซึ่งเป็นสิ่งของที่มีลักษณะโป่งพอง

คำว่า របស់ប្រុសៗ roboh-proh-proh 'ของชาย' เป็นคำรึนหูแทนอวัยวะเพศชาย โดยเปรียบเทียบกับอวัยวะเพศชายกับสิ่งของเครื่องใช้

### 5.2.7 เครือญาติ

คนเราเมื่อเกิดมา นอกจากได้สถานะในด้านชาติตระกูล ฐานะและศาสนาแล้ว ยังได้สภาพในครอบครัวด้วยคือเป็นลูก เป็นพี่ เป็นน้อง และเป็นเครือญาติกัน ในสังคมกัมพูชาความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องมีความสำคัญรองลงมาจากความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูก พี่น้องจะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันตลอดชีวิต (อุบล เทศทอง, 2548, หน้า 263) ดังตัวอย่างคำรึนหูที่เกี่ยวกับเครือญาติ ดังนี้

#### 1) พี่น้อง

ชาวเขมรเป็นอีกชนชาติที่รักพี่น้องมาก อาจเป็นเพราะสังคมเขมรเป็นสังคมที่ญาติพี่น้องต้องอยู่ใกล้ชิดกัน ต้องช่วยเหลือกัน การปลูกสร้างบ้านเรือนก็มักปลูกสร้างเป็นหมู่บ้าน ซึ่งคนใน

หมู่บ้านจะเกี่ยวดองเป็นพี่น้องหรือเป็นเครือญาติกัน การอยู่ร่วมกัน ใกล้ชิดกันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในเรื่องของความปลอดภัย เพราะในสมัยก่อนมีอันตรายมาก นอกจากการช่วยเหลือกันในการป้องกันภัยอันตรายแล้ว ยังช่วยเหลือกันในการประกอบอาชีพอีกด้วย เพราะการประกอบอาชีพเกษตรกรรมในเขมรจำเป็นต้องใช้แรงงานจากคนจำนวนมากในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ (อุบล เทศทอง, 2548, หน้า 264) คำรึนหูที่มีความหมายอุปลักษณ์ซึ่งอ้างอิงถึงเรื่องพี่น้อง ได้แก่คำว่า **บងบูนุสยกเฒង** /bo:ŋ-pəʔoun-mo:k-le:ŋ/ ‘พี่น้องมาเยี่ยม’ **ห่าบูนุสปรุฬ** /ʔa-pəʔoun-prɔh/ ‘ไอน้องชาย’ และ **ห่าบูนุสตุต** /ʔa-ʔoun-toucl/ ‘ไอน้องน้อย’

คำว่า **บងบูนุสยกเฒង** /bo:ŋ-pəʔoun-mo:k-le:ŋ/ ‘พี่น้องมาเยี่ยม’ เป็นคำรึนหูใช้แทนการมีประจำเดือนของผู้หญิง โดยเปรียบเทียบกับประจำเดือนกับพี่น้องที่มักจะมาเยี่ยม ช่วยเหลือพึ่งพากันเป็นประจำ

ส่วนคำว่า **ห่าบูนุสปรุฬ** /ʔa-pəʔoun-prɔh/ ‘ไอน้องชาย’ และ **ห่าบูนุสตุต** /ʔa-ʔoun-toucl/ ‘ไอน้องน้อย’ เป็นคำรึนหูที่ใช้แทนคำเรียกอวัยวะเพศชาย โดยเปรียบเทียบกับน้องชาย ที่มีความใกล้ชิดกัน และเป็นที่รัก

## 2) ลูกหลาน

ลูกเป็นบุคคลสำคัญสำหรับทุกคนรอบครัว เนื่องจากเป็นผู้ที่จะทำหน้าที่สืบสายเลือด และรักษาสมบัติของวงศ์ตระกูลเอาไว้ คำรึนหูที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับลูกหลาน คือคำว่า **กูนไต่** /koun-cai/ ‘ลูกหลาน’ ซึ่งเป็นคำรึนหูใช้แทนการเรียกเสือที่เป็นสัตว์ร้ายที่มักจะทำร้ายมนุษย์ในขณะเดินป่า ชาวเขมรเชื่อว่าการที่เอยถึงชื่อสัตว์ร้ายโดยตรง สัตว์ร้ายนั้นจะออกมาทำร้าย ดังนั้นจึงต้องเรียกเสือเป็นลูกหลาน เนื่องจากลูกหลานเป็นญาติที่ต้องมีกริยามารยาทที่ดี เคารพผู้อาวุโส มีความกตัญญู การเรียกแบบนี้เพื่อป้องกันอันตราย

### 5.2.8 อาหาร

คำรึนหูที่มีความหมายอ้างอิงถึงอาหารการกินของชาวเขมร เช่นคำว่า **นัมปาย** /num-pa:i/ ‘ซาลาเปา’ **บัจแจย** /banchaeɯ/ ‘ขนมเบื้องญวน’ และ **สวกักรี่** /slo:-kari:/ ‘ทำแกงกะหรี่’

คำว่า **นัมปาย** /num-pa:i/ ‘ซาลาเปา’ เป็นคำรึนหูที่ใช้แทนคำว่า **เฒ่า** /dah/ ‘นม’ โดยเปรียบเทียบหน้าอกของผู้หญิงกับรูปลักษณ์ของซาลาเปา ซึ่งเป็นขนมชนิดหนึ่ง ทำด้วยแป้งสาลีปั้นเป็นลูกกลม ข้างในใส่ไส้ มีทั้งไส้หวานและไส้เค็ม

นอกจากนี้คำว่า **បាញ់ໄມ້** /banchæy/ ‘*ขนมเป็ญญวน*’ เป็นคำรึ้นหูแทนการสำรอกออกมาทางปาก โดยเปรียบเทียบกับลักษณะของอาหารว่างชนิดหนึ่ง ที่ใช้วิธีการลอกแป้งข้าวเจ้าที่ผสมกับน้ำ ผงขมิ้น และกะทิ ยัดไส้ไส้ด้วยมันหมู กุ้ง และถั่วงอก แล้วนำมาทอดในกระทะ ซึ่งนิยมรับประทานกับผักหลายชนิด เช่น ผักกาด สลัด และยัดด้วยใบสาระแหน่ ใบสมุนไพโร และสมุนไพโรอื่น ๆ แล้วจิ้มด้วยน้ำปลาหวาน ชาวเขมรบางถิ่นเรียกอาหารชนิดนี้ว่า **នំចាក់អំបែង** ‘*ขนมทาเศษภาชนะแตก*’

ส่วนคำว่า **ស្លាការី** /slo:-kari:/ ‘*ทำแกงกะหรี่*’ เป็นคำรึ้นหูที่ใช้แทนการมีประจำเดือนของผู้หญิง โดยเปรียบเทียบกับการทำอาหารชนิดหนึ่ง แกงกะหรี่เป็นอาหารที่ได้รับอิทธิพลจากอาหารอินเดีย แต่อาหารนี้ได้รับความนิยมจากชาวเขมรมาก โดยชาวเขมรนิยมรับประทานกับขนมจีน หรือขนมปัง นอกจากนี้ชาวเขมรเปรียบเทียบผ้าอนามัยกับขนมปัง จึงเป็นสาเหตุในการเปรียบเทียบการมีประจำเดือนกับการทำแกงกะหรี่ ซึ่งเป็นอาหารที่นิยมรับประทานคู่กัน

### 5.2.9 การปฏิบัติทางวัฒนธรรม

คำรึ้นหูว่า **បត់ជើងធំ** /bat-cə:ŋ]-thom/ ‘*พับขาใหญ่*’ **បត់ជើងតូច** /bat-cə:ŋ]-touc/ ‘*พับขาลี็ก*’ **បត់ដៃបត់ជើង** /bat-dai]-[bat-cə:ŋ]/ ‘*พับแขนพับขา*’ มีความหมายแฝงเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติทางวัฒนธรรมของชาวเขมร กล่าวคือท่าทางในการขยับถ่ายของชาวเขมร พับขาหมายถึง การขยับถ่ายอุจจาระ หรือปัสสาวะ เพราะเวลาขยับถ่ายมักจะนั่งยอง ๆ พับขา จึงนำมาคำว่า ‘*พับขา*’ ใช้ให้ฟังแล้วดูดีกว่าคำตรง ๆ โดยจำแนกเป็น 3 คำ ได้แก่ 1) พับขาใหญ่ หมายถึง การขยับถ่ายอุจจาระ 2) พับขาลี็ก หมายถึง การขยับถ่ายปัสสาวะ 3) พับแขนพับขา หมายถึงการขยับถ่ายโดยทั่วไป ดังนั้นคำรึ้นหูนี้แสดงให้เห็นวิถีปฏิบัติทางวัฒนธรรมของชาวเขมรในการขยับถ่ายโดยการนั่งยอง ๆ

### 5.2.10 การปกครอง

การปกครองเป็นการบริหารงานที่มีหน้าที่ดูแล คุ้มครองรักษาผู้อยู่ภายใต้การปกครอง คำรึ้นหูที่มีความหมายเปรียบเทียบเกี่ยวกับการปกครอง ได้แก่

คำว่า **ប៉ូលិសប្រឹក្សា** /polih-prəj/ ‘*ตำรวจป่า*’ และ **លោកម្ចាស់** /lo:k-məcah/ ‘*ท่านนาย*’ เป็นคำรึ้นหูแทนการเอ่ยถึงเสือโดยตรงในขณะเดินป่า โดยเปรียบเทียบกับผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลรักษาป่า

ส่วนคำว่า **លោកធំ** /lo:k-thom/ ‘*ท่านผู้ใหญ่*’ เป็นคำรึ้นหูแทนการเอ่ยถึงช้าง เพื่อป้องกันไม่ให้ช้างออกมาทำร้าย เป็นการเปรียบเทียบช้างกับท่านผู้ใหญ่ที่มีหน้าที่ปกครองดูแลรักษาป่า



### 5.2.11 เวลา

เวลาหมายถึงช่วงระยะเวลาความยาวนานที่มีอยู่หรือเป็นอยู่ โดยนิยามกำหนดขึ้นเป็นครุ่ คราว วัน เดือน ปี เป็นต้น คำว่า **ชั๊กไ้ชั๊กไ้** /mɔ:k-[tʰŋai-khaɛ]/ ‘*มาวันเดือน*’ เป็นคำรึ้นหูแทนคำว่า **ชั๊กไ้ผู้** /mɔ:k-rɔdʒi/ ‘*มีฤดู*’ ซึ่งฤดูเป็นเลือดประจำเดือนที่ถูกขับถ่ายจากมดลูกออกมาทางช่องคลอด เนื่องจากประจำเดือนเป็นอาการที่เกิดขึ้นเฉลี่ยเดือนละ 1 ครั้ง

### 5.2.12 ความรัก

ความรัก หมายถึง ความชอบอย่างผูกพันพร้อมทั้งชื่นชมยินดี คำรึ้นหูที่มีหน่วยศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับความรัก เช่นคำว่า **รูซมรั๊ก** /ruʒm-raʔ/ ‘*ร่วมรัก*’ เป็นคำรึ้นหูแทนการมีเพศสัมพันธ์ โดยเปรียบเทียบกิจกรรมทางเพศ เป็นกิจกรรมแห่งความรัก



## บทที่ 6

### ค่านิยมและโลกทัศน์ที่สะท้อนจากการใช้คำร่ำหู

การศึกษาความหมายของคำร่ำหูตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์สามารถสะท้อนให้เห็นค่านิยมและโลกทัศน์ซึ่งอยู่ในระบบคิดของชาวเขมร กล่าวคือเป็นการศึกษาภาษาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเข้าถึงระบบปรีชาชน ระบบความรู้ ความนึกคิดของชาวบ้านหรือกลุ่มชาติพันธุ์ใดกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง โดยพิจารณาความหมายของคำศัพท์หมวดต่าง ๆ เพื่อทราบถึงการมองโลกของชนกลุ่มนั้น ซึ่งระบบคิดของชาวเขมรดังกล่าวก็คือค่านิยมและโลกทัศน์นั่นเอง ในบทนี้เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ค่านิยมและโลกทัศน์ของชาวเขมรที่สะท้อนออกมาจากการใช้คำร่ำหู ดังต่อไปนี้

#### 6.1 ค่านิยมที่สะท้อนจากการใช้คำร่ำหู

ตามพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2557b) ได้ให้คำจำกัดความ ‘ค่านิยม’ ว่า หมายถึง ความเชื่อหรือหลักการที่เป็นนามธรรมซึ่งสมาชิกของสังคมหรือกลุ่มคนยึดถือร่วมกัน และใช้เป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจ และช่วยกำหนดการกระทำของตน ค่านิยมยังมีส่วนสำคัญในการกำหนดมาตรฐานความประพฤติ และบรรทัดฐานทางสังคมด้วย

ค่านิยมทางสังคมเป็นความคิดของกลุ่มคนหรือสังคมเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมหรือถูกทำนองคลองธรรม สิ่งใดถูกสิ่งใดผิด สิ่งใดน่านิยมชมชอบ สิ่งใดน่ารังเกียจ ค่านิยมแตกต่างกับทัศนคติ ตรงที่ค่านิยมเป็นสิ่งที่พื้นฐาน มีพลังและค่อนข้างมั่นคง ส่วนทัศนคติเป็นความคิดเห็นที่ค่อนข้างไม่มั่นคง เปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่า สังคมมักจะยอมรับทัศนคติที่แตกต่างหลากหลายอย่างมากได้ แต่ค่านิยมเป็นเอกภาพซึ่งคนทั่วไปต้องยึดถือร่วมกัน (มงคล เอี่ยมวงศรี, 2557, หน้า 8)

คำร่ำหูที่ใช้ในสมัยหนึ่ง ๆ สามารถสะท้อนค่านิยมของคนในสมัยนั้น ๆ ได้ เนื่องจากคำร่ำหูที่มีใช้อยู่ในภาษานั้นมีการเปลี่ยนแปลงได้ ตัวอย่างเช่น คำคำหนึ่งเคยเป็นคำร่ำหูในสมัยหนึ่ง อาจกลายเป็นคำไม่สุภาพหรือกลายเป็นคำที่มีความหมายกลาง ๆ ในอีกสมัยหนึ่งได้ ทำให้ต้องสร้างคำให้เหมาะสมกับค่านิยมของสังคมในสมัยนั้น ๆ การศึกษาเรื่องคำร่ำหู จึงสามารถชี้ให้เห็นว่า ค่านิยมของคนในสังคมในสมัยนั้น ๆ เป็นเช่นไร (รัชดา ธิยะใจ, 2536, หน้า 50)

ดังได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่า ค่านิยมเป็นความเชื่ออย่างหนึ่งซึ่งมีลักษณะค่อนข้างถาวร ที่บุคคลหรือสังคมเห็นว่าควรที่จะยึดถือปฏิบัติ และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ สามารถสืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคน จากการวิเคราะห์ความหมายของคำรีนหูในภาษาเขมรพบว่า ค่านิยมของชาวเขมรที่สะท้อนจากการใช้คำรีนหูในงานวิจัยนี้เป็นค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับ 3 เรื่อง ได้แก่ ค่านิยมที่เกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยมที่เกี่ยวกับบุคคลและสังคม และค่านิยมที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ดังรายละเอียดต่อไปนี้

### 6.1.1 ค่านิยมที่เกี่ยวกับความเชื่อ

ความเชื่อ หมายถึง การเห็นจริงด้วย การเห็นจริงตาม ด้วยความรู้สึกรู้สึกหรือด้วยการไตร่ตรอง โดยเหตุผล (แสงจันทร์ แสงสุภา, 2556, เว็บไซต์, ไม่ปรากฏเลขหน้า) ความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ และถือเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่ง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในสมัยโบราณที่มีความเจริญทางด้านวิชาการน้อย ความเชื่อจึงเกิดขึ้น และการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นการบันดาลให้เกิดขึ้นจากอำนาจของเทวดา พระเจ้า หรือภูตผีปีศาจ (ภริมา วิธาสถิตยกุล และพระมหาจิรฉันท จิรเมธี, 2558, หน้า 39) ชาวเขมรมีความเชื่อเรื่องภูตผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ แม้เมื่อรับเอาหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาเข้ามาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตแล้ว ความเชื่อดังกล่าวก็ยังแฝงอยู่ในสังคมเขมรซึ่งเป็นสังคมที่มีความเชื่อที่ปะปนกันทั้งศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพุทธ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างแยกกันไม่ออก จากการวิเคราะห์ความหมายของคำรีนหูในภาษาเขมรพบว่า คำชนิดนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาดในการเลือกความเชื่อที่เหมาะสมของชาวเขมร 4 ประการ ได้แก่ ความเชื่อทางศาสนาพุทธ ความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ ความเชื่อเรื่องขวัญ และความเชื่อเรื่องนาค ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

#### 1) ค่านิยมที่เกี่ยวกับความเชื่อทางพุทธศาสนา

พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติกัมพูชา มีผู้นับถือมากที่สุดคือประมาณร้อยละ 95 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ชาวเขมรส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชนโดยกำเนิดและเป็นไปจนตลอดชีวิต เพราะเชื่อว่าพระพุทธศาสนาคือวิธีการหลุดพ้นอย่างหนึ่งและประชาชนส่วนมากก็มีความเชื่อในพระพุทธเจ้าว่าเป็นพระเจ้าองค์หนึ่ง ซึ่งสามารถจะดลบันดาลอะไร ๆ ให้แก่ตัวเขาได้ หลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามีอิทธิพลต่อระบบคิดของชาวเขมรจนถึงปัจจุบัน ตามการวิเคราะห์ความหมายตรงและความหมายอุปลักษณ์ของคำรีนหูพบว่า คำรีนหูสะท้อนให้เห็นค่านิยมของชาวเขมรที่เกี่ยวกับ

พระพุทธศาสนา ได้แก่ ความเชื่อเรื่องขันธ ความเชื่อเรื่องสังสารวัฏ ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ความเชื่อเรื่องโลกข้างหน้า และความเชื่อเรื่องไตรลักษณ์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

### ก. ความเชื่อเรื่องขันธ

ขันธ หมายถึงส่วนหนึ่ง ๆ ของรูปกับนามที่แยกออกเป็น 5 กอง คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ซึ่งเรียกว่า ขันธ 5 หรือ ขันธทั้ง 5 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 184) ดังต่อไปนี้

- รูปขันธ หมายถึง กองรูป ส่วนที่เป็นร่างกาย พุติกรรม คุณสมบัติต่าง ๆ ของร่างกาย และส่วนประกอบที่เป็นรูปธรรมทั้งหมด เมื่อร่างกายแก่ เราก็กังห้ามความแก่ไม่ได้ เมื่อเจ็บก็ห้ามมันไม่ได้ เมื่อตายก็ห้ามไม่ได้เช่นกัน

- เวทนาขันธ หมายถึง กองเวทนา ส่วนที่เป็นความรู้สึกทุกข์ สุข และไม่สุขไม่ทุกข์ ความรู้สึกทั้งสามอย่างนี้จะเกิดมาจากประสาทสัมผัส คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เช่นเมื่อตาเห็นรูปอะไรบางอย่าง เราก็กังเกิดความรู้สึกขึ้น อาจเป็นความชอบหรือไม่ชอบ

- สัญญาขันธ หมายถึง กองสัญญา ส่วนที่เป็นการจำสิ่งที่ได้รับ เป็นความกำหนดได้ หมายรู้อารมณ์ หรืออาการเป็นเหตุให้จำอารมณ์นั้นได้

- สังขารขันธ หมายถึง กองสังขาร ส่วนที่ประกอบและปรุงแต่งขึ้นเป็นร่างกายและจิตใจรวมกัน เป็นตัวการปรุงแต่งจิตให้ดีบ้าง ชั่วบ้าง และเป็นกลาง แล้วแสดงออกทางกาย วาจา ใจ หรือเป็นคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิตโดยมีเจตนาเป็นตัวนำในการปรุงแต่งจิตให้ดี ชั่ว หรือกลาง ๆ

- วิญญาณขันธ หมายถึง กองวิญญาณ หรือ จิต เป็นการใช้รู้แจ้งถึงสิ่งต่าง ๆ ผ่านทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ

สรุปว่า คำรึนหุที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องขันธมี 4 คำ ได้แก่คำว่า รัมมิลิซญ /rumlilij-khan/ ‘ล้างผลาญขันธ’ ทุมลิซญ /tumlij-khan/ ‘ทำลายขันธ’ และ ไบ้กกาญรัมมิลิซญ /baec-ka:j-rumlilij-khan/ ‘แยกกายละลายขันธ’ ซึ่งล้วนเป็นคำรึนหุที่ใช้แทนความตายทั้งสิ้น โดยชาวเขมรเชื่อว่า ความตายเป็นการแยกออกจากกันของขันธทั้ง 5 การตายทางพระพุทธศาสนาจึงหมายถึงการที่ขันธทั้ง 5 ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ แยกละลายแล้ว

## ข. ความเชื่อเรื่องสังสารวัฏ

จากการวิเคราะห์คำร่ำในภาษาเขมร พบว่าชาวเขมรมีความเชื่อเรื่องสังสารวัฏ ซึ่งสะท้อนจากคำร่ำในภาษาเขมรว่า **ធ្លាយសង្ខារ** /tʰli:ɟ-saŋkha:/ ‘ทำลายสังขาร’ **បែកធ្លាយសង្ខារ** /baec-tʰli:ɟ-saŋkha:/ ‘แยกทำลายสังขาร’ ซึ่งเป็นคำร่ำแทนความตาย สังสารวัฏ หมายถึง การเวียนว่ายตายเกิด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 1202) ในทัศนะทางศาสนาพุทธกล่าวว่า สิ่งมีชีวิตที่ยังไม่หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดนั้นเป็นเพราะยังมีกรรมที่ต้องชดใช้ เมื่อมีการตายและเกิดใหม่ หมุนเวียนไปเช่นนี้ ชาวเขมรจึงเชื่อเรื่องชาติภพหรืออดีตชาติ ดังหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้น สิ่งนั้นย่อมมีการดับไปเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเกิดขึ้นเพราะมีเหตุ สิ่งนั้นย่อมดับได้ สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นในเบื้องต้น ตั้งอยู่ในท่ามกลาง และดับไปในที่สุด (วศิน อินทสระ, 2562, เว็บไซต์, ไม่ปรากฏเลขหน้า) อย่างไรก็ตามการเกิดใหม่แต่ละภพชาตินั้นแม้บางคนจะมีชีวิตที่สุขสบาย แต่ในทางพระพุทธศาสนาก็ถือว่ายังไม่ใช่ความสุขที่แท้จริง เพราะความสุขที่แท้จริงของมนุษย์คือการหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด หรือที่เรียกว่า นิพพาน

## ค. ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม

คำว่า **ផុតកម្ម** /phot-kam/ ‘สิ้นกรรม’ **ផុតកម្មផុតពៀរ** /phot-kam-phot-pi:ɟ / ‘สิ้นกรรมสิ้นเวร’ แทนความตาย แสดงให้เห็นระบบคิดของชาวเขมรที่มีความเชื่อว่ามนุษย์เกิดมาถูกควบคุมโดยอำนาจบุญกรรม บุญกรรมเป็นสิ่งกำหนดฐานะและบทบาทของบุคคลในสังคม กรรมเป็นสิ่งกำหนดความเป็นไปของสรรพสิ่ง กรรมหรือการกระทำในอดีตส่งผลให้คนเกิดมามีสถานภาพหรือฐานะที่แตกต่างกันในชาติปัจจุบัน ซึ่งเป็นสิ่งที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ได้ แต่คนสามารถทำให้สถานภาพหรือฐานะของตนในชาติหน้าดีขึ้นได้โดยการทำบุญ ทำทานสะสมไว้ในชาตินี้ (อุบล เทศทอง, 2548, หน้า 366) กรรมเป็นสมบัติส่วนตัวของคนแต่ละคน กรรมนี้มักจะจำแนกมนุษย์สัตว์ให้ต่ำสูง ดีชั่ว ขาวดำ ตามการกระทำของคนแต่ละคน ถ้าเพาะปลูกเมล็ดพันธุ์แบบใด มักจะได้รับผลแบบนั้น บุคคลที่สร้างความดี กรรมดี มักจะได้รับผลดี คือผลบุญ ตรงกันข้ามกับบุคคลที่สร้าง ความชั่วร้าย มักจะได้รับผลร้าย คือผลบาป กรรมขาวให้ผลขาว กรรมดำให้ผลดำ ชาวเขมรเชื่อว่า ถ้าอยากได้ความสุข ต้องสร้างความดี และทำบุญ



## ง. ความเชื่อเรื่องโลกข้างหน้า

คำว่าโลกหน้าหรือชาติหน้าเป็นชีวิตหลังความตาย กล่าวคือเมื่อบุคคลใดตายลง ไปก็พบกับชาติหน้าหรือโลกหน้าในทันที คือเมื่อตายลงชีวิตซึ่งไม่มีสิ่งใดหลงเหลืออยู่นอกจากวิญญาณ แล้ววิญญาณนั้นก็จะต้องเดินทางไปยังภูมิหรือชีวิตใหม่ ซึ่งสภาพชีวิตของแต่ละคนขึ้นอยู่กับบุญหรือกรรมที่ได้ก่อขึ้นตอนที่ยังมีชีวิต หากใครทำความดีมีบุญมากก็จะได้ไปเกิดในภพหรือภูมิที่ดีมีความสุขหรือสวรรค์ หากใครทำกรรมชั่วไว้มากก็จะได้ไปเกิดในภูมิที่ต่ำหรือ ต้องกลายเป็นสัตว์เดรัจฉานต่าง ๆ หรือบางทีต้องไปอยู่ในนรกภูมิ มีการทรมานต่าง ๆ จนกว่าจะหมดเวรหมดกรรมแล้วกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ดั้งเดิมในโลกนี้อีกครั้ง (ศศิวิมล เต็มเจริญกิจ, 2561, หน้า 19-20) ความเชื่อเรื่องโลกข้างหน้า สะท้อนจากคำร่ำนุ 2 คำ ได้แก่ **เฮก้าส์บรเอก** /tɛi-kan-borelo:k/ ‘**ไปสู่ปรโลก**’ และ **เจ็ญบาสัญ** /laɔŋ-tha:n-su:ɔ/ ‘**ขึ้นสวรรค์**’ คำว่า **เฮก้าส์บรเอก** /tɛi-kan-borelo:k/ ‘**ไปสู่ปรโลก**’ เป็นคำร่ำนุแทนความตาย โดยชาวเขมรมีระบบคิดว่า หลังจากคนตาย จะไปเกิดในภพใหม่ ถ้าสร้างกรรมดีจะเกิดในสวรรค์ ถ้าทำชั่วจะเกิดในนรก ส่วนคำว่า **เจ็ญบาสัญ** /laɔŋ-tha:n-su:ɔ/ ‘**ขึ้นสวรรค์**’ เป็นคำร่ำนุใช้แทนการมีเพศสัมพันธ์ โดยเปรียบเทียบการร่วมเพศว่ามีความสุขเหมือนได้ขึ้นสวรรค์

## จ. ความเชื่อเรื่องไตรลักษณ์

พระพุทธศาสนากล่าวว่า สิ่งทั้งปวงในโลกมีลักษณะเหมือนกัน 3 อย่าง เรียกว่า สามัญลักษณ์หรือหลักไตรลักษณ์ ซึ่งพจนานุกรมเขมร ฉบับพุทธศาสนบัณฑิตย (Buddhist Institute, 1967, p. 380) อธิบายว่า ไตรลักษณ์แปลว่าลักษณะที่เป็นสามัญทั่วไป 3 ประการ หมายถึง กฎธรรมชาติ หรือความจริงของสรรพสิ่งทั้งปวง อันได้แก่ **อนิจจัง** (อนิจจ) คือ ความไม่เที่ยงเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา **ทุกขัง** (ทุกข) คือ คงอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ อยู่ในภาวะขัดแย้ง และ **อนัตตา** (อนตตา) คือ ความไม่เป็นตัวตนของผู้ใด สิ่ง บังคับ ยึดถือ และครอบครองไม่ได้

อิทธิพลจากคำสอนเกี่ยวกับกฎไตรลักษณ์ทำให้ชาวเขมรมีระบบคิดว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกไม่เที่ยงแท้ยั่งยืน ย่อมมีการแตกดับสูญสิ้นไปตามกาลเวลา รวมถึงชีวิตทุกชีวิตที่ไม่มีใครหลีกเลี่ยงความตายได้พ้น จึงไม่ควรยึดติดเพราะจะทำให้เป็นทุกข์ ความตายคือความจริงของชีวิตอย่างหนึ่งที่ต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ทุกคนต้องเผชิญกับความตายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในวันใดวันหนึ่ง ดังคำร่ำนุที่ว่า **อตุลหริตูกัญ** /tɔtɔɔl-ʔanecəkam/ ‘**รับอนิจกรรม**’ หมายถึงการรับกรรมที่ไม่เที่ยง ซึ่งสอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาดังกล่าวข้างต้น

## 2) ค่านิยมที่เกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์

ก่อนที่พุทธศาสนาจะเผยแผ่เข้ามาในสังคมเขมร บุคคลชั้นสูงอันประกอบด้วยกษัตริย์และขุนนางนับถือศาสนาพราหมณ์ ซึ่งเป็นศาสนาที่ยึดฐานะกษัตริย์ให้สูงส่งมีฐานะเป็นเทพ โดยถือว่ากษัตริย์คือการจตุของเทพ ศาสนาพราหมณ์เป็นศาสนาที่มีอิทธิพลและแผ่ขยายเข้ามาในกัมพูชาพร้อมกับพระเจ้าและปรัชญาของชาวอินเดีย ซึ่งเป็นรากฐานที่เก่าแก่ของศาสนาที่ก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมของชาวเขมรโบราณ แต่อย่างไรก็ตามปัจจุบันเกือบจะกล่าวได้ว่าไม่มีผู้นับถือศาสนานี้โดยตรงไม่มีแล้ว คงมีแต่เฉพาะในหมู่ชาวเขมรบางส่วนเท่านั้นที่สืบเชื้อสายมาจากพราหมณ์และฮินดูที่ยังคงนับถือศาสนานี้อยู่ ศาสนานี้ยังมีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพิธีกรรมต่าง ๆ ของทางราชการบางพิธี จำเป็นต้องมีพราหมณ์ผู้สืบสายโลหิตแต่โบราณกาลมาเป็นผู้ประกอบพิธี ส่วนชาวบ้านโดยทั่วไปนับถือผีบรรพบุรุษซึ่งเป็นความเชื่อท้องถิ่น (อุบล เทศทอง, 2548, หน้า 336-337) คำรันทูที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องศิวลึงค์ และความเชื่อเรื่องกามเทพ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

### ก. ความเชื่อเรื่องศิวลึงค์

ศิวลึงค์ หมายถึงรูปนิมิตแทนองค์พระศิวะหรือพระอิศวร โดยทำเป็นรูปอวัยวะเพศชาย ถือว่าเป็นวัตถุบูชาอันศักดิ์สิทธิ์ของพวกไศวะ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 1145) ชาวเขมรมีความเชื่อเรื่องศิวลึงค์ ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 1 ตามหลักฐานอริยธรรมสมัยนครพนม ซึ่งมีร่องรอยสถานที่บูชาศิวลึงค์จนถึงปัจจุบัน (Thuy, 2018)

ตามคติความเชื่อทางศาสนาฮินดู (ไศวนิกาย) พระศิวะเป็นเทพเจ้าแห่งการทำลายล้างโลก และเทพเจ้าแห่งการสืบพันธุ์ด้วย จึงมีรูปสัญลักษณ์แทนพระองค์คือศิวะลึงค์หรืออวัยวะเพศชาย ทำด้วยหินตั้งไว้ในศาสนสถานเป็นที่เคารพสักการะ ลักษณะของศิวะลึงค์เป็นรูปสลักทรงกระบอกมีฐานเป็น โยนี สัญลักษณ์ของอวัยวะเพศผู้หญิง (ศรีณย์ บุญประเสริฐ และยอด เนตรสุวรรณ, 2549, หน้า 35-36) ในศิลปะและประติมากรรมของเขมรโบราณนิยมแกะสลักศิวะลึงค์จากหินทรายและตั้งบนประติมากรรมโยนีของพระแม่อุมาเทวี ลักษณะเป็นฐานทรงกลมหรือสี่เหลี่ยม ตรงกลางเจาะรูรูปสี่เหลี่ยมสำหรับวางศิวะลึงค์ เพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการสร้างโลกของพระศิวะ เนื่องจากการร่วมกันของทั้งสองสิ่ง คือเหตุของทุกสิ่งบนโลก เป็นที่มาของการเกิดชีวิต และความอุดมสมบูรณ์ ถือเป็นตัวแทนพระศิวะและพระแม่อุมาเทวี นอกจากนี้ตามลัทธิศาสนาพราหมณ์ฮินดูสมัยโบราณ คน

ที่เคารพนับถือพระศิวะในประเทศอินเดียมักจะทำพิธีกรรมที่เรียกว่า “ศิวราตรี” หรือ “พิธีล้างบาป” ในแม่น้ำคงคาทุกปี ส่วนประเทศกัมพูชาสมัยพระนร ซึ่งเป็นสมัยที่นับถือพระศิวะ ก็นิยมทำพิธีกรรมศิวราตรีในแม่น้ำเสียมเรียบ ซึ่งสมมุติว่าเป็นแม่น้ำคงคา ยิ่งไปกว่านั้นตามนิคมชนบทบางแห่ง มหาชนที่เคารพนับถือศาสนาพราหมณ์ได้ขุดสระน้ำ สร้างศิวะลึงค์สำหรับบูชาด้วย ชาวเขมรเรียกหินที่สร้างเป็นศิวลึงค์ว่า **អង្គ** /ʔaŋ/ ‘องค์’ ซึ่งย่อมาจากคำว่า **អង្គជាតិ** /ʔaŋ-ciət/ ‘องค์ชาติ’ **អង្គកំណើត** /ʔaŋ-komnaət/ ‘องค์กำเนิด’ ส่วนหินที่เป็นสัญลักษณ์โยนีพระแม่อุมาเทวี ชาวเขมรเรียกว่า **បំពង់ខ្លី** /bompɔŋ-kʰɛj/ ‘หลอดอ่อน’ น้ำรดบนหินที่เป็นสัญลักษณ์ของพระศิวะ และพระแม่อุมาเทวี เพื่อบวงสรวงขอความสุขเจริญเรียกว่า **ទឹកអង្គបំពង់ខ្លី** /[tɛk-ʔaŋ]-[bompɔŋ-kʰɛj]/ ‘น้ำองค์หลอดอ่อน’ (Hun, 2014, p. 29)

ตามความเชื่อดังกล่าวทำให้ชาวเขมรใช้คำรึนหูสำหรับเรียกอวัยวะเพศของผู้ชาย ได้แก่ **បិង្គ** /ləŋ/ ‘ลึงค์’ **អង្គ** /ʔaŋ/ ‘องค์’ **អង្គជាតិ** /ʔaŋ-ciət/ ‘องค์ชาติ’ **អង្គកំណើត** /ʔaŋ-komnaət/ ‘องค์กำเนิด’ ส่วนคำรึนหูที่ใช้เรียกอวัยวะเพศหญิง ได้แก่ **យោនី** /joni:/ ‘โยนี’ และ **បំពង់ខ្លី** /bompɔŋ-kʰɛj/ ‘หลอดอ่อน’

#### ข. ความเชื่อเรื่องกามเทพ

ในบรรดาเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ นอกจากพระวิษณุ พระพรหม พระศิวะ เทพอีกองค์หนึ่งที่ชาวเขมรรู้จักกันดีไม่แพ้เทพที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นเทพที่บันดาลให้ชายหญิงรักใคร่กันโดยใช้พลาญภาพแห่งศร เทพเจ้าองค์นี้ทรงนาม “กามเทพ”

เทพนิยายเรื่องหนึ่งกล่าวว่า กามเทพมีรูปร่างงาม และพร้อมด้วยความรัก เมื่อพระองค์ทรงพระดำเนินถึงสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง สิ่งแวดล้อมธรรมชาติมักจะมีความสุขอยู่เสมอ มนุษย์ และสัตว์ มีความรักเนื่องจากศรของกามเทพ หลังจากการสิ้นพระชนม์ของกามเทพ ประมาณ 100 ปี ทำให้มนุษย์ สัตว์ ไม่มีความรักอีกต่อไป เนื่องจากความโกรธของพระศิวะที่ได้ฆ่ากามเทพโดยใช้อัคคีเนตร ต่อมา มีความกังวลจากเทวดาทั้งหลายเกี่ยวกับการลดลงการกำเนิดของมนุษย์ สัตว์ ทั้งปวง เทวดาได้เสนอให้พระอิศวรบรมเทพบังเกิดกามเทพให้มีชีวิตเหมือนเดิม แต่พระอิศวรตรัสว่าทำอย่างนี้ไม่ได้ ดังนั้นทรงกล่าวว่า กามเทพอาจมีเกิดขึ้นได้ แต่ไม่มีรูป กล่าวคือ กามเทพจะอยู่ในตัวของมนุษย์ และสัตว์ ทั้งปวง ตั้งแต่นั้นมา กามเทพได้เกิดอีกครั้ง แล้วอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน จึงทำให้มนุษย์มีกาม มีความรักเหมือนเดิม

คำรึนหูที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อของชาวเขมรเกี่ยวกับกามเทพคือคำเรียก อวัยวะเพศผู้หญิงว่า **ญู๊งกัษเฎต** /<sup>๑7</sup>a:ŋ-ka:məte:p/ ‘*อ้ากามเทพ*’ และคำรึนหูแทนกิจกรรมทาง เพศว่า **เจ็๊งบาสสูตักัษเฎต** /lazŋ-tha:n-su:3-ka:məte:p/ ‘*ขึ้นสวรรค์กามเทพ*’ ซึ่งเป็น การเปรียบเทียบโดยใช้อุปลักษณ์ที่มีความเกี่ยวพันกับความเชื่อของชาวเขมร

### 3) ค่านิยมที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องขวัญ

ขวัญเป็นสิ่งที่ไม่เป็นตัวตน และเชื่อกันว่ามีอยู่ประจำชีวิตของคนตั้งแต่เกิดมา ถ้าขวัญอยู่กับตัวก็เป็นสิริมงคล เป็นสุขสบายจิตใจมั่นคง แต่ถ้าขวัญหายออกจากตัวเมื่อใด บุคคลผู้นั้นก็จะเกิด อาการขวัญเสีย เป็นทุกข์ เจ็บไข้ได้ป่วย และอาจถึงตายได้หากขวัญไม่กลับมา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 175)

ความเชื่อเรื่องขวัญนี้เป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมของชาวเขมรกับ ความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ กล่าวคือความเชื่อแบบวิญญาณนิยม (animism) ชาวเขมรเชื่อว่ามนุษย์มีขวัญทั้งหมด 19 ขวัญมีหน้าที่ช่วยรักษาชีวิตไม่ให้สูญสิ้นไป หากขวัญส่วนมาก ของคนใดคนหนึ่งหายไป จะทำให้คนนั้นมีโรคภัยไข้เจ็บ และผอมลง จึงต้องทำพิธีทำขวัญหรือเรียก ขวัญให้กลับมาอยู่กับตัว ถ้าไม่เช่นนั้น ขวัญจะไม่กลับมาอยู่ในตัวเหมือนเดิม และทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิต ได้ (Tranet, 2015, website, unpagged) นอกจากนี้การทำพิธีเรียกขวัญนี้ยังจัดขึ้นในภาวะ สำคัญ 3 อย่างเพื่อป้องกันขวัญหนี ได้แก่ ภาวะที่ประสบเหตุร้ายหรือเคราะห์ร้าย ภาวะที่จะต้องเสี่ยง กับอันตราย และภาวะที่จะปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต

ตามทำเนียมของชาวบ้าน เมื่อเห็นเด็กหรือผู้ใหญ่ที่มีเนื้อหนังอุดมสมบูรณ์ มักจะ ชื่นชมว่า ‘*คนนี้มีขวัญ*’ เนื่องจากคนนั้นไม่มีโรค มีสุขภาพแข็งแรง จึงถูกนำไปใช้เป็นคำรึนหูด้วย คำรึนหูที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องขวัญนี้ เช่นคำว่า **มิซนปฺรอล็ญ** /<sup>๑8</sup>mizn-proləŋ/ ‘*มีขวัญ*’ **มิซนปฺรอล็ญปฺรอล็ญ** /<sup>๑9</sup>mizn-proləŋ-proləh/ ‘*มีขวัญ*’ ซึ่งเป็นคำที่ใช้แทนคำว่า **ชาติ** /<sup>๒๐</sup>thoat/ ‘*อ้วน*’

### 4) ค่านิยมที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องนาค

ความเชื่อเรื่องนาคนี้มีมานานแล้ว โดยเฉพาะนิทานเรื่อง “นางนาค” ซึ่งเกี่ยวข้องกับ จุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์กัมพูชาด้วย ในสมัยอาณาจักรพนมชนชาติเขมรที่อาศัยอยู่ตามบริเวณ แม่น้ำโขงตอนล่างมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องนาคว่า บรรพบุรุษของตนเป็นนาค นอกจากนี้ชาวเขมรยัง เชื่อว่านาคเป็นพระผู้เป็นเจ้าที่รักษาบ้านเมือง ก่อนที่เริ่มสร้างอาคารใดอาคารหนึ่ง ชาวเขมรนิยมจัด พิธีกรรมเช่นไหว้ขออนุญาตพระผู้เป็นเจ้า เรียกว่าพิธีกรรมเช่นกรุงพาลี ซึ่งหมายถึงพญานาคนั่นเอง

นาคเป็นสัญลักษณ์แห่งอำนาจของเทพ หรือเป็นสัญลักษณ์แห่งสภาวะดี ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาพุทธ ตามเทพนิทานเรื่องกวนเกษียรสมุทร ซึ่งเป็นนิทานแห่งสงครามระหว่างอสูรกับเทพ ในลัทธิพหุเทวนิยม ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ใช้พญานาคสุกรีพันรอบภูเขา เป็นเชือกให้เหล่าเทพดึงข้างหนึ่ง อสูรดึงอีกข้างหนึ่ง เพื่อได้น้ำอมฤตมาดื่มให้มีชีวิตอมตะ ส่วนศาสนาพุทธ พญานาคมุจลินท์ เข้ามาวงด้วยขด 7 รอบพร้อมกับแผ่พังพานปกพระพุทธรูปเจ้า เพื่อจะป้องกันฝนตกและลมมิให้ถูกพระวรกาย ในขณะที่พระองค์สมาธิ นอกจากนี้ บรรพบุรุษเขมรได้แกะสลักรูปนาคตามปราสาทโบราณ เป็นราวบันไดสะพาน หรือทางเข้าปราสาท เนื่องจากนาคเป็นสัญลักษณ์แห่งน้ำ หรือสายรุ้ง และเป็นสะพานผ่านโลก

คำรึ้นหูสะท้อนให้เห็นค่านิยมที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องนาค ดังคำว่า **នាគរាជ** /niɔʔkəɾiɔc/ ‘*นาคราช*’ ซึ่งเป็นคำรึ้นหูแทนอวัยวะเพศชาย โดยนำชื่อสัตว์น้ำมาเปรียบเทียบกับอวัยวะเพศชาย นาคหมายถึงงูใหญ่มีหงอน เป็นสัตว์ในนิยาย และเป็นสัญลักษณ์แห่งอำนาจของเทพ สภาวะดี ความยิ่งใหญ่ ความอุดมสมบูรณ์ ความมีวาสนา และบันไดสายรุ้งสู่จักรวาล

### 6.1.2 ค่านิยมเกี่ยวกับบุคคลและสังคม

#### 1) ค่านิยมเกี่ยวกับบุคคล

ค่านิยมเกี่ยวกับบุคคลหมายถึงค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลในฐานะเป็นเอกตบุคคล ซึ่งเป็นค่านิยมที่บุคคลส่วนใหญ่ยึดถือปฏิบัติ เพื่อให้ตนเองมีความสุข ประสบความสำเร็จ (อุบล เทศทอง, 2558, หน้า 109) คำรึ้นหูในภาษาเขมรที่สะท้อนค่านิยมดังกล่าว ได้แก่ ค่านิยมเกี่ยวกับผู้ชาย ค่านิยมเกี่ยวกับผู้หญิง ค่านิยมในการเลือกคู่ครองและการแต่งงาน และค่านิยมเกี่ยวกับความสุภาพ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

#### ก. ค่านิยมเกี่ยวกับผู้ชาย

ในคำรึ้นหูว่า **អាវុធ** /ʔaβuʔ/ ‘*อาวุธ*’ **កាណុង** /ka:ɲoŋ/ ‘*ปืน*’ และ **នាគរាជ** /niɔʔkəɾiɔc/ ‘*พญานาค*’ สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การให้ความสำคัญแก่เพศชายมากกว่าเพศหญิง เพราะชาวเขมรได้ใช้อุปสรรคที่มีความหมายแฝงหมายถึงความมีอำนาจ เพื่อใช้เรียกอวัยวะเพศชาย ในขณะที่คำเรียกอวัยวะเพศหญิงไม่พบอุปสรรคที่มีความหมายแฝงเช่นเดียวกับเพศหญิง ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการให้ความสำคัญแก่สิ่งใดสิ่งหนึ่งตามทัศนคติของผู้พูด

ค่านิยมการยกย่องเพศชายนี้อาจสืบเนื่องมาจากการที่สังคมกัมพูชาให้การยกย่องเพศชายหรือลูกชายมาแต่ดั้งเดิม เนื่องจากสังคมกัมพูชาสมัยก่อนนั้น เพศหญิงจะถูกมองว่าเป็นเพศที่





ที่มีต่อเพศหญิงว่า เพศหญิงเปรียบเหมือนสิ่งของที่มีค่าหรือสินค้าที่สามารถนำไปซื้อขายหรือประกอบการค้าชนิดหนึ่งได้ (ซึ่งในที่นี้คือ การค้าประเวณี)

### ค. ค่านิยมเกี่ยวกับการเลือกคู่ครองและการแต่งงาน

การเลือกคู่ครองและการแต่งงานเป็นธรรมชาติและเป็นประเพณีที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์โดยทั่วไป คำว่า **รูสมบณี** /ruzm-boṇni:/ ‘ร่วมประเวณี’ **รูสมเมตรี** /ruzm-metrĕj/ ‘ร่วมไมตรี’ เป็นคำรึ้นหูที่ใช้แทนกิจกรรมทางเพศ คำเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมการเลือกคู่ครองและการแต่งงานของชาวเขมร กล่าวคือประเพณีแต่งงานก่อนที่อยู่บ้านร่วมกันเป็นสามภรรยา ซึ่งเป็นประเพณีที่มีคุณค่าต่อสังคมกัมพูชา โดยมีการถ่ายทอดและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ชาวเขมรมีบรรทัดฐานต่อการมีคู่ครองว่า ต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอนคือ การทาบตามสู้อ การหมั้นหมายและการแต่งงาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องกระทำให้ถูกต้องตามธรรมเนียมประเพณีและเป็นเรื่องใหญ่จะเป็นฝ่ายจัดการให้ นอกจากนี้สังคมเขมรยังถือว่าการที่ลูกได้แต่งงานอย่างถูกต้องตามประเพณี โดยเฉพาะลูกสาวถือเป็นเกียรติยศของวงศ์ตระกูล ถ้าหญิงชายแอบพบปะกันโดยปิดบังไม่ให้ผู้ใหญ่รับรู้ ผู้ใหญ่ก็มักจู้จี้ได้ เพราะคนในสังคมเห็นว่าพฤติกรรมดังกล่าวเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสม

### ง. ค่านิยมเกี่ยวกับความสุภาพ

การใช้ถ้อยคำที่สุภาพอ่อนน้อมและตกแต่งให้รื่นหูเป็นค่านิยมและเอกลักษณ์สำคัญประการหนึ่งของการใช้ภาษา เนื่องจากความสุภาพทำให้เกิดความราบรื่นในการสื่อสาร ทำให้การติดต่อสัมพันธ์กันเป็นไปด้วยดี การใช้ภาษาไม่สุภาพหรือหยาบคายต่อบุคคลอื่นเป็นสิ่งที่ไม่สมควรกระทำ เพราะนอกจากจะเป็นการขัดต่อค่านิยมของสังคมแล้วยังทำให้การสื่อสารล้มเหลวเสียบรรยากาศในการสนทนา ทำให้ผู้อื่นขาดความเชื่อถือ ทำให้ผู้พูดได้รับคำตำหนิว่าไร้มารยาททางสังคมและยังแสดงถึงความบกพร่องทางด้านการใช้ภาษาของผู้พูดด้วย ดังนั้นจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้คนในสังคมตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ภาษาที่สุภาพและระมัดระวังในการกล่าวถ้อยคำของตนมากขึ้น

การใช้คำรึ้นหูรื่นหูเพื่อความสุภาพ ได้แก่ คำเกี่ยวข้องกับอวัยวะเพศ กิจกรรมทางเพศ การขบถายของเสีย และสิ่งปฏิกูลจากร่างกาย ซึ่งถือว่าเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องน่าละอาย ไม่สมควรที่จะนำมากล่าวถึงอย่างเปิดเผย เนื่องจากคำดังกล่าวเป็นคำต้องห้ามอย่างเด็ดขาด ต้อง

ระมัดระวังในการพูดออกมา แม้ว่าเป็นคำพวนก็ถูกห้ามไม่ให้กล่าวถึง เพราะอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งกันได้ จึงจำเป็นต้องเลือกใช้ถ้อยคำรื่นหูหรือคำที่ฟังดูสุภาพกว่าคำเดิมซึ่งเป็นคำสามัญและมีความหมายตรงไปตรงมา ดังคำว่า **โปรดาบ่เพ็ช** /prodap-phe:t/ ‘เครื่องเพชร’ **มัยอ์ธักอ์ธมผู้เพ็ช** /mizn tumnəaʔtumno:ŋ pʰlzi-phe:t/ ‘มีความสัมพันธ์ทางเพชร’ **เฮ้บอ์ธักอ์ธมผู้เพ็ช** /təi-[bontup-tək]/ ‘ไปห้องน้ำ’ เป็นต้น

ชาวเขมรมีค่านิยมเกี่ยวกับการพูดที่ว่า คนที่พูดดีคือคนที่พูดด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน เพราะผู้ฟังย่อมพอใจที่จะฟังคำพูดที่ไพเราะอ่อนหวานมากกว่าคำพูดที่เกรี้ยวกราดหยาบคาย คนที่พูดไพเราะอ่อนหวานจึงมักประสบผลสำเร็จในการพูดเสมอ ดังสุภาษิตเขมรที่ว่า **สญฺญิตฺวา มฺหฺญยฺญิตฺวา สญฺญิตฺวา** ‘แกงให้จืด นิ่งให้ต่ำ พูดให้อ่อนหวาน’ ซึ่งถูกนำไปสั่งสอนลูกหลานให้รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน พูดจาให้อ่อนหวาน ทำให้เข้าสังคมได้ทุกระดับชั้น อาจจะกล่าวได้ว่า การหลีกเลี่ยงการใช้คำหยาบคายเรื่องเพศ และการขับถ่ายของเสียโดยไม่กล่าวถึงคำเหล่านั้นโดยตรงถือว่าเป็นศีลธรรมในการพูดที่ทำให้ผู้พูดมีคุณค่า และผู้ฟังมองว่าผู้พูดนั้นเป็นบุคคลที่มีศีลธรรม นำเคารพนับถือ เนื่องจากการใช้คำรื่นหูสามารถลดความรุนแรงของคำเดิมให้เบาลง และช่วยให้การสื่อสารในชีวิตประจำวันประสบความสำเร็จ

### จ. ค่านิยมการให้ความสำคัญเรื่องหน้าตา

หน้าตาหมายถึงเค้าหน้าหรือรูปลักษณ์ภายนอก และหมายถึงเกียรติยศชื่อเสียง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 1288) ในทุก ๆ ครั้ง ก่อนจะพูด ผู้ใช้ภาษาต้องพิจารณาดูว่า สิ่งที่จะพูดไปจะรักษาหน้าหรือทำให้ตัวเองเสียหน้า พร้อมทั้งพิจารณาดูผลของการพูดหรือถ้อยคำที่มีต่อคนอื่นด้วย (Allan & Burridge, 1991, p. 5) การใช้คำรื่นหูเกิดขึ้นจากความสุภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกาลเทศะและบริบทในการใช้ภาษา ในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม คู่สนทนาต้องประพฤติตนให้สุภาพ โดยมีจุดประสงค์เพื่อรักษาหน้าซึ่งกันและกัน (Lee, 2011, p. 353)

สังคมกัมพูชาเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับเรื่องหน้าตาค่อนข้างมาก ระหว่างเงินกับเกียรติยศ ชาวเขมรจะเลือกเกียรติยศ (Yin., 2017, p. 52) จากการวิเคราะห์ความหมายของคำรื่นหูในภาษาเขมรพบว่า คำรื่นหูสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมการให้ความสำคัญเรื่องหน้าตา โดยเฉพาะคำรื่นหูที่ใช้แทนคำต้องห้ามเกี่ยวกับความผิดปกติหรือความบกพร่องด้านรูปลักษณ์ ได้แก่ ความพิการ สัตว์ส่วนที่ไม่ดี ผิพรรณที่ไม่ดี และความขี้เหร่ (ดูบทที่ 4 ความหมายตรงของคำรื่นหู) สังคมกัมพูชาในปัจจุบันมีค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปจากสังคมสมัยโบราณในเรื่องรูปลักษณ์ของผู้หญิงอย่างมาก ผู้หญิง

เขมรในอดีตจะถือว่าการเป็นหญิงงามก็ต่อเมื่อมีฟันดำ (Tranet, n.d., website, unpagged) หรือต้องมีรูปร่างอวบจึงจะถือว่าเป็นผู้หญิงงาม ชาวเขมรปัจจุบันมีค่านิยมเรื่องรูปลักษณ์ หรือรูปร่างหน้าตาว่า คนที่สวยงามจะต้องมีอวัยวะครบถ้วนสมบูรณ์ (ไม่พิการ) รูปร่างดีจะต้องผอม (ไม่อ้วน) สูงเหมือนนางแบบ (ไม่เตี้ย) ผิวต้องขาว (ไม่ดำ) ผมหยา ยาวเรียบตรง (ไม่ล้าน) เป็นต้น เรื่องอวัยวะครบถ้วนสมบูรณ์เป็นคุณสมบัติสำคัญของมนุษย์ เพราะหากมีความบกพร่อง หรือขาดอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่ง ทำให้มีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม ส่วนเรื่องผิวขาวและความผอมพิจารณาได้จากโฆษณาทางสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นนิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ หรือสื่อสังคมออนไลน์ในยุคปัจจุบันที่เน้นครีม โลชั่นและแป้งทาผิวเพื่อให้ขาว หรือขาวอมชมพู อีกทั้งครีมกันแดดที่สามารถป้องกันรังสีอัลตราไวโอเล็ตได้ และเชื่อกันว่าครีมที่มีค่า SPF (sun protection factor) สูงมากเท่าไรยิ่งดีคือทำให้ผิวไม่ดำ หรือไม่หมองคล้ำ รวมทั้งโฆษณาชา น้ำผลไม้ นมเปรี้ยว บางชนิดที่หากรับประทานแล้วจะช่วยระบายท้องเพื่อให้รูปร่างผอม (อรทัย ชินอัครพงศ์, 2557b, หน้า 62) นอกจากนี้ยังมีโฆษณาผลิตภัณฑ์ที่จะช่วยป้องกันผมไม่ให้ร่วง และช่วยปลูกเส้นผมใหม่อีกด้วย

ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อค่านิยมในเรื่องความสวยของชาวเขมรปัจจุบันเป็นเช่นนี้ การกล่าวถึงรูปลักษณ์ที่ผิดปกติดีถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม เพราะทำให้คนเหล่านั้นรู้สึกเจ็บใจ ขายหน้า หรือเสียหน้า จึงต้องนำคำอื่นมาใช้แทน จากการวิเคราะห์พบคำอื่นที่เกี่ยวกับค่านิยมเรื่องให้ความสำคัญกับเรื่องรูปลักษณ์นี้ ตัวอย่างคำอื่นที่ใช้แทนความพิการเช่น ងងឹតភ្នែក /ŋŋŋt-pʰne:c/ ‘ตาบอด’ មើលមិនឃើញ /mɔ:l-mən-khɛ:ŋ/ ‘มองไม่เห็น’ และ ពិការភ្នែក /piʔka:-pʰne:c/ ‘พิการตา’ แทนคำว่า ខ្នាក់ /kʰɔaʔ/ ‘ตาบอด’ คำว่า និយាយមិនបាន /niʔjizj-mən-ba:n/ ‘พูดไม่ได้’ แทนคำว่า គ /ko:/ ‘ใบ้’ คำว่า ត្រចៀកធ្ងន់ /trociɔʔ- tʰŋuŋ/ ‘หูหนวก’ และ ស្លាប់មិនឮ /sʔdap-mən-ɦ:/ ‘ฟังไม่ได้ยิน’ แทนคำว่า ថ្លង់ /tʰlan/ ‘หูหนวก’ คำว่า ពិការជើង /piʔka:-cɛ:ŋ/ ‘พิการขา’ และ ដើរអត់រូប /daʔ-ʔat-ruɔc/ ‘เดินไม่ได้’ แทนคำว่า ខ្លិន /kʰɔɔn/ ‘เป่’

นอกจากนี้ยังมีคำอื่นที่ใช้แทนสัดส่วนที่ไม่ดี ได้แก่คำอื่นแทนคำว่า ធំ /thoat/ ‘อ้วน’ เช่น ធ្មោស /tʰlach/ ‘อวบ’ មានព្រលឹង /mizn-proləŋ/ ‘มีขวัญ’ មានព្រលឹងព្រលះ /mizn-proləŋ-proləh/ ‘มีมิ่งขวัญ’ មានសាច់ /mizn-sac/ ‘มีเนื้อ’ មានសាច់មានឈាម /mizn-sac-mizn-chizm/ ‘มีเนื้อมีเลือด’ សមសាច់សមឈាម /so:m-sac-so:m-chizm/ ‘สมเนื้อสมเลือด’ และ ស្រណុក /sronok/ ‘สนุก’ พร้อมทั้งคำอื่นแทนคำว่า តើ /tiɔ/ ‘เตี้ย’ เช่น តូចច្រឡឹង /touc-crolɔŋ/ ‘เล็กน้อย’ កម្ពស់មិនសូវបាន /kompoh-mən-szi-ba:n/ ‘ความสูงไม่ค่อยได้’



รวมทั้งคำรึ้นหูแทน อีโตก /tumpe:c/ ‘(หัว)ล้าน’ เช่น ยีสสุริยาสสัท /mən-szi-mi:zn-soʔ/ ‘ไม่  
ค่อยมีผม’ สัทยีสสุริยาส /soʔ-mən-krah/ ‘ผมไม่หนา’

ส่วนคำรึ้นหูที่ใช้แทนผิวพรรณที่ไม่ดี ได้แก่คำเสียงของคำว่า ใฐ /kʰmai/ ‘ดำ’ เช่น  
สรุโหฺม /sroʔaem/ ‘คล้ำ’ ยีสสุริยาส /mən-szi-crɛʔah/ ‘ไม่ค่อยใส’ และคำเสียงของคำว่า  
ใฐยีสสุริยาส /sʰbae:c-sru:ʔt/ ‘ผิวเหี่ยวแห้ง’ เช่น ใฐยีสสุริยาส /kʰmi:zn-somna:ʔm/ ‘ไม่มีควมชื้น’

นอกจากนั้น คำรึ้นหูถูกนำไปใช้เพื่อแทนคำต้องห้ามเกี่ยวกับความขี้เหร่ ใฐยีสสุริยาส /ʔakraʔ/  
‘ขี้เหร่’ เช่น ยีสสุริยาส /mən-szi-crɛʔah/ ‘ไม่ค่อยสวย’ ใฐยีสสุริยาส /muk-moat]-mən-  
szi-ba:n/ ‘หน้าตาไม่ค่อยดี’ ใฐยีสสุริยาส /muk-moat]-mən-[so:m-proko:p]/  
‘หน้าตาไม่สมประกอบ’

## 2) ค่านิยมเกี่ยวกับสังคม

ค่านิยมเกี่ยวกับสังคมคือค่านิยมเกี่ยวกับการที่บุคคลต้องอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม  
ค่านิยมดังกล่าวช่วยให้คนอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข (อุบล เทศทอง, 2558,  
หน้า 120) คำรึ้นหูในภาษาเขมรที่สะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับสังคม ได้แก่ ค่านิยมเกี่ยวกับครอบครัวและ  
ญาติพี่น้อง ค่านิยมเกี่ยวกับการยกย่องบุคคล และค่านิยมเรื่องความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

### ก. ค่านิยมเกี่ยวกับครอบครัวและญาติพี่น้อง

บุคคลในครอบครัวเป็นผู้ที่มีความรักให้กันและสามารถไว้วางใจและเชื่อใจกันได้  
มากกว่าบุคคลภายนอกครอบครัว เพราะญาติพี่น้องมีความผูกพันใกล้ชิดกันทางสายเลือด ย่อมเข้าใจ  
และไว้วางใจกันได้ง่ายและดีกว่าผู้อื่น ดังคำรึ้นหูว่า ใฐยีสสุริยาส /ʔa-pʰou:n-prɔh/ ‘ไ้พี่น้องชาย’ และ  
ใฐยีสสุริยาส /ʔa-ʔou:n-tou:c/ ‘ไ้พี่น้องน้อย’ เป็นคำรึ้นหูที่ใช้แทนคำเรียกอวัยวะเพศชาย โดย  
เปรียบเทียบกับน้องชาย ที่มีความใกล้ชิดกัน และเป็นที่รัก

นอกจากนี้สังคมกัมพูชายังให้ความสำคัญกับญาติพี่น้องทางสายเลือดของตนเป็น  
อันดับแรกๆ ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ของพี่น้องให้มีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็น  
การชี้ให้เห็นถึงการรักษาความสัมพันธ์ของพี่น้องทางสายเลือดให้ยั่งยืน ดังคำรึ้นหูว่า ใฐยีสสุริยาส /bo:ŋ-pʰou:n-mo:k-le:ŋ/ ‘พี่น้องมาเยี่ยม’ เป็นคำรึ้นหูที่ใช้แทนการมาของประจำเดือนผู้หญิง โดย  
เปรียบเทียบกับประจำเดือนกับพี่น้องที่มักจะมาเยี่ยมเยียนกันอย่างน้อยเดือนละครั้ง ให้ช่วยเหลือ และ  
พึ่งพากันเป็นประจำ



## ข. คำนิยมเกี่ยวกับการยกย่องบุคคล

การยกย่องบุคคลเป็นมารยาททางสังคม บุคคลจะมีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่น ๆ รอบข้าง ต้องรู้จักที่จะให้เกียรติและยกย่อง โดยการให้เกียรติและยกย่องซึ่งกันและกัน เป็นค่านิยมที่สำคัญประการหนึ่งของสังคมกัมพูชา เพราะแม้แต่บุคคลที่ใกล้ชิดก็ยังคงยกย่อง กล่าวคือยิ่งบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันห่าง ๆ ก็ยิ่งสมควรยกย่องมากขึ้น บุคคลที่น่าได้รับการให้เกียรติและยกย่องคือผู้อาวุโส ซึ่งหมายถึงผู้ที่มีประสบการณ์มานาน เป็นผู้รอบรู้ และหมายถึงผู้ที่มีอายุมากกว่า รวมไปถึงผู้ที่มีตำแหน่งที่สูงกว่า ตัวอย่างของผู้อาวุโส ได้แก่ บิดา มารดา ครูอาจารย์ ญาติผู้ใหญ่ เจ้านาย อุบล เทศทอง (2558, หน้า 121-122) กล่าวว่า ชาวเขมรในอดีตและปัจจุบันมีค่านิยมเรื่องการเคารพและเชื่อฟังพ่อแม่ ครูอาจารย์ บรรพบุรุษ นักปราชญ์และผู้อาวุโสว่าเป็นบุคคลที่มีบุญคุณ โดยให้การเลี้ยงดูอบรมสั่งสอน เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต บุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวจึงควรได้รับการเคารพยกย่อง ดังสุภาษิตเขมรว่า *ព្រះស្ថិតនៅឯគោបដ្ឋានគួរថ្វាយទានមុនព្រះនៅជិត* ‘พระสถิตในเคหาสถาน ควรถวายทานก่อนพระในวัด’ *កូនអើយកុំអង្គុយឱ្យខ្ពស់ជាងចាស់ទុំ* ‘ลูกเออยอย่านั่งให้สูงกว่าผู้ใหญ่’ *ដើរដោយជួវគន្លងតម្រាមក្រចាស់បុរាណ* ‘เดินตามทางครรลองตำราคนแก่โบราณ’ เป็นต้น

จากการวิเคราะห์ความหมายของคำรึ้นหูพบว่า คำรึ้นหูสะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับการยกย่องบุคคล เช่นคำรึ้นหูแทนความตายว่า *បែកកាយរំលាយខន្ធ* /baec-ka:j-rumllij-khan/ ‘แยกกายละลายขันธ์’ เป็นคำที่ใช้เมื่อทำบุญอุทิศกุศลแก่วิญญาณบุพการีทั้งหลาย เช่น บิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย ซึ่งเป็นบุคคลที่ควรยกย่อง นอกจากนี้ยังมีคำรึ้นหูที่สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมการยกย่องเจ้านาย ดังคำรึ้นหูที่ใช้แทนการกล่าวถึงชื่อสัตว์ร้ายโดยตรงในขณะที่เดินป่า เช่นคำว่า *លោកម្នាស់* /lo:k-məcah/ ‘ท่านนาย’ แทนช้าง และคำว่า *លោកធំ* /lo:k-thom/ ‘ท่านผู้ใหญ่’ แทนการกล่าวถึงเสือโดยตรง

## ค. ค่านิยมเรื่องความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีการติดต่อสัมพันธ์กับชาวเขมร เพราะเนื่องจากสภาพภูมิประเทศของกัมพูชามีพรมแดนติดกับประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเวียดนาม รวมถึงมีเส้นทางการเดินติดต่อกับชาติ ทำให้มีการติดต่อกับชาติ ทำให้มีการติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ และความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ สะท้อนอยู่ในคำรึ้นหู

คำรึ้นหูในภาษาเขมรสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมในเรื่องความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยการยืมคำภาษาต่างประเทศมาใช้ ซึ่งทำให้ภาษาที่มีความเจริญก้าวหน้าและมีคำใช้

มากขึ้น ลักษณะเช่นนี้ไม่เป็นการเสียหายประการใด ทั้งนี้เพราะมีการติดต่อระหว่างประเทศทั้งการทูต การค้า และวิทยาการต่าง ๆ มีการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน รวมทั้งการถ่ายทอดวัฒนธรรม และศาสนา จึงมีคำภาษาต่างประเทศในภาษาเขมรหลายภาษา ได้แก่ ภาษาบาลี-สันสกฤต ภาษาฝรั่งเศส ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย ภาษาเวียดนาม เป็นต้น ดังตัวอย่างคำรื้อนหูที่เป็นคำยืมมาจากภาษา บาลี-สันสกฤต เช่น ទទួលមរណភាព /totuɔl-morənaʔphisp/ ‘รับมรณภาพ’ แทนความตาย คำว่า លិង្គ /ləŋ/ ‘ลึงค์’ และ អង្គ /aŋ/ ‘องค์’ แทนอวัยวะเพศชาย คำว่า យោនី /joni:/ ‘โยนี’ แทนอวัยวะ เพศหญิง เป็นต้น คำรื้อนหูที่เป็นคำยืมมาจากภาษาฝรั่งเศส เช่น អាប៉េ: (la peste) /ʔa:pɛh/ ‘อาแปะ (ชื่อโรค)/กาฬโรค’ แทนโรคฝี คำรื้อนหูที่เป็นคำยืมมาจากภาษาอังกฤษ เช่น រួមសិបិ /ruɔm-sɛc/ ‘ร่วมเซ็กส์’ แทนกิจกรรมทางเพศ คำรื้อนหูที่เป็นคำยืมมาจากภาษาไทย เช่น រួមรัក /ruɔm-raʔ/ ‘ร่วมรัก’ แทนกิจกรรมทางเพศ

จะเห็นได้ว่า คำรื้อนหูในภาษาเขมรสะท้อนค่านิยมเรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง ชาวเขมรกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยการยืมคำศัพท์ภาษาต่างประเทศมาใช้แทนคำต้องห้าม เนื่องจาก คำศัพท์ในภาษาอื่นสื่อความหมายได้ไม่ชัดเจนหรือตรงตัวเท่ากับคำต้องห้ามในภาษาเขมร กล่าวคือ คำศัพท์ต่างประเทศสามารถลดความหมายรุนแรงของคำหยาบคายได้ ซึ่งค่านิยมดังกล่าวเกิดจาก ปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความสัมพันธ์โดยทางถิ่นฐาน ความสัมพันธ์ทางการค้า ความสัมพันธ์ทางการทูต ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและศาสนา พร้อมทั้งความสัมพันธ์ทางการศึกษา

### 6.1.3 ค่านิยมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต

#### 1) ค่านิยมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและการทำงาน

การทำงานเป็นสิ่งจำเป็นอีกสิ่งหนึ่งในชีวิตคน เพราะทุกคนต้องทำงานเพื่อหาเลี้ยง ตนเองและครอบครัว ทุกคนย่อมประสงค์ที่จะประสบความสำเร็จในการทำงาน แต่อย่างไรก็ตามมี อาชีพบางอย่างไม่สมควรที่จะกล่าวถึงโดยตรง เพราะเป็นอาชีพที่คนในสังคมตีค่าว่าด้อยต่ำ ชดต่อ ศีลธรรม ไม่ต้องใช้ความรู้ความสามารถ มีรายได้น้อย และไม่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม จึงต้องใช้ คำรื้อนหูแทนเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้ประกอบอาชีพนั้น ดังตัวอย่างอาชีพขาย บริการทางเพศ ค่านิยมของสังคมกัมพูชายังไม่ยอมรับอาชีพขายบริการทางเพศ เนื่องจากเป็นอาชีพที่ น่าอับอายและโดนดูถูก จึงต้องนำคำรื้อนหูมาใช้แทน เช่น ស្រីរកស៊ីផ្លូវរកទឹក /srej-roʔ-si-pʰlzi-phe:t/ ‘ผู้หญิงหาเงินทางเพศ’ ស្រីប្រកបរបរផ្លូវរកទឹក /srej-proko:p-robo:-pʰlzi-phe:t/ ‘ผู้หญิงประกอบ อาชีพทางเพศ’ เป็นต้น

## 6.2 โลกทัศน์ที่สะท้อนจากคำรึนหูในภาษาเขมร

โลกทัศน์ หมายถึง โลกหรือภาพที่มนุษย์มองเห็นโดยผ่านวัฒนธรรมหรือตีความสรรพสิ่ง และเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยวัฒนธรรมของตนเอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือมนุษย์มองตนเองว่าสัมพันธ์กับคนอื่นหรือสรรพสิ่งและเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างไร (อรทัย ชินอักษรพงศ์, 2557a, หน้า 114)

จากการวิเคราะห์ความหมายของคำรึนหูในภาษาเขมรพบว่าโลกทัศน์ของชาวเขมรที่สะท้อนจากการใช้คำรึนหูในงานวิจัยนี้เป็นโลกทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับ 3 เรื่อง ได้แก่ โลกแห่งธรรมชาติ โลกแห่งบุญและบาป และโลกแห่งความไม่เท่าเทียม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

### 6.2.1 โลกแห่งธรรมชาติ

ธรรมชาติ เป็นสิ่งที่เกิดมีและเป็นอยู่ตามธรรมชาติของสิ่งนั้น ๆ หรือเป็นภาพภูมิประเทศ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 597) ชาวเขมรตั้งแต่สมัยโบราณมีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติ เพราะต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติในการแสวงหาปัจจัยสี่ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค จากแหล่งธรรมชาติต่าง ๆ ทั้งป่า ภูเขา แม่น้ำ ฝืนฟ้า และฝืนแผ่นดิน ป่าและภูเขาเป็นแหล่งที่สำคัญของอาหารทั้งผักผลไม้ เนื้อสัตว์ป่า สมุนไพรรักษาโรค รวมทั้งไม้สำหรับปลูกสร้างบ้านเรือนและทำเครื่องใช้ไม้สอย แม่น้ำเป็นแหล่งของสัตว์น้ำ น้ำกิน น้ำใช้ในครัวเรือนและการเกษตร ฝืนฟ้าเป็นแหล่งของน้ำฝนที่สะอาดสำหรับดื่มกินและใช้ทำการเกษตรตามฤดูกาล ส่วนฝืนแผ่นดินเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ของแร่ธาตุสำหรับทำนาปลูกข้าวและปลูกพืชไร่ไว้บริโภค

จากการวิเคราะห์คำรึนหูที่ปรากฏในงานวิจัยนี้พบคำที่สะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับธรรมชาติ กล่าวคือคำรึนหูสะท้อนให้เห็นถึงระบบคิดของชาวเขมรเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ ได้แก่ พืช สัตว์ น้ำ ลม ภูเขา และถ้ำ เช่น คำรึนหูว่า ទៅភ្នំ /təi-p'num/ 'ไปภูเขา' កូនភ្នំ /koun-p'num/ 'เนินเขา' ប្លាង /p'la:ŋ/ 'ถ้ำ' ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสภาพภูมิประเทศและสภาพแวดล้อมธรรมชาติของกัมพูชาที่มีพื้นที่สูง ๆ ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งช่วยในการทำมาหากินของชาวเขมร และดำรงชีวิตโดยอาศัยธรรมชาติ

นอกจากนั้นยังมีคำรึนหูที่ใช้ชื่อสัตว์และพืช ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษามีความเกี่ยวข้องกับสัตว์และพืชเหล่านั้นอย่างใกล้ชิด เนื่องจากเป็นสัตว์ที่รู้จักกันโดยทั่วไป เช่น ធ្នូ /c'ma:/ 'แมว' ផ្កា /c'kae/ 'หมา' ក្របី /kroβej/ 'ควาย' គោ /ko:/ 'วัว' ដឹងចັក់ /ciŋcaʔ/ 'จิ้งจก' ក្រពា /kroβa/ 'จระเข้ดินเขียด/ไอ้โขง' ស្រីមេអំបៅ /srej-meʔombai/ 'ผู้หญิงมีเสื้อ' เป็นต้น

ส่วนคำรึนหูที่นำพีชมาใช้มักเป็นพีชที่มีความเกี่ยวข้องกับชาวเขมร เช่นคำเรียกอวัยวะเพศชายว่า **ចេកអំបូង** /cɛc-ʔombouŋ/ ‘กล้วยหอม’ โดยกล้วยเป็นพีชที่หาได้ง่าย ปลูกรอบบริเวณบ้าน เป็นพีชที่มีสรรพคุณต่อสุขภาพ และมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาในสังคมกัมพูชา ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า ชีวิตของชาวเขมรมีความเกี่ยวข้องกับกล้วยเป็นอย่างดี

## 6.2.2 โลกแห่งบุญและบาป

การมองโลกของชาวเขมรประการหนึ่งคือโลกแห่งบุญและบาป ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพุทธศาสนา บุญ หรือกุศลกรรม หมายถึง ผลที่เกิดจากการกระทำทางกาย วาจา ใจที่ประกอบด้วยเจตนาดีอันเป็นเครื่องชำระใจให้สะอาด ผ่องใส บริสุทธิ์โดยมีความสุขเป็นผล (ธีรโชติ เกิดแก้ว, 2547, หน้า 75) ส่วนบาป หรืออกุศลกรรม หมายถึง การทำความชั่ว ที่ส่งผลให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อน สภาพที่ทำให้ถึงคิดอันชั่ว สิ่งที่ทำให้จิตตกไปสู่ที่ชั่ว คือ ทำให้เลวลง ให้เสื่อมลง (พระนันทนันท พงษ์เพ็ชร, 2555, หน้า 36)

โลกแห่งบุญและบาปนี้เกิดจากการยอมรับอำนาจของบุญกรรมหรือกฎแห่งกรรมว่าเป็นเครื่องกำหนดความเป็นไปในจักรวาล ในโลกและสังคม ชาวเขมรรับความเชื่อเรื่องกรรมหรือกฎแห่งการกระทำมาพร้อมกับการรับพุทธศาสนานิกายเถรวาท โดยชาวเขมรเชื่อว่ากรรมเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากการกระทำ เมื่อทำดีก็ย่อมได้รับผลดีตอบแทน ถ้าทำกรรมชั่วก็ย่อมได้รับผลชั่วตอบแทน ซึ่งผลของการกระทำดังกล่าวอาจส่งผลในชาตินี้หรือชาติหน้าก็ได้ ชาวเขมรส่วนมากเชื่อว่าบุญกรรมจะส่งผลต่อผู้ปฏิบัติอย่างไม่มีข้อยกเว้น โดยชาวเขมรมีความเชื่อว่าการที่คนมีความสุข มีอำนาจวาสนาในชาตินี้เพราะผลบุญที่คนได้ทำไว้ในชาติที่แล้ว ชาตินี้ก็จะได้รับผลบุญเหล่านั้น โดยไม่ต้องดิ้นรนไขว่คว้า และเมื่อใครประสบกับความทุกข์ยากก็เป็นเพราะบาปกรรมที่ทำไว้ในชาติก่อน ถึงแม้จะมีบุญวาสนาก็ต้องมีอุปสรรคมาขัดขวาง

คำรึนหูว่า **អស់បុណ្យវាសនា** /ʔah-bon-βizhsna:/ ‘หมดบุญวาสนา’ **ផុតកម្ម** /phot-kam/ ‘สิ้นกรรม’ **ផុតកម្មផុតពៀរ** /phot-kam-phot-pi:/ ‘สิ้นกรรมสิ้นเวร’ **ទទួលអនិច្ចកម្ម** /totu3l-ʔanecəkam/ ‘รับอนิจกรรม’ คำเหล่านี้สะท้อนถึงค่านิยมที่คนในสังคมยึดมั่นในปรัชญาพุทธศาสนา และยังแสดงให้เห็นถึงการมองโลกของคนในสังคมด้วยว่า ชาวเขมรจะมองตนเองในแง่ที่สัมพันธ์กับกฎแห่งกรรมเป็นพื้นฐานในแทบทุกเรื่อง ดังความเชื่อที่ว่าคนเราเกิดมาไม่เท่ากัน เนื่องมาจากกรรม ซึ่งหมายถึง การกระทำในชาติก่อนเป็นตัวกำหนด และการที่ชีวิตของแต่ละคนมีความเป็นไปที่แตกต่างกันนั้นเพราะได้รับผลกรรมต่างกันออกไป หากเป็นผู้มีบุญหรือกระทำดีก็จะได้มีความสุขสบาย แต่หากเป็นผู้มีบาปหรือกระทำชั่วก็จะได้ความเดือดร้อน โลกของความเชื่อเรื่องกรรมและ



กฎแห่งกรรมในลักษณะที่มนุษย์มองมีสถานภาพด้อยกว่า หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ มนุษย์มองเห็นว่าตนตกอยู่ภายใต้การกำหนดกฎของชะตากรรมนั่นเอง

### 6.2.3 โลกแห่งความไม่เท่าเทียม

ความเสมอภาค (Equality) และความเท่าเทียม (Equity) เป็นคำศัพท์ที่มักได้ยินพร้อมกับสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คำทั้งสองคำนี้มีความหมายที่ใกล้เคียงกันมาก แต่ถูกใช้ในมุมมองหรือบริบทที่แตกต่างกัน ความเสมอภาคมุ่งไปที่การปกป้องสิทธิ ไม่ให้ถูกละเมิด โดยเฉพาะสิทธิของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ส่วนความเท่าเทียมมุ่งไปที่การส่งเสริมสิทธิ เชิงบวก เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางโอกาส หากในความเป็นจริงแม้ความเป็นคนเหมือนกันตามหลักความเสมอภาค แต่คนก็ยังแตกต่างกัน มีโอกาสที่แตกต่างกัน และทำให้เข้าถึงสิทธิได้ไม่เท่ากัน

ความไม่เท่าเทียมกันถ้าเป็นเรื่องธรรมชาติก็อาจเข้าใจหรือรับรู้ได้ง่าย เช่น ตัวสูง ตัวเตี้ย สวย ไม่สวย ขาว ดำ หากแต่ก็ยังมีปัญหาว่าความไม่เท่ากันเช่นนี้เป็นเหตุผลให้ปฏิบัติต่อคนเหล่านี้ไม่เท่ากันด้วยหรือไม่ นอกจากนั้น ยังมีความไม่เท่ากันทางสังคม เช่น รวย จน การศึกษาสูง การศึกษาต่ำ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ควรจะต้องให้เท่ากัน เพื่อจะปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2540)

ดังนั้นความไม่เท่าเทียมกันในสังคมก็คือ การที่คนกลุ่มหนึ่งหรือหลายกลุ่มไม่ได้รับโอกาสเท่ากับคนอีกกลุ่มหนึ่งในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งในงานวิจัยนี้พบว่าคำร่ำในภาษาเขมรสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมในเรื่องเพศและเรื่องการประกอบอาชีพ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

#### 1) โลกแห่งความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องเพศ

การใช้คำร่ำแทนคำต้องห้ามเรียกอวัยวะเพศชายว่า **អាវុធ /aʋut/ ‘อาวุธ’** และ **កាណុង /ka:non/ ‘ปืน’** แสดงให้เห็นว่าในสังคมกัมพูชาเพศชายเป็นเพศที่มีอำนาจเหนือกว่า และมีความสำคัญกว่าเพศหญิง ส่วนคำร่ำที่ใช้เรียกอวัยวะเพศหญิงจะแสดงให้เห็นว่าเพศหญิงเป็นสิ่งที่ไม่มีค่า หรือสินค้าที่สามารถนำไปซื้อขายหรือประกอบการการค้าได้ ดังเช่นคำร่ำที่ว่า **ទ្រាមាស /tʰɔ:3-mi:3/ ‘ทวารทอง’** ชาวเขมรมองว่าเพศชายและเพศหญิงมีความไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ ในขณะที่เพศชายถูกมองว่าเป็นผู้มีอำนาจเหนือกว่าซึ่งเห็นได้จากการเปรียบเทียบกับเป็นผู้มีอาวุธ (ซึ่งหมายถึงอวัยวะเพศ) ในการต่อสู้ (ซึ่งหมายถึงการร่วมเพศ) เพศหญิงกลับถูกมองว่าเป็นเพียงวัตถุสิ่งของที่มีค่า การมองเพศชายในลักษณะที่มีความเหนือกว่าและมองเพศหญิงในลักษณะที่ด้อยกว่าทั้งในแง่ของศักยภาพและในเรื่องเพศนี้เอง ที่สะท้อนให้เห็นถึงการมองความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ใน



ลักษณะที่ไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคมกัมพูชา ในเรื่องความไม่เท่าเทียมทางเพศนี้ ยังมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเพศที่สาม ซึ่งที่ในอดีตยังไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมกัมพูชา แต่ในปัจจุบันเพศที่สามได้รับการยอมรับมากขึ้น จึงมีการใช้คำรันทูเพื่อเรียกคนกลุ่มนี้ว่า **អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា** /nɛaʔ-srolaŋ-phe:t-douc-kʰni:ʔ/ ‘ผู้รักร่วมเพศ’

## 2) โลกแห่งความไม่เท่าเทียมในเรื่องการประกอบอาชีพ

คำรันทูที่เกี่ยวข้องกับอาชีพมักจะเป็อาชีพที่สังคมมองและตัดสินว่าเป็นอาชีพที่ด้อยต่ำ ไม่ต้องใช้ความรู้ความสามารถ รายได้ต่ำและไม่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม เช่น คำรันทูที่ใช้เรียกโสเภณีว่า **ស្រីប្រកបរបរផ្លូវភេទ** /sreɯ-proko:p-robbə:-pʰlɔi-phe:t/ ‘ผู้หญิงประกอบอาชีพทางเพศ’ คำรันทูที่ใช้เรียกคนรับใช้ว่า **ជំនួយការមេជួះ** /cumnɔʔjka:-[me:-pʰtɛaʔh]/ ‘ผู้ช่วยแม่บ้าน’ คำรันทูที่ใช้เรียกยามว่า **សន្តិសុខ** /santeʔsok/ ‘สันติสุข’ **ភ្នាក់ងារបម្រើអតិថិជន** /pʰnɛaʔŋi:ʔ-bomraʔ-ʔaʔteʔtheʔcun/ ‘พนักงานบริการลูกค้า’ และคำรันทูที่เรียกคนเก็บขยะว่า **អ្នកអនាម័យ** /nɛaʔ-ʔaʔnamai/ ‘นักอนามัย’ เป็นต้น

## บทที่ 7

### บทสรุป

#### 7.1 สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการศึกษาคำรึนหูในภาษาเขมรตามเนวอรรคศาสตร์ชาติพันธุ์นี้มีเป้าหมายเพื่อเข้าถึงระบบความรู้ ความคิด ค่านิยม และโลกทัศน์ของชาวเขมรโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าภาษาเป็นสิ่งที่สะท้อนความนึกคิดและการมองโลกของคนกลุ่มนั้น งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการสร้างคำรึนหูที่ใช้แทนคำต้องห้ามในภาษาเขมร พร้อมทั้งเพื่อวิเคราะห์ความหมายตรงและความหมายอุปลักษณ์โดยการจัดกลุ่มประเภททางความหมายของคำรึนหูที่สะท้อนค่านิยมและโลกทัศน์ของชาวเขมร

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยทั้งรายการคำต้องห้ามและคำรึนหูมาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น พจนานุกรมภาษาเขมร เว็บไซต์ที่ใช้วันลีลาที่เป็นภาษาเขียน นวนิยาย และงานวิจัยที่ผ่านมา ซึ่งรวบรวมได้คำรึนหูทั้งสิ้น 247 คำ หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ค้นหาความหมายจากพจนานุกรมภาษาเขมร ฉบับพุทธศาสนาบัณฑิตย เป็นหลัก ในกรณีที่ค้นหาจากพจนานุกรมฯ ไม่พบจะค้นหาจากสื่อต่าง ๆ

ผลการวิเคราะห์กลวิธีการสร้างคำรึนหูในภาษาเขมรพบกลวิธีการสร้างคำ 7 รูปแบบ ได้แก่ 1) การใช้อุปลักษณ์ 2) การยืมคำศัพท์ภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาบาลีและสันสกฤต ภาษาฝรั่งเศส ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย และภาษาเวียดนาม 3) การลดความหมายของคำ เช่น การใช้คำที่มีความหมายเป็นกลาง และการกล่าวโดยทางอ้อม 4) การใช้คำอุปนิเสธ 5) การดัดแปลงคำ 6) การใช้คำตรงข้าม และ 7) การย่อคำ

นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ความหมายของคำรึนหูในภาษาเขมรพบว่ามีการใช้ความหมายตรงมากกว่าความหมายอุปลักษณ์ กล่าวคือเป็นคำรึนหูที่มีความหมายตรง 138 คำ คิดเป็นร้อยละ 55.87 และความหมายอุปลักษณ์ 109 คำ คิดเป็นร้อยละ 44.13 โดยความหมายตรงของคำรึนหูจะเกี่ยวกับอวัยวะในร่างกายมากที่สุด รองลงมาได้แก่คำรึนหูเรื่องรูปลักษณ์ สัตว์ของเสียและการขับถ่าย กิจกรรมทางเพศ โรคภัยไข้เจ็บ อาชีพ สภาพจิต ชาติพันธุ์ สติปัญญา และความตาย ส่วนความหมายอุปลักษณ์ของคำรึนหูนั้นพบอุปลักษณ์เกี่ยวกับความตายมากที่สุด โดยจะเปรียบเทียบความตายกับการสิ้นสุด/การหมดสภาพ การเดินทาง การทำลาย การดับของไฟ/แสงสว่าง ความสุข ความไม่เที่ยง การพักผ่อน และการกระทำแห่งกาล ถัดลงมาเป็นอุปลักษณ์

เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ การกระทำ/กิจกรรม สงคราม สุขและความทุกข์ สิ่งของ/เครื่องใช้/วัตถุต่าง ๆ เครือญาติ อาหาร การปฏิบัติทางวัฒนธรรม การปกครอง เวลา และความรักตามลำดับ

ส่วนผลการวิเคราะห์ค่านิยมที่สะท้อนจากการใช้คำรึนหูในภาษาเขมร พบว่าการใช้คำรึนหูเหล่านี้สะท้อนให้เห็นค่านิยม 3 ประการ ได้แก่ ค่านิยมที่เกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยมที่เกี่ยวกับบุคคลและสังคม และค่านิยมที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต โดยค่านิยมที่เกี่ยวกับความเชื่อนั้นสามารถจำแนกเป็นค่านิยมย่อย ๆ 3 ประการ อันได้แก่ ค่านิยมที่เกี่ยวกับความเชื่อทางพุทธศาสนาเป็นค่านิยมที่ยึดหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการปฏิบัติ และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคมกัมพูชา เช่น ความเชื่อเรื่องชั้นวรรณะ ความเชื่อเรื่องสังสารวัฏ ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ความเชื่อเรื่องโลกข้างหน้า และความเชื่อเรื่องไตรลักษณ์ ในส่วนของค่านิยมที่เกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์เป็นค่านิยมที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ที่มีบทบาทสำคัญในระบบคิดของชาวเขมร เช่น ความเชื่อเรื่องศิวลึงค์และความเชื่อเรื่องกามเทพ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเรื่องขวัญและความเชื่อเรื่องนาคเป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมของชาวเขมรกับความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ นอกจากนี้ค่านิยมเกี่ยวกับความเชื่อยังพบค่านิยมเกี่ยวกับบุคคลและสังคม ค่านิยมเกี่ยวกับบุคคลเป็นค่านิยมที่เกี่ยวเนื่องกับบุคคลในฐานะเป็นเอกตบุคคล ซึ่งเป็นค่านิยมที่บุคคลส่วนใหญ่ยึดถือปฏิบัติ เพื่อให้ตนเองมีความสุข ประสบความสำเร็จ ค่านิยมเกี่ยวกับบุคคลนั้นสามารถจำแนกเป็นค่านิยมย่อย 5 ประการ ได้แก่ ค่านิยมเกี่ยวกับผู้ชาย ค่านิยมเกี่ยวกับผู้หญิง ค่านิยมการเลือกคู่ครองและการแต่งงาน ค่านิยมเกี่ยวกับความสุภาพ และค่านิยมการใช้ความสำคัญเรื่องหน้าตา ในส่วนของค่านิยมเกี่ยวกับสังคมเป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับการที่บุคคลต้องอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม เพื่อช่วยให้คนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งจำแนกเป็นค่านิยมย่อย 3 ประการ ได้แก่ ค่านิยมเกี่ยวกับครอบครัวและญาติพี่น้อง ค่านิยมเกี่ยวกับการยกย่องบุคคล และค่านิยมเรื่องความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังพบค่านิยมที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตคือค่านิยมเรื่องการประกอบอาชีพและการทำงานเพื่อหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวอีกด้วย

ผลการวิเคราะห์โลกทัศน์พบว่า การใช้คำรึนหูสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติการมองโลกและสังคมของชาวเขมร 3 ประการ ได้แก่ โลกแห่งธรรมชาติเป็นความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ อันได้แก่ พืช สัตว์ และสภาพภูมิประเทศ โลกแห่งบุญและบาปเป็นความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อความเชื่อทางศาสนา พร้อมทั้งโลกแห่งความไม่เท่าเทียมเป็นความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อกันและกัน รวมทั้งมีความสัมพันธ์กับสังคมและได้รับการตอบสนองจากสังคมและคนที่อยู่ในสังคมเดียวกัน ได้แก่ ความไม่เท่าเทียมในเรื่องเพศและเรื่องอาชีพ

## 7.2 อภิปรายผล

การศึกษาคำรึนหูโดยใช้แนวทางการวิเคราะห์ตามทฤษฎีอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ช่วยให้สามารถศึกษากลวิธีการสร้างคำรึนหูที่ใช้แทนคำต้องห้ามในภาษาเขมร พร้อมศึกษาความหมายของคำรึนหูใน 2 แง่มุม กล่าวคือทั้งความหมายตรง และความหมายอุปลักษณ์ อีกทั้งยังทำให้เข้าถึงค่านิยมทางวัฒนธรรมและโลกทัศน์ที่สะท้อนความคิดหรือมุมมองของผู้ใช้คำรึนหูเหล่านั้น ผลการวิจัยทำให้เข้าใจกลวิธีการสร้างคำรึนหูเพื่อหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงคำต้องห้าม ความหมายของคำรึนหู และมุมมองของชาวเขมรที่มีต่อการใช้คำรึนหูกายยิ่งขึ้น

ในแง่ของกลวิธีการสร้างคำรึนหูในภาษาเขมรนั้น ตามสมมติฐานการวิจัยผู้วิจัยคาดว่า มี 4 รูปแบบ ได้แก่ การตัดแปลงคำ การยืมคำศัพท์ต่างประเทศ การลดความหมายของคำ และการใช้อุปลักษณ์ แต่เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลคำรึนหูพบว่ากลวิธีการสร้างคำรึนหูในภาษาเขมรมี 7 รูปแบบ ได้แก่ การใช้คำอุปลักษณ์ การยืมคำศัพท์ภาษาต่างประเทศ การลดความหมายของคำ การใช้คำอุปนิเสธ การตัดแปลงคำ การใช้คำตรงข้าม และการย่อคำ ตามลำดับการปรากฏ กล่าวคือ ผลการวิจัยพบกลวิธีการสร้างคำรึนหูที่ต่างไปจากสมมติฐาน 3 ประการ ได้แก่ การใช้อุปนิเสธ การใช้คำตรงข้าม และการย่อคำ ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยของทัศนีย์ ศรีมันตะ (2555) ที่ศึกษากลวิธีการสร้างถ้อยคำรึนหูในภาษาไทยและภาษาจีนกลางปัจจุบันตามหลักเกณฑ์ของสเตอร์น (Stern, 1968) และอัลลันกับเบอร์ริดจ์ (Allan & Burridge, 1988) พบว่า กลวิธีการสร้างถ้อยคำรึนหูในภาษาทั้งสองมี 4 ประเภท ได้แก่ คำรึนหูประเภทตัดแปลงคำ คำรึนหูประเภทคำศัพท์ต่างประเทศ คำรึนหูประเภทลดความหมายของคำ และคำรึนหูประเภทอุปลักษณ์ ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ กลวิธีการสร้างคำรึนหูในภาษาเขมรมีการใช้คำอุปลักษณ์จำนวนมาก โดยเฉพาะคำรึนหูที่เกี่ยวกับเรื่องเพศ (อวัยวะเพศ และกิจกรรมทาง) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เครสโป เฟร์นันเดซ (Crespo-Fernández, 2008) และอัลลันกับเบอร์ริดจ์ (Allan & Burridge, 2006) ที่เข้าใจตรงกันว่า คำรึนหูประเภทอุปลักษณ์ถูกนำมาใช้ในกรณีที่คำต้องห้ามเป็นคำเกี่ยวกับเรื่องเพศมากกว่าเรื่องอื่น เนื่องจากวิธีการสื่อความหมายโดยการเปรียบเทียบนั้นตรงกับวัตถุประสงค์ของการใช้คำรึนหู กล่าวคือผู้พูดไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงสิ่งซึ่งต้องการสื่อความหมายโดยตรงแต่กลับกล่าวถึงอีกสิ่งหนึ่งแทน

ในแง่ของการใช้ความหมายของคำรึนหูสะท้อนให้เห็นว่า ชาวเขมรมักใช้ความหมายตรงมากกว่าการใช้ความหมายอุปลักษณ์ โดยคำรึนหูส่วนใหญ่เป็นคำที่มีความหมายเป็นกลางซึ่งผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจได้ทันที ตามการวิเคราะห์ความหมายตรงของคำรึนหูในภาษาเขมรพบว่า คำรึนหูในภาษาเขมรสื่อความหมายตรงเกี่ยวกับ 11 เรื่อง ได้แก่ อวัยวะในร่างกาย รูปลักษณ์ สัตว์ ของเสียและการขับถ่าย กิจกรรมทางเพศ โรคภัยไข้เจ็บ อาชีพ สภาพจิต ชาติพันธุ์ สติปัญญา และความตาย ซึ่ง

แตกต่างจากงานวิจัยของ แก้วใจ จันทรเจริญ (2533) ที่ศึกษาคำรึ้นหูในภาษาไทยพบว่า ความหมายตรงของคำรึ้นหูในภาษาไทยแบ่งออกเป็นประเภททางความหมายได้ 2 ประเภท ได้แก่ ความหมายที่อ้างถึงสิ่งที่เป็นรูปธรรมและความหมายตรงที่อ้างถึงสิ่งที่เป็นนามธรรม ซึ่งความหมายที่อ้างถึงสิ่งที่เป็นรูปธรรมจำแนกเป็นประเภทความหมายย่อย ได้แก่ อวัยวะในร่างกายมนุษย์ สัตว์ ธรรมชาติ สิ่งของ และอื่น ๆ ส่วนความหมายที่อ้างถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมจำแนกเป็นประเภทความหมายย่อย ได้แก่ ความเชื่อ ความสุข ความรัก ความดี/ความพิเศษกว่าสิ่งอื่น การบ่งเฉพาะเพศ การเดินทาง/ การเคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปยังจุดอื่น การสิ้นสุด/การหมดสภาพ/ทำให้หมดไป การกระทำ/กิจกรรม/กิจวัตร และคำรึ้นหูที่มีความหมายอื่น ๆ นอกจากนี้ประเภททางความหมายของคำรึ้นหูในภาษาเขมรที่สื่อความหมายตรงยังมีความแตกต่างจากการจัดประเภททางความหมายตรงของคำคำในภาษาไทยของ อรทัย ชินอัครพงศ์ (2557a) พบประเภททางความหมายตรงของคำคำจำนวน 6 ประเภท ได้แก่ ลักษณะนิสัยหรือความประพฤติ รูปลักษณะชาติกำเนิด สติปัญญา อาชีพ สภาพจิต ตามอัตราส่วนการปรากฏของคำรึ้นหูที่มีความหมายตรง (ดูที่ตาราง 20 หน้า 122 ) พบว่า ความหมายตรงของคำรึ้นหูในภาษาเขมรเกี่ยวกับอวัยวะในร่างกายมีจำนวนการปรากฏมากที่สุด เนื่องจากการกล่าวถึงอวัยวะในร่างกาย โดยเฉพาะอวัยวะเพศ เป็นเรื่องที่น่าอับอายต้องปกปิด และไม่ควรกล่าวถึงโดยตรง จึงต้องนำคำที่มีความหมายเป็นกลาง ไม่หยาบคายมาใช้แทน จะเห็นได้ว่า สังคมกัมพูชามีการใช้คำรึ้นหูเพื่อหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงคำต้องห้ามเรื่องเพศเป็นจำนวนมาก เพราะเรื่องเพศถือเป็นเรื่องที่มีความหยาบคายอย่างรุนแรงที่สุดในสังคม ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า ยังมีการห้ามไม่ให้พูดถึงเรื่องใดเรื่องหนึ่งมากขึ้นเท่าใด คนในสังคมก็จะยิ่งหาหนทางที่จะพูดถึงมากขึ้นเท่านั้น ด้วยการใช้คำรึ้นหูมาใช้นั้นเอง อย่างไรก็ตาม ประเภททางความหมายตรงของคำรึ้นหูที่มีอัตราส่วนการปรากฏน้อยที่สุดคือ คำรึ้นหูที่เกี่ยวกับความตาย ซึ่งตรงกันข้ามกับความหมายอุปลักษณ์ที่เกี่ยวกับความตายที่มีจำนวนส่วนการปรากฏมากที่สุด เนื่องจากการกล่าวถึงความตายโดยตรงทำให้ผู้ฟังรู้สึกเศร้าโศก และสะเทือนใจในระดับมาก จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้คำรึ้นหูแทนการพูดถึงความตายสื่อความหมายอุปลักษณ์มากกว่าความหมายตรง

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า การวิเคราะห์ความหมายอุปลักษณ์นั้นพบมีการใช้อุปลักษณ์เกี่ยวกับความตายมากที่สุด ซึ่งเปรียบเทียบความตายกับเรื่อง 8 ประเภท โดยความหมายอุปลักษณ์ที่พบมีความสอดคล้องงานวิจัยของปราณี กุลละวณิชย์ (2527) ยมลภีทร ภัทรคุปต์ (2553) และนันทนา วงษ์ไทย (2555) มี 5 ประเภท ได้แก่ การสิ้นสุด/การหมดสภาพ การเดินทาง การดับของไฟ/แสงสว่าง ความสุข การพักผ่อน ในส่วนของอุปลักษณ์ที่พบเฉพาะงานวิจัยนี้มี 3 ประเภท ได้แก่ การทำลาย ความไม่เที่ยง และการกระทำแห่งกาล การพบความหมายอุปลักษณ์เกี่ยวกับความตายที่สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาเป็นจำนวนมากนี้แสดงให้เห็นว่ามนุษย์มีโน้ตทัศน์ความตายที่มีลักษณะ



เป็นสากล นอกจากความหมายอุปลักษณ์เกี่ยวกับความตายยังมีประเภททางความหมายที่ใช้แบบเปรียบเทียบอื่น ๆ ได้แก่ สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ การกระทำ/กิจกรรม สงคราม ความสุขและความทุกข์ สิ่งของ/เครื่องมือ/วัตถุต่าง ๆ เครื่องญาติ อาหาร การปฏิบัติทางวัฒนธรรม ผู้ปกครอง เวลา และความรัก ตามลำดับ ซึ่งมีความแตกต่างจากงานวิจัยของ แก้วใจ จันทร์เจริญ (2533) ที่ศึกษาคำรึนหนูในภาษาไทยพบว่า ความหมายแฝงของคำรึนหนูในภาษาไทยแบ่งออกเป็นประเภททางความหมายตามอรรถลักษณะ 8 ประเภท ได้แก่ ความสุขภาพ ความสุข ความรัก อำนาจ ความสำคัญ ความมั่งคั่ง ความมงคล และความสวยงาม นอกจากนี้ประเภททางความหมายอุปลักษณ์ของคำรึนหนูในภาษาเขมรยังมีความแตกต่างจากการจัดประเภททางความหมายอุปลักษณ์ของคำดำในภาษาไทยของ อรทัย ชินอัครพงศ์ (2557a) พบประเภททางความหมายอุปลักษณ์ของคำดำตามแบบเปรียบเทียบจำนวน 13 ประเภท ได้แก่ สัตว์ อวัยวะ สิ่งของ/เครื่องมือ/วัสดุต่าง ๆ สิ่งปฏิภูล ความเชื่อ โรคภัยไข้เจ็บ พืช สถานที่ ตัวละคร อาวุธ ผ้าพันธุ อาหาร และอาชีพ

ในแง่ของการวิเคราะห์ค่านิยมที่สะท้อนจากการใช้คำรึนหนูในภาษาเขมรแสดงให้เห็นว่าชาวเขมรมีค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อมากที่สุด โดยเฉพาะคำรึนหนูเกี่ยวกับความตายสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธที่มีอิทธิพลต่อระบบคิดของชาวเขมร เช่น ความเชื่อเรื่องขันธ ความเชื่อเรื่องสังสารวัฏ ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ความเชื่อเรื่องโลกข้างหน้า และความเชื่อเรื่องไตรลักษณ์ ซึ่งสอดคล้องกับการปรากฏการใช้ความหมายอุปลักษณ์ที่เกี่ยวกับความตายมากที่สุด นอกจากคำรึนหนูเกี่ยวกับความตายยังมีคำรึนหนูเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับการปรากฏการใช้ความหมายตรงเกี่ยวกับสัตว์ และความหมายอุปลักษณ์ที่มีแบบเปรียบเทียบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เช่น พืช สัตว์ เนินเขา และลม นอกจากนี้ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อยังมีค่านิยมเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นค่านิยมทั่วไปที่ชาวเขมรให้คุณค่า ได้แก่ ค่านิยมเกี่ยวกับบุคคลและสังคม และค่านิยมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต โดยค่านิยมเกี่ยวกับบุคคลและสังคมจำแนกเป็นประเภทย่อย เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับผู้ชาย ค่านิยมเกี่ยวกับผู้หญิง ค่านิยมการเลือกคู่ครองและการแต่งงาน ค่านิยมเกี่ยวกับความสุขภาพ ค่านิยมการให้ความสำคัญเรื่องหน้าตา ค่านิยมเกี่ยวกับครอบครัวและญาติพี่น้อง ค่านิยมการยกย่องบุคคล และค่านิยมเรื่องความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในส่วนของค่านิยมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตเป็นค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพและการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอุบล เทศทอง (2558) ศึกษาค่านิยมที่สะท้อนจากสุภาสิตของชาวเขมรพบ ค่านิยม 3 ประการ ได้แก่ ค่านิยมเกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยมเกี่ยวกับบุคคลและสังคม และค่านิยมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ค่านิยมที่สะท้อนจากการใช้คำรึนหนูในภาษาเขมรที่น่าสนใจคือ ค่านิยมเกี่ยวกับความสุขภาพ ค่านิยมการยกย่องบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัชดา ธิยะใจ (2536) ศึกษาค่านิยมที่สะท้อนจากคำรึนหนูในภาษาไทยพบค่านิยม 3 ประการ ได้แก่ ความสุขภาพ การให้

ความสำคัญแก่บุคคล และการยกย่องบุคคล ส่วนค่านิยมที่พบเฉพาะงานวิจัยนี้คือ ค่านิยมการให้ความสำคัญเรื่องหน้าตาที่สะท้อนจากคำร่ำหูที่ใช้แทนคำต้องห้ามเกี่ยวกับความผิดปกติหรือความบกพร่องด้านรูปลักษณ์ เนื่องจากการกล่าวถึงรูปลักษณ์ที่ผิดปกติถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมเพราะทำให้คนเหล่านั้นรู้สึกเจ็บใจ ขายหน้า หรือเสียหน้า จึงต้องนำคำร่ำหูมาใช้แทน กล่าวคือการใช้คำร่ำหูเกิดขึ้นจากความสุภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกาลเทศะและบริบทในการใช้ภาษา แต่อย่างไรก็ตามผลการวิเคราะห์ค่านิยมที่สะท้อนจากคำร่ำหูในภาษาเขมรมีความแตกต่างจากผลการวิเคราะห์ค่านิยมที่สะท้อนจากคำร่ำหูในภาษาไทยในงานวิจัยของ แก้วใจ จันทรเจริญ (2533) พบค่านิยมได้แก่ ความสุภาพ ความสุข ความมีอำนาจ ความรัก ความมั่งคั่ง ความดี การให้ความสำคัญแก่เพศชาย อีกทั้งความเชื่อในศาสนาและสิ่งเหนือธรรมชาติ

ในแง่ของการวิเคราะห์โลกทัศน์ที่สะท้อนจากคำร่ำหูในภาษาเขมรแสดงให้เห็นว่า ชาวไทยและชาวเขมรมีการมองโลกที่คล้ายกัน คือโลกแห่งบุญและบาป และโลกแห่งความไม่เท่าเทียมเรื่องเพศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของแก้วใจ จันทรเจริญ (2533) ที่ศึกษาคำร่ำหูในภาษาไทยพบโลกทัศน์ 2 ประการ ได้แก่ โลกแห่งบุญและบาป และโลกแห่งความแตกต่างระหว่างชายกับหญิง ส่วนโลกทัศน์ที่พบเฉพาะในงานวิจัยนี้มีเพิ่มอีก 2 ประการ คือ โลกแห่งธรรมชาติ และโลกแห่งความไม่เท่าเทียมเรื่องการประกอบอาชีพ โลกแห่งธรรมชาติสะท้อนให้เห็นจากคำร่ำหูที่มีความหมายอุปลักษณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติมากที่สุด โดยการนำสิ่งที่อยู่รอบตัวมาเปรียบเทียบกับให้เห็นภาพชัดเจน ได้แก่ พืช สัตว์ น้ำ ลม ภูเขา และถ้ำ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์ของชาวเขมรที่ผูกพันกับธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็น พืช สัตว์ สภาพภูมิประเทศ เป็นต้น ส่วนโลกแห่งบุญและบาปสะท้อนให้เห็นจากคำร่ำหูที่ใช้แทนความตายมากที่สุด เนื่องมาจากอิทธิพลของศาสนาพุทธที่เชื่อว่ามนุษย์เกิดมาถูกควบคุมโดยอำนาจบุญกรรม ชาวเขมรมองว่าการมีชีวิตอยู่ของแต่ละคนมีความเป็นไปแตกต่างกันตามบุญและบาปที่เคยได้กระทำไว้ และการตายคือการสิ้นกรรม นอกจากนี้โลกแห่งความไม่เท่าเทียมเรื่องเพศสะท้อนจากคำร่ำหูที่ใช้แทนคำต้องห้ามเกี่ยวกับเรื่องเพศมากที่สุด ได้แก่ อวัยวะเพศ และกิจกรรมทางเพศ ซึ่งผลการวิเคราะห์ความหมายพบคำร่ำหูแทนอวัยวะเพศชายมีจำนวนมากกว่าคำร่ำหูแทนอวัยวะเพศหญิง ทั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมทางเพศที่ดูเหมือนจะปรากฏให้เห็นทุกยุคทุกสมัยจนกระทั่งปัจจุบัน โดยสังคมเขมรให้ความสำคัญกับเพศชาย อาจเนื่องมาจากในอดีตชายเขมรเป็นผู้นำครอบครัว เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว เป็นช่างเท้าหน้า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอุบล เทศทอง (2548) และวรารัชต์ มหามนตรี (2557) กล่าวคือในขณะที่เพศชายถูกมองว่าเป็นผู้มีอำนาจเหนือกว่าซึ่งเห็นได้จากการเปรียบเทียบว่าเป็นผู้มีอาวุธ (ซึ่งหมายถึงอวัยวะเพศ) ในการต่อสู้ (ซึ่งหมายถึงการร่วมเพศ) เพศหญิงกลับถูกมองว่าเป็นเพียงวัตถุสิ่งของที่มีค่า การมองเพศชายในลักษณะที่มีความเหนือกว่าและมองเพศหญิงในลักษณะที่ด้อยกว่าทั้งในแง่ของศักยภาพและใน

เรื่องเพศนี้เอง แต่อย่างไรก็ตามในสมัยปัจจุบัน สังคม วัฒนธรรม และค่านิยมเปลี่ยนแปลงไปผู้หญิงมีบทบาทสำคัญในครอบครัวและสังคมมากขึ้น อาจเป็นเพราะผู้หญิงมีสิทธิได้รับการศึกษาอบรมและมีความสามารถในการทำงานเลี้ยงชีพด้วยตนเอง และแสดงออกถึงความเป็นผู้นำหรือผู้บริหารองค์กรด้วยอาชีพที่ทำได้โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัวเช่นในอดีต ในเรื่องความไม่เท่าเทียมทางเพศนี้ ยังมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเพศที่สาม ซึ่งในอดีตยังไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมกัมพูชา แต่ในปัจจุบันเพศที่สามได้รับความยอมรับมากกว่า จึงมีการใช้คำรีนหูเพื่อเรียกคนกลุ่มนี้เพื่อสร้างความเท่าเทียมในสังคม ในส่วนของโลกแห่งความไม่เท่าเทียมเรื่องการประกอบอาชีพสะท้อนจากคำรีนหูที่ใช้แทนอาชีพที่ด้อยค่า ไม่ต้องใช้ความสามารถ รายได้น้อย และไม่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม เช่น *โสเภณี ยาม คนรับใช้ คนเก็บขยะ* เป็นต้น เพื่อลดความอับอายของคนประกอบอาชีพดังกล่าวและเพื่อสร้างความเท่าเทียมในสังคม

กล่าวโดยสรุป การศึกษาคำรีนหูในภาษาเขมรตามแนววรรณคดีชาติพันธุ์สามารถเข้าถึงระบบคิด ค่านิยม และโลกทัศน์ของชาวเขมรได้ จากการวิเคราะห์ประเภทของความหมายของคำรีนหูในภาษาเขมร กล่าวคือการวิเคราะห์ความหมายคำที่ใช้ในภาษาสามารถนำไปสู่การเข้าใจและวิเคราะห์ระบบปริชานของมนุษย์ได้ จะเห็นได้ว่า สภาพสังคม สิ่งแวดล้อม และช่วงเวลาที่แตกต่างกันส่งผลให้คำรีนหูที่ใช้แตกต่างกันออกไป มีบางคำเลิกใช้ไปและบางคำเกิดขึ้นใหม่ ดังนั้นเพื่อให้การสื่อสารประสบความสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ การใช้ถ้อยคำรีนหูจะต้องนึกถึงบริบทและความหมายเสมอ

### 7.3 ข้อจำกัดของงานวิจัย

- 1) งานวิจัยชิ้นนี้เก็บข้อมูลคำรีนหูจากเอกสารต่าง ๆ ไม่มีแบบสอบถามเพื่อสัมภาษณ์เจ้าของภาษา ซึ่งอาจจะมีคำรีนหูอีกหลายคำที่ใช้ในภาษาพูดและไม่ได้บันทึกไว้
- 2) งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาเฉพาะคำรีนหูในภาษาเขมรมาตรฐาน มิได้ศึกษาคำรีนหูในภาษาถิ่นย่อยต่าง ๆ คำสแลง และคำเฉพาะวงการ
- 3) งานวิจัยชิ้นนี้มิได้วิเคราะห์หรือควบคุมตัวแปรทางสังคม เช่น อายุ อาชีพ เพศ ชนชั้น การศึกษา เป็นต้น ซึ่งมีผลต่อการใช้คำรีนหู
- 4) ผลการวิเคราะห์เป็นการวิเคราะห์ของผู้วิจัยในฐานะที่เป็นเจ้าของภาษา ซึ่งในการแปลผลอาจมีการคลาดเคลื่อน แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยมีการอ้างอิงตามทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ในทุกเรื่อง

#### 7.4 ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเกี่ยวกับคำรึ้นหูในภาษาเขมรนี้มีขอบเขตในการศึกษาเฉพาะภาษาเขมรมาตรฐาน แต่ข้อมูลที่ได้มาก็มีคำในภาษาถิ่น และคำสแลง ดังนั้นผู้วิจัยเห็นควรที่จะเสนอให้มีการศึกษาสืบเนื่องในเรื่องต่อไปนี้

- 1) ควรมีการศึกษาคำรึ้นหูในภาษาเขมรโดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าของภาษา เพื่อได้ข้อมูลคำรึ้นหูที่ใช้สถานการณ์จริง
- 2) ควรมีการศึกษาคำรึ้นหูในภาษาเขมรถิ่นต่าง ๆ เปรียบเทียบกับภาษาเขมรมาตรฐาน ทั้งในเรื่องคำศัพท์ ความหมาย และโลกทัศน์ที่น่าจะแตกต่างกันตามถิ่น
- 3) ควรมีการศึกษาคำรึ้นหูในเชิงภาษาศาสตร์สังคมกล่าวคือศึกษาเพื่อดูตัวแปรทางสังคมต่าง ๆ เช่น เพศ วัย/อายุ อาชีพ ชนชั้น การศึกษา เป็นต้น ว่ามีผลต่อการใช้คำรึ้นหูหรือไม่ อย่างไร
- 4) ควรมีการศึกษาคำรึ้นหูในภาษาอื่น ๆ โดยเฉพาะคำรึ้นหูในภาษาอาเซียน โดยมุ่งเน้นหาสากลลักษณะของคำรึ้นหู และนำมาเปรียบเทียบประเภททางความหมายที่ใช้ พร้อมทั้งค่านิยมและโลกทัศน์ที่น่าจะแตกต่างกันอย่างมาก
- 5) คำรึ้นหูเป็นคำที่ใช้แทนคำต้องห้ามเพื่อลดความรุนแรงของคำเดิมให้เบาลง และเพื่อสร้างความสุภาพ ความราบรื่นชวนฟัง ดังนั้นการศึกษาคำชนิดอื่น ๆ ในภาษาเขมร เช่น คำต้องห้าม คำระคายหู คำสบล คำหยาบ คำดำ โดยศึกษาตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์และวัจนปฏิบัติศาสตร์ น่าจะแสดงให้เห็นอีกมุมมองหนึ่งในการใช้ภาษา
- 6) การศึกษาค่านิยมและโลกทัศน์จากคำรึ้นหูนี้ยังไม่อาจสะท้อนภาพที่สมบูรณ์ได้ จึงสมควรมีการศึกษาภาพสะท้อนสังคมตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์จากข้อมูลทางภาษาประเภทอื่น ๆ เช่น สำนวน สุภาษิต คำพังเพย และนิทาน

## เชิงอรรถ

1. ภาษาเขมรมาตรฐานเป็นภาษาเขมรที่นำมาใช้ในบริบทที่เป็นทางการ เช่น ใช้ในสถาบันการศึกษา รัฐบาล สถานีข่าว เป็นต้น (Filippi & Hiep, 2016, p. XXIII) โดยทั่วไป ภาษาถิ่นของเมืองหลวงถือว่าเป็นภาษาประจำชาติมากกว่าภาษาถิ่นอื่น ๆ เนื่องจากภาษาถิ่นเมืองหลวงมักสืบทอดพร้อมกับอำนาจราชการทั่วไป กรุงพนมเปญเป็นเมืองหลวงของประเทศกัมพูชา แต่อย่างไรก็ตาม ภาษาเขมรถิ่นพนมเปญก็ไม่ใช้ภาษาเขมรมาตรฐานอย่างแท้จริง ดังที่ซอง มีแซล ฟิลิปป์ และเทียบ จันท์วิจิตร (Filippi & Hiep, 2016, p. XV) ได้ชี้ให้เห็นว่า ภาษาเขมรถิ่นพนมเปญไม่ใช่ภาษาเขมรมาตรฐาน กล่าวคือต่างกันตรงการออกเสียงพยัญชนะ /r/ โดยภาษาเขมรมาตรฐานมีการออกเสียง /r/ แต่ภาษาเขมรถิ่นพนมเปญมีการแปร เช่น การกลายเสียงพยัญชนะต้น (/r/ → /h/, /r/ → /l/, /r/ → /ʔ/) การกลายเสียงพยัญชนะควบกล้ำจาก /r/ เป็นเสียงมีพยางค์ และการตัดเสียง /r/ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของแฟรงคลิน ฮัฟแมน (Huffman, 1967, p. 248) ริชาร์ด นอสส์ (Noss, 1968, p. 95) เอียว เกส (Ieu, 1995, pp. 8-11) นรเศรษฐ์ พิสิฐพันธ์ (Pisitpanporn, 1999, p. 243) เจมส์ เคอร์บี้ (Kirby, 2014) ที่มีความเห็นตรงกันว่า การออกเสียงพยัญชนะ /r/ ของชาวพนมเปญมีการแปรต่างจากภาษาเขมรมาตรฐาน

2. คำสแลง (slang word) หมายถึงคำหรือข้อความเฉพาะ (expression) ที่ไม่มาตรฐานและใช้ในภาษาแบบไม่เป็นทางการ เกิดขึ้นตามกระแสสังคมและใช้ในกลุ่มคนบางกลุ่มและบางวงการเท่านั้น เช่น กลุ่มวัยรุ่น วงการหนังสือพิมพ์ สแลงมักใช้อยู่เพียงระยะเวลาอันสั้นและหายไปจากภาษาอย่างรวดเร็ว เป็นคำหรือข้อความภาษาปาก (colloquial speech) ที่สร้างขึ้นใหม่ในสังคม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557a, หน้า 412-413)

3. คำเฉพาะวงการ (jargon) หมายถึงคำที่ใช้จำกัดเฉพาะในกลุ่มที่รวมตัวกันอย่างใกล้ชิด เช่น ในกลุ่มนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาเดียวกัน คนที่อยู่ในอาชีพเดียวกัน คนที่มีมุมมองพิการเหมือนกัน และคนที่สนิทสนมกันอย่างมาก เป็นคำที่คนนอกวงการไม่รู้ ไม่เข้าใจ และบางครั้งไม่พอใจ เช่น ศัพท์บัญญัติในสาขาวิชาต่าง ๆ ศัพท์ในวงการยาเสพติด ศัพท์ที่ใช้เฉพาะในครอบครัว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2560, หน้า 240) ส่วนภาษาเฉพาะวงการเป็นภาษาพูดหรือภาษาเขียนที่ใช้โดยกลุ่มบุคคลในวงการหรืออาชีพใดอาชีพหนึ่งหรือกลุ่มอื่นใดที่มีความสนใจร่วมกัน เช่น ภาษาเฉพาะวงการนักกฎหมาย ภาษาเฉพาะวงการแพทย์ โดยทั่วไปภาษาเฉพาะวงการมีค่าและสำนวนที่บุคคลนอกวงการอาจไม่เข้าใจ ตัวคำศัพท์ jargon นี้มีความหมายแฝงในทางลบเพราะโดยปรกติแล้วคนในกลุ่มเองจะไม่ใช้คำว่า jargon เมื่อพูดถึงคำศัพท์เฉพาะวงการของตน แต่คำนี้มักจะใช้โดยผู้ที่ไม่คุ้นเคยและ/หรือผู้ที่รังเกียจภาษาเฉพาะวงการ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557a, หน้า 227)



4. ทำเนียบภาษา/ภาษาเฉพาะกลุ่ม/ภาษาเฉพาะระดับ (register) หมายถึงภาษาแบบหนึ่งที่ตั้งต่างจากภาษาแบบอื่นของภาษาเดียวกันตามบริบทของการใช้ภาษา ต่างกันตามแวดวงอาชีพ เช่น ภาษาช่างตัดเสื้อ ภาษาแพทย์ ภาษากฎหมาย ภาษาหนังสือพิมพ์ ภาษาโฆษณา ภาษาธุรกิจ ต่างกันตามวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร เช่น ภาษาที่ใช้เพื่อทักทาย เพื่อขอร้อง เพื่อขอบคุณ ต่างกันตามสถานการณ์ เช่น ภาษาเป็นทางการ ภาษาไม่เป็นทางการ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557a, หน้า 379)

5. อุปนิเสธ (litotes) คือ การกล่าวให้น้อยลง เพื่อลดความหมาย หรือเพื่อความขบขัน มีลักษณะตรงข้ามกับอติพจน์ (hyperbole) ซึ่งเป็นการกล่าวเกินความเป็นจริง เพื่อเน้นความสำคัญ และเพิ่มน้ำหนักของความหมาย (อรรถพร ดีที่สุด, 2557, หน้า 120-121)

6. บริบททางภาษา (linguistic context) หมายถึงข้อความที่แวดล้อมประโยคนั้น ๆ ที่จะช่วยในการตีความประโยคดังกล่าวให้ชัดเจนและตรงตามความประสงค์ของผู้สื่อ ซึ่งบริบททางภาษาสามารถช่วยในเรื่องของความคลุมเครือ (vague) ได้ (อรรถชัย ชินอัครพงศ์, 2557a, หน้า 47)

7. บริบททางสถานการณ์ (situational context) หมายถึงความรู้อื่น ๆ ที่นอกเหนือจากทางภาษาศาสตร์ เป็นสถานการณ์ ความรู้ทางกายภาพ สังคม วัฒนธรรม ประวัติความเป็นมา ฯลฯ ซึ่งเป็นเสมือนกรอบของการใช้ภาษาจำเป็นต้องนำมาพิจารณาประกอบการอธิบายด้วย (อรรถชัย ชินอัครพงศ์, 2557a, หน้า 47)

8. อรรถเขต (semantic field/domain) หมายถึง กลุ่มความหมายของคำที่จัดขึ้นภายใต้มนทัศน์เดียวกัน แนวคิดเรื่องอรรถเขตนี้ ได้รับอิทธิพลจากนักภาษาศาสตร์กลุ่มโครงสร้างซึ่งเชื่อว่าความหมายของคำไม่ได้เกิดอย่างอิสระโดยลำพัง แต่เราเข้าใจความหมายของคำได้จากความหมายของคำอื่น ๆ ในบริบทเดียวกัน (ชัชวดี ศรีลัมภ์, 2558, หน้า 183)

9. รายศัพท์ (lexical item) เป็นศัพท์ที่ตั้งไว้ในคลังศัพท์ (lexicon) หรือบรรจุไว้ในพจนานุกรม เป็นคำที่มีความหมายหรือมีหน้าที่อย่างน้อย 1 อย่าง อาจมีรูปหลากหลายเพื่อทำหน้าที่ทางไวยากรณ์ ตัวอย่าง รายศัพท์ CAT มีรูปที่แสดงเอกพจน์หรือพหูพจน์ ได้แก่ cat และ cats รายศัพท์ GO มีรูปที่แสดงประเภททางไวยากรณ์ต่าง ๆ ของกริยา ได้แก่ go, goes, went, gone (ราชบัณฑิตยสถาน, 2560, หน้า 254)

10. วงความหมาย (semantic field) หมายถึงชุดคำศัพท์ที่อยู่ในกลุ่มมนทัศน์เดียวกัน มีความสัมพันธ์กันในเชิงความหมายที่มักปรากฏร่วมกันหรืออยู่ในบริบทเดียวกัน เช่น คำว่า *กินอาหาร อร่อย ของหวาน ของหวาน* เป็นคำศัพท์ในวงความหมายเดียวกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2560, หน้า 349)



บรรณานุกรม

## บรรณานุกรม

### ภาษาไทย

- กัณทิมา รักรวงษ์วาน. (2550). การศึกษาคำเรียกสัมผัสและคำแสดงทัศนคติเกี่ยวกับสัมผัสในภาษาไทยตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- กาญจนา นาคสกุล. (2539). อ่านภาษาเขมร (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา นาคสกุล. (2556). ระบบเสียงภาษาไทย (พิมพ์ครั้งที่ 7 ฉบับแก้ไขปรับปรุง). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กุลชาติ ศรีโพธิ์. (2548). การสื่อสารผ่านการแปลคำสบล และคำหยาบคายในภาพยนตร์ต่างประเทศ. วิทยานิพนธ์ น.ศ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- แก้วใจ จันทร์เจริญ. (2533). คำรันทูในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- โกสินทร์ ปัญญาอธิสิน. (2552). การศึกษาคำเรียกการทำอาหารในภาษาไทยถิ่นเหนือตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- จตุพร โคนไพรวัดย์. (2555). การเปรียบเทียบระบบคำเรียกญาติในภาษาไทยและภาษาเมียน (เข่า). วิทยานิพนธ์ อ.ม., มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- จรัลวิไล จรุงโรจน์, ม.ล. (2560). เทคนิคการวิจัยทางภาษาศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จันทร์ศรี นิตยฤกษ์. (2526). ความรู้เรื่องคติชนวิทยา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูธนบุรี.
- จารุวรรณ พุ่มพุกษ์. (2538). คำต้องห้ามในร้อยกรองของอังคาร กัลยาพงศ์. ศาสตร์แห่งภาษา, 7(1), 1-24.
- จิราภัทร ลิ้มปิชาติ. (2526). โลกทัศน์ของชาวเขา 6 เผ่าในประเทศไทยที่สะท้อนจากลักษณะนามของคำนามเรียกเครื่องใช้ในครัวเรือน. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- จุม สุนนาง. (2559). การปรับเปลี่ยนพยัญชนะในคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย : วิเคราะห์ตามแนวภาษาศาสตร์อุทมผล. วิทยานิพนธ์ ปร.ด., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

- ชมนาด อินทจามรรักษ์. (2559). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการสระและวรรณยุกต์ภาษาไทยที่  
ออกเสียงโดยผู้พูดภาษาเขมร เวียดนาม พม่า และมลายู : การศึกษาทางกลศาสตร์และ  
การรับรู้. สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและมหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ชัชวดี ศรีลัมพ์. (2558). ระบบความหมาย. ใน ดิยู ศรีนราวัฒน์ และชลธิชา บำรุงรักษ์ (บรรณาธิการ),  
ภาษาและภาษาศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 1, หน้า 186-187). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์  
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชุตินล เอมดิษฐ์. (2560). อิทธิพลของกาลในไวยากรณ์ต่อระบบปริชานของผู้พูดภาษาอังกฤษ ภาษาญี่ปุ่น  
และภาษาไทย: การทดสอบสมมติฐานนอร์ฟ. ใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (บรรณาธิการ), **รวม  
บทความวิจัยทางภาษาศาสตร์สังคมและภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์** (หน้า 47-88). กรุงเทพฯ: โรง  
พิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทัศนวิทย์ ศรีมันตะ. (2555). กลวิธีการสร้างถ้อยคำรันทูในภาษาไทยและภาษาจีนกลางปัจจุบัน.  
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- ทัศนวิทย์ ศรีมันตะ และธนาพันธ์ ตรงดี. (2556). กลวิธีการสร้างถ้อยคำรันทูในภาษาไทยและภาษาจีน  
กลางปัจจุบัน. **วารสารช่อพะยอม**, 24(1), 3-19.
- ธีรโชติ เกิดแก้ว. (2547). บุญคือปัจจัยพื้นฐานของชีวิต : บทวิเคราะห์จากปัญหาในสังคมไทย. **วารสาร  
มจร.วิชาการ**, 7(14), 70-84.
- นรเศรษฐ์ พิสิฐพันธ์. (2557). โลกทัศน์ของคนกัมพูชา. ใน เสาวภา พรสิริพงษ์ (บรรณาธิการ), **เรียนรู้  
ประเทศเพื่อนบ้าน : กัมพูชาในมิติทางสังคมวัฒนธรรม** (หน้า 15-55). นครปฐม: สถาบันวิจัย  
ภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- น้องนุช มณีอินทร์. (2543). การปรับเปลี่ยนของชื่อหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ อ.ม.,  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- นันทนา รณเกียรติ. (2548). **สัทศาสตร์ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นันทนา วงษ์ไทย. (2555). อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับความตายในภาษาไทย. **วารสารภาษาและ  
วัฒนธรรม**, 31(1), 43-64.
- บัญญัติ สาลี. (2553). **คำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย : กรณีศึกษามหาชาติคำหลวง**. วิทยานิพนธ์  
ศศ.ด., มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- ประณต คำฉิม. (2559). **สติปัญญาและความถนัด : เอกสารการสอนชุดวิชาจิตวิทยาเพื่อการ  
ดำรงชีวิต หน่วยที่ 9** (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ประยูร ทรงศิลป์. (2542). **ภาษาเขมร 1**. ธนบุรี สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- ปราณี กุลละวณิชย์. (2527). ว่าด้วยคำว่า "ตาย". **ศาสตร์แห่งภาษา**, 4(1), 36-41.

- ปราณี กุลละวณิชย์, กัลยา ดิงศภัทย์, ม.ร.ว. สุดาพร ลักษณะนิยานาวิน, และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2540). **ภาษาทัศนาศนา** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2540). ความเสมอภาค. **จดหมายข่าวราชบัณฑิตยสถาน**, 7(68).
- ปานทิพย์ มหาไตรภพ. (2545). **นามสกุลพระราชทานในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : การวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์**. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ปิยลักษณ์ อุปนิสากร. (2549). **การศึกษาชื่อท่ามวยไทยตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์**. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พรลัดดา เมฆบัณฑิต. (2547). **การศึกษาคำเรียกรสและทัศนคติเกี่ยวกับรสในภาษาจีนแต่จิวตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์**. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พระนนทนันท์ พงษ์เพ็ชร. (2555). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อเรื่องบุญ-บาป ในพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- พิจิตรา พาณิชย์กุล. (2547). **การศึกษาชื่อและระบบการทอขึ้นมัดหมี่ดั้งเดิมของคนไทพวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์**. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ภริมา วิจิตรสถิตย์กุล และพระมหาจรรย์นันทน์ จิระเมธี. (2558). **คติชนวิทยา : ความเชื่อกับสังคมไทย. วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์**, 1(1), 31-44.
- ภัทรภร วณิชชานกุล. (2559). **การศึกษาเปรียบเทียบคำร่ำนหูกภาษาจีน-ไทย**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, สมุทรปราการ.
- มงคล เอี่ยมวงศรี. (2557). **ค่านิยมทางสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์และความตั้งใจซื้อซ้ำของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ บธ.ม., มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ปทุมธานี.
- มนสิการ เสงสุวรรณ. (2550). **คำเรียกประเภทผีของคนไทยในชุมชนวัดสวนแก้ว ต.บางเลน อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี : การศึกษาแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์**. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ยมลภัทร ภัทรคุปต์. (2553). **อุปลักษณะความตายในหนังสือธรรมะ**. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ยศกร สิทธิศักดิ์ไพบูลย์, จรัลวิไล จรุงญโรจน์, ม.ล., และวิภากร วงศ์ไทย. (2553). **การศึกษาชื่อลายผ้าแพรวาในภาษาไทยตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์**. **วารสารวิจัย มข**, 10(1), 126-132.



- รัชดา ธิยะใจ. (2536). **คำร่ำในภาษาไทย : การวิเคราะห์คำนิยม**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2557a). **พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ประยุกต์)** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2557b). **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2560). **พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป)** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน.
- ลัดดาวัลย์ เพิ่มเจริญ. (2558). ระบบคำ. ใน ดิยู ศรีนราวัฒน์ และชลธิชา บำรุงรักษ์ (บรรณาธิการ), **ภาษาและภาษาศาสตร์** (พิมพ์ครั้งที่ 1, หน้า 89-114). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วนิดา เจริญสุข. (2532). **นามสกุลของคนไทยเชื้อสายจีน : การวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์**. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วรวรรณา เพ็ชรกิจ. (2551). **การศึกษาอุปถัมภ์เกี่ยวกับโรคมะเร็งในภาษาไทยตามแนวปรัชญาศาสตร์และวัฒนธรรมปฏิบัติศาสตร์**. วิทยานิพนธ์ อ.ด., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วรวรรณ ศรียาภัย. (2556). **ภาษาศาสตร์ภาษาไทย** (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: สัมปชัญญะ.
- วรภรณ์ ติระ. (2545). **คำเรียกญาติของชาวไทยมุสลิมที่มีเชื้อสายต่างกันในกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วรราชต์ มหามนตรี. (2557). **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการโลกทัศน์ของคนไทยจากภาค**. พิษณุโลก: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วศิน อินทสระ. (2562). **พุทธโอวาทก่อนปรินิพพาน**. สืบค้นเมื่อ 23 กันยายน 2562, จาก <https://www.watsacramento.org/w-article-074F-t.htm>
- วาทีต พุ่มอยู่. (2548). **การศึกษาคำเรียกข้าวและระบบโนทัศน์เรื่องข้าวในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์**. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วิกานดา แสงกล้า และศิริลาภ เหลืองเจริญลาภ. (2559). การศึกษาเปรียบเทียบคำร่ำในภาษาไทยและภาษาจีน. **วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี**, 13(2), 82-86.

- วิภัตตินทร์ ประพันธ์ศิริ. (2535). **คำเรียกญาติในภาษาคำเมือง : การวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์**. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วิภาพรรณ แจ่มจร. (2549). วิธีการหลีกเลี่ยงการใช้คำไม่สุภาพของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตบนกระดานสนทนา. **วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์**, 28(1), 42-59.
- ศรัณย์ บุญประเสริฐ และยอด เนตรสุวรรณ. (2549). **คู่มือนำเที่ยวนครวัด-นครธม** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สารคดี ในนามบริษัทวิริยะธุรกิจ จำกัด.
- ศศิธร นวเลิศปรีชา. (2552). **ระบบคำเรียกญาติภาษาส่วย (กูย-กวย) ของผู้พูดที่มีอายุต่างกันในจังหวัดศรีสะเกษ**. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ศศิวิมล เต็มเจริญกิจ. (2561). **ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ที่มีผลต่อการเกิดอาชญากรรมในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ รป.ม., มหาวิทยาลัยรังสิต, ปทุมธานี.
- ศานติ ภัคดีคำ. (2550). **พจนานุกรม ไทย-เขมร ฉบับคณะกรรมการร่วมไทย-กัมพูชา**. กรุงเทพฯ: กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ.
- ศิริณา พรหมคำ. (2558). **แนวทางทางภาษาศาสตร์ในการสอนการเน้นเสียงพยางค์ภาษาอังกฤษในระดับคำสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ด., มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- ศิริวรรณ ประสพสุข, ทศนาลัย บุรพาชีพ, และชนิษฐา ใจมโน. (2561). การศึกษาองค์ประกอบด้านความหมายของคำลักษณะนามที่ใช้กับส่วนต่าง ๆ ของพืชในภาษาเขมร : ปัจจัยด้านการศึกษา. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี**, 9(1), 333-349.
- ศุภมาส เอ่งฉ้วน. (2537). **คำเรียกญาติภาษาจีนฮกเกี้ยนในภาคใต้ของประเทศไทย และเกาะปีนัง**. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สิริวิมล ศุภกรสร. (2550). **การศึกษาคำเรียกเสียงและคำแสดงทัศนคติเกี่ยวกับเสียงในภาษาไทยตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์**. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สุธาทิพย์ รัฐปัตย์. (2558). **การศึกษาคำเรียกพืชผักในภาษาเขมรมาตรฐานตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- สุพัตรา จิรนนทนาภรณ์ และอัญชลี สิงห์น้อย. (2552). **รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์คำเรียกรสของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในเขตภาคเหนือตอนล่าง : กรณีศึกษาในแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์**. พิษณุโลก: ภาควิชาภาษาและคติชนวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุภาพร คงศิริรัตน์. (2553). **การศึกษาพระโลกทัศน์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชหัตถเลขา**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ด., มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.

- สุภาพร คงศิริรัตน์, วรารักษ์ มหามนตรี, วิไล ศิลปอาษา, ศิริพัชร์ ฌานเชาว์วรรณ, ศิริพร มณีชูเกตุ, สมบัติ เครือทอง, และ Myint Thandar Thein. (2557). **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการโลกทัศน์ของอาเซียนจากภาษิต**. พิษณุโลก: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุริยา รัตนกุล. (2544a). **นานาภาษาในเอเชียอาคเนย์ ภาคที่ 1 : ภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก และตระกูลจีน-ทิเบต** (พิมพ์ครั้งที่ 4.). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- สุริยา รัตนกุล. (2544b). **อรรถศาสตร์เบื้องต้น**. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- แสงจันทร์ แสนสุภา. (2 ตุลาคม 2556 ). **ศัพท์เกี่ยวกับความเชื่อ**. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2563, จาก <http://www.royin.go.th/?knowledges=ศัพท์เกี่ยวกับความเชื่อ-2>
- แหยม ไชล่า. (2534). **คำหยาบ : ที่มาและบทบาทของคำหยาบในภาษาไทยกลาง**. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- อดุลย์ ตะพัง และพลอย แสงลอย. (2546). **ภาษาเขมรพื้นฐาน 1**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (ผู้บรรยาย). (25 สิงหาคม 2560). **อำนาจของภาษา: ความรัก ความเกลียด ความรุนแรง ความปรองดอง ภาษาบันดาลใต้**. ใน **โครงการชุดปาฐกถาพิเศษ "อักษรวิวัฒน์" เพื่อเฉลิมฉลองวาระ 100 ปี คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จาก <https://www.youtube.com/watch?v=3N4oDTz5llg&t=4687s>
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2522). **สมมติฐานชาเพียร์-วอร์ฟ**. **วารสารอักษรศาสตร์**, 11(1), 20-32.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2529). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรม**. **ศาสตร์แห่งภาษา**, 6(1), 40-51.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2549). **กว่าจะเป็นนักภาษาศาสตร์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2556). **ภาษาศาสตร์สังคม** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, วาทิต พุ่มอยู่, และชุตินันท์ เอ็มดิษฐ์. (2560). **การวิเคราะห์คำเรียกข้าวและระบบมโนทัศน์เรื่องข้าวในภาษาเวียดนามและภาษาไทยตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์**. ใน **อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (บรรณาธิการ), รวมบทความวิจัยทางภาษาศาสตร์สังคมและภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์** (หน้า 89-117). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรทัย ชินอัครพงศ์. (2557a). **การศึกษาคำตาในภาษาไทยตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์และวัจนปฏิบัติศาสตร์**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ด., มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.

อรรถชัย ชินอัครพงศ. (2557b). อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ของคำด่าในภาษาไทย., วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร 11(2), 57-76.

อรรถชัย ชินอัครพงศ. (2558). คำต้องห้าม. สุวรรณภิงคาร จดหมายข่าวเพื่อประชาสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 1(5), 5.

อรรถพร ดีที่สุด. (2557). กลวิธีการใช้ภาพพจน์ในกฤตคำฉันท์. วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 11(2), 117-132.

อัญชลิกา ภาสุขกิจ. (2543). คำเรียกรสในภาษาไทยถิ่นตามแนววรรณคดีชาติพันธุ์. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

อัญชลี สิงห์น้อย. (2549). ภาษาและวัฒนธรรม. พิษณุโลก: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2557). คำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านไทย การศึกษาเชิงภาษาศาสตร์ พจนานุกรมชาติพันธุ์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุบล เทศทอง. (2548). ภาษิตเขมร : วิถีชีวิตและโลกทัศน์ชาวเขมร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ด., มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.

อุบล เทศทอง. (2558). ค่านิยมของคนไทยและคนเขมร : ภาพสะท้อนจากภาษิต. วรรณวิทัศน์, 15, 105-134.

#### ภาษาเขมร

Buddhist Institute. (1967). **វចនានុក្រមខ្មែរ [Khmer Dictionary]**. Phnom Penh: Buddhist Institute.

Bunong News Network. (30 Sep 2017). **នរណាគឺជាបូនិង (ពូណង/ពួង/ភួង)? [Who are the Bunong?]**. Retrieve on 20 Jan 2020, From <https://bunongnewsnetwork.wordpress.com/2017/09/30/នរណាគឺជាបូនិង-ពូណងពួង/>

Chan, S. (2010). **បង្កើតពាក្យ កម្ចីពាក្យ បម្រើប្រាស់ពាក្យ [Word Formation, Loanword, and Word Use]**. Phnom Penh: Royal Academy of Cambodia.

Filippi, J. M. and Hiep, C. V. (2016). **វចនានុក្រមបញ្ចេញសូរសំឡេងភាសាខ្មែរ : ភាសាខ្មែរស្តង់ដារ និងគ្រាមភាសាភ្នំពេញ [Khmer Pronouncing Dictionary : Standard Khmer and Phnom Penh Dialect]**. Phnom Penh: KAM editions.

Hean, S. (1998). **សទ្ទានុក្រមបច្ចេកស័ព្ទទំនើប [Dictionary of Modern Terminology]**. Phnom Penh: League of Khmer Students From Abroad "LIDEE Khmer".

Hun, T. (2014). **ព្រហ្មញ្ញសាសនា និង ពុទ្ធសាសនា [Brahmanism and Buddhism]**. Phnom Penh: Royal University of Phnom Penh.



- leu, K. (1995). **ភាសាខ្មែរ : ការសាកល្បងពិនិត្យដោយរកហេតុផល** [Khmer Language: A Reasoned Study]. Phnom Penh: Buddhist Institute.
- Khin, S. (2007). **វេយ្យាករណ៍ភាសាខ្មែរ** [Khmer Grammar]. Phnom Penh: Royal Academy of Cambodia.
- Khun, S. (1970). **ទម្រង់សូរវិទ្យាខ្មែរ** [System of Khmer Phonetic]. Phnom Penh: Faculty of Letters and Humanities, Phnom Penh University.
- Kong, S. H. (2011). **ពាក្យកម្ចីបរទេស និង លក្ខណៈសម្គាល់ពាក្យបាលី សំស្ក្រឹតក្នុងភាសាខ្មែរ** [Loanwords and Pali-Sanskrit Loanwords Identification in Khmer]. Phnom Penh: Pech Net Publishing.
- Long, S. (1999). **បញ្ហាវចនស័ព្ទវិទ្យាខ្មែរ** [Problems of Khmer Lexicology]. Phnom Penh: Institute of National Language, Royal Academy of Cambodia.
- Ministry of Education. (1982). **វេយ្យាករណ៍ខ្មែរ ថ្នាក់ទី៧** [Khmer Grammar for Grade 7]. Phnom Penh: Textbook and Curriculum Development Center.
- National Council of Khmer Language. (2013). **សទ្ទានុក្រមភាសាវិទ្យា និង អក្សរសិល្ប៍** [Lexicon of Linguistics and Literature]. Phnom Penh: Royal Academy of Cambodia.
- National Council of Khmer Language. (2018). **សៀវភៅវេយ្យាករណ៍ភាសាខ្មែរ : កម្រិតមធ្យមសម្រាប់ប្រើប្រាស់ទូទៅ** [Khmer Grammar Book]. Phnom Penh: Royal Academy of Cambodia.
- Neou, S. (2012). **លក្ខណៈភាសាខ្មែរ** [Features of Khmer Language]. Phnom Penh: Royal University of Phnom Penh.
- Prum, M. (2003). **មូលដ្ឋាននៃន័យកម្មវិទ្យាទូទៅ** [Foundation of General Semiology]. Royal Academy of Cambodia.
- Prum, M. (2013). **មូលដ្ឋាននៃសូរវិទ្យា សទ្ធការវិទ្យា និងវិជ្ជាសន្តាន** [Foundation of Phonetics, Phonology, and Related Courses]. Phnom Penh: Royal Academy of Cambodia.
- Radio Free Asia. (11 Dec 2012). **ជនជាតិដើមភាគតិចអំពាវនាវឲ្យបញ្ឈប់ការរើសអើង** [Ethnic Minority Fight Against Humiliation] . Retrieve on 21 Jan 2020, From [https://www.rfa.org/khmer/indepth/ethnic\\_minority\\_fight\\_against\\_humiliation-12112012043215.html](https://www.rfa.org/khmer/indepth/ethnic_minority_fight_against_humiliation-12112012043215.html)
- Sam, E. (2012). **ពាក្យត្រណាមផ្សេងៗក្នុងសង្គមខ្មែរ** [Taboo Words in Khmer Society]. Master's thesis, Royal University of Phnom Penh, Phnom Penh.



- Sisowath, P. (1972). **បរិវារសំព្វក្នុងភាសាខ្មែរ** [Redoublement in Khmer Language]. Phnom Penh: Samdech Choun Nat Association.
- Thmey Thmey. (10 Jul 2015). **តើជនជាតិព្នងមានប្រវត្តិដូចម្តេច? [What is the Bunong Ethnic Background?]** . Retrieve on 20 Jan 2020, From <https://thmeythmey.com/?page=detail&id=28471>
- Thmey Thmey. (31 Oct 2017). **ពាក្យស្រីមានផ្កា មានន័យថា ថ្ងៃដែលស្ត្រីធ្លាក់ឈាមរដូវ [Definition of " Women Have Flower" ]** . Retrieve on 30 Sep 2019, From <https://thmeythmey.com/?page=detail&id=58170>
- Thuy, C.T. (2018). **ប្រវត្តិសុខាភិបាល និងរុក្ខជាតិឱសថនៅកម្ពុជា** [Health and Herbs in Ancient Cambodia]. Phnom Penh: Royal Academy of Cambodia.
- Tranet, M. (14 Sep 2015). **អត្ថន័យរបស់ពិធីហៅព្រលឹងក្នុងសង្គមខ្មែរ [The Meaning of The Soul Calling Ritual]**. Retrieve on 17 Feb 2020, From <http://www.khemaravidya.com/index.php/news/2015-08-19-03-36-33/123-2015-09-14-01-07-51>
- Tranet, M. (n.d.). **ធ្មេញខ្មៅដូចនីលរបស់ស្ត្រីខ្មែរ [The Blackened Teeth of Khmer Women]**. Retrieve on 22 Feb 2020, From <http://khmerstorylovers3.yolasite.com/resources/The%20Beauty%20of%20the%20Blackened%20Teeth.pdf>
- Troeung, N. (1974). **អរិយធម៌ខ្មែរ [Khmer Civilization]** (3 ed). Phnom Penh: Author's Publishing.
- Un, N. Ngin, S. Pich, P. Sreng, T. and Ty, V. (2014). **វិធីកម្មពាក្យបរទេសក្នុងភាសាខ្មែរ [Loanword in Khmer]**. Phnom Penh: National Institute of Education.
- Yin, C. S. (2017). **ចរិត ផ្នត់គំនិត និងវប្បធម៌ខ្មែរ : ឫសគល់នៃបញ្ហាសង្គម [Khmer Manner, Khmer Mindset, and Khmer Culture: the Root of Socail Problem]**. Phnom Penh: Sharing Book.

### ภาษาอังกฤษ

- Allan, K. and Burrige, K. (1988). Euphemism, Dysphemism, and Cross-varietal Synonymy. **La Trobe working papers in linguistics**, 1(1), 1-15.
- Allan, K. and Burrige, K. (1991). **Euphemism and Dysphemism: Language Used as Shield and Weapon**. New York: Oxford University Press.
- Allan, K. and Burrige, K. (2006). **Forbidden Words: Taboo and the Censoring of Language**. New York: Cambridge University Press.

- Crespo-Fernández, E. (2008). Sex-Related Euphemism and Dysphemism: An Analysis in Terms of Conceptual Metaphor Theory. **Atlantis: Journal of the Spanish Association of Anglo-American Studies**, 30(2), 95-110.
- Fromkin, V. Rodman, R. and Hyams, N. (2017). **An Introduction to Language** (11 ed). Boston: Cengage Learning, Inc.
- Henderson, E. J. A. (1975). Phonetic Description and Phonological Function: Some Reflections Upon Back Unrounded Vowels in Thai, Khmer, and Vietnamese. **Studies in Tai Linguistics**, 54(3), 259-270.
- Huffman, F. E. (1967). **An Outline of Cambodian Grammar**. Doctoral dissertation, Cornell University, New York.
- Huffman, F. E. (1970). **Cambodian System of Writing and Beginning Reader with Drills and Glossary**. New Haven and London: Yale University Press.
- Jacob, J. M. (1968). **Introduction to Cambodian**. London: Oxford University Press.
- Kaosa-ad, R. (2009). **English Euphemism as Used by Native Speakers of English and of Thai**. Master's thesis, Bangkok, Srinakharinwirot University.
- Keyes, R. (2010). **Euphemania**. New York: Little, Brown and Company.
- Kirby, J. P. (2014). Incipient Tonogenesis in Phnom Penh Khmer: Acoustic and Perceptual Studies. **Journal of Phonetics**, 43, 69-85.
- Kövecses, Z. (2010). **Metaphor: A Practical Introduction** (2 ed). New York: Oxford University Press.
- Lakoff, G. and Johnson, M. (1980). **Metaphors We Live By**. Chicago: University of Chicago Press.
- Lee, A. P. (2011). Metaphorical Euphemisms of RELATIONSHIP and DEATH in Kavalan, Paiwan, and Seediq. **Oceanic Linguistics**, 50(2), 351-379.
- Leetrakul, D. (1978). **Linguistic Taboo in Thai**. Master's thesis, Mahidol University, Bangkok.
- Noss, R. B. (1968). **The Treatment of /r/ in Two Modern Khmer Dialects**. Paper presented at the Studies in Comparative Austroasiatic linguistics, The Hague.
- Phon-ngam, P. (1987). **A Phonology Comparison of Spoken Central Khmer (Phnom Penh) and Northern Khmer (Surin)**. Master's thesis, Mahidol University, Bangkok.

Pisitpanporn, N. (1999). **A Note on Colloquial Phnom Penh Khmer**. Paper presented at the Ninth Annual Meeting of the Southeast Asian Linguistics Society, Arizona State University.

Prasithratsint, A. (2001). A Componential Analysis of Kinship Terms in Thai. **Essays in Tai Linguistics**, 261-275.

Rawson, H. (1981). **A Dictionary of Euphemisms and other Double Talk**. New York: General Publishing Company Limited.

Saeed, J. I. (2016). **Semantics**. Oxford: Wiley Blackwell.

Singnoi, U. (2006). Eating Terms: What the Category Reveals about the Thai Mind. **MANUSYA: Journal of Humanities**, 9(1), 82-109.

Stern, G. (1968). **Meaning and Change of Meaning: with Special Reference to the English Language**. Bloomington: Indiana University Press.

#### ภาษาฝรั่งเศส

Martini, F. (1945). Aperçu Phonologique du Cambodgien. **Bulletin de la Société**, 42, 112-132.

Varasarin, U. (1984). **Les éléments khmers dans la formation de la langue siamoise**. Paris: Société d'Études Linguistiques et Anthropologiques de France.

#### ภาษาเวียดนาม

Đào, D. (2015). A Comparison between Vietnamese and Khmer in Terms of Taboo Words and Euphemism about Unwanted Things. **Science and Technology Development**, 18(3), 110-115.



ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยนครพนม

## ภาคผนวก ข้อมูลคำรันทุ

คำรันทุที่เก็บได้ทั้งหมด 247 คำ แบ่งตามกลุ่ม ดังนี้

คำรันทุที่เกี่ยวกับความตาย

คำต้องห้าม สลับ /slap/ ‘ตาย’

- |               |   |                    |
|---------------|---|--------------------|
| (1) กุ้ย      | /k <sup>h</sup> sai/                    | ‘กั้ย’             |
|               | กั้ย                                    |                    |
| (1) กุ้ยณกุ้ย | /k <sup>h</sup> sɔn-k <sup>h</sup> sai/ | ‘ตายอย่างกะทันหัน’ |
|               | กั้ยณ-กั้ย                              |                    |
| (2) อูต       | /khouc/                                 | ‘เสีย’             |
|               | เสีย                                    |                    |
| (3) ๓าก๓๓๓๓   | /ca:ʔ-cɛŋ-tɔi/                          | ‘จากไป’            |
|               | จาก-ออก-ไป                              |                    |
| (4) ๓๓๓๓      | /caɛc-tha:n/                            | ‘แจกสถาน’          |
|               | แจก-สถาน                                |                    |
| (5) ๓๓๓๓      | /ciβɛt-k <sup>h</sup> sai/              | ‘สิ้นชีวิต’        |
|               | ชีวิต-กั้ย                              |                    |
| (6) ๓๓๓๓      | /ɔac-k <sup>h</sup> col/                | ‘ขาดลม’            |
|               | ขาด-ลม                                  |                    |
| (7) ๓๓        | /daɜ/                                   | ‘เดิน’             |
|               | เดิน                                    |                    |
| (8) ๓๓๓๓๓๓๓๓  | /daɜ-cɛŋ-pi:-ciβɛt/                     | ‘เดินออกจากชีวิต’  |
|               | เดิน-ออก-จาก-ชีวิต                      |                    |
| (9) ๓๓๓๓๓๓๓๓  | /totuɜl-mɔrɛnaʔphiɜp/                   | ‘ถึงแก่กรรม’       |
|               | รับ-มรณภาพ                              |                    |
| (10) ๓๓๓๓๓๓๓๓ | /totuɜl-ʔanecəkam/                      | ‘ถึงแก่อนิจกรรม’   |
|               | รับ-อนิจกรรม                            |                    |
| (11) ๓๓๓๓๓๓   | /tumliɜj-khan/                          | ‘ทำลายชั้น’        |
|               | ทำลาย-ชั้น                              |                    |



- (12) ទៅកាន់បរលោក /təi-kan-borelo:k/ ‘ไปสู่ปรโลก’  
ไป-สู่-ปรโลก
- (13) ទៅកាន់សុគតិភព /təi-kan-soʔkəteʔphup/ ‘ไปสู่สุคติภาพ’  
ไป-สู่-สุคติภาพ
- (14) ទៅបានសុខ /təi-ba:n-sok/ ‘ไปสบาย/ไปดี’  
ไป-ได้-สุข
- (15) ទៅភ្នំ /təi-pʰnum/ ‘ไปภูเขา’  
ไป-ภูเขา
- (16) ទៅស្រុកដើម /təi-srok-daɔm/ ‘ไปบ้านเดิม’  
ไป-บ้าน-เดิม
- (17) ធ្លាយសង្ខារ /tʰliɔj-saŋkha:/ ‘ทำลายสังขาร’  
ทำลาย-สังขาร
- (18) ធ្វើកាលកិរិយា /tʰɕo:-ka:ləkɛʔriʔja:/ ‘ถึงซึ่งกาลกิริยา’  
ทำ-กาลกิริยา
- (19) ធ្វើមរណកាល /tʰɕo:- moɾənaʔka:!/ ‘ถึงแก่มรณกรรม’  
ทำ-มรณกาล
- (20) បាត់បង់ /batbɔŋ/ ‘เสีย’  
เสีย
- (21) បាត់បង់ជីវិត /batbɔŋ-ciɕet/ ‘เสียชีวิต’  
เสีย-ชีวิต
- (22) បែកកាយរំលាយខន្ធ /baec-ka:j-rumllizj-khan/ ‘แยกกายละลายฉันท์’  
แยก-กาย-ละลาย-ฉันท์
- (23) បែកធ្លាយសង្ខារ /baec-tʰliɔj-saŋkha:/ ‘แยกทำลายสังขาร’  
แยก-ทำลาย-สังขาร
- (24) ផុត /phot/ ‘สิ้น’  
สิ้น
- (25) ផុតទុក្ខ /phot-tuk/ ‘สิ้นทุกข์’  
สิ้น-ทุกข์
- (26) ផុតកម្ម /phot-kam/ ‘สิ้นกรรม’  
สิ้น-กรรม

- (27) ฝุทกษุฝุทปะเฎเฎ /phɔt-kam-phɔt-pi:ɔ/ ‘สัันกรรมสัันเวร’  
สััน-กรรม-สััน-เวร
- (28) ฝุทฉัเฎเฎ /phɔt-danɦaɔm/ ‘สัันลม’  
สััน-ลมหายใจ
- (29) ฝุทรวต /phɔt-rolɔt/ ‘สัันดัับ’  
สััน-ดัับ
- (30) รวต /rolɔt/ ‘ดัับ’  
ดัับ
- (31) รวตฉัตุ /rolɔt-cɔt/ ‘ดัับใจ’  
ดัับ-ใจ
- (32) รัณฉัฎฐ /rumɦli:ɔŋ-kɦan/ ‘ลั้างผลาญฉัันฉั’  
ลั้างผลาญ-ฉัันฉั
- (33) ลาตาคเฎก /li:ɔ-ca:ʔ-lo:k/ ‘ลาโลก’  
ลา-จาก-โลก
- (34) สปุรฉัค /sɔmra:ʔ/ ‘พัักฝัอน’  
พัักฝัอน
- (35) สปุรฉัฎฐ /sɔmra:n/ ‘หลัับไม่ตึ้น’  
ลั้าราญ
- (36) ฝัฉัฉัเฎเฎ /ʔɦ-danɦaɔm/ ‘ฝัมดลม’  
ฝัมด-ลมหายใจ
- (37) ฝัฉับุดฎฎัฉัฉัฉัฉัฉั /ʔɦ-bɔn-βiɦsna:/ ‘ฝัมดบุดฎฎาฉัฉัฉั’  
ฝัมด-บุดฎฎ-วาฉัฉัฉั
- (38) ฝัฉัฝัฉั /ʔɦ-ʔɔjuʔ/ ‘ฝัมดอายุ’  
ฝัมด-อายุ

คำรึ้นหูที่เก็ยวักับของเส็ย และการฉับถัายของเส็ย

คำต้งห้าม ฝัฉัฉั /ʔac/ ‘จึ้’ (นาม)

- (1) กากสัฉัฉัฉัฉัฉั /kaʔ-sɔmndɔl-ʔaha:/ ‘กากอาหาร’  
[กาก-สัฉัฉัฉัฉั]-อาหาร

- (2) คุธิ /ku:t/ ‘คูถ’  
คูถ
- (3) มิน /min/ ‘กั๊วะระเบิด’  
กั๊วะระเบิด
- (4) ฌามก /liɜmǎʔ/ ‘สิ่งไม่ดี’  
ลามก
- (5) อุจจาจร /ʋccaraʔ/ ‘อุจจาจร’  
อุจจาจร

คำต้องห้าม อี๊กโนะฮ /tək-no:m/ ‘น้ำเบา’

- (1) อี๊กบสฎา /tək-bahsa:βɛaʔ/ ‘น้ำปัสสาวะ’  
น้ำ-ปัสสาวะ
- (2) อี๊กมูต /tək-mout/ ‘น้ำมูตร’  
น้ำ-มูตร

คำต้องห้าม กั๊วะต /komʔuɜt/ ‘อ้วก’

- (1) ฌาญไรว /banɕhaɛv/ ‘ขนมเป็งญวน’  
บั้งแขว/บั้งแส่ว

คำต้องห้าม ฌาอม /phaom/ ‘ตด’

- (1) ฌาญล /daɜ-kʰɔl/ ‘ผายลม’  
เติน-ลม
- (2) ฌาญล /domna:ɜ-kʰɔl/ ‘ด่าเนินลม’  
ด่าเนิน-ลม
- (3) ฌาญล /domna:ɜ-kʰɔl-kraom/ ‘ด่าเนินลมล่าง’  
ด่าเนิน-ลม-ล่าง

(4) บฎฎอสู๊นกาบูนิก /bɔŋɕɛŋ-ʋʔsman-kabouneɕ/ ‘ปล่อยแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์’  
ปล่อย-แก๊ส-คาร์บอนไดออกไซด์

- (5) ฌาญล /pha:j-kʰɔl/ ‘ผายลม’  
ผาย-ลม

คำต้องห้าม មករិជុំរិ /mɔ:k-rɔdʒi/ มา-ฤดู ‘ฤดูมา’

(1) บងบรูณชกเณង /bɔ:ŋ-pʰoʊn-mɔ:k-le:ŋ/ ‘พี่น้องมาเยี่ยม’  
พี่น้อง-มา-เยี่ยม

(2) ផ្កា /pʰka:/ ‘ดอก’  
ดอก

(3) មកថ្ងៃខែ /mɔ:k-[tʰŋai-khæe]/ ‘เดือนมา’  
มา-วัน-เดือน

(4) ស្លាការី /slo:-kari:/ ‘ทำแกงกะหรี่’  
แกง (ก)-แกงกะหรี่

(5) អត់ស្រូលខ្លួន /[ʔat-sruɔl]-kʰluɔŋ/ ‘ไม่สบายตัว’  
ไม่-สบาย-ตัว

คำต้องห้าม បង្គន់ /banŋkɔn/ ‘ส้วม’

(1) បន្ទប់ទឹក /bontup-tək/ ‘ห้องน้ำ’  
ห้อง-น้ำ

คำต้องห้าม ជិះ/cuh/ ‘ขี่’ (กริยา)

(1) ដោះទុក្ខសត្វធំ /dah-tuk-sat-thom/ ‘ถ่ายทุกข์หนัก’  
ถ่าย-ทุกข์-สัตว์-ใหญ่

(2) ទៅបន្ទប់ទឹក /təi-[bontup-tək]/ ‘ไปห้องน้ำ’  
ไป-ห้อง-น้ำ

(3) បញ្ចេញចោល /[bɔŋ-ceŋ]-caol/ ‘เบ่งทิ้ง’  
[ทำให้-ออก]-ทิ้ง

(4) បត់ជើងធំ /[bat-cə:ŋ]-thom/ ‘นั่งยอง ๆ หนัก’  
พับ-ขา-ใหญ่

(5) បត់ដៃបត់ជើង /[bat-dai]-[bat-cə:ŋ]/ ‘นั่งยอง ๆ’  
พับ-แขน-พับ-ขา

- (6) បន្ទោបង់ /bonto-banj/ ‘จับถ่าย’  
จับ-ถ่าย
- (7) បន្ទោគូត /bonto-ku:t/ ‘จับถ่ายคู่’  
จับถ่าย-คู่
- (8) បន្ទោខ្មោះ: /[bonto-banj]-ʔccaraʔ/ ‘จับถ่ายอุจจาระ’  
[จับ-ถ่าย]-อุจจาระ
- (9) បន្ទោបង់លាមក /[bonto-banj]-lizmǎʔ/ ‘จับถ่ายอุจจาระ’  
[จับ-ถ่าย]-ลามก

คำต้องห้าม នោម /no:m/ ‘เหยี่ยว’

- (1) ដោះទុក្ខសត្វតូច /dah-tuk-sat-thom/ ‘ถ่ายทุกข์เบา’  
ถ่าย-ทุกข์-สัตว์-น้อย
- (2) ទៅបន្ទប់ទឹក /təi-[bontup-tək]/ ‘ไปห้องน้ำ’  
ไป-ห้อง-น้ำ
- (3) បត់ជើងតូច /[bat-cə:ŋ]-təuc/ ‘นั่งยอง ๆ เบา’  
พับ-ขา-น้อย
- (4) បត់ដៃបត់ជើង /[bat-dai]-[bat-cə:ŋ]/ ‘นั่งยอง ๆ’  
พับ-แขน-พับ-ขา
- (5) បន្ទោបង់ទឹកនោម /[bonto-banj]-[tək-no:m]/ ‘จับถ่ายปัสสาวะ’  
[จับ-ถ่าย]-[น้ำ-เบา]
- (6) បន្ទោបង់បស្សុវិ: /[bonto-banj]-bahsa:βǎaʔ/ ‘จับถ่ายปัสสาวะ’  
[จับ-ถ่าย]-ปัสสาวะ
- (7) បេះផ្កា /bɛh-pʰka:/ ‘เด็ดดอกไม้’  
เด็ด-ดอกไม้

คำรึ้นหูที่เกี่ยวกับอวัยวะเพศและอวัยวะในร่างกาย

คำต้องห้าม ដោះ /dah/ ‘นม’

- (1) ក្រពុំលូក /kropom-chu:k/ ‘บัวตูม’  
ตูม-บัว



(2) កូនភ្នំ	/koun-pʰnɔm/ ลูก-เขา	‘เนินเขา’
(3) ដើមទ្រូង	/daɔm-truːŋ/ ต้น-ทรวง	‘ทรวงอก’
(4) ទ្រូង	/truːŋ/ ทรวง	‘ทรวง’
(5) នំប៉ាវ	/nɔm-pa:i/ ขนม-ซาลาเปา	‘ซาลาเปา’
(6) ប៉េងប៉ោង	/peŋpaɔŋ/ ลูกโป่ง	‘ลูกโป่ง’
(7) ល្ងែងលើ	/lʰɛːŋ-lɛː/ ส่วน-บน	‘ส่วนบน’
(8) សុជន់ (សួន)	/sɔʔdan/ ถัน	‘ถัน’
คำต้องห้าม ក្អិត /ku:t/ ‘ก้น’		
(1) គូទ	/ku:t/ ส่วนที่ปกปิด	‘ส่วนที่ปกปิด’
(2) ទ្វារខ្នុរះ	/tʰɛiːɜ-ʔɔccaraʔ/ ทวาร-อุจจาระ	‘ทวารอุจจาระ’
(3) ទ្វារធំ	/tʰɛiːɜ-thɔm/ ทวาร-ใหญ่	‘ทวารหนัก’
(4) ទ្វារធ្ងន់	/tʰɛiːɜ-tʰŋɔn/ ทวาร-หนัก	‘ทวารหนัก’
(5) ទ្វារបាត	/tʰɛiːɜ- ba:t/ ทวาร-ล่าง	‘ทวารล่าง’
(6) វិច្ឆ័យ	/ɔaccaʔ-tʰɛiːɜ/ วิจจะ/อุจจาระ-ทวาร	‘ทวารอุจจาระ’
(7) វិច្ឆ័យគ្គ	/ɔaccaʔ-mɛaʔ/ วิจจะ/อุจจาระ-มรรค	‘ทางอุจจาระ’

คำต้องห้าม /mɔmih/ 'มัจ'

- |                     |   |               |
|---------------------|---|---------------|
| (1) ฆากនៃងសម្បត្តិ  | /ro:m-[kanlaɛŋ-somŋat]/<br>จน-ที่-ลับ   | 'คนที่ลับ'    |
| (2) ฆាប្រដាប់ភេទ    | /ro:m-[prodap-phe:t]/<br>จน-เครื่อง-เพศ | 'คนอวัยวะเพศ' |
| (3) ស្នៅ            | /smai/<br>หญ้า                          | 'หญ้าที่ลับ'  |
| (4) ស្នៅនៃងសម្បត្តិ | /smai-[kanlaɛŋ-somŋat]/<br>หญ้า-ที่-ลับ | 'หญ้า'        |

คำต้องห้าม /kɔda:/ 'khuaj'

- |                        |   |                       |
|------------------------|---|-----------------------|
| (1) កនៃងសម្បត្តិបុរស   | /kanlaɛŋ-somŋat-bɔʔrah/<br>สถานที่-ลับ-ชาย            | 'ที่ลับชาย'           |
| (2) កាណុង              | /ka:nɔŋ/<br>ปืน                                       | 'ปืน'                 |
| (3) កេរខ្មាស           | /kɛ-kʰmah/<br>มรดก-อายุ                               | 'มรดกที่น่าอาย'       |
| (4) ខ្មាសប្រុស         | /kʰmah-prɔh/<br>อายุ-ชาย                              | 'ของผู้ชายที่น่าอาย'  |
| (5) ចេកអំបូង           | /cɛec-ʔombɔŋ/<br>กล้วย-หอม                            | 'กล้วยหอม'            |
| (6) នាគរាជ             | /niʔʔkəriɔc/<br>นาค-ราช                               | 'พญานาค'              |
| (7) ប្រដាប់ភេទប្រុស    | /prodap-phe:t-prɔh/<br>เครื่อง-เพศ-ชาย                | 'เครื่องเพศชาย'       |
| (8) ប្រដាប់បន្តពូជបុរស | /prodap-bonto:pu:c-bɔʔrah/<br>เครื่อง-สืบพันธุ์-บุรุษ | 'เครื่องสืบพันธุ์ชาย' |
| (9) របស់ប្រុសៗ         | /rɔbɔh-prɔh-prɔh/<br>ของ-ชาย ។                        | 'ของชาย'              |

(10) លិង្គ	/lɔŋ/ ลึงค์	‘ลึงค์’
(11) ស្វាស	/sβah/ ศวาสะ	‘ศวาสะ’
(12) អង្គ	/ʔaŋ/ องค์	‘องค์’
(13) អង្គជាតិ	/ʔaŋ-ciət/ องค์-ชาติ	‘องค์ชาติ’
(14) អង្គកំណើត	/ʔaŋ-komnaət/ องค์-กำเนิด	‘องค์กำเนิด’
(15) អវ័យវះកំបាំងបុរស	/ʔaβiəʔjəβiəʔ-kombəŋ-bəʔrah/ อวัยวะ-ลับ-บุรุษ	‘อวัยวะ/ของลับชาย’
(16) អាបួនប្រុស	/ʔa-pəʔoun-prəh/ ไอ้-น้อง-ชาย	‘ไอ้ น้องชาย’
(17) អាវុធ	/ʔaβut/ อาวุธ	‘อาวุธ’
(18) អាអួនតូច	/ʔa-ʔoun-touc/ ไอ้-น้อง-น้อย	‘ไอ้ น้องน้อย’

คำต้องห้าม /kanduzj/ ‘หี:’

(1) កណ្តឹម	/kandʔm/ (เปลี่ยนสระและพยัญชนะท้ายของคำเดิม)	
(2) កណ្តុំ	/kandʔm/ (เปลี่ยนสระและพยัญชนะท้ายของคำเดิม)	
(3) កន្លែងសម្ងាត់ស្រី	/kanlaeŋ-somŋat-srej/ สถานที่-ลับ-หญิง	‘ที่ลับหญิง’
(4) ខ្មាសស្រី	/kʰmah-srej/ อาย-หญิง	‘ของ ผู้หญิงที่น่าอาย’
(5) ចំណុចយុទ្ធសាស្ត្រ	/comnɔc-jutɕaʔsah/ ประเด็น-ยุทธวิธี	‘จุดยุทธศาสตร์’
(6) តំបន់ឯកជន	/dombon-ʔaeʔkəcun/ ตำบล-เอกชน	‘ตำบลเอกชน’

(7) ฐารหัส	/tʰβi:ʒ-miʒh/ ทวาร-ทอง	‘ทวารทอง’
(8) บံต่งอื้อ	/bompun-kʰcej/ หลอด-อ่อน	‘หลอดอ่อน’
(9) บรูดาบับบฏตฺตฺรึ	/prodap-bonto:pu:c-sʰtrej/ เครื่อง-สืบพันธุ์-สตรี	‘เครื่องสืบพันธุ์หญิง’
(10) บรูดาบับเพชฺรึ	/prodap-phe:t-srej/ เครื่อง-เพชร-หญิง	‘เครื่องเพชรหญิง’
(11) โยนี	/joni:/ โยนี	‘โยนี’
(12) โถงเกฺย	/ʰβɛ:ŋ-kraom/ ส่วน-ล่าง	‘ส่วนล่าง’
(13) ฎ้า	/ʰa:ŋ/ ฎ้า	‘ฎ้า’
(14) ฎ้ากษฺ	/ʰa:ŋ-ka:məte:p/ ฎ้า-กามเทพ	‘ฎ้ากามเทพ’
(15) ฬวฺ:คํบํ	/ʰβɛʰaʰβɛʰaʰ-komban-sʰtrej/ อวัยวะ-ลับ-สตรี	‘อวัยวะลับหญิง’

คำรึนหุที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางเพศ

คำต้งห้าม /cɔj/ ‘jət’

(1) ฎึ	/com/	(เปลี่ยนพยัญชนะท้ายของคำเดิม)
(2) ฎึ	/cʰɔj/	(เปลี่ยนพยัญชนะต้นของคำเดิม)
(3) ฎึ	/cɔj/	(เปลี่ยนพยัญชนะต้นของคำเดิม)
(4) ฎึ	/dɛec/ นอน	‘นอน’
(5) ฎึษฺ	/tʰβɔ:-[methɔn-seβɔnaʰ]/ ทำ-เมถุน-การเสพ	‘เสพเมถุน’
(6) ฎึษฺ	/tʰβɔ:-methɔnseβɔnaʰkec/ ทำ-เมถุน-การเสพ-กิจการ	‘เสพเมถุน’

(7) ធ្វើរឿងក្តៅសាច់	/tʰβə:-ri:ɜŋ-kədaɪ-sac/ ធ្វើ-រឿង-រ័ង-រឿង	‘ทำเรื่องร้อนเนื้อ’
(8) បង្កាត់ភ្លើងស្នេហា	/banɣat-pʰlɔ:ŋ-snaɛ/ ក្តៅ-ភ្លើង-ស្នេហា	‘ก่อไฟความรัก’
(9) បង្កាត់ភ្លើងតណ្ហា	/banɣat-pʰlɔ:ŋ-tanəha:/ ក្តៅ-ភ្លើង-តណ្ហា	‘ก่อไฟตัดหญ้า’
(10) បន្តពូជពង្សវង្សត្រកូល	/bontɔ:-pu:cpuŋ-βuŋtrokɔul/ បន្ត-ពូជ-ពង្ស-វង្ស-ត្រកូល	‘สืบพันธุ์’
(11) ប្រតិបត្តិការ	/proteʔbatka:/ ប្រតិបត្តិការ	‘ปฏิบัติกิจการ’
(12) ប្រយុទ្ធ	/projɔt/ ប្រយុទ្ធ	‘ทำสงคราม’
(13) មានទំនាក់ទំនងជូរភេទ	/mi:ɜn tumnɛaʔtumno:ŋ pʰlɜi-phe:t/ មាន-ទំនាក់-ទំនង-ជូរ-ភេទ	‘มีความสัมพันธ์ทางเพศ’
(14) មានអីៗ	/mi:ɜn-ʔɛjʔɛj/ មាន-អីៗ	‘มีอะไรกัน’
(15) រួមដំណេក	/ru:ɜm-domne:c/ រួម-ការណេក	‘ร่วมหลับนอน’
(16) រួមដំណេកបង្កុយ	/ru:ɜm-domne:c-banɣuj/ រួម-ការណេក-បង្កុយ	‘ร่วมหมอนนอนเสื่อ’
(17) រួមបរវេណី	/ru:ɜm-boβeni:/ រួម-បរវេណី	‘ร่วมประเวณี’
(18) រួមភេទ	/ru:ɜm-phe:t/ រួម-ភេទ	‘ร่วมเพศ’
(19) រួមមេត្រី	/ru:ɜm-metrɛj/ រួម-មេត្រី	‘ร่วมไมตรี’
(20) រួមមេធានសំវាស	/ru:ɜm-methɔn-sanβas/ រួម-មេធាន-សំវាស	‘ร่วมสังวาส’
(21) រួមរីករាយ	/ru:ɜm-rɛaʔ/ រួម-រីករាយ	‘ร่วมรักรั’



(22) រួមរ៉ក	/ru3m-raʔ/ រួម-រ៉ក	‘ร่วมรัก’
(23) រួមសុខរួមទុក្ខ	/ru3m-sɔk-ru3m-tuk/ រួម-សុខ-រួម-ទុក្ខ	‘ร่วมสุขร่วมทุกข์’
(24) រួមសិច	/ru3m-sec/ រួម-เซ็កส์	‘ร่วมเซ็กส์’
(25) រួមសំវាស	/ru3m-sanʝas/ រួម-สังวาส	‘ร่วมสังวาส’
(26) រឿងលើត្រែ	/ri3ŋ-lə:-kre:/ រឿង-บน-เตียง	‘เรื่องบนเตียง’
(27) រឿងសម្ព័ន្ធជូរភេទ	/ri3ŋ-sompoan-pʰlɔi-phe:t/ រឿង-ความสัมพันธ์-ทาง-เพศ	‘เรื่องความสัมพันธ์ทางเพศ’
(28) សមរក្ខមិលើត្រែ	/saʔmo:rɛʔaʔphu:m-lə:-kre:/ สมรภูมิ-บน-เตียง	‘สมรภูมิบนเตียง’
(29) សេពកាម	/se:p-ka:m/ เสพ-กาม	‘เสพกาม’
(30) សេពមេត្តនកម្ម	/se:p-methɔnɔkam/ เสพ-เมตุนกรรม	‘เสพเมตุน’
(31) ឡើងត្រែ	/la3ŋ- kre:/ ขึ้น-เตียง	‘ขึ้นเตียง’
(32) ឡើងឋានសួគ៌	/la3ŋ-tha:n-su:ʔ/ ขึ้น-สถาน-สวรรค์	‘ขึ้นวิมาน’
(33) ឡើងឋានសួគ៌កាមពេទ	/la3ŋ-tha:n-su:ʔ-ka:mɛtɛ:p/ ขึ้น-สถาน-สวรรค์-กามเทพ	‘ขึ้นวิมานกามเทพ’
(34) អីៗនឹងគ្នា	/ʔəɔj-ʔəɔj-nəŋ-kʰni:ʔ/ อะไร-อะไร-กัน	‘อะไรกัน’
<b>คำรึ้นหูที่เกี่ยวกับความบกพร่อง ความผิดปกติของร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา</b>		
<b>คำต้องห้าม ខ្លាត់ /kʰlɔaʔ/ ‘ตาบอด’</b>		
(1) ចក្ខុវិកល	/caʔkʰɔʔ-ɔikəl/ จักขุ-วิกล	‘จักขุวิกล’

- (2) ងងឹតភ្នែក /ŋoŋɔt-p<sup>h</sup>ne:c/ ‘ตามืด’  
มืด-ตา
- (3) ពិការភ្នែក /piʔka:-p<sup>h</sup>ne:c/ ‘ตาพิการ’  
พิการ-ตา
- (4) មើលមិនឃើញ /mɔ:l-mən-khə:ŋ/ ‘มองไม่เห็น’  
มอง-ไม่-เห็น

คำต้องห้าม គ /kɔ:/ ‘ไป’

- (1) និយាយមិនបាន /niʔjɔj-mən-ba:n/ ‘พูดไม่ได้’  
พูด-ไม่-ได้
- (2) អត់ចេះនិយាយ /ʔat-cəh-niʔjɔj/ ‘ไม่รู้พูด’  
ไม่-รู้-พูด

คำต้องห้าม ឃ្នង់ /t<sup>h</sup>lan/ ‘หุหนวก’

- (1) ត្រចៀកឆ្នួន /trociɔʔ- t<sup>h</sup>ŋɔn/ ‘หูหนวก’  
หู-หนวก
- (2) ស្តាប់មិនឮ /s<sup>ə</sup>dap-mən-li:/ ‘ฟังไม่ได้ยิน’  
ฟัง-ไม่-ได้ยิน

คำต้องห้าม ខ្លិន /k<sup>h</sup>ɔʔn/ ‘เดิน’

- (1) ដើរអត់រួច /daʔ-ʔat-ruɔc/ ‘เดินไม่ได้’  
เดิน-ไม่-ได้
- (2) ពិការជើង /piʔka:-cə:ŋ/ ‘ขาพิการ’  
พิการ-ขา

คำต้องห้าม ធាត់ /thoat/ ‘อ้วน’

- (1) ធ្លោស /t<sup>h</sup>lach/ ‘อวบ’  
อวบ
- (2) មានព្រាបឹង /miɔn-prəŋ/ ‘มีขวัญ’  
มี-ขวัญ

- (3) មានព្រលឹងព្រលះ /miɜn-prɔləŋ-prɔləh/ ‘มีมีงขวัญ’  
มี-มีง-ขวัญ
- (4) មានសាច់មានឈាម /miɜn-sac-miɜn-chiɜm/ ‘มีเนื้อมีหนัง’  
มี-เนื้อ-มี-เลือด
- (5) សមសាច់សមឈាម /sɔ:m-sac-sɔ:m-chiɜm/ ‘สมเนื้อสมหนัง’  
สม-เนื้อ-สม-เลือด
- (6) ស្រណុក /srɔnɔk/ ‘สนุก’  
สนุก

คำต้องห้าม តើ /tɛi/ ‘เตี้ย’

- (1) កម្ពស់មិនសូវបាន /kɔmpɔh-mən-sɔi-ba:n/ ‘ความสูงไม่ค่อยได้’  
ความสูง-ไม่-ค่อย-ได้
- (2) តូចច្រឡឹង /tɔuc-crɔlɜŋ/ ‘เล็กน้อย’  
เล็ก-น้อย

คำต้องห้าม ទំពែក /tɔmpɛ:c/ ‘(หัว)ล้าน’

- (1) មិនសូវមានសក់ /mən-sɔi-miɜn-sɔʔ/ ‘ไม่ค่อยมีผม’  
ไม่-ค่อย-มี-ผม
- (2) សក់មិនក្រាស់ /sɔʔ-mən-krah/ ‘ผมไม่หนา’  
ผม-ไม่-หนา

คำต้องห้าม ខ្មៅ /kʰmai/ ‘ดำ’

- (1) ស្រងែម /srɔʔaɛm/ ‘คล้ำ’  
คล้ำ
- (2) មិនសូវជ្រះ /mən-sɔi-crɛh/ ‘ไม่ค่อยใส’  
ไม่-ค่อย-ใส

คำต้องห้าม ស្បែកស្នូត /sɔbaɛc-sɔuʔt/ ‘ผิวเหี่ยวแห้ง’

- (1) គ្មានសំណើម /kʰmiɜn-sɔmnaɜm/ ‘ไม่มีความชื้น’  
ไม่-มี-ความ-ชื้น

## คำต้องห้าม ฆากุ๊ก /ʔakraʔ/ ‘จี้เห่’

- (1) ยีสสู่วุ๊ต /mən-szi-crɛh/ ‘ไม่ค่อยสวย’  
ไม่-ค่อย-สวย
- (2) มุขยัตยีสสู่วุ๊ต /[mʊk-moat]-mən-szi-ba:n/ ‘หน้าตาไม่ค่อยได้’  
[หน้า-ปาก]-ไม่-ค่อย-ได้
- (3) มุขยัตยีสสุมบูกบ /[mʊk-moat]-mən-[so:m-proko:p]/ ‘หน้าตาไม่สมประกอบ’  
[หน้า-ปาก]-ไม่-[สม-ประกอบ]

## คำต้องห้าม ญี่ /lɔŋ/ ‘โง่’

- (1) ยีสสู่วุ๊ต /mən-szi-cʰla:t/ ‘ไม่ค่อยฉลาด’  
ไม่-ค่อย-ฉลาด
- (2) ยีสญี่ /mən-cʰliʒh-βɛj/ ‘ไม่ฉลาด’  
ไม่-ฉลาด-ไฉ

## คำต้องห้าม ฐู้ /cʰkuʔ/ ‘บ้า’

- (1) อุตลธิ /khouc-saʔteʔ/ ‘เสียดสติ’  
เสียด-สติ
- (2) อุตลธิ /khouc-caʔrɔt/ ‘เสียดจริต’  
เสียด-จริต
- (3) ฐู้ /cɔt-βikal/ ‘จิตวิกล’  
จิต-วิกล
- (4) วิกลลธิ /βikal-caʔrɔt/ ‘วิกลจริต’  
วิกล-จริต

## คำต้องห้าม ฐ่า /cah/ ‘แก่’

- (1) ฐ่า /βɛj-cre:/ ‘สูงวัย’  
วัย-เอียง
- (2) ฐ่า /ʔɔjuʔ-craʔn/ ‘สูงวัย’  
อายุ-มาก

คำต้องห้าม ខ្មែរ /k'xɔːj/ ‘กะเทย’

- (1) เกอจีบี /phe:t- [ti:-bɔi]/ ‘เพศที่สาม’  
เพศ-ที่-สาม
- (2) អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា /nɔ̌aʔ-srɔlɔŋ-phe:t-douc-kʰni:ɔ/ ‘ผู้รักร่วมเพศ’  
นัก-รัก-เพศ-เหมือน-กัน
- (3) អិលជីบีที (LGBT) /ʔɔl-ci:-bi:-thi:/ ‘แอลจีบีที’  
แอล-จี-บี-ที

คำรึ้นหูที่เกี่ยวกับอาชีพ

คำต้องห้าม ស្រីខូច /srejkhouc/ ผู้หญิง-เสีย ‘โสเภณี’

- (1) បុណ្យត្រី /boʔpha:-riɔtrɛj/ ‘ผู้หญิงกลางคืน’  
บุบผา-ราตรี
- (2) ស្រីមេអំបៅ /srej-meʔombai/ ‘ผู้หญิงผีเสื้อ’  
ผู้หญิง-ผีเสื้อ
- (3) ស្រីរកស៊ីផ្លូវភេទ /srej-roʔ-si-pʰlɔi-phe:t/ ‘ผู้หญิงหาเงินทางเพศ’  
ผู้หญิง-หา-เงิน-ทาง-เพศ
- (4) ស្រីប្រកបរបរផ្លូវភេទ /srej-proko:p-robo:-pʰlɔi-phe:t/ ‘ผู้หญิงประกอบอาชีพทางเพศ’  
ผู้หญิง-ประกอบ-อาชีพ-ทาง-เพศ

คำต้องห้าม អ្នកឃាម /nɔ̌aʔ-jiɔm/ ‘ยาม’

- (1) ភ្នាក់ងារបម្រើអតិថិជន /pʰnɔ̌aʔŋi:ɔ-bomraɔ-ʔaʔteʔtheʔcun/ ‘พนักงานบริการลูกค้า’  
พนักงาน-บริการ-ลูกค้า
- (2) សន្តិសុខ /santeʔsok/ ‘เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย (ร.ป.ภ.)’  
สันติสุข

คำต้องห้าม កម្មករប្រមូលសំរាម /kaməko-promou-l-somram/ กรรมกร-เก็บ-ขยะ ‘คนเก็บขยะ’

- (1) បុគ្គលិកក្រុមហ៊ុនស៊ិនត្រី /boʔkkelɔk-kromhun-səntri:/ ‘พนักงานบริษัทสินตริ’  
พนักงาน-บริษัท-สินตริ (ชื่อเฉพาะรัฐวิสาหกิจ)



(2) ฆุกักรณายัฒ /nǎaʔ-ʔaʔnamai/ ‘พนักงานอนามัย’  
 นัก-อนามัย

คำต้องห้าม ฆุกักรบฎี /nǎaʔ-bomraʔ/ ‘คนรับใช้’

(1) ฌึญฎการเมฎฐะ /cumnuzjka:-[me:-pʰtǎh]/ ‘ผู้ช่วยแม่บ้าน’  
 ผู้ช่วย-แม่บ้าน

(2) เมฎฐะ /me:-pʰtǎh/ ‘แม่บ้าน’  
 แม่-บ้าน

คำรึนหุทีเก็ยวกับชือชาติพันฎ

คำต้องห้าม ฎนง /pʰnɔ:ŋ/ ‘ชาติพันฎผุหนง’

(1) ฎเฎ /kʰma:ɛ/ ‘เขมร’  
 เขมร

(2) ฎเฎเบ็ /kʰma:ɛ-lə:/ ‘เขมรบน’  
 เขมร-บน

(3) ฌรณฎติฎีษกาคติฎ /cun-ciat-daʔm-phiʔ-tɛc/ ‘ชนกลุ่มน้อย’  
 ชน-ชาติ-เด็ม-ภาค-น้อย

คำรึนหุทีเก็ยวกับโรคกัฎ

คำต้องห้าม ฌึฎีเฎรฎีฎ /cumnɟi:-ʔɛt/ ‘โรคเอดส์’

(1) ฌึฎีฎีฎ /cumnɟi:-sida:/ ‘โรคสิดา/ฎมิค้ฎกันบกพรอง’  
 โรค-สิดา (SIDA: Syndrome Immunodéficitaire Acquis)

(2) ฌึฎีฎเฎ /cumnɟi:-sra:l/ ‘โรคเบา’  
 โรค-เบา

คำต้องห้าม ฌึฎีฎเฎ /cumnɟi:-sɟa:j/ ‘โรคซิฟิลิส’

(1) ฌึฎีฎายฎาค /cumnɟi:-ka:məro:k/ ‘กามโรค’  
 โรค-กามโรค

คำต้องห้าม ฉี่มัยบาริก /cumŋi:-moħaric/ ‘โรคมะเร็ง’

- |                   |   |                  |
|-------------------|---|------------------|
| (1) ผู้สาคัถ      | /dɔm-sac-ka:c/<br>ซึน-เนือ-ร่าย             | ‘โรคเนือร่าย’    |
| (2) ฉี่มัยตักกฏาถ | /cumŋi: pi?ba:ʔ pʰjiɜba:l/<br>โรค-ยาก-รักษา | ‘โรคที่รักษายาก’ |
| (3) สาคัถ         | /sac-ka:c/<br>เนือ-ร่าย                     | ‘โรคเนือร่าย’    |

คำต้องห้าม ฉี่มัยบู่ง /kʰɔŋ/ ‘โรคเรื้อน’

- |          |                  |        |
|----------|------------------|--------|
| (1) รมาส | /rɔmoah/<br>คััน | ‘คััน’ |
|----------|------------------|--------|

คำต้องห้าม ฉี่มัยบู่ง /cumŋi:-boh/ ‘โรคฝี’

- |                      |                             |          |
|----------------------|-----------------------------|----------|
| (1) ภาเบ้ (la peste) | /ʔa:pɛh/<br>อาแปะ (ชื่อโรค) | ‘กาฬโรค’ |
|----------------------|-----------------------------|----------|

คำต้องห้าม ฉี่มัยหุถสฎาย /cumŋi:-ʔɔtsɕa:j/ ‘โรคอีสุกอีใส’

- |           |                            |                |
|-----------|----------------------------|----------------|
| (1) ฎาเดย | /pʰka:-chə:/<br>ดอก-ไม้    | ‘โรคดอกไม้’    |
| (2) ฎาฎุถ | /pʰka:-prɛj/<br>ดอกไม้-ป่า | ‘โรคดอกไม้ป่า’ |
| (3) ถฎี   | /pɔ:ŋ-trɛj/<br>ไข่-ปลา     | ‘โรคไข่ปลา’    |

คำต้องห้าม ฉี่มัยฎูถ /cumŋi:-cʰkuɜt/ ‘โรคบ้า’

- |                    |   |                 |
|--------------------|---|-----------------|
| (1) ฉี่มัยฎูถ      | /cumŋi:-pʰlɜi-cɜt/<br>โรค-ทาง-จิต         | ‘โรคจิต’        |
| (2) ฉี่มัยสัฎบรสาถ | /cumŋi:-sɔsaj-prosa:t/<br>โรค-เส้น-ประสาท | ‘โรคเส้นประสาท’ |

## คำรึนหุที่เกี่ยวกับสัตว์

คำต้องห้าม ฎา /k<sup>h</sup>la:/ ‘เสื่อ’

(1) กูณเธา	/koun-cai/ กูณ-หลาน	‘ลูกหลาน’
(2) แม	/k <sup>h</sup> le:/	(เปลี่ยนสระของคำเดิม)
(3) ฎา	/c <sup>h</sup> ma:/ แมว	‘แมว’
(4) ฎุ	/c <sup>h</sup> kaε/ หมา	‘หมา’
(5) ฎุฎุ	/c <sup>h</sup> kaε-prɛj/ หมา-ป่า	‘หมาป่า’
(6) บู้บิสังฎุ	/polih-prɛj/ ตำรวจ-ป่า	‘ตำรวจป่า’
(7) เมฎุ	/me:-prɛj/ หัวหน้า-ป่า	‘เจ้าป่า’
(8) เภากณั	/lo:k-thom/ ท่าน-ใหญ่	‘ท่านผู้ใหญ่’
(9) สฎุณั	/sat-thom/ สัตว์-ใหญ่	‘สัตว์ใหญ่’
คำต้องห้าม ฎี /domrɛj/ ‘ช้าง’		
(1) กฐุฎิ	/kantɔj-pi:/ หาง-สอง	‘หางสอง’
(2) กฐึ	/krobɛj/ ควาย	‘ควาย’
(3) เคา	/ko:/ วัว	‘วัว’
(4) คณฎุ	/kɔce:n/ คเชนทร์	‘คเชนทร์’

(5) លោកម្ចាស់	/lo:k-m <sup>ə</sup> cah/ ທ່ານ-ນាយ	‘ท่านนาย’
(6) សត្វស្លូត	/sat-slout/ សត្វ-អ៊ុនយ៉ែន	‘สัตว์อ่อนโยน’

คำต้องห้าม ពស់ដឹក /pũʒh-βɛ:c/ ‘งูเห่า’

(1) ខ្សែ	/k <sup>h</sup> sae/ ស្រែន	‘เส้น’
(2) ជន្លួន	/cunle:n/ ស្រែដើន	‘ไส้เดือน’
(3) វល្លិ	/βoa/ ពោវល្លី	‘เถาวัลย์’
(4) អន្ទង់	/ʔantɔŋ/ ប្រាហៃ	‘ปลาไหล’
(5) អាវែង	/ʔa:-βɛ:ŋ/ អៃ-យាវ	‘ไ้ย่าว’

คำต้องห้าม ឃ្នុំ /k<sup>h</sup>mɔm/ ‘ผึ้ง’

(1) រុយ	/ruj/ แมลงวัน	‘แมลงวัน’
---------	------------------	-----------

คำต้องห้าม ក្រពើ /kropə:/ ‘จระเข้’

(1) ក្រពា	/kropiɜ/ จระเข้ตีนเป็ด	‘ไอ้โขง’
(2) គល់ឈើ	/kɔl-che:/ ខ្នងឈើ	‘ขอนไม้’
(3) គល់រាំង	/kɔl-rɛaŋ/ ខ្នង-ទឹកនោះ	‘ขอนจิกน้ำ’
(4) ជើងចក់	/ciŋcaʔ/ จิ้งจก	‘จิ้งจก’

ประวัติผู้วิจัย





## ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	สุพักตรา เหียน (Sopheaktra Hien)
วัน เดือน ปี เกิด	26 เมษายน 2537
ที่อยู่ปัจจุบัน	52 หมู่บ้านโคกกลมเมย ตำบลพวก อำเภอพวก จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา
ที่ทำงานปัจจุบัน	พ.ศ. 2559-ปัจจุบัน โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสออสอดมภ์
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	ครูสอนวิชาภาษาเขมร
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2558 ศศ.บ. (ภาษาเขมร) มหาวิทยาลัยภูมิพนมเปญ พ.ศ. 2559 ป.บัณฑิต (วิชาชีพครู) สถาบันการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ศศ.ม. (ภาษาศาสตร์) มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
ผลงานตีพิมพ์	ไอยดา กลิ่นอัน, Sopheaktra Hien และแก้วตา สาลีโกชน. (2562). ชื่อโรงเรียนในจังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา : การศึกษาตามแนว อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์. ใน โครงการประชุมวิชาการบัณฑิตศึกษาระดับชาติ สรรพศาสตร์ สรรพศิลป์ ประจำปี 2562 (หน้า 608-624). กรุงเทพฯ: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
รางวัลที่ได้รับ	พ.ศ. 2561 ได้รับทุนการศึกษาระดับปริญญาโทภายใต้โครงการพระราชทาน ความช่วยเหลือแก่ราชอาณาจักรกัมพูชา ด้านการศึกษา ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม ราชกุมารี